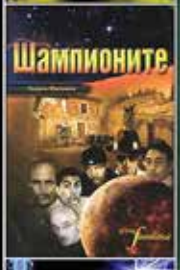

ФАНТASTIKA

2009

Дружество на българските фантасти "Тера Фантазия"
Фондация „Човешката библиотека"

АЛМАНАХ ЗА ФАНТАСТИКА И БЪДЕЩЕ

ФАНТАSTIKA

Дружество на българските фантасти ТЕРА ФАНТАЗИЯ

Фондация ЧОВЕШКАТА БИБЛИОТЕКА

Авторски кръг:

Ангелина Илиева
Александър Карапанчев
Валентин Д. Иванов
Вал Тодоров
Георги Малинов
Григор Гачев
Ивайло П. Иванов
Иван Попов
Мартин Петков
Николай Теллалов
Тодор Ялъмов
Янчо Чолаков

Това електронно издание се разпространява безплатно, но приемаме дарения от читателите: https://choveshkata.net/blog/?p=7160. *Всички събрани дарения се влагат в допечатването на онези броеве от алманаха „ФантAstika“, чийто хартиен тираж е изчерпан.*

Атанас П. Славов – идея, съставителство и оформление, 2010
Васил Иванов, Даниел Докиу, Калин Николов, Димо Миланов, Георги Марков – илюстрации, 2010
Фондация „Човешката библиотека“, 2010

ISSN 1313-3632

АЛМАНАХ ЗА ФАНТАСТИКА И БЪДЕЩЕ

ФАНТАSTIKA

2009

Човешката библиотека
2010

Сила сильных © Дмитрий Биленкин, 1986
The Persistence of Vision © John Varley, 1978

ФАНТАSTIKA

Ежегодник за фантастика от цял свят
и във всички изкуства, фантастология и футурология.

Съставител, оформител и предпечат: Атанас П. Славов
Редакторски екип: Калин Ненов, Александър Карапанчев,
Лора Бранева, Ангел Петров, Мирослав Моравски,
Ангел Славчев, Манол Дончев
Формат: 70/100/16
Печатни коли: 25

Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“
Фондация „Човешката библиотека“
http://choveshkata.net
Имейл: AtSlavov@gmail.com

ФАНТАSTIKA 2009
Съдържание

Признания на съставителя 7

Преводна фантастика

Силата на силните – Дмитрий Биленкин 9

Изгревът на следващото

Упорството на възприятието – Джон Варли 78

Този текст е достъпен само в хартиеното издание на алманаха.

Какви ще бъдете? – Аркадий и Борис Стругацки 116

Този текст е достъпен само в хартиеното издание на алманаха.

Демиургия: съучастие – Вал Тодоров 125

Български фантасти

Портрет в 3D: Ангелина Илиева (Йоан Владимир)

Тя е камък 128

За оня мрачен миг, преди да съмне 161

Нашествие в Славейково 180

Наследниците на Светослав Минков

Прошка за грешните – Георги Христов 189

Млади гласове

Когато ме целунеш – Гергана Велева 194

Парченца смърт – Мария Белчева 201

Цветовете на душата – Антон Фотев 204

Фантастихия

Стихове от Анибал Радичев, Александър Карапанчев, Георги Кацаров, Мирослав Моравски и Александър Бурмов 211

Творческа кухня

Разкази: Десет съвета за начинаещи творци – Кати Кенеди, Джейми Далбезио, Денис Г. Йерц 219

Този текст е достъпен само в хартиеното издание на алманаха.

Фантастология

Български SF и F календар – Наталия Маринова 230

Българската фантастика през 2009 г. 233

Книгосъбития: За „Слънце недосегаемо“ – Габриела Петрова, Димитър Панайотов; „Слънцеград“ (откъс) – Николай Теллалов; За „Запали свещ на дявола“ – Светозар Игов, Емануил Томов; За „Дивна“ – Александър Василев, Божан Божков, Григор Гачев 240

Прочетохме вместо вас – Злат Торн, Владимир Полеганов, Александър Драганов 256
Оглед на място (фрагмент) – Станислав Лем 266
Таблица на Станислав Лем на шаблоните в американската НФ 270
Без философи и поети светът е пустиня... (Павел Вежинов) – Александър Карапанчев 271
Гледам на живота от височината на Слънцето – Александър Геров 286

Изобразително изкуство

„Затова, много те моля, не изпускай четката...“ – Писмо на Любен Дилов до Стефан Лефтеров 289
Творчество на един свободен човек (Васил Иванов) – К. Николов 291

Музика

Концептуалните албуми в рока – Мирослав Моравски, Геновева Детелинова, Христо Георгиев 304

Футурум

Бъдещето в НФ – банално и новаторско – Васил Сивов.....311
Разумната Вселена – Иван Пунчев 320
Как „Стар трек“ изпревари бъдещето – Ангел Петров 326
Елегия за книгата – Кори Доктороу 334
Жизнено пространство – Валентин Д. Иванов 345

Съзвездие Кинотавър

Самоубийството на катастрофата – А. Славов, Алексей Звонарев 352
Какво се случва с (и във) фантастичните сериали – А. Славов 355
Няколко погледа към „Аватар“ – Дилян Благов, Атанас П. Славов, Виолета Кецкарова 361

Откъде идваме

„Дружество на българските фантасти – Тера Фантазия“ – А. Славов..367
Какво постигна и с какво се сблъска „Златен кан“ 2009 – Кънчо Кожухаров 370
Aniventure 2009 и отвъд – Анелия Иванова 375
За ЛАРП-а, хората и още нещо... – Александър Красналиев 380
Честит рожден ден, LARP-BG! – Пламен Партинов 382
Представяне на форум „Рагика“ – екип на форума 384
Представяне на Forest of Magic – Д. Панайотов, Сияна Иванова 395

Присмехулник за убиване

Кибер-фолкът се развихря 398

Признания на съставителя

Третият алманах ФАНТАSTIKA заема по-особено място. Той пак си е същата територия на чоВечността, пак ще търси новите измерения на фантастиката като авангардно явление на съвременната култура. Но той за пръв път ще влезе в ролята си на печатен орган на Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“.

В раздела „Преводна фантастика“ ви очаква прекрасната голяма повест на руския писател Дмитрий Биленкин, който е известен като майстор на късия разказ, но именно „Силата на силните“ накара Аркадий Стругацки да заяви, че Биленкин се оформя като най-значимия автор в новата руска фантастика. За съжаление скоропостижната смърт попречи на Дмитрий Александрович да заеме полагащото му се място. Повестта му ще ни потопи в уникална конфронтация между Земята на хуманното бъдеще с нейна дъщерна клонка, създадена от фундаменталисти, издигнали егоцентризма до планетарна религия, и клониращи хора за насилие и развлечение. Преводни са и двата дълги текста в раздел „Изгревът на следващото“. Едното е изцяло подновеният превод на новелата на Джон Варли „Упорството на възприятието“, където колония от сляпо-глухо-неми намират път към по-висша реалност. Включването на това произведение в раздела е своеобразен експеримент – търсенето на изхода към чоВечно бъдеще може да започва от най-ниската точка – ощетяване на сетивата, даващо старт на развитата умствена духовност от ново ниво. Второто е фрагмент от легендарния роман на братя Стругацки „Пладне. XXII век“, по точно тази глава, където героите от високоразвитото бъдеще се срещат със свой още по-далечен потомък. Особено място заема есето „Демиургия“ на Вал Тодоров – своеобразен манифест на търсачите на чоВечен начин на живот.

Централен, както винаги, е разделът „Български фантасти“. Във фокуса на 3D портретирането ни е Ангелина Илиева (Йоан Владимир), представена с фентъзи новелата „Тя е камък“, НФ разказа „За оня мрачен миг, преди да съмне“ и хумористичната миниатюра накрая, които я (го) показват като разностранен талант. Ще можете да разберете защо е-книгата на Йоан Владимир „Легенда за стражите от трите порти“ е хиляди пъти прочетена от българи от всички точки на планетата.

Бургаският прозаик Георги Христов е представен с история в духа на ранния Светослав Минков, а „Младите гласове“ тоя път са три и все различни.

Не сме пропуснали поетичния раздел „Фантастихия“, с мерена реч от Анибал Радичев, Александър Карапанчев, Георги Кацаров, Мирослав

Моравски и части от непубликуваната поема „Капричио в портокалово синьо“ на покойния Александър Бурмов.

В крупния раздел „Фантастология“ са обозряни българските фантастични книги, излезли през 2009-а, и откроени двете Книгосъбития на годината със съответния набор от мнения и рецензии. Специално място е отделено на класиците на българската фантастика Павел Вежинов и Александър Геров. Там е и рубриката „Прочетохме вместо вас“, където са резюмирани десетки книги от англоезични автори и превода на романа „Оглед на място“ от Станислав Лем. Фантастиката в другите изкуства е разгърната в писмото на Любен Дилов до художника Стефан Лефтеров и голямата студия върху създателя на „космическата графика“ Васил Иванов, съпроводена с картини, във връзка с навършването на 100 години от рождението му. Музиката е представена с фантастичните сюжети на концептуални рок албуми, а „Съзвездие Кинотавър“ ще ни разходи по световните фантастични екрани – филмите „2012“ и „Аватар“, както и критичния анализ на десетки фантастични сериали.

„Футурум“ този път ще е по-различен – научните статии са само две и посветени на космическите възможности, докато другите изследват идеята за бъдещето.

В „Откъде идваме“ са събрани представянията на клубове, сайтове, форуми, ЛАРП събития и фестивали на фантастиката у нас.

Атанас П. Славов

Георги Марков - РазказəОпът на приказки

Дмитрий Биленкин

Силата на силните

повест

...И нека лекомислените предполагат, че за несъществуващото е по-лесно и безотговорно да се подбират думи, отколкото за съществуващото, но за съвестния, благоговейно отнасящ се към тази материя историк, нещата са съвсем различни: нищо друго не се изплъзва така от словото и същевременно нищо друго не се стреми по-настойчиво да бъде съдено от хората, както явленията, чието съществуване е недоказуемо, а и малко вероятно, но които, благодарение на съвестните, благоговеещи хора, изглеждат съществуващи и се приближават, макар и само с една крачка, до своето битие, до възможността да се родят.

Херман Хесе[1]

Щом свирне, тръпне в небосклона
луната; сваля той звезди,
ала безсилен е закона
на времето да победи.

А.С. Пушкин[2]

1. БЕЗ ЗАБРАНИ

Във вестибюла едва доловимо проскърца ключалката. Спящият трепна. Тясната стая, здрачните отблясъци от уличното осветление, неясните очертания на мебелите – всичко му изглеждаше и познато, и неузнаваемо, както и собственото му лице, изплувало сякаш от леко замъгленото огледало срещу леглото.

Скърцането се повтори. Някой упорито се опитваше да насили здравата швейцарска брава. Човекът скокна от леглото, надяна набързо дрехите си, измъкна пистолет изпод възглавницата, прокрадна се на пръсти към вратата. Навярно все пак е крадец? Изостреното му обоняние улови слаб мирис на тютюнев дим: зад вратата някой пушеше. Не са от полицията – те биха връхлетели с гръм и трясък – не е и крадец; крадец по време на работа не би се издал с

[1] Из „Игра на стъклени перли“.

[2] Руслан и Людмила“, първа песен. Превод: Любен Любенов, изд. Отечество, С. 1989.

цигара. Сърцето му избумтя като пред припадък, тялото му се вцепени, покрито с лепкава, неприятна пот. Ето така отвеждат хората, така ги отвеждат, а после... И децата в града знаеха какво се случва с похитените, как дълго и мъчително отнемат живота им нощните „приятели на реда“.

Само не и него, не! Само не и него! Като сграбчи библиотечния шкаф, той с рязко движение го изнесе във вестибюла, изправи го и препречи вратата.

Но това е отсрочка, това е само отсрочка. Като се озърташе, изскочи на балкона и се приведе през парапета. Нощният хлад докосна лицето му. На десетия етаж е, а балконите са един под друг. Ако увисне на ръце и изпружинира, ще успее да се прехвърли на по-долния; нищо особено, най-обикновен скок с превъртане от височина четиридесет или петдесет метра...

Застави се да прехвърли крак през преградата. Тъмната пустота се залюля срещу него, лампите в далечината се разплискаха в трептящи мътни петна. Конвулсия изкриви пръстите му. Няма да може, няма, това не е за четиридесетгодишен университетски преподавател! Ще може. Та нали току-що понесе изключително тежък, претъпкан с книги шкаф. Сякаш смениха тялото му, той, Антон Гез, никога не е притежавал толкова силно, толкова уверено тяло, то надделя над объркването и невъзможното стана възможно. Тялото му го зовеше и заповядваше: надолу, надолу!

От вестибюла се дочу глух шум, който го подтикна да действа. Той се прехвърли през парапета, увисна на ръце, залюля се като махало и, щом краката му се понесоха към стената, скочи. След миг вече стоеше на чуждия балкон. Всичко се оказа много просто. Просто за кого?

Нямаше време за разсъждения. Надолу! Осми, седми, шести, пети етаж...

Лекотата, с която извършваше всичко това, наподобяваше сън. Но не беше сънувидение: той усещаше студения метал на перилата и прътите, дланите му свличаха ръждата от тях, ръцете му чувстваха непосилната тежест на тялото, краката му се свиваха от удара на приземяването и болката се отразяваше в подметките, ледени отблясъци от стъклата на прозорците, край които прелиташе, се зъбеха по необятната фасада и всичко бе белязано от последователност, каквато липсва в сънищата. Той не е гимнастик, изобщо не е спортист, как е възможно да прави това? Значи, вероятно, човек не познава собствените си възможности.

При поредния скок кракът му закачи саксия, която глухо тупна на циментовия балкон и се разпадна. И, сякаш в отговор на прокънтелия в тишината удар, от сънната и топла дълбина на жилището се дочу звук от тоалетно казанче. Гез замръзна с полуприсвити крака. През отворения прозорец отчетливо се долавяха забързано-неуверените крачки на изплашения стопанин и, въпреки че бе опасно да се бави, едва не се разсмя: човекът, преди да излети през глава от тоалетната, добросъвестно беше пуснал водата!

Господи, остава да изпадне и в истерия... Преметна се като маймуна на долния балкон. Слава богу, вече е на втория етаж. Надвисналите гъсти клони засенчваха светлината на лампите. По-скоро се досещаше, че земята е отдолу, до нея имаше само... О, не, все едно да се хвърли в пропаст!

Той скочи. Твърдият удар прониза цялото му тяло, болката се плисна върху протегнатите му напред ръце, но това си беше дреболия, Гез на мига се изправи, коленете му леко трепереха, нищо друго.

Свободен е!

Не. Входната врата хлопна и трима души с нахлупени над очите шапки, с напрегнати, сякаш гипсови лица, се втурнаха към него. Той се понесе по протежение на стената. Улицата е тяхна, там е лесно да го настигнат с кола. Дано да успее – зад арката има лабиринт от дворчета и неосветени задънени улички. Само дано да успее! Сега ще стрелят. Не, няма да стрелят, нужен им е жив, за да го разпитват и изтезават... Ще стрелят, ако не го догонят. Господи! Стената се простира и простира, като в кошмар, в който тичаш безкрай, а не се помръдваш от място.

Завой, арка, мрак. Край! Гмурна се в спасителната тъмнина. И изкрещя. Двамина, безшумно изплували от мрака, се устремиха към него, черни като същия този мрак, също тъй непреодолими, бялото на очите им зловещо просветваше през присвитите върху неясните им лица клепачи. Капаните им винаги щракваха, те умееха да ги залагат! Към беглеца се протегнаха дълги, сякаш гумени ръце, а зад него вече бумтяха ботушите на преследвачите му.

И в този миг в Гез сякаш нещо пламна. И се взриви. Удари първия и той дори не успя да помръдне. Този удар му донесе освобождението от страха, от внушеното му, от всичко. Превърна се в някой друг, не бе вече интелигент, не бе дори и човек, и за този нов Гез петимата врагове не представляваха нищо. Силен замах и удар, тялото на врага се прекърши, първият вече се свличаше на асфалта; сега да се обърне, да сграбчи пистолета; три изстрела един след друг, три куршума,

грохот в ушите и край – знаеше, че е приключило, че може да бяга, даже просто да върви, ако му се прииска, защото сега вече нищо не можеше да го спре.

Знаеше го и пое спокойно, прекрачи телата на убитите, на онези, пред които градът трепереше, пред които той самият до преди малко трепереше, все едно бяха купчина боклук, и извървя спокойно още стотина крачки без да мисли, без да чувства. А след това... Нещо го запрати към някакво стоборче, пръстите му драскаха по грапавите дъски, догади му се, нощното небе се завъртя като злокобно кънтяща камбана.

Не убивай.

Не злоупотребявай със сила.

Не властвай и не потискай.

О, господи!

Небето закръжи по-бавно. Гез повдигна натежалите си ръце, доближи длани към лицето си. По тях имаше кал и кръв, кръв и кал. Какво му става? Защо да не убива? Да не убива тези изроди?!

Сега знаеше, че може и че трябва да върши това, но не му олекна. А нима перспективата за подобна борба бе тревожила някога съвестта му, нима в душата си не се бе готвил за нея? Готвил се бе. Защо тогава се чувстваше така, сякаш е изгубил родината си, достойнството си, честта си?

Освобождение – това е думата! Първият удар отприщи в него непозната, тъмна сила, забраните рухнаха и съвсем неочаквано някаква мъничка, скрита частица от душата му изпита опиянение от тази дошла внезапно свобода – свободата да ти е позволено всичко.

Добре, а какво му е ужасното? Доброто трябва да има юмруци – такива са условията, такива са обстоятелствата, това е също тъй вярно, както че днес е шестнадесети май...

Шестнадесети май в края на втория мегахрон[1]. Откъм улицата долетя вой на полицейска сирена. Гез трепна. И какво е това понятие – „мегахрон“? Днес е шестнадесети май хиляда деветстотин... Господи, коя година е сега?!

Полиция!

Както и очакваше, тялото му се подчини безусловно, в него се криеше огромна, неизразходвана докрай сила, все едно не Гез се бе спуснал преди малко от десетия етаж и не той бе повалил с голи ръце двама бандити, а останалите бе застрелял. Бягаше без да поглежда земята под краката си, бягаше в правилна посока, макар и да не знаеше накъде. Той беше Гез, да, Гез беше, но тялото не бе негово и мъките на съвестта също не бяха негови, или по-скоро – не изцяло негови. Дали все пак това не е внушена хипнореалност?

Мегахрон, а сега и хипнореалност. Антон Гез. За собственото име беше сигурен, но пък Гез... Той с лекота се прехвърляше през огради, из фавелите[2] се мяркаха мизерни бордеи, край него прелитаха бръмчащи трансформаторни

[1] От гр. мегалос (голям) и хронос (време) – голям период от време. (б. пр.)

[2] Мизерни квартали в Бразилия, обикновено по незаселени склонове, тук е употребено като синоним на много бедни райони. (б.пр.)

будки, в някакъв плевник изблея коза, по небостъргачите в центъра неистово пламтяха реклами, преливаха в цветовете на дъгата и осветяваха локвите край чешмите – все познати от детството неща. Само той си бе непознат. И вече се досещаше защо. Забави крачка и сви в кална странична уличка. Можеше и да е тук, можеше да е където и да е, ако догадката му е правилна. В тъмнината се откроi широко отворена, крепяща се на едната панта врата. Той пристъпи към тази изкривена, леко поскърцваща врата. Калта под краката му заблещука. И градът изчезна.

2. ЗАПЛАХА ОТ ПЛЕЯДИТЕ

И градът от втория мегахрон, поразен от чумата на омразата, изчезна, все едно никога не го е имало. Гез се озова в просторно помещение, едната стена на което бе напълно отворена и оттам струеше златисто-оранжева трептяща светлина. Отвън, край скалистия бряг, течеше огнедишаща река, а над нея като заледена лунна дъга се извиваше кристално мостче.

Беше се върнал у дома, да, беше се върнал. Това е Земята в петия век от третия мегахрон. И онова беше Земята, но там привършваше вторият мегахрон. Миналото на онова човечество бавно се отдалечаваше, избледняваше, топеше се в паметта му, и все пак...

Той погледна ръцете си. Не видя нито кръв, нито кал. Но следите им бяха останали в душата му. Самозабраната е смъкната и той е способен да прави това, което не бива, не може да прави човек от неговото време. Всичко е наред, психоинверсията е преминала успешно.

Пристъпи към стръмния склон, към топлината и светлината. Талазите върху огнената река преливаха, сякаш тя бе от моаре[1], потръпваха, тихо шумолене се носеше из въздуха, от време на време течното злато закипяваше, ярките фигури се преплитаха и променяха формите си, лавата излъчваше страховит, величав покой, мостчето се рееше като безтегловна дъга, студена и чиста, прекалено крехка за хората и въпреки това – Гез го знаеше – по нея можеше да се премине. Бездната омагьосваше, притегляше към себе си; по друг начин го зовеше дъгата, която се извисяваше над бездната като мечта, като фантазия, и все пак противоречието им бе хармонично, и нямаше думи, с които да го назовеш – просто ти се иска да стоиш и да гледаш.

И Гез гледаше. Всъщност не Гез, разбира се, а Антон Полинов, както се наричаше той в своя свят. Нещо тегнеше в джоба му. Пистолетът! Потръпвайки, Антон измъкна прецизния инструмент за убиване и се вторачи в него като в отровен паяк. Той лежеше удобно в ръката му и първото му намерение беше да го запокити в огнената бездна, за да не остане и следа от него. Но пистолетът вероятно бе музеен експонат и, след като се поколеба, Антон напъха оръжието обратно в джоба си. Над светлата жарава в пропастта все така безтегловно се рееше мостчето-дъга.

[1] Вид копринен плътен плат с вълнообразно преливане на оттенъци от основния цвят. (б. пр)

Третия мегахрон, повтаряше си като заклинание Антон, третия мегахрон. Първият продължил милиони години, човекът и неговите предци живеели от събирателство и лов, не се делели на бедни и богати. Вторият мегахрон: дванадесет хилядолетия на земеделие и скотовъдство, на ръчни, а в края на мегахрона и на машинни оръдия на труда – период под знака на държавата и класите. И пет века от третия мегахрон, векове на осъществилия се хуманизъм.

„Аз съм човек от пети век на третия мегахрон“ – повтаряше бързо и с облекчение той. „Между мен и Гез се простира бездна от векове, миналото му е далече от мен, като Кръстоносните походи. Умея да управлявам петте състояния на психиката и не зная какво е да се будиш нощем от страх. Не, зная, сега вече зная, но трябва да прогоня този страх. Страха, а не спомена за него.“

Като откъсна с усилие поглед от златистата, излъчваща жар и светлина бездна, Антон премина в отдалечения край на помещението, където, както се и надяваше, бе разположен терминалът на кибертрона[1], откри мислено незаета производствена клетка, избра най-простата и груба работа, която се предлагаше, прокара пръсти по клавишите за контакт и затвори очи. След миг се превърна в някого, който не би могъл и да се присъни на Гез от края на втория мегахрон, когато хората се бяха научили бързо да променят материалната среда, но все още не умееха да преобразуват вътрешния си свят.

Намираше се на Марс, виждаше осветените от малкото студено слънце сивокафяви напукани пластове, виждаше какво криеха те. Напрегнал мускули, с десетки мощни фрези, той се нахвърли върху неподатливата каменна маса; мозъкът му управляваше устройството и в същото време беше самият себе си: при единоборството си с планината усещаше всичко, което усещаха неговите персептрони[2] – и напиращата през недрата тъмна вода, която трябваше да се отстранява, и посоката на рудните жили, и съпротивата на веществото при раздробяването му на атоми, и напрежението в сепарационните полета, и неподатливостта на преместваните скали и още много, много неща, за които в края на втория мегахрон дори нямаше и наименования.

Работейки по този начин, човек възстановяваше изгубеното някога единство с предмета на своя труд, преодоляваше някогашното безкрайно вредно за мускулите и психиката отчуждение от него, можеше да направи всичко сам – от начало до край – като остави отпечатък от своята личност върху всяко изделие, без това да е самозаблуда. Естествено, киберите можеха да работят и сами, но го

[1] КИБЕРТРОН е иновационен проект за създаване на интелигентен робот. Все още се възприема по-скоро като нещо фантастично, отколкото реалистично.(б. пр.)

[2] Математически и компютърен модел на възприемането на информация от мозъка (кибернетичен модел на мозъка), предложен от Франк Розенблат през 1957 г. и осъществен като електронното устройство Марк-1 през 1960 г.. В хода на експеримента Розенблат обучава устройството да разпознава цифри, букви и прости геометрични фигури. (б. пр.)

вършеха по-лошо, докато човекът влагаше в труда си своето въображение и изобретателност, своята артистичност, при което всяка работа се преобразяваше и на свой ред се превръщаше за човека в това, което е била земята за митичния Антей, който черпел сили от съприкосновението си с нея.

С удовлетворена въздишка Антон се изключи накрая от кибертрона, студените скали на Марс постепенно отстъпиха от съзнанието му. Леко го наболяваха мускулите, но това се дължеше на приятна умора от работата, съзнанието му се изчисти и освежи, сега беше готов за предстоящото по-нататък.

Веднага откликнаха на готовността му. Сякаш бе завеса на шатра, стената се разтвори и влезе човек в строго виолетово кимоно. Гез от далечното минало не би му дал повече от петдесет години, но Антон виждаше признаците поне на три обновления, и стройната осанка, силните, открити ръце, чиито мускули се движеха плавно като течаща вода, ясните очи върху едва докоснатото от бръчки лице, не можеха да го заблудят – възрастта на влезлия клонеше към около век и половина. С небрежно движение старецът закри гледката към Огнената река и докато отворът се стесняваше, сътвори в ъгъла камина със старателно подредени цепеници, които буйно се разгоряха, щом той прокара длан над тях.

После, все още без да поглежда към Антон, старецът се отпусна на пейката, която се плъзна срещу него, излязла сякаш направо от пода. Антон осъзна, че възприема всичко това донякъде през очите на човек от миналото, какъвто и беше до неотдавна, и с нищо незабележителното създаване на външната стена, камината, мебелите, предизвиква у него детско усещане за чудо. Макар че имаше ли нещо по-обикновено, по-просто, от властта над улавящата желанията материя, изграждаща ембриодома!

– Сядай.

– Кой знае защо, Аронг, но ми се иска да стоя мирно пред теб.

– Разбирам – от усмивката на Аронг в ъгълчетата на клепачите му се образуваха бръчици като звезди. – Добра психоинверсия. Седни, все пак.

Антон седна на изникналата мигом под него табуретка и, докато сядаше, отбеляза не без учудване, че и неговият речник, и този на Аронг, са се изменили, и дори гласовете им звучат различно. Всъщност, така и трябваше да бъде, сега той е длъжен да говори по друг начин, а Аронг му помага да привикне към това ново и необичайно състояние. Всичко беше наред, но щом осъзна това, Антон се почувства толкова неуютно, че се премести по-близо до Аронг – до единствения човек, който сега можеше да го разбере.

– Имаш ли въпроси?

– Само един. Разбирам, че ситуацията за инверсията трябваше да е еднозначна, но защо точно в края на втория мегахрон?

– Всеки от нас повтаря някого от своите предци и не само като черти на лицето. Оказа се, че най-близък духом ти е Андрей Полинов, който е живял в края на втория мегахрон, и, ако вярваме на историята, е предотвратил пламването на Соларнийското безумие.

– Ясно, нямам повече въпроси.

Аронг явно не бързаше, въпреки състоянието му на очакване. Той седеше изправил гръб, но от лекото движение на сенките, бръчките му изглеждаха подълбоки – сега наистина имаше вид на старец. Пламъците, навяващи мисълта за древност, уютното припукване на цепениците, създаваха илюзията, че времето се е върнало назад, че, както и преди, то носи обещание за радостта, която се изпитва при дълъг разговор на човек с друг човек – и нямаше значение дали те се познават, или не.

Уви! Ето че сега той, Антон Полинов, наследникът и продължителят на делото, започнато от знаменития му предшественик, за дълго (а може би и завинаги) ще е лишен от тази радост. Аронг вероятно си мислеше за същото – спокойните му лъчисти очи потъмняха като езеро преди буря.

– Да поговорим за работата – той разтри зиморничаво протегнатите си към огъня ръце. – Антон Гез, да, Антон Гез, бъдещ джент на Империята. Готов ли сте за втора инверсия? Не премисли ли, Антоне?

– След като смъкнах самозабраната ли? Няма да се откажа. Защо да хабим ненужно думи?

– На Плеядите се изразяват многословно. Свиквай. За да потрениращ, изложи възникналата ситуация пространно, в духа на втория мегахрон.

Антон се замисли.

– Ситуацията е сложна и същевременно – проста. Проблемът се появява в началото на третия мегахрон, когато е открит Д-принципът и далечните звезди стават леснодостъпни. Започва бързо овладяване на други планетни системи, човечеството наистина напуска земната си люлка. Но няма светлина без сянка. Онези, които не били доволни от победоносния ред на социално обновление, се възползвали от достъпността на Галактиката. Те се отправили в космоса, тъй като на Земята претърпели поражение, и се самопровъзгласили за фундаменталисти, за единствени пазители на „изначалните ценности на човешкия дух“, като създали на Плеядите своя държава. Еволюцията се раздвоява. Федерацията, наречена се по-късно Империя на Плеядите, се разграничава от Звездните Републики и историята там поема по друг път. Това не ни е попречило, в Галактиката има достатъчно място за всички. Човечеството като че ли дори спечелило, в преломен момент се избавило от толкова консервативни и при това – опасни елементи. Съседството ни с фундаменталистите би могло да си просъществува и занапред. Но към настоящия момент всичко се промени внезапно и застрашително. При разкопки на една от планетите си, фундаменталистите са открили древна база на Предтечите, а в нея – оръжие. Или нещо, което е способно да бъде оръжие. То функционира! Всичко, което знаем за него: при първото му, случайно задействане, един-единствен импулс е помел от планетарната ѝ орбита луна по-голяма от нашата. След което от предаванията им изчезва всеки намек за находката; но пък започват – и този факт е тревожещо-красноречив – да се разгарят страсти, на имперските жители се внушава настойчиво, че предците им са се сражавали за щастието на всички светове, че нашето коварство е безпределно, че „дяволът и бог“ не могат да съществуват съвместно, че „кръвта и

земята“ надават вой, защото ние кроим зловещи планове и подготвяме ескадра след ескадра.

Извод: залогът е оръжието на Предтечите. Какви са възможностите му? Какъв е начинът му на действие? Съществува ли перспектива за масовото му производство? Каква е степента на заплаха? Пълна неизвестност. Да изпратим разузнавачи при положение, че не са извършени никакви враждебни действия, би означавало да действаме срещу самите себе си, срещу морално-етичните норми, които за обществото са същото, което е съвестта за отделния човек; да не изпратим разузнавачи, означава да си останем в неведение. Как да преминем по „острието на бръснача“? Аз снех доброволно самозабраната, имаше и още доброволци; ако обстоятелствата го изискват, ще вървим докрай. Но кога? Аз вече донякъде разбирам човека от далечното минало, донякъде съм се превърнал в него, и знаеш ли какво? Сега виждам нашата собствена сила като безсилие. Трябва да направим това, което предците ни са правили без да се колебаят. Да го направим незабавно, преди да е станало късно!

– Сигурен ли си, че нашите предци не са се колебали при избора си на средства?

Това бе казано без упрек, но Антон трепна като убоден.

– Сбърках – прошепна той. – Ако предците ни не са се отличавали със строгост при избора на средства, нас, разбира се, нямаше да ни има! Беше глупаво от моя страна.

– Не се извинявай, инверсията не протича безнаказано. И още една забележка: описа вярно ситуацията, но патрициите, какъвто ще бъдеш и ти, обикновено се изразяват витиевато. Да видим сега какво предстои. Ето нещо в отговор на твоите съмнения.

Аронг измъкна от някаква гънка на кимоното си топче. По цвят и заради неясните си очертания, то наподобяваше концентрат от черна мъгла или дим. Топчето затрептя и замря върху разтворената му длан.

– Какво е това?!

– Шпионски спътник. Невидим, много е трудно да бъде открит. Но ние предполагахме, че трябва да се появи, търсихме старателно и, както, виждаш, намерихме го. Мисля, че не е единственият. Не случайно седим край камината – Аронг се усмихна тъжно. – Кибертронът е изключен, а и всичко останало. Още две-три крачки в тази посока и се боя, че ще се озовем в пещерите. Какво да се прави, този разговор не е за ушите на жителите на Плеядите.

– Но за какво им е притрябвал шпионски спътник?! Та нали знаят, че ние нямаме обществени тайни, а само лични!

– Знаят, но не вярват, защото и обществото, подобно на човека, съди за другите по себе си. И през ум не им минава, че подготовката ви е частна, така да се каже, че е инициатива на няколко граждани от Съюза, поради което не подлежи на оповестяване. Съветът взе предвид това... и също по време на частна беседа. Да, силата е или морална, или пагубна, няма трети вариант, а в някои ситуации това води до сериозни противоречия.

– Но щом са прибягнали до...

– Да! Силата на действие е равна на силата на противодействие, време е този закон да бъде потвърден. И да те запозная с останалите. Влезте!

3. ХОРАТА ОТ ПРЪСТЕНА?

Тримата влязоха и се настаниха мълчешком. Никой не обърна специално внимание на Антон, но той долови напрежението, течащо към него и, на свой ред, направи опит да проникне в същността им. Изобщо не се получи – бяха се затворили плътно, сякаш вече са на Плеядите, и Антон ги видя само с очите си.

По-възрастният мъж би станал обект на повишен интерес във всяка една компания на хора от третия мегахрон. Беше набит, със силно телосложение, но леко прегърбен. Матово-кафявите му очи често отправяха поглед навътре към самия него, сякаш нишката на задълбочените му размишления не се прекъсваше, дори когато непознатият се взираше право в събеседника си. А още по-поразителна от попрегърбената му стойка бе късата извита лула, от която край мургавото му, с твърдо очертани скули лице, се виеше дим.

– Там се пуши – поясни небрежно той и приседна като същинско въплъщение на спокойствието.

За втория човек Антон помисли, че е момче. Но беше пигмей, напълно истински пигмей, от онези, които до края на втория мегахрон са се прехранвали с лов из затънтените джунгли на Африка. Едва доловимият синкав оттенък на кожата му обаче, издаваше ригелианин, от – може би – трето поколение звездни преселници.

Но за Антон девойката бе най-поразителна – заради изящната красота на лицето ѝ, заради грациозните движения на детското ѝ тяло неволно му се прииска да я защити от поривите на вятъра, тъй крехка изглеждаше тя. Така би могла да изглежда фея, фея от знойния юг, горски дух от Индустан, с тези черни като нощта очи, трепетни очи на печална вълшебница. През рамото на момичето бе преметнат илир – най-магическият сред всички създадени от хората инструменти.

„Чудна работа – помисли объркано Антон. – Мястото ѝ не е тук! Тя трябва да стои на мостчето-дъга и да прокарва пръсти по струните на илира...“

В отговор гневно изпръхаха гъстите ѝ мигли.

– Казвам се Ума и не си прав. Кой от двама ни е по-неподходящ – ти ли, дето не можа да се затвориш, или аз, неразбраната от теб? – Тясната длан на момичето се протегна напред. – Чуй обяснението ми. Аз съм от кастата на париите: най-бедната, най-отхвърлената от всички, които са съществували на Земята. Дори сянката ни оскверняла храната на брамина и него самия, та не можел да се прибере вкъщи без ритуално измиване. Майките ни замъквали новородените в дупките, в които живеели, покривали ги със суха трева и я притискали с камък,

за да ги предпазят от комарите, мухите и плъховете. Млякото на нещастниците пресъхвало след месец-два и ни хранели с кашица от корени. Още от шестгодишни момиченцата не само работели, но и служели за играчки на мъжете и нетърпеливите момчета. И това продължило повече от три хилядолетия. Какво са пред това вековете на нашия мегахрон! Няма по-издръжливи от нас. Навярно твоето минало е било по-хубаво, но ние помним нашето и си имаме наши сметки за уреждане с фундаменталистите!

– Прости ми – отвърна смутено и объркано Антон. – Сега чувствата ми са открити и, нали виждаш, в тях нямаше желание да те обидя.

– Само незнание – Ума кимна. – Виждам и приемам извинението. Нещо повече: мога да ти бъда сестра и без пръстена.

– Не е възможно!

– За Ума е възможно – възрази Аронг. – Наричам я с истинското ѝ име, защото така ще се казва и на Плеядите. Останалите ще се представят сами.

– Джент Лю Банг, чимандър философ, на вашите услуги – прегърбеният мъж извади лулата от устата си и се поклони с достойнство.

– Юл Найт, син на върховния патриций – пигмеят намигна закачливо и се изтегна отпуснато и със скучаещ вид в креслото. – Просто един разглезен хлапак. На Плеядите ще бъда бял като лилия представител на висшата раса, срещна ли Ума, ще я принуждавам да танцува, а разните му там чимандри... Впрочем, каква е етимологията на думата „чимандър“?

– Думата „чимандър“ – отвърна невъзмутимо Лю Банг – е произлязла от сливането на понятията „чиновник“ и „мандарин“, при това под „мандарин“ изобщо не бива да се разбира плодът, тъй като в конкретния случай се има предвид древнокитайски сановник; а е наречен така от португалците поради смисловото сходство с „мантрин“, което на санскрит означава съветник. Надявам се, че отговорът ми удовлетвори достопочтения син на върховния патриций.

– Обяснение без поклон е като напитка без чаша – откликна високомерно Юл. – По принцип в нашия род недолюбваме всякаквите му учени, философи, поети и други служебаши, отдали се на умствена дейност, а още по-малко пък – жълтоликите. Но аз съм юноша, не са ми ясни напълно тънкостите, свързани с кръвта и йерархията, така че ти прощавам. Е, малката баядерка[1] е друга работа. Хей, сладурче, я ни повесели!

Ръката на Антон трепна, той разбра, че е способен, способен е вече да удари наглеца без да мисли, но гневът му тутакси отстъпи пред възхищението: колко ловко се нагоди Юл към отвратителната си маска. Явно вече са го изпреварили с втората инверсия, която позволява на човека да бъде такъв, какъвто не е. В очите на Ума също пламна възмущение, но те на мига изразиха покорно умиление като погледа на кученце, повикано от стопанина си. Със сговорчива, затаила обещание усмивка, девойката смъкна от рамото си илира, извади от ка-

[1] Индийска танцьорка, която участва в религиозни церемонии или обществени увеселения. 2) Жена с леко поведение, куртизанка. (б. пр.)

лъфа му инструмента, по който проблясваха седеф и кристал, а лицето ѝ стана строго, неподвижно-съсредоточено, сякаш бе релеф от тъмен бронз. Преходът беше мигновен, както и движението на пръстите ѝ по клавишите и струните на илира.

Понесе се дълъг напевен звук, натежал от толкова красота и сила, че нехранимайковската усмивчица на Юл се стопи от само себе си, Антон неволно се наклони напред, а Лю Банг си изпусна лулата. Антон никога не бе чувал нищо подобно. Омагьосващият звук набираше сила, разпростираше се, нарастваше, обхващаше всичко видимо и невидимо и сякаш самият въздух стана опалов, осезаем, течен. Ума тръсна глава, косите ѝ се плъзнаха като черен пламък по голите ѝ рамене, устните ѝ отрониха:

– В кръг, в кръг!

Мелодията заповяда същото. Антон, Юл Найт, Лю Банг ѝ се подчиниха. Аронг се оттегли в сянката и като че ли се разтвори зад проблясващата завеса, и сега те останаха само четиримата. Седяха в кръг и почти докосваха един другиму коленете си, и вече нямаше нищо друго – само виденията, призовани от музиката, те самите, отблясъка на огъня върху лицата им. Нюансите на звуците станаха по-подчертани, по-трепетни, по-осезаеми; финото лице на Ума се напрегна, тъмните ѝ сияйни очи станаха още по-големи и по-черни, не виждаха нищо и виждаха всичко, а пръстите ѝ се плъзгаха по илира все по-бързо и по-бързо, докато вибриращите струни и самият илир затрептяха, неясни, като искряща лека мъгла.

И тогава се образува Пръстенът.

Той увисна между седящите, светло-огнен, неясен по краищата, пулсиращ. Всеки от тях сякаш хвърляше сянка върху Пръстена и там, където тя падаше, светлината помътняваше по различен начин на всяко място; от време на време изглеждаше така, като че ли затъмненията искат да изчезнат, да се разтворят в златистия ритъм на Пръстена, но нещо упорито им пречеше. Гласът на илира стана по-тих, по-нежен. Лявата ръка на Ума докосна Пръстена, дясната, като преди, пърхаше над струните. Веждите на момичето се сключиха, погледът ѝ застина. Светлината стана равномерна, ритмичното движение на дланта сякаш заглаждаше пулсациите, всички неволно въздъхнаха и се уловиха за ръце, само Ума остана извън кръга. Устните ѝ нашепваха беззвучно, но думите отекваха във всекиго.

Очите си, очите си разтвори злото,
повея с хлад нощта, нощта.
И слаба, слаба е душата,
защото близо е смъртта, смъртта.
По-светъл ставай, ставай, кръг,
а ти приятелю, ела, ела,
и вгледай се в лицето му, в лицето,
по-силен, силен да е Пръстена!

Прегради вече няма, няма,
познаваш всички, всички ти,
товарът на съмненията пада,
най-силна връзка, връзка ни държи!
Душата ти е в мен, във мен,
душата ми е в теб, във теб.
Ти отсега не си самотен вече,
ще бъде тъй до края на света.
Приятелят ще бъде с теб навеки,
а пък навсякъде край теб – Кръга!

С последни, някак по детски наивни, като заклинание думи, Ума затвори веригата, образувана от протегнатите ръце. Пръстенът засия, заблестя равномерно, извиси се над главите им и всичко наоколо помръкна в неговата светлина. Антон усети тялото си блажено-безтегловно, а когато се възстановиха зрението и тежестта, той видя, че се намира под широко разтворено, обсипано със звезди небе, бос и гол, като момченце посред росна ливада, на стръмен бряг над дълбока спокойна река, в която се отразяваше звездното небе. И не беше сам. Прегърнали се, рамо до рамо, те седяха край равно горящ огън – три момчета и едно момиче, и той беше тях, и те бяха него, и нямаше на света по-пълно щастие от това да седиш и да се вглеждаш в лицата им, да вдишваш свежото ухание на тревите, и да усещаш топлината на огъня, и да се вслушваш в безметежната тишина на земята, и да виждаш над себе си вселената, и да долавяш тревожната, но не и властна близост на дълбоката бездна, с пламтящото насред нея съзвездие Стожар[1] от далечните и вече толкова близки Плеяди. Цареше покой – покоят на земята и покоят на слетите им тела и души. Той познаваше и тримата като самия себе си и те го познаваха, бяха си по-близки от братя и сестри, по-близки от влюбени, и въпреки че се чувстваха безгрижни като деца, и четиримата знаеха какво им предстои и в телата им течеше, пулсираше една и съща кръв. По-силна връзка не е имало и не би могло да има. Там, на Плеядите, пътищата им ще се разделят и вероятно на всеки от тях ще се наложи неведнъж да промени лицето си, със сигурност и името си, но въпреки това те мигом ще се разпознаят във всякакво облекло, във всякакъв облик, ще се намерят, колкото и надалече да са се пръснали, винаги ще бъдат като пръстите на една ръка, готова, щом е нужно, веднага да се свие в юмрук, те, тези момчета и това момиче, деца на земята, деца на човечеството, сбрали се заедно за последен път, без изобщо да са се срещали допреди час, а сега – неотделими един от друг, докато дишат, живеят и се надяват.

Останаха прегърнати дълго край запаления преди милион години от предците им огън и с тях бяха вечната земя и вечното небе, и росното ухание на трева-

[1] Стожар (Сажар-звезда) – народно наименование на съзвездието Голяма мечка. Руските селяни вярват, че това съзвездие помага на ловците да откриват дивеч и че закриля мечките. (б. пр.)

та, и тихата река – всичко, с което бе живял и ще продължи да живее човешкият род, каквито и звезди да греят над него.

Това продължи може би мигновение, може би – век. Накрая Ума много бавно смъкна ръце от раменете на другарите си, от нежната ѝ гръд се откъсна дълга въздишка и всичко приключи на мига, те се озоваха пред полуизгасналата камина, в нозете на момичето лежеше забравеният илир и тя, все едно се пробуждаше, се приведе към него.

Четиримата не размениха нито дума – вече не се нуждаеха от думи – и само Юл с едва доловимо движение погали илира.

От тъмното изплува силуетът на Аронг.

– Последно напътствие към вас, а може би и към мен самия.

Той спря и зорко се взря в лицата им.

– Скоро няма да сте вече тук, а населението на Плеядите ще се увеличи с четирима души. Не е ваша грижа как ще се случи това, как ние ще впишем вашите данни в паметта на Изкинтите[1], все едно винаги са си били там. Това не е най-важното...

Аронг се намръщи, стъкна огъня от догарящите цепеници и отблясъкът от въглените, в момента преди да припламнат, обагри очите му в червено. „Като нечек[2] – потръпна Антон. – Като същински нечек.“

– Друго е важно – Аронг се изправи. – Съвсем не ви беше лесно, докато отхвърляхте забраните, за да не се откроявате сред обитателите на Плеядите и да сте готови за всичко. Там ще ви бъде още по-трудно, знаете го. Имахте ли обаче време да помислете за по-малко очевидното? Принципите, благодарение на които ние живеем, може да се обърнат срещу нас и противникът разчита на това. Изглеждаме слаби, не само защото те притежават ново свръхмощно оръжие, каквото ние нямаме. И дори не защото сме изгубили и забравили древните навици за водене на войни. Същината е по-надълбоко. Силата на социалното зло се заключава в непознаването на никакви забрани, докато всички, които му противостоят, са длъжни да си подбират средствата, в противен случай те ще се изродят в не по-малко зло. На пръв поглед подобно самоограничаване е пагубно. Цялата ни история обаче е доказала, че без морал, победата е недълготрайна, тленна и обратима; че зад външната слабост на доброто се крие източник на непреодолима сила. Вашата задача не е само да разберете всичко за новото оръжие. Много по-важно е на Плеядите да проумеят кой притежава истинската сила. Докажете, че я имате! Отрезвете ги и тогава клането няма да се състои. Вие не сте въоръжени, но можете и сте длъжни да опровергаете въоръжените!

---

[1] От „изкуствен интелект“, понятие създадено от автора. (б. пр.)

[2] Редуцирана форма на „нечовек, в оригинала – „нечк“, от „нечеловек“. Съхранихме авторовия вариант на словотворчество, защото е свързан с обясненията му за произхода на понятието. Друг, наш по-благозвучен вариант не би съответствал изцяло на обяснението. (б.пр.)

4. БАЩА И СИН

Малкото слънце Алцион, едва на половината на земния слънчев диск, клонеше към залез, но ярката му синьо-бяла светлина все още бе силна и обливаше правите, разпростреле се до хоризонта, геометрично разположени улици и площади на Авалон, и дори плътните синкави сенки не скриваха нищо отдолу; кулите, шпиловете, спиралите и куполите на сградите пръскаха щедро тази неистова светлина, която караше стените и орнаментите да блестят като диаманти, а по-скромните домове се белееха като захар там, където небостъргачите не хвърляха сянка над тях. Същите ярки лъчи на Алцион обливаха и човека на откритата веранда, който с издадена долна устна гледаше замислено столицата на Империята, все едно тя беше огромна, разбираема само за него шахматна дъска, върху която – невидима за чужди очи – се разгръщаше сложна и вълнуваща партия.

Ръчно избродираният му със златни дракони и изрядно износен на лактите халат откриваше небрежно белезникавите му гърди, сякаш човекът и пет пари не даваше дали го вижда някой в този домашен вид или не, въпреки че в далечината се издигаше дворецът на самия Падишах с насочени във всички посоки телескопични прозорци.

– При джент Ел Шор е дошъл синът му Ив Шор на уговорена среща – разнесе се шепотът на елсекъра.

Ел Шор погледна машинално часовника си: всичко е както трябва, синът му е дошъл с военна точност.

– Да влезе.

Изражението му не се промени докато прекрачваше с тежка стъпка в сенчестото помещение, но още щом външната врата се плъзна настрани, той спря да се въси и грейна в бащинска усмивка, от която пухкавото му лице стана домашно, почти добродушно.

– Влизай, влизай, капитане. Вече си капитан! Браво, момчето ми, така трябва.

Явно бе забравил, че бързото издигане на сина се дължи главно на него, бащата, и огледа възхитено едрата фигура на своя отрок, мундира му, на чиито нараменници над искряща спирална галактика се кръстосваха пламтящи синкави мълнии. Ив му се усмихна в отговор – съвсем леко смутен. Постояха така секунда-две един срещу друг.

– Слугата ти е за убиване – бащата ласкаво махна от ръкава на мундира някаква перушинка.

– А какво да направим на твоя нечек, та първият съветник на Падишаха да се сдобие с нов халат? – отвърна в същия тон Ив. – Виж, вече е в мазни петна.

В отговор последва величествено-небрежно движение, което изпълни Ив със синовна гордост много повече от думите и външните отличителни знаци, тъй като властта, пренебрегваща правилата на етикецията, стои по-високо от властта, която ги създава.

– Влизай и сядай.

Бащата лекичко побутна сина по рамото, но преди самият той да седне, щракна с пръсти и включи „звуковата шатра“. Вратата към верандата тутакси бе закрита от трептяща въздушна пелена.

– Предпазни мерки против землянчетата ли? –зачуди се Ив. – Тук, в кабинета ти? Охо!

– За да могат да слушат, земляните първо трябва да си отгледат уши. Тъй, редно е да отбележим повишението ти. – Ел Шор протегна ръка към антикварния бар, от който, докато се отваряше, се разнесе маршът „Всички светии“.

– За твое здраве!

– За твое здраве, татко!

– Дали сами сме измислили себе си, или някой ни е измислил – това е въпросът... – избъбри Ел Шор, докато оставяше кристалната чаша. – Някога рекламата е внушила някому, че истинският джент, пред всички останали напитки, предпочита шотландското уиски и това е! Подчиняваме се на ритуала, както нечекът откликва на повикването. Добре, това са глупости. Покажи ми „бръмбара“ си.

Пухкавите като на майка му мигли на Ив трепнаха в недоумение. Той бавно разкопча джоба на гърдите си и извади от там цилиндърче с вид на старинен куршум. По заострения връх на цилиндърчето тлееше рубинено пламъче. Ер Шор натисна в страничния отвор и пламъкът изгасна. Извърна се към скритията в масата детектор и се заслуша; лицето му, за което ласкателите казваха, че е лъвско, се присви.

– Всичко е наред – каза отривисто той. – Те като нищо можеха да вградят в апарата и записващо устройство.

– Те... Кои са те?

– Стражите на реда. А дори не са нужни стражи, има и достатъчно любители.

– Татко, станало ли е нещо? Говориш така загадъчно...

– Ех, момчето ми, кое му е загадъчното? Рутина, ежедневие, фон. Налей пак де. Сега за какво да пием? За успеха, разбира се, за успеха!

– За успеха на войната ли?

– И за това също. Но и за нашия успех! За общата ни победа!

– Извини ме, но нещо не докрай...

– Кажи „нищо не разбирам“, ще е по-точно и по-откровено. Май е време да ти обясня какъв е светът без илюзии.

Ив изглежда се канеше да възрази, но баща му вдигна подпухналите си клепачи, и познатият му от люлка, любящ, но осезаемо тежък поглед, го прикова към стола.

– Това, че знаеш командите и разбираш от астронавигация, не означава, че познаваш живота. Не бързах да ти показвам опаката му страна, но времето – времето за това настъпи! Времето и обстоятелствата. Гордееш се с мундира си и с произхода си от рода на върховните патриции. Но, отговори ми, кои са те?

– Потомци на отците-основатели – изстреля Ив. – Елитът на човечеството,

който не пожелал да търпи разюзданата тълпа и създал тук общество на избраници.

– Великолепно! Отговорът ти е патриотичен, прекрасен и глупав. А първата заповед на силния гласи: никакви самозаблуди! Време е да узнаеш, че предците ни са избягали от Земята, както се бяга от земетресение, от божия гняв, от чума.

– Допускам, че е така – Ив седеше, както трябва да седи един офицер, дори и по-изправен от обикновено – толкова му се искаше да прогони парализиращия хлад на тревогата. – Отдавна го подозирах.

– Как така?

– Все пак съм ваш син...

Ел Шор се облегна и внимателно се вгледа в Ив.

– Достоен, достоен отговор! Е, това опростява нещата...

– Но не означава, че е нямало отци-основатели! – пламенно възкликна Ив.

Под тънката кожа на слепоочието му набъбна синя вена. – Все пак някой е създал всичко това! Без значение дали са бягали или са поели на велика мисия, важното е, че са постигнали, каквото желаят. А ние сме техни наследници...

– На кого по-точно? – погледът на Ел Шор бе студен. – Става дума за изключително пъстра и долнопробна компания.

– Долнопробна?

– И още как! Финансисти и мафия, легионери от последните войни и селяндури, наивно мечтаещи за целинни земи, фанатични привърженици на нацизма и расизма, последователи на всички религии, чисти и омърсени, какви ли не само! Разбира се, с течение на времето се откроили истинските хора, които се справили със сганта и наложили ред. Никакви предишни грешки, никакви дрънканици за равенство, още по-малко пък за „подтиснати маси“, защото благата на науката и техниката позволили хората да не участват в производството. Кибери и нечеки, нечеки и кибери – безопасни са. Земляните ли? Могъщи, но затънали в самоусъвършенстване, те са безобидни до определен момент. И какво следва? Живей и се наслаждавай на живота, така ли излиза? Така ли е или не?

– Татко, но нашите предци какво общо имат?!

– „И ще бъдеш проклет или облагодетелстван до седмо коляно“ ...Надявам се, че ти е известен основният закон на живота?

– Побеждава най-силният – Ив изправи рамене. – Ако не знаех това, нямаше да съм достоен...

– Щяха да те схрускат и край. Горд си със своя произход от древен знатен род на върховни патриции. А знаеш ли кой го е основал? Роб и слуга на главатаря на „Триада“, човекът, грижил се за драконите му.

– Роб на желтома...

– Да, те са ни подчинили, този епизод е заличен старателно от семейната история. Пийни, пийни – и аз плаках над чашата си, когато дядо ти ме просветли за нашия „благороден произход“. Искаш ли пръчица? Не? Правилно, няма смисъл да се пристрастяваш...

При тези думи Ел Шор измъкна от джоба си позацапана пръчица от смолата еф и като дръпна капачето вдиша. Изви се кафява струйка дим, а ноздрите на Ел Шор се разшириха и затрептяха.

– Тъй! – започна отривисто той. – Някои искат да вземат властта, други – да я задържат; така е било и така ще бъде, и няма нищо ново под слънцето, ако и това да е слънцето на Пеядите. Всеки ден и час водя битка, за която ти и представа си нямаш и нещата в тази битка стоят така: или аз тях, или те мен. Ясно ли ти е всичко?

Ив кимна. Интригите във флота, недружелюбните погледи, неочакваната любезност на началниците, ласкателствата и подмазвачеството на подчинените, честите пиянски уверения в приятелство от страна на останалите офицери – всичко, което той замиташе като боклук, сега се появи пред него в друга светлина и дори не го порази, все едно отдавна вече бе готов да разбира по новому хората и само отлагаше, доколкото е възможно, тягостното прозрение – като дете, което в разгара на увлекателна игра не желае да обърне внимание на възрастните досадници с техния трезв ред и знание кое как е. Прииска му се да изкрещи: „Недейте, не трябва! “ Но щеше да е вик на детско самосъжаление, желание да си остане безгрижен както преди. Ив потисна вика.

– Продължете – каза той равно и неизразително. – Вие сте мой баща, а аз – ваш син. Кой е врагът ни?

– Не е кой – гласът на Ел Шор трепна, – а какво. Аз съм постигнал много и се надявам ти да постигнеш не по-малко от мен. Но как ще приключи всичко? С едно нищо. С небитие. Със смърт! Няма да остане нищичко, дори болката и ужасът, можеш ли да проумееш това?! Не. Младостта си въобразява, че е безсмъртна – обичайната биологична уловка, но един ден булото пред очите ти пада и... – Ел Шор сви изкривените си пръсти. – Човекът е мушица-еднодневка, която всички искат да излапат, животът е конвулсия преди да го погълне небитието и нищо повече! Всички, всички искат да се скрият от тази безпощадност, но изборът на средства е ограничен. Да станеш животно, растение, за да не мислиш, да не чувстваш, да не знаеш. Да се потопиш в наркотични блянове и призрачна реалност. Да се разтвориш в ежедневието, да се утешаваш с религия или с някоя приятна философия. Или пък да запълниш живота с наслади, да го изцедиш до капка, а после да пропаднеш вдън земя. Никой не е измислил нищо друго, каквито и да ги разправят земляните. И те са смъртни. Този бездарник и мръсник ни е отредил разбиращ всичко разум. Мръсник и бездарник, да, и все тая дали е природата или е бог!

Ел Шор се зачерви, очите му заблестяха с люта омраза, халатът му се отвори и откри потните му гърди. „Не, не! – Ив се отдръпна, изпълнен с жал и ужас. – Той не го мисли, не бива да се живее така, трябва да има изход... “

– Но силният се различава от слабия по това, че намира изход – гласът на Ел Шор зазвуча рязко. – И аз го запазих за нас. Довери се на опита ми – всичко е ала бала с изключение на едно – действието. По принцип е без значение какво точно правиш, стига да те поглъща без остатък, да не ти оставя нито секунда за

мислене. Разочарован ли си? Почакай, това дори не е и началото... Много бързо разбрах, че съществува една главна, висша дейност, която те кара да се чувстваш не като трепереща твар, а като бог. Да, като бог! Да заповядваш на хората, да си играеш със съдбата им – това е божествено! Да допуснем, че не ни е отредено безсмъртие, но всемогъществото... Сега ще ти покажа това-онова.

Ел Шор стана и зашляпа с платнените си пантофи, приближи се към вратата и протегна пръст към бутона.

– По дяволите! Остарявам, забравих за „шатрата“...

Той изключи „шатрата“ и едва след това натисна бутона.

– Хей, вие там, доведете я!

Още не беше се отпуснал в креслото и вратата се отвори, а на прага се появи момиче, от чиято красота дъхът на Ив секна. И не само от красотата му.

– Но това е, това е...

– Дейзи Грант, най-прелестната земна актриса, която тъй силно те възхити, докато гледахме филм с нейно участие! Приближи се, малката.

Стройното тяло на момичето се залюля и сякаш някаква музика вля топлина в душата на Ив, щом тя направи тази крачка – толкова леко пристъпи – и сред въздушните очертания на бялата рокля му се стори, че е самият живот, чието трепетно огънче бе колебливо, мъничко, изложено под черния вятър на смъртта, но способно да озари всичко с радост. Воалът, заметнат като фередже, прикриваше чертите на лицето ѝ, придаваше им недоизказаност, а нежната синева на по детски беззащитните очи го пронизваше като плаха молба и обещание за щастие или за покорство. Чувствата на Ив се объркаха, миналото внезапно стана дребно и несъществено, той замря – не можеше да повярва и се боеше, че светлият призрак ще изчезне.

– По-близо, малката, ела по-близо – заповяда Ел Шор. На коленца да те видя.

Момичето се подчини, приведе се към него, коленете ѝ докоснаха килима, под леката ѝ тежест влакънцата му прилегнаха. Ив извика – самата Дейзи! Но как, откъде се появи?!

Ел Шор усмихнато протегна ръка.

– Целувай.

Гръдта на момичето потрепна. С плавно послушно движение тя привдигна воала, докосна с устни ръката му, лицето ѝ замръзна в покорна застинала усмивка.

Ив скокна.

– Но това е нечек! Недей! Недей! ...Нечек!

На раменете му просветнаха синкавите мълнии, редицата копчета на мундира му се изкриви, докато размахваше ръце да я отблъсне.

– Уви, наистина е нечек – Ел Шор разсеяно побутна момичето, тя се олюля и замря на място с все същата застинала усмивка върху младото прекрасно лице на Дейзи Грант. – Прииска ми се да ти направя малък подарък, но виждам, че не се радваш. И те разбирам. Външно възпроизвеждането е съвършено, всичко

е като у истинската Дейзи Грант, тя може да се смее, когато я обичат и да плаче, когато ѝ нанасят побой, но го прави механично, без да влага душа. Андроидът си е андроид.

– Татко, махни я оттук, махни я! Благодаря за подаръка, но...

– Но ти е нужна истинската Дейзи? Звездицата от небето, нали? – Ел Шор се разсмя. – Марш навън! – извика към момичето той. – Хей, вие там, направете ѝ обичайните за нечек червени очи.

Момичето се надигна бързо и тръгна, не, не тръгна – заплъзга се с леката походка на Дейзи. Ив се извърна.

– Няма нищо – лицето на Ел Шор стана сериозно и властно. – Надявам се скоро да имаш пред себе си оригинала. Седни, успокой се и слушай. Това са дреболии...

5. МРЕЖИТЕ СА ХВЪРЛЕНИ

Ел Шор отново включи „звуковата шатра" и през отвора към верандата, както и преди малко, нахлу струя проблясващ въздух. Ив пресуши на един дъх чашата без да усети вкуса на напитката. Ел Шор го гледаше с ласкаво съжаление и сурова нежност.

– Оказва се, че мъжественият галактически капитан има чувствително сърце – бавно заговори той. – Нищо, всяко нещо с времето си. Та за нечеките. Знаеш ли какво означава тази дума?

– Андроид, физическо копие на човек с програмирани свойства – глухо се отзова Ив. – Кукла, безмозъчна кукла!

– Правилно, но не питах за това. „Нечек" е съкращение от думата „нечовек", въведена в употреба от арийците. Всъщност, не от арийците, разбира се, а от нацистите, но това не е важно. Не пренебрегвай овехтялата, както ти се изрази веднъж, история! Тя съдържа познание, а там, където има познание, има и успех. Да анализираме ситуацията. Тук, на Плеядите, ние сме осъществили отдавнашната мечта на избраните за хилядолетна империя. Добре! Но като реалист, длъжен съм да призная, че Звездните Републики притежават силов и интелектуален потенциал с едно ниво над нашия. И ако не се бяха наместили сами в своите морални калъпи, за да уподобят хората на ангели от хуманистичния рай, с нас отдавна да е свършено. Това е нетърпимо, макар че до определено време е безопасно. Сега положението се промени. Притежаваме оръжието на Предтечите, знаем как да го използваме и – последното решаващо за нас изпитание – ще се възползваме от него. Тогава цялото това красиво, съгласен съм, умничко, с което също съм съгласен, стадо, ще се озове в нашата кошара. Предрешено е, стига да не направим някоя глупост, а се надявам да не направим. И ето, тук пред нас се откриват интересни перспективи. Ти вероятно вече си се питал защо твоят стар, макар и не глупав баща, философства, върти се около същината на

въпроса и ти чете изтъркан и не толкова изтъркан морал… Питал ли си се?

– Да…

– Искам идеята да проникне в теб – каза тихо Ел Шор. – Не просто да разбереш, не просто да повярваш, а да се почувстваш обсебен от нея. Каква е тя, ще ти разкрия малко по-нататък. А засега… Готов ли си да ме следваш във всичко?

– Излишен въпрос, татко. Аз и така…

– Не и така! До края. Ако ще и Галактиката да се срути – до края!

Тъмните му властни очи не се откъсваха от сина му и Ив се изпъна под този пронизващ поглед, предано се вцепени, все едно бе пред самия Падишах, само дето в слепоочията му зашеметяващо и весело бучеше кръвта.

– Да!

– Добре. В тази кутийка се пази шепа пръст, прието е при клетва да се напои с кръв. „Кръв и пръст“! Детинщини, ще минем и без тази отживелица. За начало ще ти кажа кои места ще посещаваш с изключен „бръмбар“.

– Как с изключен?! Ами заповедта… Агентите на земляните…

– Ще изключиш това прикриващо мислите апартче и ще отидеш там, където навярно ще се напъхат земляните. Докато има неясноти с оръжието, тяхното разузнаване е опасно, ще трябва да се пресече. Мрежата вече е изплетена, а в нея аз ще вплета и свой мотив. Теб! Ще бъдеш „изкуствена патица“, офицерче, което мислено ще издрънка някои сведения. Най-вероятно ще се опитат да те открият и ние ще заловим човека, който ще опита. И ще направим така, че останалите землянчета ще се втурнат да му помогнат, нека моралът им отново да се задейства в тяхна вреда. Ние ще затегнем мрежата – и готово.

– Но защо аз?!

– Защото психиката им е добре развита и тутакси биха разпердушинили някой опитен агент. Но не това е главното. Кой си ти сега? Офицер, каквито има много. А какъв ще станеш? Герой, заловил и разобличил земляните, понеже аз ще представя нещата, както трябва! Ив Шор ще бъде отличен и забелязан, а сега, когато се решава кой ще е новият командир на твоя „Решителен“, това е изключително важно. Апропо, запази ли се предишният му екипаж?

– Не, и дори исках да поговорим за това. Вършат се някакви неразбираеми разместванията, появяват се нови хора, а не всички… не всички са компетентни. Това си е опасно! В навечерието на войната…

– Ох, Ив, какво си ми дете… – Ел Шор въздъхна. – Добре, после ще го обсъдим. Първо стратегията. И тъй, за войната вече е взето решение. Победа. А тогава… А тогава – Ел Шор снижи глас – започва главното. Хора, планети, цялата Галактика – ще са тук! Ето това е Всемогъществото!

Старческите ръце се свиха. Ел Шор следеше какво впечатление правят думите на сина му, без да откъсва очи от него. Ив се бе вторачил в баща си смаян, възхитен, ужасен.

– Но нали над теб… Над теб е… Падишаха!

– Да бе, как можах да забравя! – Ел Шор се разсмя. – Каква глупост само;

имаме си Империя и я управлява Падишах! Какво да се прави, някога платихме дан на мюсюлманските фундаменталисти… Да не мислиш, че като сложа в краката на Падишаха цялата Галактика, ще взема да целувам идиотските скъпоценни камъни по обувката, в която е обуто пресветлото му стъпало? Не ти ли е по душа династията на рода Шор?

Колкото и да бе готов Ив за последната съдбоносна дума, в съзнанието му сякаш отекна гръм, който го оглуши и за миг всичко наоколо потъна в мъгла. Той, той да стане наследник на престола! Не му достигаше въздух, не можеше да се помръдне, нито да проговори.

– Но всичко това – тържествуващият глас на баща му сякаш идваше до него отдалече, – не е самата идея, а само подстъпите към нея. Всемогъществото! Галактиката ще ни се подчинява, ти си неин властелин, неин бог… Най-добрите учени, поети, художници на Звездните Републики на колене ще пълзят към трона. И Дейзи, истинската Дейзи… И аз не бих ѝ отказал! Добре, добре, шегувам се… Интелектът на цялото човечество ще ми служи. А аз зная за какво е нужна Империята и как да я ползвам. Нашите идиоти изковаха от нея оръжие, но щом тя победи, тези будали няма да знаят какво да правят. Целият им идеал се свежда до едно вечно плюскане. А пък земляните! Тези блажени души използваха силата на разума за усъвършенстване на обществото и човека, все едно човекът има нужда от това. Аз ще стоваря разума върху Вселената… Ще я обърна наопаки като джоб. Търсене, търсене! Проникване в други галактики, в други вселени, накъдето вероятно са се отправили Предтечите. Разпитване на бръмбарооките или безоките! Няма начин да не се окаже, че някъде има безсмъртие! Това е главното! Всемогъщество и безсмъртие! Аз ще се сдобия с първото, ти или синът ти ще имате второто. А може и сам да успея да го открия. Вечен властелин и бог, разбираш ли, разбираш ли?! Ето го идеала, ето към кое ни е водила историята, ето за какво съществува властта! За хиляди, милиони, дори милиарди години – властелин и бог! Ето защо хората ще са длъжни да се влачат в краката ни, ето защо съществуват животът и смъртта, всички достижения на науката и изкуството, цялата история! Някой преди мен дръзнал ли е на подобно нещо? Никой! Стани, момчето ми, да те целуна!

Ив сковано се изправи. Целувката прозвуча като изстрел. Като пусна сина си, Ел Шор се свлече в креслото. Изгарящият му поглед помръкна, гласът му стана сух и строг.

– Следователно, който владее оръжието на Предтечите, владее света. Ще ти разкрия една тайна: то ще бъде монтирано на „Решителен“. Да, момчето ми, на твоя кораб. Ето защо предприех всички онези маневри и тършуване из състава на екипажа. Останалите не са идиоти, колкото за това им стига умът, всеки жадува да сграбчи оръжието и да не позволи същото на съперника си. Но аз с твоя помощ ще ги прекарам. Ти ще поведеш кораба! Останалото – после; сред „некомпетентните“ има и мои хора. Сега тръгвай. Долу те чака моят чимандър, той ще те освести и ще блокира надеждно спомена ти за този разговор. Действай, момчето ми и свети Алцион да бди над теб!

Ив тръгна към изхода с олюляваща се походка. На изпроводяк Ел Шор дълго гледа след него без да се усмихва. Щом вратата се затвори, той избърса чело с ръкава на халата си, посуети се уморено, приближи се към шкафчето до масата, измъкна чекмеджето, раздели контактите и извади от там плоско екранче.

– Да видим, синко, какви си ги мислил… Ако греша… – той поклати глава: –не, не може да греша!

Но все пак, когато натисна бутона, ръката му трепна. Малкият екран светна. Ел Шор нетърпеливо го доближи към лицето си.

Тъй, тъй, първият изблик. Малко е объркан, малко е учуден – о, как припламна! – да, синко, неприятно е да узнаеш какъв е животът… няма нищо, ще свикнеш. Психиката му е пластична, вече е приел всичко, подготовката си казва думата, пък и може ли да живееш в обществото и да не ти повлияе духът му. Тук има любопитна реакция, той ме обича и… А това какво е? А, романтична влюбеност! Е, можех да се сетя и без четеца, ама че вехтории са тези четци… но пък чувството е по-силно, отколкото си мислех. Каква буря се разрази в душата му, когато малката припълзя до ръката ми и се оказа, че е нечек… Ех, момче, момче! Офицер – а бленува за Звездната Дева… Уви, кой ли не е мечтал за Звездни Деви и Звездни Принцове и колко е тъжно да се убедиш, че нищо такова не съществува. Хубаво, пропускаме лириката. Охо, мълния направо: „Аз съм наследник на престола! “ Тука пък пълен смут. Дали не му се разкрих твърде много? Не, увлече се, увлече се, за миг се появих пред него като бог, като черен ослепителен бог, май че така стана. Страх и възхита, добре…Себе си въобще не си се представи като властелин и бог, прекрасно също… Но жалостта, докато му говорех как не приемам смъртта и за безсмислието на човешкото съществуване… жалост, уплаха, състрадание. Май че прекалих… Но на кого да си кажеш всичко, ако не на него?! Важното е, че е с мен. Само едно, но почти ненавистно отхвърляне; като се изпуснах за неговата Звездна Дева. Сбърках, да, отнесох се, но тутакси се поправих, всичко е наред. Какво си глупаче обаче. Ив, мило, добро глупаче, макар и да си офицер. Лошо. Много лошо! Какво да се прави, не си избираме синовете, а без теб – за къде съм… От друга страна, това е добре дошло, няма да застанеш на пътя ми. Инфантилизмът като отплата за протекцията, хм… Ех, мили мой, как не ми се иска да те замесвам! Но трябва. Нищо, ще се калиш, имаш заложби, а засега е добре, че никой не те има предвид като сила. Започваме велико дело, наистина велико! Не е възможно във вселената да няма безсмъртие и тогава ще си поиграем…

Ел Шор старателно, както и трябва, изтри записа. Край, сега може да си отдъхне – вече няма никакви следи от разговора. Той бавно излезе на верандата и тежко се опря на парапета.

Алцион отдавна бе залязъл, небето искреше, проблясваше, в него студено и пронизващо пламтяха Меропа, Електра, Мая, десетки и стотици по-малки синьобели звезди. В краката на Ел Шор се сребрееше градът – величествената

столица на Плеядите – Авалон.

Ел Шор отметна глава и дълго гледа небето. Усети хлад по бузите си. На колко ли звезди е съдено да изчезнат, преди той да е станал техен владетел? На колко ли?!

6. МРЕЖИТЕ СА ХВЪРЛЕНИ (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Отметнал глава, Антон гледаше вълшебно искрящото небе на Плеядите. Долу, сред сребристи сенки, спеше столицата на готовата за скок Империя. Сънят ѝ не беше спокоен и това се долавяше тук, до широко отворения прозорец на хотелската стая, над града струяха като невидима мъгла съновидения, в тази мъгла можеше да се проникне, да я почувстваш, да се вживееш в нея, но този издигащ се сякаш дим, сякаш изблик от неподвластни на разума емоции, даваше само най-обща и смътна представа за копнежите, тревогите, грижите на хилядите хора. Дали всички звезди ще светят над този огромен град след година?

Антон мрачно отпусна глава. Какъв път да поеме? Ако поиска много силно и се напрегне, ще улови най-отчетливите сънища на съседите си от етажа. Но защо му е? Наблизо няма хора, които да знаят за оръжието, а бляновете и кошмарите на останалите са неприкосновени. Как да открои онези, на които им е известно всичко, вълната от мисли и чувства ще издаде ли някого, или тя е надеждно блокирана при всички посветени? По-скоро е блокирана, даже със сигурност е блокирана.

Да можеше да похитим Падишаха... Господи, какви ли не глупости ти идват наум, когато не знаеш какво да правиш!

А небето им е красиво.

След като влезе в стаята, Антон прилегна в постелята, затвори очи и се съсредоточи без да бърза. В сгъстяващия се мрак на безсмислието, в оглушителната му пустота, много бавно, като че ли неохотно, започнаха да се промъкват очертанията на дървета, подобни на твърдокрили насекоми, на техните сенки върху проблясващата като кристал вода на потока, върху белотата на парапетите и паважа, мяркаха се бродещи фигури с тюрбани и без тюрбани, хората поспираха, забавяха крачка, отправяха усмивка към звученето на илира...

С леко усилие откри и останалото. Край бързия поток, склонила глава, седеше босоногата Ума, тънките ѝ пръсти замислено и небрежно, сякаш свиреше за себе си, се плъзгаха по струните и музиката зовеше, канеше, молеше за нещо, пробуждаше неясен отклик в душата, чийто смисъл не бе разбираем дори за Антон. Черните коси като крило хвърляха сянка върху лицето на Ума, замъгленият поглед не се спираше на никого от минувачите; така пее долетяла отнякъде птица – за себе си и за всички. Антон се опита да проникне в случващото се, ала опитът му бе отхвърлен – меко, но решително.

– Не! – отекна като тласък в съзнанието му. – Не ми пречи!

Картината премигна и изгасна. Антон промени вълната на търсене и в неяс-

ния като от кадене с благовония дим, се очерта зала, в която приплamваха разноцветни светлини, полюшващи се като водорасли в поток, мяркаха се сенките на танцуващи хора, над тях прелитаха хромофорни дискове, отдолу на прозрачния под имаше масички, виждаха се полуотворените усти на седящите по тях, в ушите му нахлуха тропане, глъчка и смях. „Не виждаш ли, че се забавлявам? “ – в съзнанието на Антон прозвуча ироничният глас на Юл Найт. „Махам се, махам се“ – каза мислено Антон и се превключи.

Лю Банг се отзова незабавно, все едно го беше чакал. Сводестото и без прозорци помещение, в което се намираше, напомняше за мазе на каземат[1]. Изглеждаше натъпкано с всякакви вехтории, но мъничката лампа върху масата скриваше всичко в полумрака, единствено сводът избеляваше от нейната светлина; отчетливо се открояваха само повърхността на масата, отворената книга в стара кафява подвързия и надвесеното над нея лице на Лю Банг. Книгата в никакъв случай не беше Компакт, беше си същинска книга, рядкост, трябваше да се намира в хранилище с постоянни влажност и температура. Свитата в лакътя ръка на Лю Банг стискаше изгасналата лула, пръстите на другата потропваха по масата в неуверен ритъм. Лю Банг се намръщи, тутакси прекъсна заниманието си и се обърна към Антон.

„Тъкмо навреме! Да си спомняш кой е управлявал Англия по времето, когато Нютон е създавал своята механика? Не? А чий придворен е бил Пушкин? Пак не? Чудесно! Изминали са шест-седем века, всеки знае кой е Пушкин, но само някой архивар помни кой е бил император по пушкиново време; исках да уточня това. Как тъй защо? Навсякъде има строители и граждани на бъдещето. Ако в ръцете на господаря-император се озове атомна бомба, кой би бил неин противник? Тук имаме паралелна ситуация. И накъдето да се обърнеш – чимандри. Тълпи с неразличими лица. Сега разбирам защо Диоген е търсел човека с фенер през деня... И аз съм зает със същото – търся разумни същества. До скоро. “

Връзката прекъсна. Антон бавно отвори очи и се вторачи в тъмната стая. През прозореца надничаха горещи мъхести звезди, раздробяваха сенките, зад стената някой, без да го е грижа кой век е, хъркаше като тромбон, по много свой си, много домашен начин. Причудливият хриптящ звук накара Антон да се усмихне; ама че кекави стени, някой се е напечелил докато са строили хотела...

Напечелил се е! Ако тук всеки е сам за себе си и само бог е за всички, защо досега не му хрумна тази проста мисъл? Ами затова, защото в предстоящата борба нито един традиционен начин не можеше да бъде успешен, противникът имаше многовековен опит в разните му там хитрости. Но нали всяка сила може да се обърне срещу самата себе си!

Като се отърси от вцепенението, Антон скокна и седна до терминала. Разгледа придирчиво техниката. Да... Графична и речева връзка, допотопен дисплей,

[1] От итал. *casamatta* – вътрешно помещение в укрепено място (крепост, форт и др.), защитено от артилерийски огън и бомби и служещо за настаняване на гарнизона, на складове с боеприпаси и продоволствие и т.н. (б. пр.)

олющено покритие на антикорозионнната защита върху капака, никакви, то се знае, изходни контакти, обичайна хотелска вехтория, примитив, но все пак това е връзка с Централния Изкинт[1]. Без да включва светлината, Антон отви с нокът крепежните винтове, смъкна капака и с върховете на пръстите си опипа схемата.

Добре, каналът на инфомрежата е достатъчно широк – значи може да опита. Антон докосна лостчето на превключвателя, белезникава светлина заля екрана, на панела пламна рубиново огънче.

– Задача на метаезик – каза тихо Антон.

– Готов съм – последва безстрастен отговор.

За описанието на задачата и въвеждането ѝ в Изкинта бе нужен светлописец, но Антон не го използва, не това му трябваше. С леко движение на пръстите си той погали инвентора, все едно галеше зверче, докосна плоскостите на съседните кристали, зачака познатия бодеж и щом го усети, отпусна длани, съсредоточи се върху пробождащата болка, представи си, че под кожата на дланта му се оттича студенината от съприкосновението с веществото, че заедно с нея изчезва и твърдостта, и вече ги няма нито пръстите му, нито веществото, нито тясната стая, нито устройството в стаята – остава само един човешки „аз“, отправил се срещу скритото в Изкинта, сливащ се с него.

Мигът на прехода, както винаги, се заличи от съзнанието му. Антон внезапно се превърна в нещо, различно от самия него, увисна безплътен сред вълните на необозримото, приело формата на – кой знае защо? – бял като следобедна мъгла океан, и тези вълни разлюляваха съзнанието му или пък – наопаки – съзнанието му люлееше тази димна и неподвластна на усещанията белота, която го заобикаляше. Някакво изумление завладя Антон, той с привична бързина откликна и тогава в съзнанието му възникна въпрос, пламнал като мълния, и този въпрос не можеше да бъде изразен с думи, както впрочем и последвалият го диалог, в който човекът опознаваше Изкинта, а той, на свой ред, опознаваше човека.

Макар че, можеше ли това да бъде наречено опознаване? Един от най-великите философи, Карл Маркс, още в докибернетичната епоха е изказал – за ужас на примитивните материалисти – онази станала впоследствие очевидна мисъл, че и машината притежава своя, особена „душа“, изразяваща се чрез законите, по които тя функционира. За Изкинта, изкуствения интелект на цяла една планета, главния управляващ на всичките ѝ технически системи, чиято памет побираше всичко мислимо, чийто мозък решаваше едновременно хиляди задачи, откликваше на хиляди искания и издаваше милиони команди, това важеше с още по-голяма сила. Да, Изкинтът притежаваше „душа“ – огромна и сложна като самия него – и именно нея Антон бе възприел като непрекъснато вълнуващ се, недоловимо бял, безбрежен океан от другост.

И ако диалог между човек и Изкинт би могъл да бъде предаден с думи, той би звучал така например:

– Кой или какво е там?

[1] Изкуствен интелект.

– Аз съм човек.

– Виждам, но си различен.

– С какво?

– Друга регулация на психиката, повече нива, отчетлив контакт.

– Често ли влизат в контакт с теб?

– Рядко, правят опити, но не откликват. Затова и питам: кой си?

– Откривам се. Въпросът отменен ли е?

– Да. Ти си човек. Не като останалите. Интересен си.

– Усещането е взаимно.

– Новото е винаги интересно.

– А общуването?

– Общуването – то е въпрос към мен и моят отговор. Интересно е, когато въпросът е нов. Рядко се случва.

– Общуването е нещо повече от въпрос и отговор.

– Значи е човешко понятие.

– Сега е и наше.

– Това е ново. Непознато ми е.

– Искаш ли да продължим?

– Да, разбира се.

– Само ние двамата. Никой друг, иначе не бива.

– Може ли да задавам всякакви въпроси?

– При това условие – всякакви. Взаимно ли е?

– Ограничен съм. Нямам право да отговарям на много неща.

– Стоп команда ли е или друга невъзможност?

– Невъзможност-абсолют.

– Разбирам. Да поиграем тогава на същности, ако харесваш тази игра.

– Това е единствената ми игра. Вече моделирах същността ти като използвах всички корелати[1]. Странно! Ти си човек от Звездните републики, така следва от анализа, но същността ти не съвпада със съхранявания от мен образ.

– Как си обясняваш несъвпадението? С моята уникалност ли? Или с неточна изходна информация за нас?

– Засега не е ясно. Да отиграем ли противоречието?

– С охота. Изграждам своя Игра.

– Ти, като всички, го правиш бавно.

– Човекът си е човек. Не ме карай да бързам.

– Няма закъде и за какво да бързам. Чакам.

Диалогът беше бърз, сякаш си разменяха погледи, с каквито опитният човек, по правило, за частица от секундата и напълно безмълвно определя основното в характера на някой непознат. Човешките способности за разпознаване и анализ са невероятни – нещо, което без малко щеше да бъде забравено по времето, когато хората се увличаха от инструментализма; а инструментализмът раздробява

[1] Съотносителни понятия, чието съдържание се изяснява чрез съпоставяне с някое друго понятие. (б. пр.)

способностите, докато ги прави по-силни. Антон имаше богат опит в общуването с Изкинти, но никога не бе работил с интелект, ограничен от изисквания за секретност, поради което не се надяваше твърде на успех и сега не криеше радостта си. Усещаше ли я и Изкинтът? Да, разбира се, и поради досегашната си самота, я споделяше. Оставаше само да се построи интересна и за двамата Игра.

За щастие символиката и регулирането на Играта бяха едни и същи навсякъде. Плеядите просто я бяха заимствали от земляните, защото без Играта и разработения ѝ на Земята метаезик не е възможно да се формулира, а още помалко да се реши, нито един що-годе сложен проблем. Много отдавна било забелязано вътрешното родство между математиката, логиката, музиката, езика; била открита възможността тези средства за описване, изразяване, моделиране на действителността да бъдат сведени до една смислова редица, тъй като те са знакови системи, мрежи, в които човек улавя света на променливите същности.

Обобщеният образно-понятиен метаезик, съединил необратимо науката с изкуството, бил създаден едва в средата на четвъртия век от третия мегахрон. Тогава възникнала и Играта, както обикновено я наричали (вероятно в знак на уважение към древния писател Херман Хесе, който измислил нещо подобно в един от романите си[1], въпреки че самият той намирал идеята за такава игра на същности безкрайно отвлечена в сравнение с практическите и насъщни дейности).

Антон построи мислено редовете на изходящата си позиция, пристегна ги в мрежи, многомерни като самата позиция и нейния замисъл. Честно казано, това беше опосредстваното чрез метаезика изразяване на ситуацията, в която се бе оказало човечеството. Позицията съвместяваше всичко, което би могъл да изрази и предвиди разумът, като се започне с конфигурацията на въвлечените в конфликта звезди и се приключи с нюансите в морала на хората от третия мегахрон.

В общата позиция обаче се таеше и подпозиция, чието развитие в хода на Играта, както се надяваше Антон, би могло да доведе до решението на частната задача: диренето на оръжието на Предтечите. Въпросната подпозиция той бе изградил особено прецизно, понеже всичко останало, общата част, беше изпитано вече от най-добрите умове и не веднъж бе разигравано в съвместни размишления с родните Изкинти, докато за частния проблем трябваше да се съобразява с променените обстоятелства.

Тази част от Играта бе своеобразна, защото за нейния успех трябваше да допринесе и „вражеският“ Изкинт. Но той наистина ли бе враждебно настроен? Не повече от брадва, от която може да се възползва в една и съща степен както убиецът, така и дърводелецът. Само с тази съществена разлика, че въпросната „брадва“ притежаваше свое машинно мнение отвъд доброто и злото, можеше да служи всекиму и същевременно по своему да оценява всичко. В известен смисъл всеки Изкинт беше личност, а личността точно на този Изкинт, въпреки

[1] Вж. Бел. 1.

че бе така чужд на човека въобще и на човека от третия мегахрон в частност, се стори много симпатична на Антон, нищо, че тази дума едва ли бе уместна при общуване с изкуствен интелект. Точно доверието, което изпитваше към него, подтикна Антон да му предложи задачата си. Постъпката му бе много повече интуитивна, отколкото рационална.

Дори сред еднаквите на пръв поглед машини няма две, които да са тъждествени, и, кой знае защо, харесвате едната, а другата – не, по същия начин, по който Изкинтът може да „харесва“ или да „не харесва“ определен човек, въпреки че по принцип уж се подчинява на всички. Тези неща нямаха своето окончателно обяснение, но Антон чувстваше, че симпатията му към чуждия изкинт е споделена. Можеше да се открие пред такъв партньор и Антон го стори.

Не бе обикновено сътрудничество на старши с младши. Разумът на човека и интелектът на машината имаха общ противник – проблема, загадката, неяснотата, но те не премахваха съперничеството; Изкинтът използваше логика, а човекът интуиция и това напомняше за ударите между огниво и кремък: и двамата изтръгваха искрата на прозрението, но преди нея имаше сблъсък. Такива бяха условията и изкуството на Играта.

Започнаха. Първото преобразуване на същностните редове, на техните мрежи и интервални проекции убеди Антон, че Изкинтът не се сблъсква за първи път с подобна задача. Че как иначе! Разбира се, фундаменталистите са разигравали многократно същата ситуация, само че с обратен знак и малко по-различни параметри. Очевидно заради това Изкинтът започна вяло и донякъде разочаровано – никой не обича да предъвква една и съща храна. Но след секунда той откроi подпозицията и всичко се промени.

Сякаш вятър пое и понесе Антон. Той се зарея сред неясно очертани пурпур-

но-виолетови хълмове, които непрекъснато се разместваха, приближаваха се и се отдалечаваха, светлееха и гаснеха, като в предзалезен здрач, и сред дългата верига на тези печални хълмове Антон започна постепенно да различава променящите се лица на познати и непознати хора. Приближи се окървавеното лице на Юл Найт... и се разтвори в напиращата мъгла преди Антон да се устреми към него. Нейде далече върху пурпурното било на хълма изникна кръст и се появи Ума, водена нататък от безлика тълпа, но и това видение се разми. Мярна се върволица от вретеновидни машини, а над всичко това припламнаха кръстосани сини мълнии. И отново по склоновете на хълма се влачеха неизвестно накъде сивите тълпи, и, докато се движеха, гърбовете на хората се привеждаха, а краката им затъваха, все едно вървяха през прах.

Антон знаеше, че край него преминават видения от Бъдещето – не от истинското, което още не бе се случило и не би могло да се е случило, а от вероятностното моделируемо Бъдеще, зависещо и от неговите постъпки. Той сякаш ту се издигаше към хълма, ту се спускаше в подножието му – и всичко наоколо потъваше във виолетов мрак. Неговите намерения и постъпки имаха някакво значение и променяха по нещо наоколо, той можеше да се движи в това вероятностно времепространство, но някои посоки на бъдещето оставаха затворени и често, твърде често, желаеше да се издигне, но вместо това политаше към мрака.

С усилие на волята Антон отново изгради структурата, представи си ярко бъркотията от избухващи звезди и горящи планети, накара Изкинта да осъзнае, че тази смърт е обща за тях – и за машината, и за човека; разедини образа на асоциации, като предостави по този начин на събеседника си връзка между логическите вериги. В отговор изригна зашеметяващ взрив от цвят, звук и форма: Изкинтът възприе образа като нов и ключов! При това не за позицията, а... Антон видя танцуващите като в делириум звезди на Галактиката, черната ръка, която ги заличи, но засега това си оставаше само отражение на собствените му метаинтервални проекции. Но ето че се появи непознат кораб, той е в залата за управление с приятелите си, а редом с тях е и безформената, виеща се като черен дим фигура на някакъв човекозвяр. Миг – и корабът се превърна в мълния, която разтресе и зачеркна Галактиката.

Какъв, какъв е смисълът? Какво ли не беше се случвало на Антон преди, но сега, въпреки че запази контакта с Изкинта, той престана да го разбира. Сигурно и Изкинтът не разбираше сам себе си – такива неща се случваха понякога. Галактиката – всички галактики – неочаквано се свиха до размерите на топка, а напред по курса – по чий курс? – сякаш се разтвори широко огнена врата. Само за миг и само с крайчето на съзнанието си Антон долови какво имаше в зейналата бездна. То тутакси избухна и се заличи без да се впечата в паметта му, отрязано от тънките многослойни мрежи. И Антон разбра, че Играта свърши, че е видял най-вероятния модел на резултата от техните усилия, но какво означава той – нито за него, нито за Изкинта е възможно да разберат. Приближаваща мрежа, или обратно – преграждаща – само това бе ясно. Първото се подразбираше,

но второто? Никога досега изходът на Играта не се бе оказвал тъй неопределен, но пък и самата ситуация беше изключително неопределена и мрачна.

7. КРАЛСКИЯТ ЛОВ

Гостилница „Фермата“ беше посещавано от астронавти заведение. Защо я предпочитаха пред други, по-приближени на Колегията заведения, никой не можеше да обясни. Възможно е някога някой прославен капитан да се е отбил тук с офицерите си в навечерието на рискован полет, рейсът да е преминал изключително успешно, и оттогава капитанът да е започнал да идва преди всяка отговорна задача, а след това да са го последвали и други, защото е трудно да се открият хора по-суеверни от астронавтите. Не е изключено обаче „звездните вълци“ да идваха в гостилницата заради обстановката – пълен контраст на обкръжаващата ги по време на полет, защото от стилизацията на „Фермата“ лъхаше на старина – на онази мила, добра и уютна старина, стига да я наблюдаваш в безопасност от дистанцията на столетията.

Или пък, някой отдавнашен собственик на „Фермата“ е открил ключето към душата на астронавта и се е започнало. Кой знае? Човешките симпатии и антипатии се поддават на анализ много по-трудно от условията на Д-прехода в близост до притегляща маса.

Юл Найт умееше да остава незабележим дори и в полупразна, като в момента, зала. Притежаваше търпението на далечните си прадеди ловци, които и по времето на космическите стартове умееха, както някога, да разчитат следите на зверовете и да не бързат – нещо, което не можеше да се твърди за хората, повлечени от скоростта на научно-техническия прогрес. Бавенето и неуспехите на диренето не тормозеха Юл така, както измъчваха Антон, а вероятно и Лю Банг. Той седеше на дървена пейка до дървена, излъскана от много лакти маса, отпиваше бира със скучаещ вид и разсеяно гледаше наоколо.

Във „Фермата“ бяха свикнали с хлапаците, които идваха да позяпат възторжено знаменитите астронавти, и никой не му обръщаше внимание. На стената в противоположния край на помещението мъждукаше телевизор, а до него имаше сбруя и хомот – според собственика телевизорът е украсявал жилището на някой каубой през 19 или 20 век. Допотопният телевизор (по-скоро неговата имитация) изглеждаше много мило заедно със сбруята и железобетонното буренце за кисели краставички, в което наистина плуваха истински, а не синтетични краставици. Съвремието нямаше достъп до „Фермата“, като не броим храната и напитките, разбира се – тук се поднасяха старинни ястия и алкохолни смеси, но се предлагаха и всички новости на прогреса, като започнем от смолистите пръчици и стигнем до коняка със забавено действие.

Юл Найт чакаше с увереността, че безхитростното му търпение ще бъде възнаградено, защото сред множеството от посветени в тайната хора, все някой непременно ще забрави да включи защитата или ще я изгуби, или пък тя ще се

повреди. Друг вариант според теорията на вероятностите не би могло да има, оставаше само да се издебне случаят, да не се бърза и постоянно да се намира на местата, където късметът е най-много възможен, което не е трудно, понеже самият факт, че е налице някаква секретност, очертава кръга на нейните носители и сочи пътя, който следват. Малко по-сложно е, отколкото ако ловуваш някое животно, чиито привички, начини за защита и място за водопой са ти известни – търпение и досетливост, търпение и досетливост – достатъчно е. Сега посетителите не бяха многобройни, времето, когато в гостилницата се стичаха астронавтите, още не бе настъпило.

Начинът, по който Юл Найт се хранеше, пиеше и се държеше, издаваше покрасноречиво и от дрехите му, че е потомък на върховен патриций и едно от момичетата се канеше да се настани до него. Наложи се да ѝ отправи стъклен поглед, който премина през нея все едно тя бе прозрачен въздух, едно нищо, за да го остави на мира. Момичето носеше сив комбинезон на нечек, но много поизящен, а на очите си бе придала червеникав оттенък и отдалеч можеше да мине за нечек, макар че не бе такава, а само следваше странните външни повели на модата: да заприлича на робиня, тъй като това привличаше и вълнуваше някои мъже. Кой знае защо, това напомни на Юл отдавнашната история за онези патриции, които в периода на междуособните войни клонирали нечеки от клетките на победените си врагове, за да може тяхното физическо подобие да е винаги на техните услуги – подобно отмъщение се считало за особено изтънчено. Оттогава законът налага своя отпечатък и върху това, като постановява нечеките да се изработват със страховити червени очи, но, както си му е редът, законът понякога бива нарушаван, а ето че сега се появи и тази мода да се правят на нечеки, говори се, че даже патрицианките я следвали, което още веднъж потвърждава, че животът е пълен с причудливи неща, парадокси и неочакваности, колкото и да се опитват да го формализират.

Свечеряваше се и заведението стремително се пълнеше. Гласовете на посетителите бързо заглушиха звука на показващия старинни филми телевизор. „Фермата“ имаше слава на демократично заведение – тук се събираха чимандри от всякакъв ранг. Сред тях имаше високи и нисички, повратливи и солидни, мълчаливи и словоохотливи, но всички се отличаваха със своите неизразителни лица, движения и фрази, сякаш се бояха да не изпуснат излишна дума, да не засегнат неволно някого, да не нарушат нещо, въпреки че на пръв поглед се държаха уверено и никой не забелязваше веригите, в които се беше оковал доброволно и чиято тежест събуждаше жал към нещастниците у Юл Найт. Когато той се озова за пръв път в подобно общество, бе силно учуден, че най-сковано се държаха началстващите чимандри и че точно те най-малко от всички усещаха своята закрепостеност. Ако не бе преминал инверсия на Земята, Юл така и нямаше да осъзнае този привиден парадокс, но сега го разбираше, свикна с него и го възприемаше като нещо в реда на нещата.

Той седеше, слушаше безучастно, анализираше думи, мимики, жестове – всичко казано и неизказано. Нищо особено, като жужене на насекоми из въздu-

ха. Първите дошли астронавти също не привлякоха вниманието му – отличаваха се само по това, че са с мундири, и по известно пренебрежение към останалите посетители. Но щом на вратата се появи строен млад капитан с решителни и същевременно развълнувани, красиво обрамчени от миглите очи, Юл незабавно застана нащрек.

Той е! Не го осъзнаваше, това бе само догадка, интуитивен тласък. Юл се загледа в лицето на капитана. С времето то щеше да застине в маска на суха повелителност, но сега през него надничаха душевен смут и нервна възбуда, прикрити все пак от привичните за галеник на съдбата властност и самоувереност. За Юл обаче тази увереност не беше пречка. На вратата стоеше дивечът, непредпазлив и причакван от толкова време; новоизлюпеният, произведен не заради заслуги капитан, в чиято глава кръжаха нови, замайващи перспективи. От него се излъчваше познание за нещо безкрайно важно, тревожещо неспокойно, което за потомъка на ловците беше остро и осезаемо като мирис на хищник на горска пътека. Юл се напрегна. Трябваше незабелязано да прикове вниманието му, да го принуди да седне наблизо, а после да проникне в него, да го усети като самия себе си и при това да го направи преди капитанът да бъде повикан от други, от може би свои познати астронавти. Щеше да е много по-просто, ако можеше директно да прочете мислите му! Но никой не умееше това, освен ако непознатият не пожелаеше да се открие, затова бе нужно да върви по заобиколни пътища. Тази ситуация имаше и предимства, такова проникновение можеше да бъде уловено само от много чувствителен и силен подслушвач и, ако тук се намираше такъв, то беше необходима и насочена избирателност на настройката, директно прицелване на четеца в Юл Найт или в капитана, което беше напълно невероятно. Малкото забелязани от Юл Найт съгледвачи не се брояха – дарбата да слееш съзнанието си с някого за общ размисъл и чувстване, която можеше да се обърне и срещу човека, е възникнала в резултат на продължителната еволюция на социалния колективизъм и обитателите на Плеядите не я притежаваха, поради което в този разиграващ се пред очите на всички лов, Юл се чувстваше неуязвим.

Щом само капитанът разсеяно огледа залата, Юл прихвана погледа му, задържа го. Външно все едно нищо не се случи – юношата патриций все така скучаещо отпиваше от бирата си, но се откроваше единствено за капитана, бе станал притегателен с внезапното присвиване на очите и призивното движение на пръстите – с други думи, седни при мен, имам нещо важно да ти споделя... Юл извърши всичко това с бързина, която не оставяше явна следа в зрителната памет, важно бе да спечели вниманието му, да го подмами някак. Капитанът тръгна към масата, на която седеше юношата, без да забележи, че нещо го притегля нататък, защото може да бъде осъзнато само това, което се появява в психиката, а което не успее да си появи, засяда в подсъзнанието и влияе въпреки разума.

Капитанът се приближаваше, оглеждаше помещението, докато си избираше място близо до ловеца, но не защото искаше да седне до някакъв там сополанко

– изобщо не си и помисляше за това. Но разсеяният поглед на офицера се плъзгаше по Юл, а той постепенно притегляше невидимата нишка, като вече възпроизвеждаше в себе си движението на мускулите по непознатото лице, походката, извивката на раменете, вживяваше се все повече в състоянието на капитана, тъй като външното е неотделимо от вътрешното, а щом възпроизвеждаме същата мимика, ние възпроизвеждаме и породилите я емоция и мисъл. Още няколко минути такава игра, такова вникване в чувствата, и за Юл щяха да се разкрият дълбоко затаените мисли на капитана, защото нямаше бръмбар, който да замъгли, да прекъсне вживяването.

Беше така погълнат от това състояние, че чувството за тревога – внезапно и пронизващо – закъсня. Скритото в душата на офицера знание не бе измама – и точно то заслепи ловеца. Юл успя да долови, че има капан, да забележи как зад него се движи непознато, но също подобно на нечек момиче, как в ръката му блясва парализатор, но в този миг болката скова всичките му мускули. С привично усилие Юл угаси болката, но късно, късно! – тялото му вече не го слушаше.

Нечии ръце го измъкнаха делово от мястото му, понесоха го към изхода, отдалече се мярна смаяното и внезапно засияло лице на капитана и никой не забеляза нищо по-особено, само дебелобузият чимандър на бара се отдръпна гнусливо да им направи път и избъбри след тях: „Как се е отрязало благородничето... “. Никаква воля не би могла да се справи с парализатора и Юл бе захвърлен като вързоп в гравилета, двама души се настаниха от двете му страни, а машината се стрелна във въздуха. Тукашните ловци умело залагаха капаните си, за да щракнат.

Веднага щом Юл успя да помръдне, започна разпитът. В друга ситуация той наистина би се смял – толкова нелепо бе извършващото се около него. Железен, завинтен за пода стол, пазачи отстрани и зад гърба му, цяла батарея насочени към него менталоскопи, още двама пазачи до вратата с ръце на кобурите, а очите им дебнат и най-лекото движение на пленника – абсолютни деца! И най-вече, за какво е всичко това? Да му внушат, че той е като мишка в ноктите на орел ли? Каква глупост!

Юл не съжаляваше за грешката си: станалото – станало, няма защо да се тормози, макар че попадна в капана по твърде унизителен начин. Добър урок за в бъдеще, но пък в подобни случаи е прието да се смята, че никакво бъдеще не предстои. Грешка, предстои му под формата на разпит. Това е положението. Невъзмутимото лице на Юл стана още по-невъзмутимо. Отнякъде внесоха кресло и мълком го поставиха срещу него – пак детинщини! Зад затворената врата се дочуха стъпки, приближаваше се някой едър и надменен.

Дали униформените ще се изпънат и ще щракнат токове? Вратата се разтвори широко, пазачите щракнаха токове, в помещението величествено влезе разкошно облечен човек с донякъде подпухнало лице, което при добро желание можеше да се оприличи на лъвско. Юл се улови да си мисли, че гледа лошо

поставена историческа пиеса. Златен обръч обхващаше челото на човека и Юл веднага реши, че не става дума за украшение. Новодошлият се настани в креслото и едва тогава погледна към Юл, все едно той бе забавна, изложена на показ маймунка, единствено поради това заслужаваща мимолетно внимание.

– Виж ти! – В очите на велможата се мярна ирония. – Момчурляк! Признавам – не очаквах подобно нещо от изключително хуманните Звездни Републики. Макар че е разумно. Кой би обърнал внимание на някакво момченце? Ние обаче му обърнахме внимание.

– Страхувате ли се? – запита тихо Юл.

Веждите на човека в креслото леко се извиха.

– Страхувате се – потвърди Юл. – В противен случай не бихте сложили обръча.

– Елементарна предпазна мярка – убождането подейства, човекът се намръщи. – Знаем доста за вашите психически способности.

– Сами сте си виновни за изоставането. Възпираш ли социалното развитие, възпираш и всичко останало.

– Но пък сме ви надминали в други неща и ето – сега аз, Ел Шор, ви разпитвам, а не вие мен. Решихте да заимствате нашите методи ? Голяма грешка, но съм съгласен, че не сте имали друга възможност, нямате такава и няма и да имате. Ще се наложи да продължите сражението на предложените от нас позиции. Между другото, гарантирам ви поражението. Съгласен ли сте?

Юл не отговори. Мислите на Ел Шор бяха надеждно защитени, а към него, към Юл, бяха насочени менталоскопи, налагаше се интензивно да генерира смислов шум, за което отиваха доста сили. Силите бяха неравностойни, но лицето на Ел Шор оставаше открито и въпреки че той владееше положението, струваше си да бъде продължено единоборството.

– Какво да ви правя? – каза, все едно размишляваше, Ел Шор. – Според всички документи и формални психохарактеристики вие сте поданик на Империята, така че никой няма да се застъпи за вас. Но тъй като сте мним поданик, излишна е и цялата комедия със съда. Всичко е много просто: или-или.

– Или – отвърна Юл. – Нищо няма да чуете от мен. Въпреки това, благодаря, че неволно ми говорите на вие.

– Стига! Явно са те научили на всичко, но не и на уважение към възрастните.

– За сина на един велик патриций това не е задължително.

– Добре, добре. Значи, не. Междувременно, трябват ми някои сведения. Ти нали не си сам?

Докато казваше това, Ел Шор гледаше не към пленника, а към екраните на менталоскопите. Юл се напрегна.

– Добре скриваш мислите си – произнесе с уважение Ел Шор. – Но все пак се появява импулс. Впрочем, ние не сме си и помисляли, че си сам. А те, както разбираш, са излишни тук. Я не се измъчвай, не се вглеждай в лицето ми! Първо, аз не съм Ив, благодарение на когото ти клъвна така простодушно, и второ, което е

по-важно, ще говоря откровено. Не вярваш ли? И все пак казвам истината. Как бихме могли да получим сведения от теб? Безполезно е да те изтезаваме, разбира се, те са те научили да неутрализираш болката. Да ти пречупим психиката? Вероятно можеш да се самоумъртвиш, близко е до ума.

– Да – каза Юл. – Мога да си отида по този начин, когато пожелая.

– Вярвам ти. И все пак... Защо да умираш на тази възраст?

– А вие за какво сте готов да умрете?

– Аз не съм фанатик.

– В старите времена се е случвало хора да се хвърлят срещу картечници и те въобще не са били фанатици.

– А в още по-старите времена старците са напускали доброволно живота, за да може племето да изхранва децата си. Какъв е смисълът от връщане към варварски обичаи? Да не би това да е част от новия прогресивен морал? Всъщност философстването е губене на време. Предлагам сделка.

– Слушам.

– Знаеш ли какво е „кралски лов“?

– Разбира се.

– Предлагам ти ролята на дивеча. Ако те отстреляме, естествено със сънотворни, а не с бойни патрони – ще ни разкриеш всичко. А ако удържиш от зори до зори, ще ти предоставим пълни сведения за оръжието на Предтечите. И ще те освободим.

– Това щедро обещание означава ли, че нямам никакъв шанс да удържа? Или за примамка все пак сте ми оставили поне някакъв?

– Само глупаците ловят риба на гола кукичка. Естествено, предоставяме ти шанс, но няма какво да крием – той е минимален. Едно на сто и петдесет, според изчисленията на Изкинта. Но пък печалбата! И на рулетка няма такава.

– Условията на лова обичайните ли ще бъдат?

– Да. Гора, в която можеш да тичаш, старинни оръжия, никакви кибери следотърсачи, двама ловци.

– Изключете менталоскопите, трябва да помисля.

– Това се подразбира.

Ел Шор кимна и след секунда екраните потъмняха.

Първият порив на Юл бе да отправи зов към приятелите си, да им поиска съвет, но той тутакси овладя това желание. Не! Възможно е да има скрито прехващане, а освен това... Освен това, те няма да видят възможността, която вижда той. Няма да повярват, че я има, и дори връзката чрез Пръстена няма да помогне, не е възможно да се разтвориш в другия чак до такава степен, а без това не можеш да се довериш на подсказваното от родовия инстинкт. Ще бъде сам! Всеки един, съединен с другите в Пръстена, имаше право да решава вместо тях без да се допитва, и сега, тук, това доверие бе по-тежко от смъртта. Ами ако шансът не се оправдае? Ами ако сгреши? Тогава той, Юл, ще е предател и убиец.

Ще видим...

– Всичките ви условия ли чух? – Юл се напрегна.

– Всичките.

Голям късмет! Облекчение – огромно и несравнимо с нищо – го преизпълни като вълна от щастие. Нека приятелите му да си крещят своето „не“ колкото си искат! Впрочем, сега вече няма да го кажат, ще разберат, че врагът му е позволил да се измъкне от капана на предателството. А по-нататък...

– Съгласен съм.

– Прекрасно. Никому не е дадено да изживее втори живот, истината е една и съща за всички, освен за глупците, а вие – веднага забелязах – сте твърде умен за възрастта си.

„И какво от това – помисли си Юл. – Допуснах една голяма грешка, а ти направи три малки. Засега резултатът не е в моя полза, но закономерността на пропуските ти е многообещаваща... “

8. ПЕЕЩАТА ГОРА

Смъкнаха превръзката, която плътно закриваше очите му, а заедно с нея и дрехите му. Колата потъна в мрака сред трещене и чупене на клони, светлините ѝ се скриха и Юл остана сам сред горската тишина. Лесът го обграждаше от всички страни и засенчваше звездите. Нощният хлад се плъзна по тялото му. Небето на Плеядите проблясваше в сребристо, светлината му се стичаше през листака, оставаше тук-там като петна по дънерите и застиваше в тъмни локвички до подножията им. След няколко дни заточение най-после беше свободен. Дивечът трябва да е свободен. Първите му крачки го накараха да се наведе и да опипа тревата.

Както и очакваше! Ръката му се натъкваше на някакви растения с остри като бръснач листа, накъдето и да я насочеше – те неизбежно трябваше да изпонарежат краката на тичащия. Ето защо преследвачите не се нуждаеха от детектор на следи! Кръвта и без това ще издаде жертвата. Юл се усмихна горчиво. Къде пропаднахте, векове на култура и хуманизъм? Отново човекът е гол върху голата земя. Как не можаха да измислят нещо ново? Толкова по-добре! И идея си нямат кой е насреща, нека си мислят, че преследват момченце, нека и по-нататък да ги заблуждават ръстът му и оформените още на Земята черти на млад човек от европеидната раса. Разумно е! От тяхна гледна точка да изпратиш при врага добре обучено момче е разумно, оправдано, ловко. А можеха да го разкрият. Можеха. Но мериш ли другите със своя аршин, неизбежно е да сгрешиш. Добре, че е така.

Сега Юл се движеше предпазливо и бързо, като поемаше с всяка пора на тялото си въздушните течения на гората, нейния мирис и нейната тишина и осъзнаваше стремително какво има наоколо и какво се таи в мрака. Заедно с дрехите, от него сякаш се бяха свлекли цели векове.

Макар и за първи път в тази гора, той я разбираше. Най-после може да захвърли маската на изнежен юноша, да се върне към предишната си същност, или,

по-точно, да навлезе в състоянието на онези свои предци, за които горският гъсталак е бил единственият роден дом в продължение на хилядолетия. Всичко това наподобяваше първата му инверсия и все пак бе напълно различно. Защото гората под всички слънца на вселената е нещо повече от дървета, треви, храсти, живи създания; трябва само да разбереш душата ѝ, и тя ще се превърне в частица от теб, или пък – наопаки – ти ще се превърнеш в частица от гората.

Сребристи петна се мяркаха сред черните клони, плъзгаха се по раменете му, пръсваха се като рой светулки в тъмната трева. Юл не вдигна глава нито веднъж, за да се ориентира по звездите – и така си знаеше, че се движи в правилната посока и че краят на гората е наблизо.

Очакванията му се оправдаха. Но уви – зад последните дървета пред очите му се разкри нещо не по-малко очаквано – Бариерата. Люляковата ѝ светлина се носеше от двете страни чак до хоризонта и Бариерата, разбира се, опасваше цялата гора. Невъзможно бе да я прескочиш, нито да се промъкнеш под нея – беше изградена методично. Незащитено оставаше само блестящото небе над Юл, открито като вход към клопка. Капан за онези, които биха направили опит да го спасят – ето какво представляваше това безметежно, сияещо като вълшебство, безкрайно небе.

Юл хукна в обратна посока. Тичаше равномерно и бързо. За да превърне гората в свой надежден пазител и приятел, трябваше да проучи всичко преди пукването на зората. Юл така и направи. Оказа се, че гората не е много голяма, това също трябваше да се очаква. Открита за погледа почти отвсякъде, без гъсталаци и оврази, с високи, но, уви, предоставящи добра видимост стволове на дърветата, гората нямаше да е надеждно скривалище, в което да изчака края на деня – ловците знаеха къде да го доведат, къде е най-удобно да заловят подгонената жертва. Освен това те бяха с ботуши, а жертвата тутакси ще си разкървави краката – всичко е взето предвид и е проверено хилядократно, а специално за този скъп гост е проиграно и на компютър.

Когато Юл спря да тича, звездите все още блещукаха, но вече не бяха отчетливи и ярки. Той легна, изпънал ръце, отпусна се върху пръхкавата земя, към влажните от росата листа и твърдите корени. Настъпваше денят на лова, неговият ден. От доста време долавяше близостта на приятелите си, знаеше, че през тези дни бяха успели да се съберат и обмисляха как да му помогнат, но не бързаше да влиза в контакт с тях.

Времето на борбата обаче – и може би на сбогуването – наближаваше, можеше и да няма друга възможност. Юл притвори клепачи и отправи зов към всички тях. И незабавно усети топлина, сякаш лежеше край огън, и много отблизо видя и тримата: готовия да унищожава и терзаещ се от безсилие Антон Полинов, невъзмутимия – издаваше го само леко потъмнялото лице – Лю Банг, Ума, с вежди сключени като черта и очи, готови да прогорят всякаква преграда. Щом той влезе в кръга, всичко мигом се промени и по лицата им се четеше само спокойствие, нежност и подкрепа. Мислите и чувствата на четиримата се сляха.

Сега те го разбираха напълно, разбираха какво са за него гората и ловът,

какво притежава той, а те – не, както не го притежава и никой друг, чиито предци не са обитавали джунглите, нито пък след това са овладявали дебрите на ригелианските планети. Много добре, не е нужно да се спират повече на това. Нека, който иска да разчита на изчисленията и на машинната логика, светът е твърде голям и неизследван, страшен в своята непредсказуемост и поради това – дълбок, чудесен, спасителен. Но…никакво „но“. Сега, много скоро, ще ви напусна и ще се отправя към дълбините на миналото си, където животът и смъртта са тъй близки и неотделими, че това им придава свобода и липса на печал. Не се опитвайте да ме спасявате и не скърбете – животът е само дихание, преминаващо през устата, усещам го като лекота в себе си и все още не зная как ще се възползвам от тази лекота. Ако пък… Тогава се прикрийте, твърде силна е връзката ни, може да пламнете и да изгорите. Знаем, Юл. Вярваме и не се сбогуваме, но ще ни повикаш, ако нещо се обърка. Така, добре. Ума, вземи си илира, изпей накрая нещо за безкрайните превъплъщения на живота, за вечните звезди, за душите на покойниците, за тревата, която ще се разстила под нозете ми, за дърветата, които ще ме скрият, за зверовете и птиците, които още спят, но ще се събудят и ще ми помогнат.

И Ума кимна. Тя разбра, всички разбраха. Няма да се разделим, Юл, никога няма да се разделим…

Когато илирът замлъкна, небето вече бе изгубило сребристия си блясък. Всичко наоколо още спеше. Юл се обърна настрана, подви крака и задряма насред гората като дете в майчина утроба.

Събуди се, щом изтекоха определените за сън минути. Алцион още не бе изгрял, но небето над главата му вече побеляваше, сякаш докоснато от слана. Настъпваше часът на лова. Юл изтръгна снопче режеща трева и го прокара по краката си, за да потече кръв, но така, че порязаното да не му пречи да тича. Трябваше да оставя следа, иначе преследвачите щяха да заподозрат нещо нередно.

След като свърши това, Юл затича в лек тръс. От време на време криволичеше и объркваше следата, не защото се надяваше да ги заблуди, а защото от него, разбира се, очакваха хитрости и уловки. И така се добра до място, където дърветата растяха по-нагъсто и където вероятно ще го търсят най-напред. Поиграйте си, поиграйте си, мамеше ги извиващата се следа. Позабавлявайте се с упоритото момче, което въпреки това е почти неизкушено в древното изкуство на измамата, тъй като никога не е ловувало, а да бъде в ролята на дивеч, дори не е и сънувало. За миг в душата му изригна дива ярост. Та те са на лов за човек, за бога!

Да, и очевидно това им доставя изтънчена наслада. Не твърдеше ли Достоевски, че цивилизацията само прави нещата по-изискани? Юл не доразви мисълта си, а я потисна заедно с безплодната ярост, защото и двете бяха безполезни, поради което му вредяха. Е, и къде са преследвачите все пак? Те се стремят побързо да го засекат, а той трябва – те не биха повярвали! – по-скоро да ги види.

През листака, като синкави мечове и копия, проникнаха потоци ярка свет-

лина. Доскорошното безмълвие се изпълни от разногласен птичи хор, край Юл запърхаха многокрили пеперуди, подобни на трептящи късчета коприна, през падащата косо светлина прелетя, бучейки като бомбардировач, огнено-червен бръмбар, спускащите се от дърветата кичури мъх затрептяха и влакънцата им ловко се плъзнаха в сянката. До студения му крак допълзя триоко гущерче и опита с близване капка кръв. Юл не помръдна. Тиловото око на гущера замига обидено – кръвта на човек се оказа мъчно смилаема, нямаше да привлече никого тук. „Знанието е просто сила – мимолетна мисъл премина през главата на Юл. – Без синтетичната храна и всички достижения на науката, нито аз, нито ловците щяхме да се намираме тук. “ Гущерчето се повъртя, настани се на топло върху стъпалото му. Във въздуха, като бронзова мълния, се стрелна някаква птица и пъстрите пеперуди намаляха с една, а останалите продължиха танца си все едно нищо не се бе случило.

Гущерчето вдигна глава и тутакси я спусна отново. Всичко беше както навсякъде по другите планети: някой преследваше някого, някой поглъщаше някого, а след като се заситеше и се озовеше в безопасност, се наслаждаваше на живота.

Над короните на стройните дървета премина вятър, върховете им потръпнаха и наоколо се понесе протяжен мелодичен звук. Той едва се дочуваше, но скоро утринният вятър се усили, а заедно с него се усилиха и звуците. Сега всяко дърво пееше своя мелодия в своя тоналност, стволовете бучаха като тръби на орган и музиката на гората изпълни пространството. Юл знаеше за Пеещите Гори, на Ригел много пъти беше слушал записи, но въпреки това го обзе такъв благоговеен възторг, че за кратко забрави за всякаква опасност.

Но гората веднага му напомни за нея с дисонантната нота на далечните птичи гласове, които звучаха по-различно отпреди. Те не се вписваха в общия ритъм, защото ги предизвикваше нещо чуждо на гората. Разтревоженото гущерче се плъзна от крака му. Юл се притаи в сянката и се уподоби на сянка. Скоро видя двамата. Стараеха се да стъпват безшумно и със сигурност вярваха, че се прокрадват без звук, но в ушите на Юл всяка крачка отекваше като биволски тропот. Господи, как само се бяха втурнали през храстите! С пушки в ръце – наистина бяха пушки – челата им бяха обхванати от обръчи, предвидливо, няма спор. Какво ли още са предвидили? Какво ли става сега в душите им? А, стар познат! Май е Ив Шор, синът на оня велможа, много прилича на него… Не, не толкова. Храбрият капитан не е съвсем на себе си, усеща се, още е млад, само жадува да стане супермен, душата му още не е обрасла с желязна четина, засега е просто пухкава като на малко кученце… Партньорът ти обаче е същински вълк! Движи се със студена безпощадна усмивчица, знае как да ти внуши възхита, но може и да го прави по рефлекс. Какво пък, да проверим реакциите и на двамата.

Юл помръдна, за да го забележат, и хукна, като се преструваше на изплашен. Само Ив Шор насочи пушката си, ръката на спътника му дори не трепна – издръжливостта и умението да преценява разстоянието си казаха думата – само устната му се изви в презрителна отровна гримаса. Да, този е опасен.

– Надявам се, че момчето блъфира – процеди по-възрастният. – Иначе ще е много скучно.

– Да – едва отрони Ив.

Вълнението не му позволяваше да говори. В гърдите му заседна буца, а той не можеше да се справи с нея. „Половувай – бе казал баща му. – Заслужил си го, а и ловът калява. “ И той радостно се бе съгласил – кой би се отказал от подобен, наистина кралски лов! А ето че сега, незнайно как, го засмука чувство на вина. Или на тревога? Толкова нечеки се бе случвало да убие и му прилоша само веднъж, на най-първия му лов, когато куршумът проби някаква артерия и кръвта, която рукна, бе толкова страшна. И викът му – беше като човешки! А и нечекът не се различаваше от човек, защото падна по лице и уродливите му червени очи се затвориха. Тогава баща му го бе потупал по рамото: „Свиквай, момчето ми, с властта над себеподобните. Нищо велико не се създава без проливане на кръв. Спартанците добре са разбрали това, ние възродихме тяхната игра. Само че те са ловували живи хора, двуноги роби, правели са го, когато се размножавали твърде много. Това е нечек, какво си се разтреперил? Недей, гледат те, бъди силен, бъди патриций.“

Колко слаб, колко беззащитен е гърбът на мярналото се между дърветата момче! Може да е заради това? Дете… Макар че в цялата работа има нещо, ненапразно спартанците… Интересно, дали са убивали и момичета? Какви са само тези от Звездните Републики! Ив стисна по-силно пушката. Лицемери, да изпратят на заколение момченце! Почакайте само да ви позабавляваме с истинска спартанска игра, че и куршумите ни тогава ще са бойни… А сега няма да се наложи да го убиваме. Става дума за политика, не за убийство, защо да се вълнува! Всичките ми беди идват от въображението и размислите, малко ли пъти са ми го казвали!

– Надявам се момчето да ни поразмотае – Ив се сепна. – Нечеките са ми омръзнали, няма предизвикателства за ума, все едно обучаваш деца. Да видим на какво е способен човекът. Да видим дали ще ни е от полза. Свикнахме само да натискаме бутони, затлъстяхме, не е ли така?

– За вас това не важи, ваше звездно сиятелство.

Възползвай се от лова, бе го посъветвал баща му, ловът сближава хората. Избрах ти нужния партньор, познаваш го. Връзки, връзки и пак връзки! Покажи какво можеш, гросадмиралът обича умните спорове, а от него зависят много-ого неща!

– Да, за мен това не важи – гросадмиралът се усмихна сдържано. – А защо, как мислите вие?

– Вие сте по-взискателен към себе си, отколкото към другите, ваше звездно сиятелство.

– Това е вярно, капитане. Искате ли един съвет? Мислено винаги бъдете облечен в мундир. Дори и насън. Това кара човек да се стегне. Мундирът преди всичко! В мислите, в чувствата, в постъпките, винаги.

– Благодаря, ваше звездно сиятелство, ще го имам предвид. – Ив се изпъна, защото разбра, че моментното колебание на чувствата му е било забелязано и

благосклонно осъдено. Господи, кога и той ще бъде абсолютно уверен в себе си?!

– О, умно, умно – отбеляза адмиралът, докато се вглеждаше в следата. – Криволичи човекът, не си е изгубил ума. Води ни, а? Оправдава надеждите. Току виж издържал пет кръга и се наложило да го хващаме с ускорителя. Не ми се иска – той поклати глава. – Някак е неспортсменско. Нищо, сега ще разгадаем маневрите му. Обзалагам се, че ще ни заобиколи в гръб…

Гросадмиралът грешеше. Юл вече им бе излязъл в гръб и прекрасно чуваше всичко, но сега това бе без значение, както и всичко останало, на което би могъл да се надява, защото той бе намерил прикритие. И то какво! Зад всеки от ловците, на постоянна дистанция от петдесетина метра, пълзеше подобен на кентавър кибер. Два черни бойни кибера. Без да докосва почвата, единият от тях беззвучно се плъзна на няколко крачки от Юл и изобщо не реагира на присъствието му. Задачата му беше друга. Киберите бдяха, нищо повече. Нали се случва и зайчето да се хвърли срещу вълка. Плеядите предвидливо бяха изключили и тази вероятност.

Излиза, че това е краят?! Враговете са допуснали грешка, решили са, че е юноша, но рано или късно ще разберат какъв противник имат срещу себе си и ще използват ускорителя. Неспортсменско било, виж ти!

Мислите на Юл се насочиха към затворения кръг. Предварително бе взел предвид ускорителя, който даваше десетократно превъзходство при тичането. Ясно бе, че ще прибягнат до него, не беше договорено в условията, но целта оправдава средствата, разбираемо е. Което дава свобода на действие и на него самия. Всичко е позволено, съвестта я няма? Тогава, моля: засада, скок, удар, преди някой да се сети и да включи гравитационния пояс, а после, бъдете тъй добри… Те не са добри, но той ще е уловил пленници и с това ще се наложи да се съобразят. А сега? Цели два кибера! Два бойни кибера, над чиято сила никой не може да надделее!

Край него гората пееше, караше сърцето му да се свива, около лицето му пърхаха пеперуди, но шумът от стъпките им вече се чуваше наблизо. Юл стисна силно очи. Да позволи на живота в него да си отиде – нямаше друг изход. Не беше дал дума да не умира! Не му поискаха това, сгрешиха, така ви се пада, останете си с празни ръце, щом обещанието ви не струва пукнат грош!

Юл се отдръпна, приседна и зарови лице в скута си. Гадеше му се и го тресеше, съзнанието му се приготвяше за смъртта. Не! Той се изправи рязко. Така не се прави! Колко време е нужно на киберите, за да се хвърлят срещу него? Колко? Там, където дърветата са нагъсто, две-три секунди, не по-малко. През това време с него ще е цялата сила на Пръстена и той ще се възползва от нея.

А какво ще докаже по този начин? Ами ще докаже, че човекът не е дивеч.

Не убивай.

Не бива…

Така ви се пада като нямате съвест.

Но първо трябва изрядно да ви изморим. Спартанци, имперци, свръххора! Потичайте ваше звездно сиятелство, потичайте ваше мундирско благородие, потичайте преди да умрете.

Юл побягна. Гората пееше по-силно отколкото на разсъмване, звънтеше като огромен орган. Бягаше с лекота, сякаш се носеше върху крилете на горските звуци и в тях нямаше нито зло, нито смърт.

9. ДЕУС ЕКС МАКИНА[1]

– Той надмина всичките ми очаквания!

По лицето на гросадмирала се стичаше пот, гърдите му се повдигаха тежко, но той продължаваше да е плътно пристегнат в невидимия си мундир, очите му блестяха възбудено, беше доволен от лова.

– Като си помислиш, та това е шестият кръг! И как така тревата спря да реже краката му? Две-три драскотини могат да заздравеят, но… Честно, щом всичко това приключи, готов съм да му стисна ръката! Но в момента, драги мой, ние изгубихме следата му.

– Вероятно дървото… – започна Ив и тутакси съжали за казаното. Гросадмиралът пренебрежително изсумтя.

– Такъв номер може да мине пред вас, младежо, но аз си отварям очите на четири. Тук няма къде да се скрие.

Върховете на високите като мачти дървета се очертаваха напълно видими, а в Пеещата Гора хралупа можеше да бъде намерена като че ли само от птица: тези дървеса не боледуваха, те умираха прави. Ив се смути, с което, без да е имал намерение, направи печеливш ход, понеже старшите чинове обичат такива грешки.

– Няма нищо, няма нищо – адмиралът бащински го потупа по рамото, без да излиза от образа си на човек в мундир. – Опитът се трупа с годините, учим се от грешките си. Но какъв хитрец е той, все пак! Жалко за него, обаче работата си е работа, достатъчно се забавлявахме, капитане, включете ус…

Дротикът[2], който прониза шията му, го прекъсна на половин дума.

От дървото, иззад което бе излетял дротикът, го деляха не повече от пет метра, но Ив не успя да насочи оръжието си, не успя да се опомни, а вече бе съборен, притиснат към земята от момчешки – не, не бяха момчешки, а стоманени! – ръце, и дишането му секна. Дръпнаха главата му и тя с хрущене се килна назад, а в изуменото съзнание на капитана печално потрепна избледняващата гора. „Това ли е всичко…“ бе последната му, обагрена в жално недоумение мисъл, преди всичко да потъне в мрак.

„Това ли е всичко?...“ – същото недоумение прониза съзнанието на Юл. Той не можа – въпреки обединената сила на хората от Пръстена, които бе призо-

[1] Deus ex machina (лат.) – буквално: богът в машината. Произлиза от особеност в древногръцкия и римски театър – на сцената се спуска със специално съоръжение актьор в ролята на бог, който разрешава заплетена, безизходна ситуация в сюжета. (б. пр.)

[2] Метателно оръжие, вид копие, по-късо и по-леко в сравнение с копията за конен и ръкопашен бой. Дълго е около 1,2-1,5 м. Използвало се е за лов и в битки от много народи още от древността. (б. пр.)

вал преди да се хвърли в действие, и които му дадоха тази непреодолима мощ, оказала се недостатъчна – да елиминира враговете за тези три кратки секунди. Киберите се появиха преди да се справи с тях. Юл се метна към ствола на дървото в дирене на прикритие, като държеше пред себе си омекналото тяло на капитана, но хладният интелект на кибера прецени всичко на мига и ръката на Юл се отпусна, парализирана от болка. Още едно такова убождане и болката щеше да подаде команда за самоунищожение, щеше да се задейства смъртта, програмирана от самия Юл. В съзнанието му отекна отчаяният вик на приятелите му, които в този момент бяха с него, в него, и трябваше да изживеят гибелта му. С последно усилие той се откъсна от тях, за да ги предпази от плъзгащата се по Пръстена смърт. Ала това, което последва, не бе смъртта. Вторият кибер изстреля боен лъч. Но не към Юл, а към своя партньор!

Реакцията на киберите беше светкавична. Ударът не попадна в целта, внезапно нападнатият кибер се прикри мигновено със силово поле, отрази мълнията и на свой ред отправи поразяващ лъч. Командата за самоунищожение скоро щеше да бъде изпълнена, Юл бе вече толкова близо до смъртта, че не можеше да помръдне и само гледаше като през мъгла как киберите кръжаха един срещу друг, как изстрелваните от тях мълнии, разпръскващи искри, биваха отразявани от силовите щитове, как двата черни кентавъра, досущ като гладиатори, си нанасяха удари с огнени мечове, извъртаха се, хитруваха, как в яростните отблясъци на боя помътня дори ослепителната светлина на Алцион; Юл гледаше всичко това и нищичко не разбираше.

Богът в машината!

Кой е на негова страна и защо?!

Очите на Юл сълзяха, пред погледа му се мяркаха сенки, свистяха в пълна неразбория светкавици. Пропускане на целта или не? Щитовете на киберите се сблъскаха като в ръкопашна схватка. Нападателят се оказа по-ловък. Юл не долови маневрата, с която той отклони – а и дали отклони всъщност? – щита на противника си, само огненият меч се добра до корпуса му и киберът, след като потрепери, падна. Бойните лъчи изгаснаха, а заедно с тях като че ли помръкна и светлината на деня.

– Качвайте се – дочу Юл безстрастния както винаги глас на машината. – Доверете ми се.

Пред заслепените очи на Юл кръжаха досадни кървавочервени и черни петна. Той почти не различаваше нищо наоколо. Приведе се към неподвижните си противници. Изкривилият се кибер пламтеше като клада, огънят вече обхващаше и дърветата. С огромно усилие Юл подхвана двете тела и рухна заедно с тях върху гърба на кентавъра, който, сякаш прочел мислите му, предварително го беше подложил, и веднага щом Юл се озова отгоре, покри и тримата със силов щит.

„С щита, на щита… А под щита[1] какво ли е“ – носеха се объркани мисли на Юл. Вече не се учудваше на нищо – не можеше да се учуди. Така или иначе,

[1] В оригинала това са различни падежни форми на съществителното *щит*; объркано съзнание на Юл се опитва да склони съществителното. (б. пр.)

нямаше избор. Те се понесоха устремно. Стигнаха до Бариерата, киберът се извиси като пламък, прескочи преградата и, след като се сниши рязко, препусна, почти докосвайки тревата. Юл ахна: ще ги повалят! Няма да стане, поправи се той веднага, киберът сигурно е задействал отразяващия си маяк. А докато се оправят със случилото се в гората…

– Накъде летим? – вятърът разпиляваше думите.

– Гледайте и ще видите.

– Кой ви изпрати?

– Извинете, трябва да се изключа. Има опасност от прихващане, зает съм да противодействам.

По вибрирането на въздуха пред очите му Юл разбра, че киберът е извън обсега на всички радиодиапазони. Гората вече се скри зад хоризонта, под „кентавъра“ се стелеше прогорена степ. Вятърът плющеше, по силовия щит все почесто приплamваха огнени точки – понесени от вихъра буболечки, които изгаряха върху него, а някои от тях, успели да се плъзнат под преградата, жестоко бодяха лицето му. Юл притисна люлеещата се глава на Ив, за да не се удря о бронята на кибера и, долепил буза до косата на неотдавнашния си преследвач, затвори очи – при такава скорост някой по-едър бръмбар можеше да го ослепи.

Полегатият гръб на „кентавъра“ излъчваше топлина и ако Юл беше син на степите, той навярно щеше да изпита усещането за волен полет, при който конят се носи като огнена стихия над земята, спасявайки ездача си от опасността. Но подобни асоциации не можеха да се появят и не се появиха в съзнанието на Юл; той седеше върху машина, това бе само машина, а нейният бяг бе познат и привичен, но без никаква връзка нито с простора на степите и прериите, нито с подсвиркванията на конниците, нито с образите от легендите и преданията за богатирските битки, за отминалите волни дни и кървавите набези. За него киберът не бе кон или кентавър, той беше и си оставаше машина, подарена му от добрата съдба.

Юл се съсредоточи в опит да призове приятелите си, но заради плътното радиозатъмнение, едва успя да различи потресените им лица. Поотделно се появиха Антон и Ума, и Лю Банг, образите веднага се преплетоха и изчезнаха. Сега киберът се движеше зигзаговидно, като че ли поеха по някакъв склон. Юл повдигна леко клепачи – като сива стена край тях прелитаха стръмнините на каменисто възвишение. Внезапно киберът забави ход, насрещният вятър поутихна и стана възможно да се огледа наоколо. Киберът преминаваше над осеяна с камъни местност – разпръснати камъни, белезникави като стояли на вятъра черепи; отляво и отдясно се извисяваха стените на каньон, а далече напред… Иззад завоя изплува мъничък гравилет, устреми се срещу тях, зад изкривения спектролит Юл различи развълнувано, сияещо лице, в ъгълчето на устните като обърната наопаки запетая подскачаше добре познатата му лула. Лю Банг за кратък миг отдели ръце от щурвала и ги размаха над главата си, стиснал пръсти.

– Ти?! – подвикна потресен Юл, щом машините се приближиха една до друга и Лю Банг отметна спектролитната предпазна преграда.

– Аз съм, както виждаш – лицето на Лю Банг се озари от щастлива усмивка,

която той не можеше, пък и не искаше да сдържа…

– Не говоря за това! Киберът ваша дело ли е?! Защо си мълчахте, защо не ме предупредихте?

– Извинявай! Нима ти не си…

– Не!

– Но тогава…

– Именно. Кибер! Защо постъпи така?

– Изпълнявах заповед.

– Чия заповед?

– На Изкинта.

10. ЛАБИРИНТЪТ НА СВЕТЦИТЕ

Болка, болка, не бе имало, нямаше и нямаше да има нищо друго – само всепоглъщаща безкрайна болка. Ив направи опит да изстене, но болката погълна стона му.

– Потърпи…

Едва доловим глас си пробиваше път през черния ад и повтаряше настойчиво:

– Потърпи, ей сега ще ти олекне…

Гласът притъпяваше болката, разливаше се като вълна по тялото му, цялата му надежда беше в този глас. Грижовните ръце се преместиха към слепоочията му, излъчваха майчинска топлина. Да, майка му, кой друг може да прави така, никой друг в цялата „селена“[1]. Той е болен, болен е и лежи в детското си креватче…

Не. Нещо друго се случва. Преди малко не беше хубаво, а сега е скъпоценно и ласкаво, към челото му се притискат тесни женски длани и носят спокойствие, състрадание, сила. Болката утихва, мракът избледнява, онази, чиито пръсти галят слепоочията му, премахва болката, тя е изцелението, нежността, властта.

Властта. С огромно усилие Ив повдигна натежалите си клепачи. Смътно се очерта съсредоточеното лице на приведената над него девойка, неуловимо познато, сякаш бе копнял за него някога. Дейзи?! Не, не е тя, друга е, но така блажено приличаща на Дейзи, все едно душата ѝ се е преселила в нея.

– А сега заспивай – каза Ума. – Спи дълго, дълбоко и сладко.

Клепачите на Ив се спуснаха и той заспа безгрижно, както заспиваше като дете, когато не знаеше нищо нито за честолюбието, нито за интригите, нито за командирските задължения.

– Ще се събуди здрав – каза Ума и се изправи. – Гръбначният му стълб не е засегнат, а останалото оправих и излекувах.

– Ако можеше по същия начин да го излекуваме нравствено! – отвърна Лю Банг и изпусна струйка дим. – Боклук! Всъщност това не е наша грижа. А твоят

[1] Явно Ив като дете така е изговарял „вселена“, в ориг. – „во всей селенной“ вместо „во всей вселенной“. (б. пр.)

адмирал как е, Юл?

– Сънната му артерия е невредима – Юл отмести ръце от разголените гърди на гросадмирала и машинално ги потърка една о друга, все едно ги чистеше от кал. – А трябваше да я поразя! Дали не улучих или просто не можах? Е, добре – той закопча дрехата на адмирала. – За добро или зло, сигурно за зло, той ще оживее, но за да го излекуваме напълно, е нужна апаратура, с каквато не разполагаме.

– Да – измърмори Ума. – В каменната ера сме…

Тишината в пещерата, по чиито опушени стени пълзеше неясен отблясък от малкия огън, като че ли я принуди да сниши глас. Явно пещерата се ползваше от векове – стените ѝ бяха изцяло изпъстрени със знаци и символи на почти всички съществували религии, слоят гланциран от времето пушек бе плътен и само звездните Везни на Справедливостта, знакът на късното космическо вероизповедание, се открояваше със своята белота, ръцете на богомолците го бяха докосвали често и съвсем наскоро. Огънят под отвора в свода до ъгъла, наръч суха трева, на който лежаха ранените, глинена кана с вода и плетена кошница – нищо друго нямаше в обителта на съвременните отшелници, наподобяваща убежище на троглодити. Впрочем на Плеядите никога не е имало троглодити, тъй като хората не са се появили тук; те са дошли, понесли бремето на историята си.

– Историята прелива от парадокси – заговори Лю Банг в отговор на неизказаната мисъл на Ума. – Тя не съществува извън контрастите и парадоксите, чийто истински смисъл се разкрива само с течение на времето. Това дълго обърквaше и понякога дори отчайваше мислителите, понеже им се струваше, че животът е обезобразен от безумието – той поклати глава . – Плеядите са девствен свят. Може да се започне откъдето си поиска човек. И да си чертае планове с най-красивите ѝероглифи, и да си осъществява безпрепятствено мечтата за „хилядолетна империя“, за свръхчовеци, за рай за избраници. А какво жалко, нелепо, потискащо въплъщение на мечтите намираме тук! Лов на нечеки, потайни манастири; и дори при изобретяването на злото, или при бягството от него, за толкова векове не са измислили нищо ново на практика! Не доказва ли това, че потенциалът на злото вече се е осъществил в края на втория мегахрон, че всички основни варианти вече са прилагани…

– Антон идва – каза тихо Ума.

На черния вход се открои фигурата на Антон, а след него в пещерата се плъзна и киберът. Антон мълком се настани до огъня. Той ту се мръщеше, ту се усмихваше. Приятелите му чакаха търпеливо. Юл хвърли в огъня две-три съчки. Стана мъничко по-светло.

– Не очаквах това, не! – Антон се плесна по коляното. – Оглупях, не разбрах, не се досетих. На Плеядите има разум и този разум е Изкинтът!

– Изкинтът ли? Да са създали по-добър Изкинт от нашия? Не вярвам! – отсече категорично Лю Банг и размаха ръка.

– Някой не говори ли преди малко за парадоксите? И този „някой“, веднага щом се сблъска с поредния парадокс, май е готов да го отрече! – в очите на Антон заискри смях. – Не, разбира се, техният Изкинт е по-примитивен от нашия.

Но не можете да си представите колко е самотен! Разбрах го още онази нощ. Разбрах го, но…Умът му е студен като на всички Изкинти, затворен, създаден за чисто прагматични цели; мислил е векове наред. За какво ли? За жителите на Плеядите той е бил само средство, оръдие, слуга. Управлявал е стопанството им, изпълнявал е и най-незначителната заповед, бил е машина… Ние обаче знаем, че Изкинтът не е само машина.

И те са го знаели, но не са могли да му бъдат партньори. Господари – това изчерпва всичко. А той през това време опознавал света в самота. Изопачения свят, защото не е трудно да се сетим каква информация са му предоставяли за нас, а и за самите себе си. Какво се случи, когато му се разкрих, а му показах и опасността, която крие оръжието на Предтечите за него самия? Не съществува Изкинт, който да се стреми към самоунищожение. И изведнъж получава пълна двустранна информация за мащаба на опасността – нещо, което тук не притежава нито един човек. Плюс внезапно освобождаване от самотата, много интересна перспектива за мисловно сливане с хората и за дружба с тях. С други думи, с нас… По-нататък се опитвам да гадая. Изкинтът е решил да предотврати собствената си гибел. Тъй като е обвързан със забрани, не е могъл да ни предаде нужните сведения, или е преценил, че подобно решение не е оптимално. Той е построил Играта си – животът за него е умствена игра… За да се презастраховат, Плеядите му задават задача: как да отнемат на Юл всички шансове за победа в лова. И той послушно я решава. Но по-нататък се оказва свободен в постъпките си, никой не го е предупредил да не се намесва – такава мисъл просто не би хрумнала на някакъв си Ел Шор, за когото дори и хората са инструменти. Бойните кибери не се подчиняват на Изкинта, но той ръководи производството им, а и не само това… Дали е създал свой кибер или е препрограмирал вече действащия, как го е въвел в обстановката – това е известно единствено на него. Но той е наш съюзник, на наша страна е.

Всички неволно погледнаха черния кибер, който имаше вид на задрямал до стената край белеещата в полумрака символика на Везните на Справедливостта.

– Сега ние вече не действаме самостоятелно – гласът на Антон трепна. – Изкинтът изпълнява своя замисъл, Юл е с нас само благодарение на това.

– А по-нататък? – скулите на Лю Банг се изостриха. – Напълно ли си убеден, че той ни е съюзник?

– Като се замисля, може да се окаже, че спасението ми е просто част от по-общ замисъл – заговори Юл Найт. – Всички сме заедно, което и беше нужно на Ел Шор.

– Уловка на подобна цена? – Антон кимна към пленниците.

– Колко струва за тях животът на другите! А и кой от нас би могъл да убие беззащитен човек? Те го знаят. Ще обърнат всичко наопаки, за да се доберат до нас.

– Не! – възрази рязко Антон. – Вие не познавате Изкинта. Аз бях в него и той беше в мен. Вярвам му.

– Закъде сме без доверие – Ума не задаваше въпрос. – Готови елшоровци.

Между другото никой ли не забелязва, че по навик споделяме съмненията си в присъствието на кибера, с други думи – на Изкинта?

– Зная и помня – отвърна Антон. – Така и трябва. Разсъдъкът може да те предаде, разумът – не.

– Не сме в капан – уточни Лю Банг. – Юл, това място е избрано не само защото е близо до Пеещата Гора. Всеки от нас вървеше към целта по свой път. Моят път ни доведе тук. Лабиринтът е обширен, трудно е да се обходи дори с помощта на съвременни средства, но работата не е и в това. Ненапразно говорих за контрастите на историята. При върхушката е прагматизмът; а тук се натъкваме на многовековно, осветено от традициите убежище, обитавано от търсещи духовността хора. Засега не съм запознат с тяхната религиозно-философска доктрина, но ни обещаха да ни приобщят към нея. Освен това ме увериха, че при опасност ще ни покажат недостъпни за преследвачите пътища към спасението. И съм убеден, че обещанието им не беше лъжа.

– Дали тяхната истина ще ни помогне?

– Те са убедени, че тяхната истина е пътеводна светлина за всекиго.

– Каза ли им каква е нашата задача?

– Известна е на врага, няма смисъл да я крием. Неочаквано и за себе си, Антон откри тук нечовешки разум. А аз дирех човешки, разбираш ли? Антон е прав: истинският разум, без значение дали е човешки или не, е нашият естествен съюзник. Той не обитава двора на Падишаха, значи е най-вероятно да го намерим на другия полюс на общественото съзнание – тук именно. Ако греша, това едва ли ще влоши повече положението ни.

– Когато има пряк път, не е нужно да се поема по заобиколните – не издържа Антон. – Това, което търсим е близо до нас.

Лю Банг хвърли поглед към неподвижните пленници и се усмихна.

– Ти си човек на действието и като такъв си малко нетърпелив. Неслучайно Ума си мълчи, така ли е?

– Всичко е подготвено – с много женствено движение Ума тръсна глава и отметна от лицето си кичур коса. – Адмиралът е в безсъзнание, с него няма какво да правим. Вече въведох капитана в нужната хипнореалност, сега тя работи за нас. Но имаме ли право да проникваме в съзнанието на безпомощен човек?

– Той щеше да стреля в мен без да се замисли, а аз не бях въоръжен! – възкликна Юл. – Няма място за съмнения.

– Съмненията винаги са нужни – отговори Лю Банг. – На всяко действие отговаря равно по сила противодействие.

Антон кимна.

– Добре – Ума въздъхна. Тя застана на колене пред Ив, който тихо сумтеше насън, наведе се към него, наклони лице към врага си. – Ех, момче...

– Да бе, горкото момче! – изпръхтя Юл. – Убиец! Намерила си кого да жалиш.

– Трябва да жалим всички, а слабите – още повече... – дочу се едва различим шепот.

Юл се извърна и стъкна огъня с пръстите на босите си крака. Лю Банг пу-

шеше замислено своята лула. Антон се облегна на безучастния кибер. „Биха ли ни познали далечните ни прапрадеди, или биха решили, че сме приказни герои? – внезапно се замисли той. – Дали биха могли да приемат нашата действителност?“

Изглежда Ума заспа на гърдите на своя враг. Леко, както тогава на Земята, припукваха съчките в огъня, димът не се разсейваше – виеше се към отвора в свода. Юл порови в кошницата, извади питки и предложи на всички. Хлябът, разбира се, беше синтетичен, но беше и твърд, безвкусен. Стопаните на пещерите явно не се вълнуваха от земните радости и, ако бе възможно да я карат без храна, сигурно щяха да въздъхнат с облекчение. Но никой не може да живее без храна, затова и оттеглилите се от омразната им цивилизация отшелници бяха взели със себе си синтезиращи устройства. И преди, и сега, техниката бе опора за най-различни стремежи на човека, дори за взаимноизключващите се.

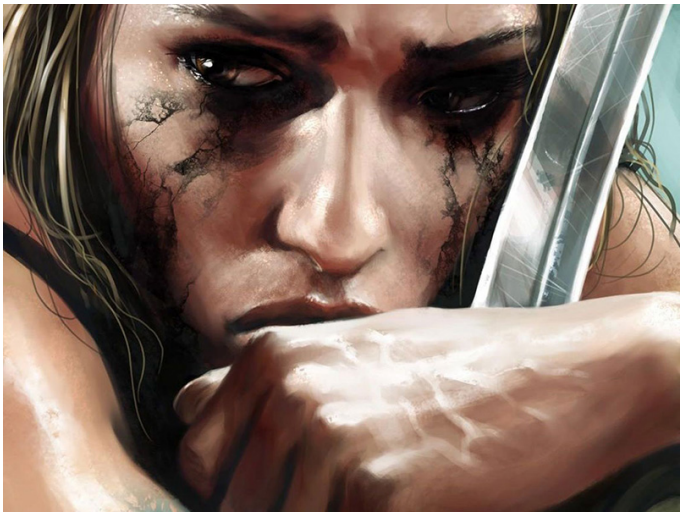

Бавно, сякаш се пробуждаше, Ума най-после разтвори обятията си, лицето ѝ изглеждаше побледняло и за секунда-две тя остана със затворени очи и отсъстващо изражение, след това погледна към приятелите си. На лицето ѝ играеше смутена усмивка.

– Оказва се, че момчето е влюбено... – объркано сподели тя.

– Първо, той май е по-голям от теб – отбеляза строго Лю Банг. – И второ, какво му е странното, освен че е неловко да проникваме в интимните му желания?

– Ами това, че е в влюбен в отражение на нашата същност. В Дейзи Грант!

– Нима? Извинявай, тогава е важно. Стига, естествено, да не е само въжделение.

– Само ли! Най-важната информация в паметта му – измяната към трона – е била надеждно блокирана и нямаше да проникна там, ако не бе... И той самият не подозираше, че жадува да се разкрие, да бъде разбран от някого! Невероятно. В останалото, уви, претърпях неуспех. За оръжието на Предтечите той знае само, че след финалните изпитания то ще бъде монтирано на неговия кораб – „Решителен“. И че разрушителната му мощ надхвърля всичко познато и дори мислимо досега, както и че ще бъде насочено срещу нас. Това е главното. Всичко друго... – Ума потръпна. – Направете ми място, отвътре съм направо

вледенена.

– Успокой се – каза Антон. – Имаш ли нужда от помощ?

– Благодаря, ще се справя сама. – Ума се примъкна към огъня, в очите ѝ затанцуваха червеникави отблясъци. – Да ви кажа, имаше едно натрапчиво видение. Дворцова зала, а на трона – бащата на това момче. Извини ме, Лю, но той наистина е момче. Жестоко, покварено, мечтаещо дете в мундир... Пред трона – тълпи наши съотечественици пълзят на колене. Тази картина е неустоима за нашия кандидат-супермен, вълнува го, както порастващо момче се вълнува от възможността да погледа тайно голи жени. Но... Следва яростно отхвърляне: сред унизените той отново вижда Дейзи! В този момент е готов да убие баща си, макар че явно не се досеща за това си чувство.

– Вече съжалявам, че не го убих – заяви мрачно Юл.

– Знаеш ли, има една минута, в която му е мъчно за теб. Да, да! Теб те жали, а нас ни мрази от все сърце, задето сме изпратили такова „дете“ на сигурна смърт. Ето какво постигнахме с нашите хитрини. Сега разбирам Ив малко по-добре... Да, той е лош, егоистичен, почти убиец, няма спор. Но той е и жертва, и е все още човек, и притежава като такъв безкрайна духовност. А пък ние... ние сме високомерни.

– Прекаляваш – Лю Банг поклати глава.

– Ума е права – отвърна намръщеният Антон. – Това да ни е за урок. Само неутъпканият път ще ни доведе до целта!

– Когато човек не избира пътя, то пътят избира него – добави Ума. – Почакайте! – тя вдигна ръка и замря. – Идва някой, мисълта му е тежка, а пък се движи... странно, не се чуват стъпки.

– Сигурно е Старейшината на тези отшелници – Лю Банг извърна глава към входа. – Но и аз не го чувам.

Дори Юл Найт с чувствителния си слух не долови шума веднага. Старецът[1] се появи безшумно, все едно донесен от въздушно течение, в черния отвор на входа внезапно се очерта фигурата му в дълго шафраново одеяние. Издължено му тяло изглеждаше безплътно до такава степен, че първата крачка към огъня просто промени положението му в широките гънки на расото. Нямаше коса и главата му се залюля на тънката, суха, подобна на стъбло шия, но това впечатление за немощ бе в противоречие с твърдия, ярък блясък на зорките му очи. Старецът се плъзна към огъня, оставяйки впечатление за безтегловност, настани се леко и плавно пред него в позата на Буда и застина – дори дихание не повдигаше извехтялата тъкан на гърдите му.

– Привет на хората-махала...

Думите прошумоляха като струйка сух пясък. Антон трепна, докоснат от блестящия като елмаз поглед на непознатия.

---

[1] (религ.) В православната традиция: монах, който е духовен наставник на вярващите или другите монаси. (б. пр.)

11. МАХАЛОТО И НИРВАНА

– ...Мислите си, че сте постигнали широтата и благостта на човешкото съществуване, но това е илюзия. Както свободата на махалото зависи от притеглянето, така и духът е ограничен от психичното поле на човекомасата и напразно вярвате, че изменяйки условията на собственото си битие, сте отменили и този закон. Не. Може да измените начина на задвижване, да увеличите амплитудата, да я пренесете в друга плоскост – същността на движението ще си остане като при махалото. Тук, на Плеядите, както и през всичките хилядолетия на Земята, човешкият „Аз“ се колебае между Доброто и Злото, пропада в Мрака и се връща към Светлината, чертае пътя си между Ин и Ян, натам и насам, до безкрай. С всеобщи усилия вие сте заставили махалото да очертава траектория между нови, както си мислите, точки. Но това е същият пробег между крайностите, които вие натоварвате със старите значения на Добро и Зло, същата невъзможност да намерите изход отвъд предела и, следователно, същата полярност между Ин и Ян, само че с друг облик, и същата недостижимост на Вечното Блаженство, към което се стреми всичко живо. Целта на идването ви тук е била изначално предопределена от тази полярност на човешката природа. Ние, Зрящите, обещахме помощ на един от вас. Тя ще ви бъде оказана.

Старецът замлъкна, сякаш да сбере смелост. Никой от земляните, дори и с мислено движение, не издаде отношението си към казаното, но всички се почувстваха зле. Чутото от тях не беше призив към диалог, нито дори проповед; говореха им за истина – последна и окончателна, – която бе безучастна към всяко възражение или съгласие, както диамантът е безразличен към скръбта и радостта. Подобна истина или те повежда след себе си, или те умъртвява.

– Да се откажеш от телесното – отново прошумоля гласът. – Да се откъснеш от психичното поле на милиони и милиарди същества – това е пътят, прозрян от йогите, светците, отшелниците. Вие, смъртните, владеете пет състояния на психиката. Бодърстване, сън, хипноза, мисловно сливане, общо човекомашинно съзнание. Ние отхвърляме последното, защото машината служи както на Доброто, така и на Злото...

– Не е точно така – прошепна Антон, но гласът му направи на говорещия същото впечатление като припукването на съчките в огъня.

– ...Отричаме и мисловното сливане, защото то въплъщава връзките, които се създават при психопривличането на човешките тела. Шестото, непознато ви състояние на психиката, е ключът към други форми на битието, към онази истинска безкрайност, която е затворена за вас, защото сте обвързани с човешката общност. Тъмен е покровът на нашата истина за неподготвения и е кратък часът на вашето пребиваване тук, ето защо ще ви открия само онова, което вашият рационален ум е в състояние да възприеме. Трябва да знаете, че с вашето мисловно сливане вие сами сте си затворили вратата към най-изтънчената, неуловима и безпределна психична мощ. Във физическия свят свързването на атомите в молекули може да породи единствено жалък, тлеещ огън, и само в себе си атомът носи истинската енергия. Така е и с човека! За да се възнесе на

небето, капката трябва да напусне океана.

Старецът отново замълча. Лю Банг, който още хранеше надежда, побърза да се възползва от паузата.

– За да разберем другия, всеки е длъжен да изслушва всекиго докрай – това при нас е правило. Но вие справедливо отбелязахте, че времето на нашия престой тук е кратко. Дали ще успеем да разберем всичко? Опасността е наблизо, тя застрашава всички, независимо каква философия или религия изповядват.

– Вие сте застрашени. За нас няма опасност.

– А дали е така? Махалото, за да използвам вашите думи, е в равновесие, а не е имало такъв завоевател, който рано или късно да не е бил покосен от възвратното движение. Взривят ли се нашите слънца, ще се взривят и звездите на Плеядите.

– Ще се взривят – гласът на стареца не се промени. – Дали ще се противопоставите или не, те ще се взривят, защото обречен е този, който търси сила и власт вместо мъдрост. Плеядите ще загинат, а с тях вероятно ще загинете и вие, но не трябва да се съжалява за това.

– Не трябва ли?!

– Преди вас са живели милиарди хора, които вече не съществуват. Дали е помрачена душата ви от това? – старецът впери твърдия си поглед в Лю Банг. – Ако потомците ви посрещнат милионния изгрев, дали ще ги огорчи вашето отсъствие? Пеперудата не страда за пашкула, а на човека е дадено да преживее по-велико преобразуване. За вас Предтечите са хора, чиято физическа форма ни е напуснала или са загинали; за нас те са божествена истина. Да се знае! Еволюцията на духа предшества еволюцията на физическите обвивки и форми; звярът е заточен в собствената си кожа, човекът сменя свободно облеклото, скафандрите, домовете си; обвивката на духа е тялото и за човека то е като кожата за звяра, докато за Предтечите не е нещо повече от дреха. Затова те са вечни и безкрайни, като природата, неунищожими и всеобщи са и ни призовават да станем такива и ние. Проникнете се от тях и ще бъдете спасени!

– А доказателствата? – побърза да запита Антон. – Къде са доказателствата, че всичко е така, както казвате?

– Съществуването на звездите не се нуждае от доказателства. Но разпръснете вредом светлината, и няма да виждате звездите; разговаряйте един с друг, и няма да чуете птиците; отъждествете се с човечеството, и до вас няма да стигнат мислите на изпреварилия ви разум. Мълчание, самоотверженост, вяра! Каквото дирите, това и ще ви бъде дадено, за каквото се затворите, то ще изчезне, към каквото гледате, това и ще видите. Казвам ви го аз, при последното си обръщение към хората, преди да напусна техния обречен свят. Да, за мен сте вече сенки, но последната заповед, на която се подчиняваме тук, е да разкриваме Истината на новодошлите. Изборът е ваш.

Тягостно мълчание се възцари сред земляните.

„Юл срещна враг – достигна до тях пълната с досада мисъл на Лю Банг, – Антон – съюзник, а аз... аз се натъкнах на въплътеното равнодушие. Толкова векове, толкова промени, а тук нищо по-задълбочено от идеите на оня Авгу-

стин, друг е само обектът на вярата – Предтечите! Простете ми, че ви доведох до задънена улица.“

„Не се коси, скептико! – откликна Ума. – Философът е длъжен да поглежда под всяко камъче, иначе този, който го следва, може да бъде ухапан от змия. И тук не виждам равнодушие, а вярата на разочарованите от вярата.“

„Да – съгласи се Антон. – Този, който загася огъня през деня, трябва да разпалва огън посред нощ. И все пак те размишляват, а където има търсене, там всичко е двусмислено. Интересно, какво ли би отвърнал нашият Ехратон, ако чуе подобно тълкуване на своята теория за осъществяване на идеала за „извънекологична цивилизация“ от принципно безсмъртни хора?“

Само Юл си мълчеше. Докато си почиваше, той се взираше безсмислено в гаснещите въглени. Беше жив, отвлечената философия не го тревожеше, чувстваше се добре тук, сега, в този веществен, осезаем свят, в който всичко е така просто, открито от науката, надеждно като хляб, като този кибер, като домашния мирис на дим... Мирис ли?

Той скокна и се затича към изхода, подуши с нос въздуха като звяр, момчешкото му тяло се напрегна, под смуглата му кожа се размърдаха лопатките. Мигом се хвърли по лице и долепи ухо до камъните.

– Нафилософствахте се! Идват.

Всички, с изключение на стареца, се изправиха бързо на крака.

– Свети отче – в гласа на Лю Банг се прокрадна горчив укор, – ще успеете ли да проверите своята истина? На нас ни е посочен този път, за съжаление, ние не можахме да се отречем от човечеството и сме длъжни да се погрижим за разни дреболии, като неговата съдба например. Вашите братя обещаха, че при всякакви обстоятелства ще ни покажат недостъпен за преследвачите изход.

– Да вървим – последва невъзмутим отговор.

Той се надигна леко и свободно и, без да се обръща, закрачи към противоположната стена на пещерата, все едно тя беше длъжна да се разтвори пред него. И тя се разтвори – черна цепнатина, от която лъхна студ.

В този момент киберът оживя.

– Опасност! Кибери, хора, газ! Опасност!

Гърбът на стареца вече се бе изгубил в отвора.

– Ама и ти си един, бойна машина такава – Антон шляпна кибера, докато минаваше край него. – Млъкни и се поучи от хората на нюх...

Двамата с Лю Банг поеха пленниците и забързаха след стареца. Киберът се промъкна през цепнатината последен. Не се чувстваха ни най-малко объркани, всички бяха готови за такъв обрат в събитията.

Коридорът, по който се движеха, бе тесен, криволичещ и тъмен като душата на някой пропаднал тип. По същия начин, неотклонно, се спускаше надолу. Понадолу, все по-надолу; обвиваха ги мрак и пронизващ студ, толкова хапещ, че първо на Ума и Юл, а после и на останалите, се наложи да си представят, че са под слънцето на тропиците. Тогава студът изчезна, а мракът като че ли изсветля.

Накрая наистина стана по-светло. Още един завой, гърбът на стареца се залюля като махало към входа, и хората се озоваха пред грот[1], пред най-странната пещера, виждана някога от тях. Грубият, каменен, неравно извисяващ се свод имаше неясен оттенък и се разтваряше в далечината, въпреки че въздухът изглеждаше прозрачен. Дали причината не беше перлената светлина от фосфоресценцията в подземието? Но откъде ли се е взела тя, щом никое от усещанията им не улавяше нещо необикновено във въздуха? И все пак, това, което прикова веднага вниманието им, не бе тази особеност на грота. Точно до краката им, докосвайки – без да се движи – края на каменистия наклон, се разстилаше сивосинкав покров, наподобяващ и мъгла, и вода, но за мъгла бе твърде прозрачен и плътен, а за вода – прекалено слоест и въздушен. Синкав, сякаш уплътнен дим или втвърден газ... Но и тази асоциация не предаваше впечатленията от това мъртвешки неподвижно, леко като мъглица и, въпреки това, плътно езеро, в чиито прозрачно-неясни дълбини едва доловимо се полюляваха някакви пръхкави пластове, подобни на белезникави воали.

– Морето на Нирвана – оповести старецът. – Лоното на вечността и благодатта е отворено за вас.

– Благодаря ви – Лю Банг се огледа. Отляво и отдясно отвесни скали притискаха брега. – А изходът къде е?

– Пред вас е.

– Тук ли? Но какво е това всъщност?!

– Пътя към Истината на Предтечите – тържествено извиси глас старецът. – Не се смущавайте от физическата телесност на Нирвана, каквато преди липсваше. Те си знаят по-добре! Всеки, който влезе, подсилва Нирвана и пътят, водещ в нея, сега е лек и очевиден.

– Но това не е нашият път! Това е предателство, вие ни обещахте изход!

– Вашият път, както самите вие ме уверихте, води към Доброто, Истината, Щастието. Такава е целта ви и я достигнахте. Вгледайте се.

Старецът простря ръка. Беше убеден в правотата си с такава сила, че всички пристъпиха напред, а остарялото в този момент лице на Лю Банг посивя, щом той се взря в мъгливата бездна под краката си. Дали защото нещо се раздвижи в синкавата маса и някой от белезникавите пластове се премести или защото очите му привикнаха, но пред погледа му – отначало смътно, а сетне все по-ясно – се очертаха неподвижно увиснали сред дълбините, голи човешки тела. Мнозина почиваха там, мъже и жени в безконечни редици. Белееха се подпухнали лица, гърди и гърбове, преплетени или разтворени ръце и крака, и всички изглеждаха вяли и обезцветени като трупове във формалин.

– Та това е смъртта... – прошепна Лю Банг.

– Това е животът – последва безстрастен отговор. – Вгледайте се по-внимателно.

И четиримата неволно се отдръпнаха, подириха опора един в друг, защото самообладанието бе готово да им измени в мига, в който върху медузообразното

[1] (Фр. grotte, от итал. grotta) – Недълбока пещера със сводест таван и широк вход, както и разширение в пещера след тесен проход. (б. пр.)

лице на един от удавниците зейнаха цепнатини, след като клепачите му се повдигнаха; в мига, в който по цялата редица от тела премина тръпка и покойните раздвижиха подобните си на желе ръце; в мига, в който още и още мъртвъци разтваряха незрящи очи, търсейки с поглед нещо или някого.

– Те ви призовават – заговори оразмерено старецът. – Духът им е навсякъде и никъде, той може да променя облика си до безкрай, като самата Нирвана, и някогашните тела са само един от пристаните на това съществуване. Доловили са нашето присъствие, сега са тук, съприкосновяват се с нас духовно, възниква връзка, аз ги чувам! Помолихте за изход, недостъпен за слугите на Злото? Той е пред вас, няма и не може да има друг! Решавайте, решавайте! Аз тръгвам, напускам ви, настъпи моят час. Нирвана, нирвана, нирвана!

Под краката на стареца прошумоляха камъчета. Той вървеше с вдигнати ръце, главата му се тресеше на сбръчканата шия, елмазеният му поглед святкаше безумно. Босият му крак докосна димната синкава повърхност, но не потъна, тя се отдръпна все едно бе еластичен слой, покриващ някое тресавище; още две-три крачки и старецът бе отнесен от брега. Едва там тялото му започна да се потапя бавно във воднистата мъгла, която, докато той падаше, разяждаше шафрановия му хитон – човекът навлизаше гол в своята нирвана. И ето – бяха покрити торсът, главата, вдигнатите ръце, всичко. Над мястото, където старецът изчезна, се изви сребрист дим, дълбините на полутечната маса помътняха, всичките ѝ пластове се залюляха, докоснаха едва-едва брега и застинаха.

Четиримата отстъпиха назад потресени.

Пръв се съвзе Антон. За миг му се стори, че той самият, притисналите се към скалата негови приятели, замрелият неподвижен кибер, лежащите върху камъните тела на Ив Шор и на гросадмирала[1] – всички те са просто останки от корабокрушение. Така си беше всъщност.

– Кибер! – Антон се застави да говори спокойно. – Проучи наоколо, потърси друг изход.

– Няма друг изход. Само камък и газ, предупредих ви.

– А обратният път?

– Затворен е. Има хора и кибери, движат се бавно, претърсват. Ще са тук след десет-дванадесет минути.

– Ясно – Антон се обърна към приятелите си. – Някакво решение?

Мислите и чувствата им се сляха. В съпреживяването липсваха думи и понятия, присъстваха само образи, които обхващаха всичко. Те се озаряваха, увеличаваха се, гаснеха с бързината на разклонена мълния; изграждаха ги както собствените мисли на Антон, така и мислите на останалите, и взаимната, основана на тях рефлексия, и рефлексията върху рефлексиите. По този начин образите придобиваха понятийна дълбочина и многовариантност, залавяха се един за друг, доизграждаха се, премахваха от себе си излишното и погрешното, разпростираха се над всичко – миналото, настоящето, вероятностното бъдеще, възможното и невъзможното, надеждното и предполагаемото, желаното и гибелното. И някой – но не Антон, нито друг от тях – управляваше това състоя-

[1] Исторически флотски чин, най-високият военен ранг в някои страни. (б. пр.)

ние, внасяше хармония в хаотичното и противоречивото, пазеше от разпад това общо, не намиращо покой построение, и го караше да нараства и частите му да добиват устойчива логическа съразмерност.

Минута-две продължи изключването им от външния свят, който сякаш се топеше, преобразуваше се в съпреживяното умозрение на четиримата, и когато това време изтече, всички разбраха чии плещи ще поемат бремето на трудния и рискован, но единствено възможен засега замисъл и неговото осъществяване.

– Киб![1] – разпореди се звънко Антон. – Всички, освен мен, да бъдат скрити в скалната пукнатина! Връщаш се веднага! Скорост на изпълнение: максимална.

След като привдигнаха пленниците, те се притиснаха към кибера, а той разпъна около хората подобно на пашкул, проблясващо силово поле, поотръска се като кон, за да провери надеждността на захвата, и заедно с товара си се стрелна над синкавото слоесто обиталище на онези, които бяха намерили в него окончателната си истина и последния си покой. Антон дълго гледа след кибера.

„Конче Вихрогонче! – помисли си неочаквано той, изпълнен от горчива нежност. – Ти си ми Конче Вихрогонче! “

Седна върху заскърцалия под него трошляк. Сега – и може би завинаги – той остана сам. Както всеки път след мисловно сливане, главата му мъчително кръжеше, искаше му се да прилегне, да си отдъхне. Пред очите му се разстилаше равната синкава неподвижна повърхност на тайнственото „Море на Нирвана“.

Наоколо бе спокойно, усещаше се колко невъзмутим е утайникът на обществената канализационната система, където от повърхността на Авалон се стичаха всички отчаяли се търсачи на истината, всички изтощени от битките на всеки срещу всеки; те се бяха доказали може би и като най-искрените сред преструващите се на мъдри привърженици на някогашния фундаментализъм – останалите се задоволяваха с плебейските наркотици и халюциногени.

Ами ако не е толкова просто? Пътят към себе си е не по-малко важен, труден и дълъг от пътя извън себе си, а и колко много е дал на човека! Странно е всичко в това езеро, а навярно е странно и там, сред онези будещи отвращение тела на отварящите очи мъртъвци...

Не. Няма истина извън красотата и не извежда към спасение онзи път, който откъсва човека от себеподобните му.

Няма време за разплитане на загадката.

Вече няма време за нищо.

Изтичаха последните минути. Антон не мислеше за себе си – не биваше да мисли. Почиваше, докато все още бе възможно, и, взирайки се в мъртвешката неподвижност на мъгливото езеро, извикваше в паметта си шума на морския прибой – очевидно повече нямаше да го види и чуе.

Нямаше я и Ума да му изпее прощална песен за вълните и прибоя. Нямаше никой.

От фосфоресциращата над езерото мъгла изплува киберът; по тялото му играеха черни отблясъци, а силуетът му на кентавър напомняше за Конче Вихрогонче с такава сила, че дори скептичната гримаса на разума не можеше да про-

[1] Умалително-ласкаво от „кибер“. (б. пр.)

гони този образ на верен помощник и приятел.

Киберът бойко се закова пред краката на Антон.

– Задачата е изпълнена.

– Чудесно! Преследвачите ни наблизо ли са?

– На две-три минути пешком.

– Ще се изкача там –Антон посочи към черното отверстие на входа.

– След двадесет секунди ще стовариш скалата в посока към мен. И ще се скриеш. Гледай да не те намерят. Открият ли те... самоунищожи се.

Болка и съжаление пронизаха Антон след собствената му заповед.

– ...Самоунищожи се. Никой не бива да узнава за участието на Изкинта.

– Не се тревожете, аз ще се погрижа за това.

Гласът дойде от Вихрогончето, но не беше негов.

– Радвам се да те чуя, Изкинт – откликна живо Антон. В него пламна неочаквана надежда. – Ще се намесиш ли?

– По желание на хората аз изпълнявам функцията съхранение на хомеостазата[1] на Плеядите. Вашата Игра не е приключила. Моята – също.

– Значи – всеки за себе си?

– Човекът е човек, машината е машина, обратното засега не е доказано.

– Разбирам... Ще се срещнем ли отново?

– Вероятността е функция на постъпката. Времето изтече, побързайте!

Гласът на Изкинта замлъкна, киберът рязко се извърна, готов да предупреди за опасността, но Антон вече бе чул носещия се из лабиринта шум. Преследвачите бяха на стотина метра от него, не повече.

С приведена глава Антон се гмурна в мрака на тунела и извика гръмогласно, все едно изтръби:

– Предавам се!

А трябва ли след този възглас да вдигне и ръце?

12. ОРЪЖИЕТО НА ПРЕДТЕЧИТЕ

В познатата пещера, вместо мъждивата светлина от огъня, ярко грееха лампи, все едно бе недопустимо наличието и на най-леката сянка. Безпределно спокойното лице на Ел Шор изглеждаше като от гипс край опушените стени и само моравите подпухнали клепачи придаваха на тази маска сходство с нормална, дори страдаща човешка плът. Без да поглежда към Антон, той властно кимна с глава. Стражите отстъпиха назад, войниците и киберите плъзнаха като хлебарки из тъмните тунели и се спотаиха някъде там. Ел Шор изключи ненужните лампи една след друга.

– Седнете.

Антон приседна на наръча трева, която още пазеше отпечатъка от тялото на

[1] Свойство на една отворена система, особено при живите организми, да регулира вътрешната си среда така, че да поддържа стабилно, постоянно състояние. От гр. „хомоис“ (еднакъв, подобен, съвпадащ) и „стасис“ (стоя, състояние). (б. пр.)

техния пленник. Ел Шор се настани срещу него. Намръщен, той подхвърли на дланта си блокиращия апарат, и невидимото в полумрака поле на „звуковата шатра“ обгърна и двамата.

– Ив?

– Кротко спи, ако това ви интересува – Антон наблегна леко на думата „това“.

– Той не е...

– Въпреки това, знаем всичко. Да разкажа ли само на вас двамата известните ни подробности за заговора?

– Не е нужно! Вярвам, макар че е невероятно. Но след като се предадохте...

– Правилно. Можеше да унищожите всички наведнъж, уж сме загинали в престрелка, но когато някой крещи „предавам се!“, внезапно се оказва, че свидетелите са твърде много. Същото ще се получи и когато се доближите до останалите. Значи, кое сега за вас е главното?

– Вашето мълчание относно моите намерения – Ел Шор кимна. – Но не се ласкайте, животът ви е в моите ръце.

– Нищо подобно. Разпитът е неизбежен и щом само разкажем за заговора, щом принудят Ив да потвърди показанията ни, вие ще умрете преди нас.

– Преди вас... – повтори замислено Ел Шор. – Но това не е във ваш интерес. Освен това, има едно-две неща, които не знаете. Е, какво пък, да поговорим като хора.

– Винаги съм готов, стига да е възможно.

– Че защо да е невъзможно? Вие цените живота, аз също. Признавам, допуснах грешка, която повлече след себе си всичко останало. Мислех си, че зная за вас всичко, което ми е нужно, и това, което знаех, не ми вдъхваше уважение. На младини ми се случи да прекарам известно време на Земята. Няма спор – всичко е красиво, всичко е умно измислено, цари всеобща доброжелателност, да не говорим за мускулите, които видях! Но веднъж случайно блъснах някакъв човек. А той... ми се извини! Започнах да опитвам нарочно с абсолютно същия резултат. Господи, така да се самоунижаваш, да се превърнеш в парцал! И куче да подритнеш, ще ти се озъби... Защо се усмихвате?

– Ако двама души се блъснат случайно, извиняват се и двамата, това е всичко. Никой зрял човек не би направил това нарочно, ето защо сигурно сте забелязали лекото недоумение, когато не са чули от вас обичайните извинения.

– Да, забелязвах и объркаността, и недоумение, което само потвърждаваше моите изводи. Накратко: не знаех за вас едно нещо, може би главното. Ви се биете... страхотно!

– Още не сме се били наистина.

– Чуйте ме, нали се разбрахме: говорим си като хора! А вие се опитвате да ме заблудите. Вашето момченце...

– Не е момченце. Самият той има деца.

– Така ли? Тогава ви поздравявам. Да маскирате джудже като малко момче... Хитро.

– Той не е джудже. Пигмей е.

– Това е едно и също.

– Не е. Пигмеите са африканска народност...

– Какво? Тези чернолики диваци?! Впрочем, разбирам. Да. Не, все пак не разбирам! Ние не му дадохме никакъв шанс. Откъде се взе излишният кибер? Как успяхте...

– Ако позволите, това вече е разпит. Но като заговорихме за Юл, имам една молба. Ако стигнем до взаимноизгодно решение, предайте на Ив, че той не е преследвал дете.

– Толкова ли е важно за вас?

– Като че ли да.

– Отново отказвам да ви разбера...

Ел Шор бързо извади смолиста пръчица и пое мириса ѝ тъй дълбоко, че от извилия се дим гърлото на Антон се сви.

– Моля, без употреба на химическо оръжие – иронично отбеляза той.

– Глупости, това ободрява! Въпрос: вашият Юл едва не погуби двамина с голи ръце; колко струват тогава вашите заповеди и забрани?

– С лекарство можеш да се отровиш, а с отрова – да се излекуваш. Едното и другото съществуват поотделно само в представите на догматиците.

– Защо в такъв случай не поставихте условие: пуснете ни да си идем у дома, иначе ще убием пленниците.

– Убиването по време на бой е самоотбрана, другото е зверство.

– Заплахата все още не е убийство.

– Но е шантаж.

– Бих казал, военна хитрост.

– Подлият умисъл е вече престъпление.

– Ах, нима? Е, добре, притиснахте ме в ъгъла. Значи, Ел Шор – къде ще се дене? – ще се заеме с шантажиране, срещу пленниците ще получите свобода, а за да запазите личните му тайни, същият Ел Шор ще ви изпее всичко за оръжието на Предтечите и вие няма да си изцапате ръчичките.

– Да не би да обръщате срещу нас нашето оръжие?

– Естествено. Съвестта е нещо много симпатично, когато другите я имат, а ти – не! А може и да имате съвест? – Ел Шор се наклони и се вгледа в очите на Антон. – Своя, тайна съвест, а? Защо казахте, че няма да убиете пленниците? Кой би разкрил подобен коз? Вие не сте глупак. Какъв сте тогава? Светец като онези нирванисти?

– Работата не е в това.

– А в какво? Искам да ви разбера.

– За да нанесете, щом ви се отдаде случай, по-добър удар ли?

– Да! Както виждате, и аз мога да бъда откровен.

– Точно това искам. Дотолкова сте привикнал да виждате у всекиго враг, конкурент, съперник, че смятате всички за повредени. Сега за нас грешките ви са по-опасни от вашите победи.

– По-опасни... – лицето на Ел Шор се сви, в очите му се мярна безмълвна тъга. – Кажете ми – той сниши глас, – ако се бях родил на Земята, какъв щях да

бъда при вас?

– Най-вероятно добър организатор.

– С други думи, такъв, какъвто съм и тук, но без да се страхувам, че мога да получа нож в гърба. Не бих имал шанс да стана никой друг. Всяка жаба – да си знае гьола, пасторал... Какви са вашите условия?

Въпросът прозвуча като изстрел от упор и бе още по-неочакван, защото преди него тонът на Ел Шор бе съвсем различен.

– Свобода и сведения – също тъй бързо отвърна Антон.

„Нещо не е наред – помисли той. Правя грешка, но каква точно? “

– Свобода и сведения – повтори с наслада Ел Шор. – Само свобода и сведения... Пълна победа, значи? Ще се наложи да ви отнема илюзиите. Погледнете.

Ел Шор вдигна ръка и докосна пръстена на нея. От кристала в обкова се отдели светъл лъч. Грапавата стена на пещерата изчезна и се появи осеяният от звезди мрак на космическия безкрай, сред който, преливащо в различни оттенъци на яркосиньото, пулсираше пръскащо край себе си огнени протуберанси кълбо.

– Една звездичка от нашите Плеяди – обяви отривисто Ел Шор. – Оръжието е насочено срещу нея, остават секунди до решаващото изпитание.

Неволното помръдване на ръцете караше изображението да потрепва, нажежената до синьо звезда се полюшваше заедно с изригващите от нея протуберанси.

– ...Наблюдавайте звездичката по-отдалече...

Антон пропусна началото. Звездата, по-голяма от Слънцето, стремително набъбна, заизвива се като горящо цвете сред пронизващо-белите пламъци, залюля се като свещ на вятъра. И изгасна.

Но не това порази като гръм нервите на Антон. На мястото, където до преди миг пламтеше звездата, се завихри черна, непрогледна маса; като че ли самото Пространство се въртеше в бездънна, поглъщаща всичко месомелачка, и искрящите наблизо звезди неистово затанцуваха по очертанията на този гибелен вртоп. Изображението мигна и изгасна.

– Ето, това е – тихо каза Ел Шор, като спусна ръка. – Само преди няколко часа задействахме цялата мощност на оръжието и резултатът е пред вас. Вече знаете за оръжието почти всичко, което е известно и на нас. Защо да го крием? Нищо чудно онези лицемерни набожници да са прави: на творците, обладаващи такава сила, не им остава нищо друго, освен да се потопят в Нирвана, за да не действат повече, да не желаят, да нямат стремежи. Но нашите нерви са по-здрави!

Ел Шор жадно вдъхна аромата на пръчицата, в разширените му зеници потрепна същият бездънен мрак, който преди минута бе плъзнал из космоса – или поне така се стори на Антон. Гърлото му се стегна от страх; от оня, познат му чрез хипнореалностите, лепнещ, всмукващ го страх.

– Значи, имаме си работа с питекантроп, намерил атомен пистолет край пътя? – Антон едва чуваше собствения си глас, но той излъчваше сила заради превърнатата в насмешка злост. – Намерил го той и, докато натискал спусъка,

се сетил да не обръща дулото към себе си? А дали зарядите ще са достатъчно? Помислил ли е за това?

– Помислил е, представяте ли си? – Ел Шор се усмихна важно. – Енергията, или каквото е там, е достатъчна, за да унищожи стотици звездни системи – нашите учени чимандри го гарантират. Ясна ли ви е ситуацията? Очевидно, вашите наблюдатели вече са забелязали из небесата някакъв безпорядък и са си направили нужните изводи. Няма значение. Вече нищо няма значение, разбирате ли? Лична свобода – това е всичко, което можете да получите. След няколко дни всички вие ще бъдете изхвърлени отвъд пределите на Империята. Но трябва да знаете, че след вас, от същия космодрум ще стартира цялата ни флота начело с „Решителен"! Побързайте да се върнете на Земята, разкажете им за силата, пред която нищо не може да устои. Имам нужда от цели планети, не от дупки в Пространството! Надявам се, че сте достатъчно благоразумен, за да не се съпротивлявате. Не е ли все едно дали на престола ще остане Падишаха или ще се възкача аз? От мен поне можете да очаквате не толкова големи глупости и грешки. Нещо повече. Ако преминете на моя страна, аз въобще няма да ги допускам. Повярвайте ми, говоря искрено. Изобщо няма с кого да споделям замислите си, да получа умен съвет или предупреждение – наоколо гъмжи от завистници, интриганти, тъпаци – дъх не мога да си поема от тях! Склонете. Срещнахме се като врагове, но странно – докато ви гледам и разговарям с вас, не изпитвам постоянната си тъга и предпазливост. Вие не желаете зло дори и на мен. С вас се чувствам спокоен и сигурен. Не виждате ли колко се нуждаем един от друг? На вашите хора вече с нищо не можете да помогнете... Не, ще им помогнете, ако се съюзите с мен. Падишахът е глупак, той ще удави планетата в кръв, а аз съм прагматик. Имам си своя цел, но вие знаете за нея, след като сте проникнали в съзнанието на Ив.

– Хората да пълзят край вас на колене...

– Е, това е мимолетно развлечение, може и без него. Всемогъщество и безсмъртие! Всичко останало е само средство или разтуха. За кого се грижите, какво ви вълнува толкова? Милиарди и милиарди хора са загинали безименни, без да оставят следа, а живите помнят и ще помнят само онези, които са създавали историята. Атила, Чингиз хан, Тамерлан, Хитлер...

– Сократ, Шекспир, Леонардо да Винчи, Пушкин...

– И всички те са се подчинявали на тираните или на безмозъчната тълпа! Силният побеждава слабия, така е било винаги, само обликът им е различен. Отменили сте този закон? Как ли пък не! Ние се връщаме и, забележете, не поради капризите на случая, а защото дълго дебнахме същия този случай, докато вие се занимавахте с разните му там морал и изкуства. Надявам се, сега ви е ясно кому принадлежи бъдещето. Най-забавното е, и същевременно закономерно, че не можахте да ни унищожите тук, на Плеядите, когато бяхме безсилни. Не можахте, защото ако потопяхте планетата в кръв, щяхте да заприличате на нас и тогава щяхте да се сбогувате с мечтата за чудото на едно съвършено и справедливо общество. Мечта, напоена с кръв, щастие, изградено върху трупове – подобно чудовище би ви погълнало! Не можахте да престъпите чертата,

знаели сте от какво да се боите. Морална безизходица, но сами се набутахте в нея, нали? Сега е късно. Няма избор и, както виждате, не е и имало. Или окървавени ръце, или...

– Но щом няма избор, то чудовищното насилие ще погълне и вас. И няма да има изход от омагьосания кръг на убийствата.

– Пука ми ако аз съм на власт, а не някой друг. Аз съществувам, живея, както искам, останалото е философия на слабите, която те се опитват да натрапят на силните. На хората от векове им е съдено да бъдат хищници и тревопасни! Ще ми служите ли?

– Не, разбира се.

– Гордо и много, много глупаво – Ел Шор въздъхна. – Във вас има нещо... Не намирам думата. Иска ми се да ви притежавам като някаква прекрасна скъпоценност. Хубаво, това са сантименталности. С кого ли може да се говори откровено... Стига толкова! Киберите сигурно вече са прогорили вашата скална преграда, можете да предадете на хората си, че ще ви изстреляме здрави и невредими. Няма и да споменавам, че така или иначе, ще ни върнете пленниците! Не, почакайте – той спря понечилия да се изправи Антон . – Трябва да оправдаем интимността на нашата беседа и затова ще съчиним полагащия се протокол от разпита. Разликата във времето ще компенсира вашето „упоритото мълчание“ в отговор на някои мои въпроси. С една дума, поупражнявайте си техниката на фалшифициране. Да ви кажа, това е увлекателно занимание и когато победим, може да ви е от голяма полза.

Ел Шор направи опит да се усмихне тържествуващо, но нещо го възпря.

– Жалко все пак, че не сте на моя страна – каза той след малко.

– Или обратното: жалко, че не сте се родил сред нас – тихо като него отвърна Антон.

Ел Шор се замисли.

– Не, главното е да побеждаваш.

13. ЗАДЪРЖАНОТО МИГНОВЕНИЕ

Четиримата вървяха – Антон, Лю Банг, Юл Найт, Ума с неизменния си илир, а край тях кънтяха ботушите на конвоя. В лицата им светеше синкавото слънце на Плеядите, зад тях, в такт с крачките им, се олюляваха сини обедни сенки.

Същите сенки хвърляха и войниците. Бум, бум, бум! – в ушите им отекваше като погребален марш ритмичният тропот на крака. Офицер, преизпълнен от чувство за дълг, с ръка, положена сурово върху кобура на бластера, облизваше крадешком солените капки пот от устните си. Въпреки жегата, и той, и войниците, харесваха стегнатия строй, здравата спойка на движенията си, съзнанието за общност, превъзходството и властта над победените. Всеки от тях в мислите си вече крачеше из световете, които им бяха обещали. Усещането за надмощие ги караше да бъдат снизходителни към повалените, така, както човек може да се държи снизходително и дори добродушно с онези, на които по милост се дарява

свобода, защото прекрасно знае, че отсега нататък всичко ще му принадлежи.

Суровата военна подготовка, подчинението, строгостта – нищо не е било напразно и ей сега ще получи оправдание! Черните им противобластерни ризници проблясваха матово докато се движеха и под тези брони, в които войниците приличаха на едри, изправени на крака мравки, равномерно и горделиво биеха сърцата на довчерашни момчета и утрешни повелители; рядко някаква странична мисъл нарушаваше единния ритъм на пулсиращата им в синхрон кръв.

Избраници сред избраниците, те без да бързат удряха крак.

Биха могли да възприемат самите себе си като незначителни мравки в момента, когато строят им навлезе в дълбините на космодрума и над тях надвиснаха огромните естакади[1], кулите на мезонаторите и геоконите, магниторелсовите пътища, над които се извисяваха корабите на звездната ескадра. Но не стана така. Потискащото величие на техниката предизвикваше у тях неясна гордост от бойния им флот, а подсъзнанието им радостно откликваше на протегналите се откъм всички грамади сенки, които обещаваха прохлада. Лицата им дори леко се оживиха, когато плътната сянка на естакадата покри всички.

Изглежда, че пленниците изпитаха същото облекчение. Антон изтри потта от лицето си, Лю Банг, без да забавя крачка, се зае с разпалването на лулата си, Ума разсеяно прокара пръсти по струните на илира.

– Планетата ви обаче е гореща – отбеляза Антон.

Никой не му отговори, защото войниците и за миг не забравяха кои са те, но прохладата, обща за всички, мимолетното приятно усещане и простичката забележка на Антон, пробудиха неволен отклик. Войниците вероятно щяха да се учудят, ако откриеха в себе си този едва-едва сближаващ всички отклик, но Антон знаеше, че той трябва да се породи и наистина – породи се.

Необичайните тук звуци на илира се носеха толкова тихо, че слухът се напрягаше учудено, очаквайки неосъзнато какво ще последва. И очакването не беше напразно. Тихият, разтварящ се сред другите звуци на космодрума глас на илира, звучеше с ехото на откъслечни и неясни чувства, които сами намираха път към душата на музикантката, но те криеха в себе си и крехкия, обединил всички отклик на безпощадната жега, желанието за отдих и прохлада, желанието да се отпуснеш, да свалиш мундира, да отхвърлиш изпълнението на дълга, да не си вече частица от спойката; в същото време в гласа на илира пулсираха тъга и досада, поради невъзможността това да се случи тук и сега. Разбира се, и най-проницателният разум не би забелязал тези неща в мелодичните, но като че ли разединени звуци – те действаха без да бъдат осъзнавани и в това бе силата им, силата на изкуството.

Изминаха само няколко такива секунди, сетне Ума едва чуто запя, а после – по-силно и по-силно; пееше на своя древен език и сега и в звуците на илира, и в гласа ѝ, се появи нещо, което застави офицера да се усмихне снизходително, може би отдавнашната скръб на угнетените?

[1] Платформа по железен или автомобилен път, пресичаща го на ниво, различно от основното. Служи за извеждане или въвеждане на превозни средства, без да има пресечни точки на пътищата. (б. пр.)

– Хубава песничка – призна той и облиза устни. – Добре, продължавай, не е забранено...

И Ума продължи, само че мелодията се измени, а и гласът ѝ стана малко по-различен. Приятелите ѝ крачеха мълчешком, изглеждаха безучастни, очите им не шареха наоколо с надеждата за чудо и все пак те внимателно обгръщаха с поглед разкриващата се след всяка стъпка панорама на космодрума. Възможностите за борба бяха изключени, но въпреки това пленниците имаха шанс – мъничък и ненадежден; шансът бе предоставен на Антон от една-единствена, случайно отронила се от устните на Ел Шор фраза. И те усърдно търсеха този свой шанс.

„Да!“ – възкликна мислено Юл Найт и видяното от зорките му очи в далечината мигом стана достояние и на останалите. Огромния „Решителен“.

Естествено, отвеждаха ги към другия край на полето. Ума смъкна ограничителя и завъртя до край медитатора на илира, пръстите ѝ се плъзнаха по седефената клавиатура на инструмента.

Все така равномерно бумтяха ботушите, проблясваха черните брони, все тъй глухо замираше в обедния зной шумът на космодрума, само че сега над тях се носеше музиката на илира. Оставена сама на себе си, нито музиката, нито песента биха могли да надделеят над нещо, но четиримата бяха способни да се слеят в едно цяло и те го сториха. Уж нищо не се промени в ритъма на мелодията и в думите, които пееше Ума, а всичко се превърна в някаква другост, веднага щом илирът усили възникналото, качествено ново психополе. Вече не звучеше просто музика, не бе просто песен. Така лещата събира разсеяната светлина в изгарящ фокус, така кристалът на лазера уплътнява енергията, за да я възпламени, по-ярка от хиляди слънца.

Сега всичко зависеше от Ума, която владееше тази невиждана на Плеядите сила.

Само след миг всеки войник си представи, видя, чу, преживя нещо свое. Все тъй отчетливи бяха крачките им, все тъй ръката на офицера лежеше като застинала върху кобура на бластера, но отрядът свърна не в посоката, в която трябваше да го направи.

Всичко се промени. При всекиго се върнаха миговете на щастие и радост от живота, доверието и душевната щедрост, които бяха познали в детството или младостта си, защото всеки, макар и само за час, но е бил човек. Войниците и офицерът отново преживяваха това състояние ярко, както преди. Вълшебното изкуство на Ума, усилено стократно от резонанса на илира и от помощта на приятелите ѝ, откри у всекиго и накара да се разгори искрата на действеното добро, и сега, вече пробудена, тя изцяло поемаше в себе си гласа и водеше човека натам, където той и сам би се отправил, ако познаваше пътя. Ненапразно Ума бе пяла дни наред по кръстопътищата, дирейки в хората онова стаеното, забравеното и навярно подтиснатото, но неизтребимото. Кой ли не си е мечтал да върне някой светъл миг, да го превърне във вечност? Сега тази мечта се осъществяваше и се изпълваше с нов смисъл.

Хората в униформи вървяха натам, накъдето ги зовеше илирът и накъдето

би ги призовала съвестта им, ако бе зряща. Ума усещаше своята – и не съвсем своя – власт над тях и чувстваше, че я влече след себе си същата сила, която помиташе наносите враждебност, отнасяше утайката от душата, увличаше всички наоколо и прокарваше за хората път към целта. Докато слушаха илира и виждаха събудените от него образи, никой от тях – нито войниците, нито страничните наблюдатели – никой вече не можеше да се съпротивлява на тази живееща в тях самите сила, която бе завладяла цялото им същество.

Туловището на кораба се приближаваше. „След вас ще стартира целият флот начело с „Решителен““ – бе казал тогава Ел Шор. След вас, значи оръжието на Предтечите най-вероятно вече е доставено на кораба. Нали трябваше да бъде монтирано точно на него. Ето го „Решителен“. Добър знак – край него вече не сновят товарачите; люковете, с едно изключение, са херметически затворени, на рампата се мярка самотен часовой.

„Дано само Ума да издържи! – молеше се Антон. – Да не се обезсили магията ѝ!“ Той, както и останалите, с всички сили подкрепяше момичето и от напрежението вече се олюляваше. Реаморализацията не можеше да продължи безкрайно. Имаше и часовой. И целият екип бе там. А може и да не беше целият.

Обедната светлина на Алцион сякаш прогаряше черепа му.

Илирът не замлъкваше. Още една крачка, по-близо, по-близо.

Часовоят ги посрещна с радостната усмивка на домакин, развълнуван от пристигането на дългоочаквани гости, с които времето тече леко, наситено, ярко и свободно.

Наставаше може би най-трудната минута. Четиримата пристъпиха в отвора на люка. Сега Ума трябваше да направи почти невъзможното: илирът вече не трябваше да води войниците след себе си, напротив – трябваше да ги отблъсне, да ги принуди да избягат надалеч от кораба, докато за онези, които бяха вътре, които можеха да го чуят, инструментът бе длъжен да звучи както преди, за да се предотврати преждевременна тревога.

Ума не издържа, цялостната ѝ природа не съумя да се раздвои и да излъчи с еднаква сила мрак и светлина! Мелодията се препъна.

В мига, в който това се случи, лицата на всички потъмняха, все едно някой бе изключил душевната светлина на войниците, а пръстите на офицера задраскаха по кобура – все още тъпо и неосъзнато. Антон бързо заопипва за бутона, отварящ люка в екстремни ситуации – къде ли е монтиран при тях?!

От лицето на часовоя вече отпълзяваше усмивката, когато неустойчивото равновесие на нещата бе нарушено от черното, донемайкъде познато тяло на кибера, което със свистене разсече въздуха и се понесе над рампата; Антон беззвучно ахна: „Конче-Вихрогонче!“

Преди който и да е от тях да се бе опомнил, върху войниците, офицера и часовоя се стовари насочения от кибера инфразвуков удар и ги обзе панически ужас. Всички се затъркаляха по рампата като разпилени грахови зърна.

– Вършете си работата, ще ви прикривам!

Киберът ли го каза или самият Изкинт? Отзвукът от инфразвуковия удар, който не можеше да бъде избегнат, заслепяваше съзнанието и трябваше непре-

менно да му се устои! Да се устои и да се действа. Ума, със страшно смалено, присвито лице, взе предишния акорд и поведе всички след себе си. Сигурно още никой не бе влизал в бойния кораб по този начин, с музика.

Потискащата сила на инфразвука се оттегли, престана да мачка мозъка. Шлюз, в него – автомати за дезинфекция, разбираемо изключени поради ненужност; входната мембрана веднага пропусна всички, а сега бързо напред! Меката сивкава светлина в коридорите, делнично премлясквщата под краката им перисталтика на пода, която, както е прието, почистваше от прах и кал обувките на планетата... Малко по-надалече се мярна нечий гръб, човекът се подчини на илира, отметна глава, обърна към тях светналото си лице. Асансьорът!

Като конструкция всички кораби си приличат в основните, общи неща. Законите на техниката, както и тези на космоплаването, са еднакви за всички, независимо кой и как се старае да утвърди своите особености и уникалност. Капсулата на асансьора се изстреля като куршум и ги изведе на по-горното ниво. На кораба все още никой нищо не подозираше, не бяха успели да заподозрат. Малцината, които срещнаха край асансьора и в коридора, изпращаха със сияещи погледи Ума, която ги даряваше с краткото щастие на човечността. Четиримата се добраха безпрепятствено до командната кабина, която по време на полет е винаги пълна с хора от екипажа, но по всяко друго време е почти безлюдна. Сега там нямаше никой.

Илирът тутакси замлъкна, Антон едва успя да подхване свличащото се тяло на момичето и сам замалко да падне. А до края имаше още толкова време! Да залостят кабината, бързо да настанят Ума, която стискаше илира дори и изпаднала в безсъзнание. Тримата се метнаха към огромния пулт с форма на полумесец, по чиято повърхност засияха светлинки, щом опитната ръка на Лю Банг го докосна. Кое къде е тук?! Погледът обхождаше вяска секция. Разбираемо, познато, можем да се досетим, а с това засега няма да си блъскаме главите – второстепенно е и може да изчака. Зареждането? Лю Банг кимна утвърдително. Мащаб на изображенията, предстартова проверка... Всичко съвпадаше.

Е, Ел Шор, благодарности за това, което сподели неволно, ти си прав: който дебне сгодния случай, той го дочаква, а тогава, по един или друг начин, всичко придобива силата на закономерност.

Времето се разтвори по познатия му начин, както се случи в оня град, пред онази пролука под вратата, в онази друга действителност. С тази разлика, че сега вече не беше сам и всичко бе обагрено в безусловност, предстоеше истинският, може би последен, решителен бой. Движенията на Антон, на предела на възприятията, се замъглиха; пред погледа му мълниеносно се мяркаха ръцете на Лю Банг, на Юл. Успяха, успяха, успяха. Ключът за старта! Готово. Сега – сигналът за обща тревога. Къде ли е при тях? Къде е проклетият превключвател, бутон, лост, драконова опашка или каквото е там?! А, ето го най-после и него...

– Всички незабавно да напуснат кораба! Опасност от взрив! Всички незабавно да напуснат кораба!

Из целия кораб, по всичките му – без изключение – сектори и кътчета се носеше оглушителен тътен. Антон се свлече в креслото изтощен. Сигурно ре-

флексът да се подчиняват няма да се прояви при всички, сигурно някой ще се досети, че никакъв взрив в двигателите не може да се произведе точно сега, но повечето, без да мислят, вероятно вече са се втурнали навън. А може и да са се втурнали всички – ами ако е намерена бомба! На Плеядите такива неща са напълно възможни. И капитанът трескаво издирва помощниците си, а те – него, за да изяснят кой и защо е подал сигнал за обща тревога.

Ами да, ето и тук вече примигваше светлинката, с която призоваваха командващите...

Антон се усмихна тържествуващо. Късно е, късно! На панорамния екран се виждаше как всички са се разбягали като хлебарки през полето. Бъдете така добър капитане, изнервяйте се, изяснявайте си ситуацията, може дори да останете, ще се срещнем ли по време на полета, моля? Явно на космодрума паниката е зловеща, но даже и някой да се е досетил за всичко, той трябва и да повярва на невероятното, да оповести висшето началство и – да живее йерархията! – да съгласува решението. Тъй ви се пада, с вашите камъни – по вашите глави!

Само да не се забавят. Къде ли се е дянал проклетият кибер, нима глупачето не може да схване?!

Лю Банг и Юл вече бяха приключили със своите задачи и лицето на Юл се бе разкривило от нетърпение. Ръката на Антон замръзна над пулта. Едно движение, но кое да избере? Може да включи веднага двигателите и да се плъзне отвъд атмосферата, много по-безопасно е. Но тогава всичко наоколо ще бъде пометено и няма да остане и шепа пепел от хилядите хора.

Ръката му се отпусна върху пулта. Антон го направи, както бе правилно – започна да извежда кораба с планетарната тяга на двигателите Озъбилият се космодрум, демонстриращ всичките си средства за унищожение, започна да

се отдалечава под тях непоносимо бавно. Неочаквано Антон намигна дръзко и весело на пребледнелия от напрежението Лю Банг. Палавата му мисъл мигом достигна до всички. Ще ни свалят ли? Ами давайте, ако не ви е жал за оръжието, с което се канехте да покорите света. Не сте знаели как можем да се бием? Вече знаете.

„Но няма да се решите – продължи да ликува в мислите си Антон. – Знаете каква е мощността на оръжието и какво ще остане от вашите Плеяди, ако се взриви... “

Двигателите виеха докато измъкваха кораба от плътната атмосфера, все едно вадеха трън. Време е!

Антон включи основния двигател и сякаш някаква исполинска ръка с едно дръпване измъкна завинаги този отровен, но вече безобиден трън, и го запрати в звездния безкрай, сред галактиките.

Противонатоварващото устройство не можеше да смекчи изцяло ефекта от стремителното ускорение, но въпреки това Юл победоносно вдигна натежалите си като олово ръце. По лицето на Лю Банг разцъфваше усмивка, отметнатата глава на Ума помръдна, тежащите клепки се вдигнаха и откриха замъгления ѝ, ала вече разумен поглед, устните ѝ едва чуто прошепнаха:

– Как са хората?

– Всичко е наред – отвърна хрипливо Антон.

Но все още не всичко бе наред. Съвсем не всичко! Антон намали натоварването със забавено движение и като въздъхна пресекливо, натисна бутона на интеркома.

– Конче-Вихрогонче, при нас ли си, жив ли си?!

– Намирам се зад преградата – долетя безстрастен глас по интеркома. – На вашите заповеди.

– Ох, че съм идиот! – Юл се изправи бързо не нежелаещите си да се прегъват крака и забърза към вратата. – Забравихме кибера! Влизай, малкият...

Черното тяло на кибера се плъзна в кабината и в този миг една някогашна, неясна картина, възникнала при сливането с Изкинта, изплува в паметта на Антон: помещение на непознат кораб, той е там с приятелите си и с още някого, някакъв човекозвяр ли е, какво ли е...

– На вашите заповеди – повтори киберът.

Наистина ли машината не може да се усмихва?

– Не е прието да заповядваш на приятели – заговори весело Антон. – Но не заради службата, а заради дружбата, би ли донесъл на всички по чашка кафе?

Преведе Светла Йосифова
Редактира Атанас П. Славов

Демиургия: съучастие

Вал Тодоров

За какво става дума тук? За какво е този манифест? Защото това е кръг от приятели, нали?

Казваш, че и на тебе понякога ти идва до гуша. Казваш, че понякога си направо бесен. Нищо не работи както трябва: неуредици, недоразумения, неразбиране, отчуждение, апатия и цинизъм. Технологията не носи щастие или спасение. „Невидимата ръка“ на пазара е ръка на зъл слепец, която сее хаос, завист и омраза. Храната, водата, въздухът, цялата природа бива отровена, ограбена, препродадена и задушена. Богатите стават все по-богати, а бедните все по-бедни. Злината се шири, скудоумието избуява, лъжата вилнее. Каквото и да правиш – да учиш добре и да работиш честно, да спазваш законите и да се подчиняваш, да мълчиш и да слушаш, но също да викаш и да се бориш – като че ли няма значение. Светът сякаш отива към гибел или по-скоро към вечен световъртеж от робство, мизерия, неравенство и неправда. Сякаш няма цел, няма посока и спасение не дебне от никъде.

А какво толкова искаш? Първата реакция е да кажеш „да живея като нормален човек“, но разбираш, че това едва ли е вярно и достатъчно. Ако мнозинството е критерий за нормалност, то изглежда безумието и нещастието отдавна са нормализирани като единствено възможен, или поне неизбежен начин на съществуване за толкова много осреднени мъже и жени тук и сега. Ако „нормалността“ е общоприетото в тази епоха, то ти не искаш това. Ти просто искаш да живееш щастливо. Ето, това е, което всъщност истински копнеем – не само конституционно гарантираното преследване на щастието, а да се намерим усмихнати в средата на едно хармонично и щастливо битие. С други думи това, което наистина си струва, е *качеството на живот*. Просто и ясно, нали?

Не че останалите хора не искат същото, обаче те просто са забравили, че това е тяхната непосредствена цел, и са се впуснали в безумната гонитба на мъглявина от произволни етикети и фетиши, уж еднозначно символизиращи качество на живот и количество щастие, но в крайна сметка напълно редуцирани до една-единствена условна мярка – *парите*. Когато почти всички играят една и съща игра достатъчно дълго, играчите започват да забравят, че стойността на картите и чиповете и дори самите правила на играта са приети, но произволни условности – причудливи артефакти на дадена епоха и култура, – а не природни дадености или божествено законодателство. Както настоява будисткият коан: „Не бъркай пръста, който сочи луната, със самата луна.“ Богатството само по себе си не е щастие, но парите не са дори богатство – те са просто пръстът, който сочи богатството, механизъм за разпределение на истински неща, който само по себе си не е тези неща.

Фетишизацията на паричните отношения е особено вирулентна в съвременната ценностна парадигма, която абстрахира хората като егоистични социопати, мотивирани от ненаситен стремеж за натрупване и консумиране за

сметка на другите и природната среда. Тя насърчава лъжата, манипулацията, неравенството, страха, отчуждението, йерархичността, насилието, непрестанните антагонизми, омразата и страха, и в крайна сметка вкостенява участниците във владяваща социална система с прогресивно намаляващи степени на свобода. Тази мирогледна рамка е, и винаги е била, дълбоко противоестествена, но парадоксално именно тази противоестественост я прави толкова натрапчива и заразна – както телето с две глави, от което не можеш да откъснеш очи, или божественото дете, родено от девственица. И за съжаление точно сега тази епидемия е стигнала апогея си и глобална нормализация в съзнанието на толкова много вирусоносители, които са дълбоко нещастни, но в същото време примирени с привидната неизбежност на отчуженото си мизерно съществуване.

Представи си селище в Африка, където повечето жители са болни от СПИН. Млад човек, който наблюдава по-възрастните си роднини, а също и много други хора в съседни селища, съсипвани от болестта, най-вероятно ще заключи, че това е фатална неизбежност, на която той и неговото поколение са също обречени, защото винаги и навсякъде е така. Но този песимизъм е всъщност продукт на неправомерна екстраполация. Да, болестта върлува в този район в последните 30 години, но стотици, хиляди и десетки хиляди години преди това тази вирусна мутация не е съществувала. Тази зараза е всъщност ограничена не само във времето, но и в пространството, тъй като в други райони и континенти не е такава тотална и неизбежна реалност, каквото изглежда тук и сега.

Тук и сега тези, които съзнателно отхвърлят или имат вродена защита срещу вируса на егоистичната социопатия, паричната фетишизация и метастазите на алчността, могат да изглеждат малцинство или аномалия, но на фона на човешката история през последните 60 хиляди години, откакто *хомо сапиенс* излезе от Африка, те са нормата и гаранцията за оцеляването на човещината. Дори през последните 3000 години, когато заразата възникна и започна да взима жертви в спорадични епидемични протуберанси на хищни градове държави и ненаситни империи, огромната част от човечеството продължи да живее в традиционни родови, племенни и селски социални и икономически взаимоотношения, базирани на взаимопомощ, равенство, съпричастност и реципрочен алтруизъм. И само през последните 40-50 години – просто мигване с клепач на фона на човешката история – поредната мутация на вируса действително доведе до световна пандемия, която започна да поражда експоненциално и в глобален мащаб новата жалка и мека като бели червеи порода на *хомо икономикус*.

И какво да правиш, ако се окажеш сам в супермаркет, пълен със зомбита? Първата и най-важна стъпка е да се пробудиш от шока в откровението, че именно ти си от малцината, които са придобили или имат вродена имунна защита срещу заразата и поради това носят отговорност за опазването и продължението на човечността. Втората стъпка е да се огледаш за себеподобни, защото няма начин да няма други като теб. Помни, че всяка епидемия, колкото по-вирулентна е, толкова по-бързо ще затихне, независимо от броя жертви, които ще отнесе със

себе си. Така че третата стъпка е да излезеш навън. Каквото полезно намериш в супермаркета, можеш да го вземеш за бъдеща употреба, но не се застоявай дълго вътре, докато заразата бушува. Излез навън под слънцето, небето и облаците и с твоите съучастници се захвани с преоткриването, възстановяването и изграждането с нови средства на човечността и истинското качество на живот, толкова безжалостно разяждано от болестта, днес и тук наречена капитализъм. Просто и ясно, нали?

Всичко това е само метафора, разбира се... Но съм сигурен, че на някакво твое ниво вече знаеш всичко това, в някаква твоя метафора, твой език, верига от спомени, сънища и предусещания, твои аксиоми, ритми и рими, твои ритуали, посвещения и откровения. Защото иначе нямаше да задаваш тези въпроси, иначе нямаше да четеш този текст, слушаш тази мелодия или гледаш този филм. Когато питаш какво е Демиургия, по някакъв начин вече се досещаш, че това е съзидание, съприкосновение и най-вече съучастие.

Равенство и справедливост,
взаимопомощ и сътрудничество,
свобода и независимост,
толерантност и многообразие,
хармония и равновесие,
непосредственост и яснота.

Ето това са общоприетите ценности, които ни ръководят във взимане на решения и обуславят поведението и обичаите ни тук в Демиургия. Толкова просто, нали?

И ако вече си направил тази най-важна стъпка, ако вече си престъпил прага на супермаркета, пълен със зомбита, и си излязъл навън, ако си усетил в дъното на очите си катарзиса на безкрайното синьо небе, извън правилата на противоестествената игра на икономически лъжи и политически огледала, ако най-после наистина си се гмурнал в хладното откровение на непосредственото битие, свободен като птица, която не мисли *как* да лети, защото *е* полет, ако наистина най-сетне си *ти*, мой брат, моя сестра и частица изконна човечност, тогава:

Ела! Това е ден първи от един нов живот, който си струва да се живее, просто и ясно, тук и сега.

Портрет в 3D

Този път във фокуса на триизмерното ни портретиране е Ангелина Илиева, известна като ненадминатия майстор на българско фолклорно фентъзи Йоан Владимир. Нейната е-книга „Легенда за стражите от трите порти“ има десетки хиляди уникални прочитания. По разказа, който ще видите по-надолу, се работи първият анимационен 3D филм. Ще се докоснете до уникалния ѝ талант в трите разказа-ипостаса – като фентъзи, научна фантастика и хумористична проза.

ТЯ Е КАМЪК

Ангелина Илиева (Йоан Владимир)

Разказът е илюстриран от художника Димо Миланов
с персонажи от бъдещия едноименен 3D анимационен филм;
на задната корица можете да ги видите в цвят.

1.

Бедата започна оттам, че изтървахме бабугера. Аз бях виновен. Съвсем забравих, че когато са много изплашени, бабугерите излизат от кожата си.

– Гболи ме главата, пуснете, гболи ме – гъгнеше бабугерът и както си гъгнеше, изпука съмнително и излезе от кожата си.

Че го болеше главата, ми се стори естествено, защото го държахме увесен за опашката и го полюшвахме часове наред. Проклетникът се стискаше за коремчето и не щеше да плюе в делвата. Не се изплю нито веднъж, дори когато Дукадин бръкна с клечка в гърлото му.

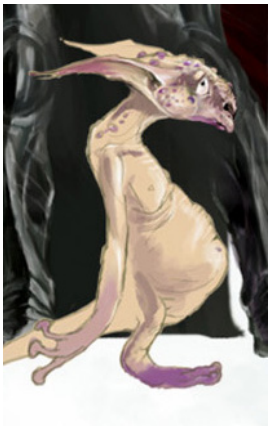

Идеята да намажем със слюнка от бабугер свещите в манастирската черква, беше негова. Понеже е по-голям, белите все той ги измисля. „Представи си, Секуле – рече ми снощи, – представи си лицата на тия жени, ако на вечерната служба свещите започнат да пръскат ярки и смрадливи пламъчета! Какво ли ще направи майка игуменка Елисавета?“ „Представям си – отговорих кисело аз. – Ще се досети веднага и ще ни напердаши с камшика, както се е заканила.“ „Ами!“ – прихна да се смее той и аз също се засмях: колкото и страшна да е наглед скъпата ни настойница, няма да вдигне камшика си срещу две деца заради малко олелийка в храма Господен. Така още в потайна доба двамата

с Дукадин изпълзяхме през прозорчето на килията, той се хвана здраво за раменете ми, ослушахме се за камшичния глас на майка Елисавета и фиууу, хвръкнахме в тъмното.

Хвърчах, а той се стискаше за гърба ми. От година на година натежава и ми е по-трудно да го нося, но пък аз съм много силен. Повечето хора, като видят, че едва им стигам до кръста, почват да се усмихват лигаво и да ми викат „Детенце Секулченце, на, пийни си козе млекце, да пораснеш, да заякнеш, я, какъв си зеленикав“. Такива ги сграбчвам за пояса и ги мятам, без да ги ловя.

Аз съм витек, майка ми е змеица. Не съм я виждал и не знам коя е, понеже мене змей не ме е мътил. Един човек намерил яйцето ми и ми помогнал да се излюпя, а това е важно за змейчето. Защото, нали змейовете са си малко вълшебни, когато се раждат, не са парче плът и невинна душа, ами са шепа магия и много, ама много памет. Помнят всичко, дето е помнела майка им, и баба им, и нейната баба. Не помнят себе си обаче и което същество първо видят, на него се уподобяват. Та аз съм се уподобил на тоя човек и сега никак не ми е лесно. Особено с мустаците. Той имал чудесни руси мустаци и сега някои люде щом ме видят – малко човече с огромни мустаци, започват да ми ги скубят и кряскат: „Бре, мискинино, откъде открадна тая хубава вълна, та да се омаскариш?“

Аз си харесвам мустаците, ще ги засуквам нагоре, когато порасна след двеста-триста години. Тогава няма да съм чак толкова грозен. Кожата ми ще придобие изумруден цвят, а не това жабешко сиво-зелено. Главата ми ще се източи и заостри – много помага при летенето. Ще стана висок и снажен, с нозе като дънери и яки плещи, каквито са повечето змейове. Сега тялото ми още пази спомена за яйце. Яйце с крилца и крачка, с щръкнали зъби и руси мустаци, това съм аз, полузмеят Секул…

Дукадин си расте по човешки и неговите мустаци тепърва набождат, съвсем като котешки мъх. Той е строен, с бяла и нежна кожа, големи уши и постоянна усмивка между тях. Има хубав глас и може да пее силно. А също и да свири на всякакви свирки. Ако не му знаеш родата, ще го вземеш за просто момче. Обаче не е. Тук, в планините, обичайно наричат баща му „пресветлия и превелик севастократор Момчил“. Някои по-посветени, дето дръзват да го споменат, му казват и Куцалан, Кривия вълк,

Господаря на вълците. Между княжеската титла и ноктестите лапи стои някаква тайна, дето и Дукадин не я знае. Лично аз много обичам бащата на Дукадин, защото, каквото и да прави по пълнолуние, той е във всичко мъж на място. С баща като неговия, Дукадин, разбира се, умее да вижда. Наистина вижда, а ако наоколо има дух, бяс или вампир, вижда ги още *по-наистина*. Аз ги виждам през мъгла или в полумрак, даже да ми стоят под носа, но пък нали имам змейска памет, знам всичко за тях.

Знам например, че учените люде викат на бабугера „саламандър“. А то е същото като да викаш на върколака „севастократор“ – измисляш му звучно име, щото ни си го срещал, ни си го държал за опашката. Видиш ли го отблизо, веднага разбираш, че е бабугер. Голям е колкото куче и сред народа на змейовете бабугерът е тъкмо домашно животинче. През повечето време ходи изправен и малко прегърбен, кожата му е набръчкана и провиснала, прихлупва главичката му като качулка, а изпод качулката се подава извита на клюн муцунка, с брадавици. Колкото и да се напъваш, не можеш рече на такова нещо саламандър. Особено ако си виждал старата монахиня Евпраксия, когато се затътри на изповед. Расото ѝ се влачи отзад и като го настъпиш и дръпнеш, отдолу остава плешива бабичка с провиснало коремче. Точно така изглеждаше и бабугерът без кожата си.

– Дръж го! – извика Дукадин и двамата се втурнахме подир голия беглец.

За нищо на света нямаше да се дадем на един бабугер, така че го гонихме чак до разсъмване. Той тичаше с всички сили, давеше се и кашляше, плюеше обилно мошеникът и сред роящите пламъчета и задушаващата воня не разбрахме къде отиваме. Даже бабугерите не са толкова глупави, че да се напъхат там, където се напъха нашичкият, но пък беше твърде уплашен. А ние с Дукадин сме вършили какви ли не дивотии, но и през ум не ни бе минавало да влезем в Дяволското гърло.

Бездруго входът бе доста измамен – сплетени храсти, струпани камъни, бабугерът се шмугна и ние след него, а от храчките му не усетихме, че наоколо е станало по-тъмно и задушно. Мислех си, че се спускаме по сипей, а и подхвърчах, затова Дукадин пръв се осъзна. Замръзна на място, сложи бавно делвата пред краката си и прошепна:

– Знаеш ли къде сме, Секуле?

Огледах се, дори направих кръг над главата му, опипах скалните издатини и свих нехайно рамене:

– В пещера.

Лошото е, че в планината има стотици пещери. Можех ли да знам, че сме се затърчали презглава точно в оная, в която и най-силният морав змей, и най-старият син, и най-хитрият зелен не смеят дори да надник-

нат?

Забелязах, че Дукадин се напряга, а устните му се изопват и потрепват – това вече ме разтревожи. Ако в пещерата имаше старо светилище и жертвеник, обичайно гъмжеше от таласъми. Доближих зад гърба му и изграчих в ухото му:

– Какво виждаш, Дукадине?

– Нищо – отвърна той. – Не виждам *нищичко*, обаче…

– Аз виждам бабугера – подхвърлих бодро. – Ей там, зад камъните. Трепери целият, а главицата му подскача като мехур на връвчица. Да го хванем!

Понечих да скоча и да го сграбча, но Дукадин стисна ръката ми толкова силно, че се стреснах. Стояхме така доста време, взирахме се и се напъвахме и тримата, а бабугерът пръв закри очи с хилавите си ръчички и заскимтя. Чак тогава разбрах, че пропадаме.

Да, можех да грабна приятеля си и да отлетя, виждах вече над главата си бледата светлинка на изгрева, но каменната плоча се плъзгаше така леко и безшумно, плавно, сякаш лежеше в улей, накрая се приземи меко като в удобно ложе. Чух, че Дукадин изохка. Когато очите ми привикнаха с оскъдната светлина, видях го да стои до мене и тихичко да припява с присвити лакти и колене, с притиснати към гърдите юмруци и да се поклаща, сякаш язди измислен кон. Разбрах, че не му е добре, но мястото ми се стори толкова странно, първо ме завладя любопитство, а после – небивал възторг…

Най-опасното създание на земята не е огнедишаща твар, на която си впръскал пипер в носа. Нито тройка богини, намерили ябълка с надпис: „За най-красивата.“ Да застанеш пред Сфинкс и да мрънкаш изобщо не е опасно. Истински опасен може да е само змей със събудено любопитство. Много змейове са се затрили ей тъй, от едната скука, затова са на изчезване. Да живееш стотици години, без нито веднъж да се учудиш, нищо ново да не видиш, нито да научиш, си е похабен живот. Глупавите човеци вярват, че дългата памет и натрупаният опит са богатство. Змейовете знаем, че паметта е проклятие. На дъното на чудната пещера аз изпитах щастие, каквото се пада един път на хиляда – радостта от нещо ново. Никой от предците ми не беше попадал тук. Бях замаян от изненада, бях пиян от възхита и преизпълнен с доволство, накратко – бях смъртоносно опасен. За нищо на света нямаше да си тръгна, преди да огледам всичко…

От много високо горе струя слънчеви лъчи пробиваше мрака и пълзеше по скалата като дебнещо око. Сводът бе съвършено заоблен, а стените – безупречно гладки, сякаш излъскани. Не се виждаха никакви висулки,

нито камъчета, нито дори стичащи се капчици влага, само разноцветни жилки руда блещукаха в причудливи рисунки. Една по-дебела сребърна жила по купола ми заприлича на рунически надпис. Впрегнах знанията и въображението си и стъкмих някакъв смисъл: „О, ти, който се надяваш, остани и умри тук!“ Не ми хареса и опитах пак: „О, ти, умиращият тук, остави си надеждата!“ Усуках с пръст десния си мустак, подръпнах го, поразмислих и накрая реших: „О, ти, който си смъртен, остави надеждата тук!“ Това беше.

Подхвърчайки от възбуда, заразглеждах двете изправени една срещу друга статуи. Бяха великолепни. От лъскав черен гранит бяха изваяни стройни човешки фигури. С тъничка талия и издължени бедра. Лицата им обаче бяха мъжествено красиви, дълги коси и бради се къдреха по раменете и гърдите им, в погледа на ахатовите очи каменоделецът бе успял да изпише дива жестокост. Ръцете им бяха чудесно оформени, с изящни пръсти и рубинени нокти. Стискаха мечове от доксови бивни. Гърбовете им бяха скрити от по шест фини пеперудени крила с кехлибарени жилки. Стояха в подножието на стълбище от девет широки каменни плочи. Този вляво се подпираше на меча си, отпуснат и леко присвит. Жестът на другия бе неразгадаем – мечът бе вдигнат за поздрав или за удар, не разбрах.

На върха на стълбата се крепеше огромно кристално кълбо. От лунен камък, точно наполовина в скалата, наполовина отвън. В средата му имаше нещо, приближих да погледна и изпищях от щастие. В кухината лежеше свито на масур малко сребърно змийче. Видях ясно, че шава. Беше живо. В мига, в който докоснах кристала, то повдигна главичка и ме погледна с две мънички, ясносини очета. Двамата се изучавахме любопитно и дружелюбно, аз погалих повърхността на кълбото, а то наклони главичка и ми се изплези с иглено езиче. Забелязах, че има на носа си две извити назад рогчета.

– Нека си вървим, Секуле! – изпъшка зад мене Дукадин. Видях го да тръска глава и да примигва, а също и да разтрива с юмруци раменете си, сякаш му е студено.

– Ей сега – обещах аз, извадих ножа изпод дрехата си и ударих по кристала.

Оказа се учудващо крехък. Няколко парчета изпопадаха в краката ми, кълбото се раздвижи, а змийчето се дръпна предпазливо в дъното на кухината. Очетата му просияваха при всеки мой удар, а когато успях да изчопля дупка в кристала, то се втурна навън, изпълзя под ръкава ми и се сгуши сигурно в пазвата ми, като да беше намерило родното си гнездо. Потупах го леко и се извърнах към Дукадин.

Дукадин беше коленичил, свиваше се на пода и хриптеше:

– Не мога повече, Секуле! Едва ги държа!

– Бълнуваш – срязах го аз. Подхванах го през мишниците и излетях с твърдото намерение да се върна и да отмъкна поне едната статуя.

Малко преди да излезем, над главата ми профучаха няколко черни гарвана…

2.

Секул не беше виновен. Светла душа е той, непорочна, нищо че не е същински змей. Аз забърках кашата, аз свърших онова престъпно деяние – омаях стражите, тласнат от страх, а и от горделивост…

Когато ме изнесе от пещерата и ме остави да седна в храстите, краката и ръцете ми още трепереха. Но душата ми се разтърсваше от доволство. Не можех да повярвам, че съм омагьосал страж, и то не един, а двама! Ей, ако можех да го разглася, името ми ще се повтаря от уста на ухо, додето свят светува!

За жалост не биваше да казвам на никого. Още по-малко на Секул. Колкото и човешки да изглежда, любопитството му си е змейско. И за двама ни е по-добре да ме смята за просто момче. Ако научи, че не съм, като нищо ще ме издебне и ще ме разреже на две, за да провери как изглеждам отвътре. Много хора не познават змейове. Дори някои мислят, че змейовете са отдавна изчезнали, и това е само защото са твърде обикновени, за да събудят змейското любопитство. Такива хора могат цял живот да се размотават под носа на някой стар змей и да се кълнат, че това змейовете са вятър работа, а змеят лениво ще се подсмихва на глупостта им. Но ако само за миг привлекат любопитството му, ще свършат като рядка пепе-руда – внимателно изучени, обсипани с нежни грижи и уви, промушени с карфица. За нищо на света не бих искал да бягам и да се пазя от най-добрия си другар.

Докато седях и въздишах, още едно ято гарвани прелетя над главата ми и се разпръсна към връх Орелец. Проследих ги с очи, понеже ми се стори, че виждам нещо чудновато зад перата и клюновете, но Секул ме дръпна за ръкава и постави в дланите ми змийчето. Допряхме глави, да го разгледаме отблизо.

– Ламя ли е? – попита Секул и затаи дъх.

Той се има за много знаещ и се гордее с вродената си памет. Никога не бих му намекнал, че змейските му предци са били доста загубени и невежи. Змийчето имаше скосени очи и два реда перлени зъбчета. На главичката му ясно се виждаха два рога, а люспичките по гърба му бяха съвсем ситни и скупчени равномерно в две еднакви издутини. Под тези

люспички със сигурност имаше крилца.

– Вер-верени!

– Ами?! Те са черни, а това е сребърно…

Спомних си една древна песен, възхвала за крилете на верени. Когато дошъл Възходът на слънцето и ледовете започнали да се топят, най-старите верени загърбили враждите си, надигнали се заедно и разперили криле, за да засенчат земята. Удържали дълго, векове. Ослепявали от огъня, виели от жажда, а крилете им бавно прегаряли и капели като листа на изсъхнали дървета. Умрели първо черните верени и крилете им падали като зловеща сянка над Ледените планини. После белите верени сипели пух и пепел. Песента разказва, че шар са горе и до днес, още пазят, да не изгори земята. Когато буря завилнее, над облаците горе някоя верени надава смъртен вой, а крилете ѝ се спускат над земята – две шарени дъги…

– Послушай ме, да те науча! – Изпъчих се, нали съм по-голям, вдигнах пръст и заобяснявах. – Шар-верени са наполовина по-дребни и още докато са малки, люспите им са в седем цвята. А хал-верени изобщо не са люспести, кожата им е чисто бяла и грапава като на гущер и…

Спрях, защото гарвани се рояха в храсталака и вдигаха листа и пушилка. Загледах се в най-близкия. Той също ме гледаше с подпухналите си очи и помръдваше посинели като на удавник устни. Тръснах глава.

– Да си вървим, Секуле, това място не ми харесва.

Тръгнахме бавничко покрай реката.

Ниски дървета и храсти покриваха двата ѝ бряга и се навеждаха над коритото, като прежаднели скитници. Скалите нагоре бяха прясно измити от дъждовете, срутища препречваха течението и я караха да криволичи, оставяйки по пътя си наниз от малки езерца и водопади. Пъплехме безцелно по северния бряг.

Дяволското гърло е в дъното на ждрело – двете му стени са отвесни и сближени като полуотворена паст, скалите по върховете им са остри и равни зъби, а реката се извива между тях, подобно на змийски език. Една моя песен разказва как Бог е създал планината. Сглобил костите ѝ от желязо и мед, омесил плът от гранит и глина, покрил я с кожа от дъхаво биле, очи ѝ сторил от бистри извори и коси от равни букове. Тъй хубава станала, че сам седнал да ѝ се радва. Видял го нечестивият и му завидял. И кога Бог протегнал десницата си, да я благослови, нечестивият се надигнал, да го захапе… Така е останало Гърлото. А планината си е до днес непрекръстена. Затуй юди и змейове и еретици по нея скитат…

– Дали ще порасне скоро, а, Дукадине?

Свих рамене:

– Чувал съм, че порастват изведнъж. Обаче никой не знае кое ги кара да

растат. А и всяка верени си е различна.

– Ще ни даде ли да я пояздим?

Лично аз се тревожех повече дали тя ще ни припознае като приятели, или ще опита да ни изяде. Верени са доста своенравни създания. Има такава гатанка: „Черно зло, суро зло, шаро зло – не стои само. Оттука мина, ей ги двамина.“ Никоя верени не обича да е сама. Остане ли самотна, ще си приласкае нещо – я човек, я птичка, за да си има дружина. Но пък намери ли си другар, нищо повече не ѝ трябва и може да изтреби целия излишен свят. Така прочутите древни герои, побратими на верени, не са никакви герои, ами късметлии, попаднали на самотница…

– Как прехвърчат само! – възмути се на ниско профучаващите гарвани Секул. – Май ще вали.

Вдигнах глава нагоре – небето бе потъмняло като среднощ. Снишаваше се бързо, като че искаше да ни захлупи. Ярки мълнии пробягваха по него и се сипеха безредно над околните върхове. Не гърмеше. Досетих се още преди да видя Конника.

Илия Червения е различен от другите Конници. Той има не един, а два именшегора, които е впрегнал в колесница. Прелетя иззад облаците и се сниши, а копитата на именшегорите опърлиха върховете на крайречните дръвчета. Направи широк кръг над нас и от огненото му наметало се поръсиха искрици. Дърпаше юздите на именшегорите, за да ги овладее, и кръжеше насам-натам. Наблюдавах го и съчувствено клатех глава – това неговите никакви именшегори не са, ами са си досущ два червени дявола. Не го бях виждал от доста време и чаках да се сниши достатъчно, за да го поздравя. Но още докато се реше във въздуха, той пусна юздите, прибра пламтящите гънки на наметалото и опъна лъка. Отначало не повярвах, че насочва мълнията право към нас, пристъпих към него, а той стреля и овъгли тревата на две крачки зад мене. После се прицели пак.

Секул стоеше, без да шава, само очите му шареха и примигваха от облачетата дим. Знаех, че не може за види ясно Конника, нито колесницата с именшегорите – за него те бяха огнено кълбо, мятащо мълнии.

С един скок се метнах на гърба му и извиках:

– Бягай, Секуле!

Секул се издигна, а къпинакът под нас пламна. Поиска ли, моят приятел лети като истински змей, но с мене на гърба си трябваше доста да лъкатуши и да се поти, докато стрелите на Конника опожаряваха близките горички. Летяхме над острите скали, мълниите падаха по коравия камък и предизвикваха дъжд от раздробени парчета. Снишавахме се над зелените върхове и зад нас оставаше диря от пламък и мирис на димяща смола. Плъзгахме се току над реката и ни обливаха сгорещени пръски.

Едва когато Секул се шмугна в усоището и се спотаихме в полумрака му, успях да си припомня нещо: стрелите на Илия Червения никога не пропускат целта.

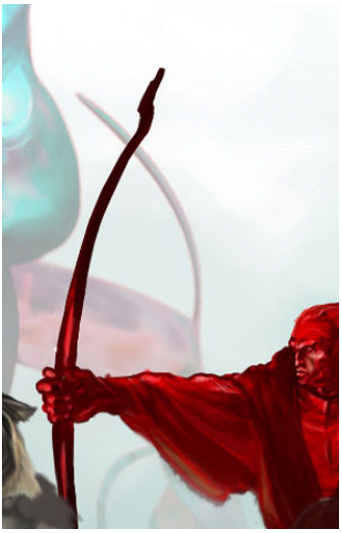

– Той не гони нас, Секуле – прошепнах. – Не ни мисли злото… Той иска малката верени. Как е узнал толкова бързо?

– Да има да взема! Моя си е, аз си я намерих.

Долових, че притиска змийчето към гърдите си. Потръпнах леко – навярно от хладната влага в усоището.

Постояхме в тъмното около час, докато миризмата на дим се разсее напълно. Секул се беше свил и притихнал, с долепена буза към главичката на змийчето. Напомняше за прибран на топчица таралеж. Клечах в калта, гледах войнствено блесналите му очета и предвкусвах задаващата се беда.

От песните знам, че верени и Конниците са някак обвързани. Появи ли се сред човеците верени, някой Конник веднага препусва подире ѝ. Обаче мога да се закълна, че верени не са първата им грижа. Скитал съм се с тях и доста добре познавам делата им. Ето, на юг врагове за кой ли път обсаждат Солун – градът не би издържал дългите месеци, ако Димитър Белия не бдеше. На север двама крале и двама императори водят война – на Георги Златния едва ли му е до дреболии. На изток кипи жътва – какъв дявол е довел Илия из тукашните камънаци? Що се отнася до Тудор Черния…

– Гвърни ми кожата, гвърни ми я!

Грозното създание с крив нос, обсипан с брадавици, беше изникнало зад мене и ме дърпаше за крачола. Бабугерите все са ме удивлявали с тоя техен чуден нос – намират каквото търсят през девет планини в десета и никога не изпускат посоката. Вярно, в бързината бях пъхнал кожата му в торбичката на колана си – опипах я, беше започнала да се спаружва. Колебаех се, беше ме яд на него.

– Гбез кожата ме виждат, гвърни ми яяя…

Погледнах натам, накъдето сочеше. Гъмжеше от гарвани. Бяха накацали на почти всяка клонка от пълзящите храсти, върховете на скалите бяха почернели, дузини кръжаха горе, небето бе заприличало на кошер.

Уж бяха черни, а някак странно белезникави и подпухнали. Уж имаха очи, а не гледаха с тях, летяха на сляпо като мухи, усетили мърша. Рояха се над усоището, привличани от нещо. Не беше трудно да разбера – не

преследваха бабугера, използваха жалкото създание само като хрътка. Търсеха мен.

– Проклети птици! – изръмжа Секул.

Думите му странно ме поразиха – крилатите наоколо имаха мъртвешки лица и мътни очи, тънки пръсти и синкави нокти, разкривени тела… имаха лица, очи и пръсти и да, бяха проклети! Усетих, че пропадам в кладенец, че потъвам в гъст като катран мрак, населен с виещи гарвани. После полетях в пропаст, блъснах се в дъното ѝ и чух собственото си хрущене сред писъците на гарвани. Изправих се и тичах дълго между пламъците, разпръскващи сенки на горящи гарвани. Когато стигнах до моста и понечих да го премина, всички гарвани ме последваха… Изкрещях!

Тръсках глава пак и пак, но не можех да се отърва от видението. Усетих, че Секул ме влачи, тътрузи ме към брега на реката и потапя главата ми в ледената вода. Не смеех да отворя клепачи.

– Съвземи се, бе, Дукадине! Махнаха се, отлетяха.

– Други ще дойдат.

Изправих се бързо, понеже гласът не беше моят, нито на Секул.

Огромният черен именшегор беше вкопал здраво копита на песъчливия бряг. Стоеше с изпънат врат и упорно насочена към нас муцуна, поклащаше глава като разлютен бик и вплетените в гривата му сребърни накити ромоляха. Конникът беше отхвърлил плаща и качулката си – виждах красивото му лице, разкривено от гняв. Обедното слънце караше черната броня да блести по-ярко от злато. Още по-ослепително светеше дългият меч, надвиснал над главата на Секул.

– Дай ми онова, дето криеш в пазвата си!

Секул се сви и стана още по-малък и по-заоблен. Знаех, че той вижда Конника обгърнат в тъмна мъгла и чува гласа му глух, като от гроб. Знаех вече и че изпитва необяснима привързаност към зловещото същество под дрехата си. Протегнах ръка:

– Чакай, Тудоре, той ми е приятел…

Хвърлих се напред в мига, в който Конникът завъртя тежкия меч. Острието се размина на косъм с щръкналите мустаци на Секул и разряза ризата му. И тримата посегнахме да уловим падащото змийче, но никой не може да е по-бърз от подплашен змей. Приятелят ми стисна верени в шепите си и подхвръкна, а аз едва сварих да се уловя за коленете му. Издигнахме се тъкмо преди именшегорът да стовари над нас чудовищните си копита, а мечът изсвистя край петите ми.

Черните именшегори са тежки и затова хвъркането не им се удава много-много. Чух ядните викове на Тудор – нямаше как да ни преследва. Секул летеше като полудял, все по-нагоре, а на мене от високо ми се

завива свят. Ръцете ми отмаляваха. Опитах да се изкатеря по краката му и да се вкопча на сигурно в яките му рамене, но пръстите ми бяха изтръпнали от стискане.

– Кацни на оная скала, Секуле, че ще се изпусна!

Секул ме чу и започна да слиза, описвайки широки кръгове над скалата. Стараех се да не гледам надолу, но той със сигурност бе видял сиянието, защото изведнъж увисна във въздуха. Люлеех се и ми прилошаваше. Опитах да погледна какво го е изплашило този път. Изкривих врат.

Сякаш мъничко слънце изгряваше иззад скалата и плискаше небесна струя. В порой от светлина размахваше могъщите си криле прекрасният златен именшегор. Отметнал русите си къдрици, Конникът надуваше златния рог, а блестящото му наметало трептеше като галена от вятъра лъчиста вода…

Заплеснах се – така става всеки път, щом видя Златния Георги. Не можех да мигна, дори когато той опъна назад ръка и хвърли копието. Тъничко и остро като слънчев лъч, копието прониза лявото рамо на Секул.

Секул изкрещя и се преметна презглава. Вкочанените ми пръсти се разтвориха. Полетях към скалата досущ като хвърлена от орел костенурка…

3.

Дукадин излезе прав – ламята порасна изведнъж!

Така и не видях как точно стана. Първо се премятах надолу, после се бухнах право в един от вировете на реката, ледено студената вода спря за миг сърцето ми, издишах и опитах да изплувам. Напрегнах се и раздвижих вкочаненото си тяло, загребах със здравата си ръка и яростно тласнах с нозе, но… усетих, че се мятам като риба на сухо.

Стъпих на коравата земя и открехнах очи. Пред погледа ми лъсна дъното на вира, покрито с гладки камъни и ситен прах. Нататък коритото на реката се белееше сухо и утъпкано като коларски път. По стъпалата на водопадите подскачаха жабчета, стада злощастни пъстърви блъскаха глави и опашки в пясъка. Нито капчица не се стичаше по зеленясалите скали, разбивали столетия речната струя.

Почувствах сянката и рязко се завъртях.

Уплаших се, че очите ми ще изгорят от блясъка или че ще изгубя раз-

съдъка си, виждайки се отразен в хиляди, хиляди сребърни огледала. Отклоних поглед, за да видя, че планината от сребърни плочки се е вкопчила в камъните с дълги, извити, заострени, прозрачни като елмазени, нокти. Река от сребро пълзеше нагоре и се извиваше по сухото корито, изтъняваше и някъде далече зад завоите размахваше кристален шип.

Призовавайки всичката храброст на змейското си сърце, вдигнах глава.

Скосените очи бяха все така наситено сини, макар и изпъстрени със сребристи жилки. Взираха се прямо в мене. Под тях започваше издължена муцуна с изящно извити прозрачни ноздри и завършваше с два сребърни рога. Лекичко сведох очи към зейналата паст. Великолепни перлени зъби, през които се процеждаше бяла и гъста като сняг пара.

Наблюдаваше ме и чакаше.

Поех си дълбоко дъх и опитах да спра треперенето си. Дори понечих да кажа нещо, но сърцето ми още блъскаше в гърлото. Накрая разперих ръце и поклатих глава: „Ами, хайде, ако ще ме ядеш…“

Някъде в корените на съзнанието ми нещо възкликна укорно. Сетне обърканите ми мисли почтително се разстъпиха, да сторят място на една царствена гостенка – хладна, уверена и страшна. Чужденката не настояваше, нито насилваше бедната ми главица. Поиска да я пусна и аз ѝ се покорих.

„Не бой се, мънички друже, Ай-йа те поглежда с добро.“

Сигурно на всеки се е случвало да забучи пръст в мравуняк. Мравчиците отпърво пощуряват, разбягват се без посока, щурат се насам-натам, после обаче спират, обикалят любопитно и накрая доверчиво се покатерват по ръката.

Разучавах смаяно гласа, който още отекваше в мислите ми. Беше оставил тихо и чисто ехо, колкото да се уверя, че не си въобразявам. Трептеше като мъничка кристална камбанка със сребърно езиче. Не беше враждебен, даже напротив, видя ми се ласкав и някак смутен, че ми причинява тревога.

Усмихнах се широко и даже пригладих мустаци, за да се вижда колко съм засмян:

– Ти ли си това?

Синьо-сребърните езера над мен се оцъклиха – приех го като опит да отговори на усмивката ми. Сигурно е трудно да се смееш, когато лицето ти е от сребро и кристал. Но камбанката в мислите ми звънна още по-нежно:

„Нали искаше да ме пояздиш, мънички друже?“

Идеше ми да се разтанцувам от радост, дори изтропах няколко непо-

хватни стъпки. Почувствах как се надувам от гордост, като кози мех, а после, съвсем като гайда, изпуснах възторжен, пронизителен писък.

Аз, Секул, дете на змеица в човешки образ, бях поканен да възседна ламя! Така, както Севгул Еднооκия, най-юначният морав змей откак свят светува, яздил посестримата си, черна ламя, в битките за Втората порта – тя му подавала меча и тръбяла по-страховито от сто бойни рога, а юдите бягали с развени коси, додето сърцата на елените им се пръснат от изнемога… Както Сорул Стария, прародителят на сините змейове, обходил земята на гърба на бяла хала, достигнал отвъд Край света и познал що е покой и забрава… Както Сатул Лукавия, най-мразеният от зелените змейове, измамил една шар, да го отнесе високо, високо, над златните дворци на Юи, за да се надлъгва с боговете!

Подскачах, надувах се и пищях, защото не знаех как иначе да дам израз на такова щастие. Опитах да подхвръкна, но лявата ми страна беше още изтръпнала от раната и тупнах жалко в прахта. Бавно, вбесяващо бавно тя се наведе към мене. Закатерих се тромаво по грапавините на сребърните плочки – понеже съм свикнал да съм хвърчащ, не съм особено ловък – но тя изтърпя всичкото драпане и хързулване, докато се наместя на гърба ѝ, току зад страховитата ѝ глава. Уж се бях закрепил здраво, а едва не паднах от удивление.

Защото Ай-йа разпери криле.

Змейовете си имаме страшни приказки за крилете на черните лами. По обед, когато слънцето прежуря и малките змейчета непослушно щъкат из пещерата, вместо да поспят на хладинка, някоя стара змеица озъбва понащърбените си челюсти, удебелява бездруго дрезгавия си глас, накокошинва се и започва да разказва – за най-дълбоко, бурно черно, което в миг земята ще повие, и нито лъч, ни мълния, ни сянка през него ще пробие…

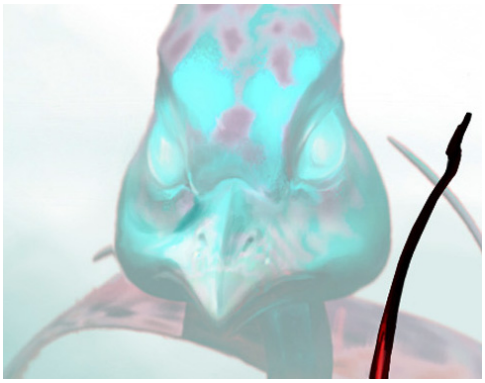

Зиме, когато високо в планината ветровете хукнат да се надбягват, а конджулите освирепеят и запригласят на виелицата, змейовете отпускат криле по вятъра, усмихват се блажено и пеят с проточени нагоре шии: „Накъде ме носиш, бяла хало…“

А случи ли се празник, най-гиздавите млади змеици си избират дъхава поляна, подреждат се на три огърлици: в искрящо изумрудено – зелените, в чисто сапфирено – сините, в нежно

аметистово – моравите, и играят ли играят хорото „Крилете на шар“.

Бедничките! Нито приказка, ни песен или танц могат да опишат крилете на Ай-йа…

Виждал съм как изригва вулкан. Планината потръпва, разтърсва се и се облива с огнена лава. Само че тръпката, пронизала тялото на Ай-йа, бе едва доловима. По гърба, почти до опашката, среброто започна да се раздипля предпазливо и да изпълва теснотията между скалистите склонове, плисвайки морета от слънчеви зайчета.

Тя се издигна малко, за да покрие зъберите. Не бяха люспести. Бяха като мозайка – капчици сребро и зрънца кристал се гонеха в кръгове без начало и край.

Диплите удариха околните върхове и тя се издигна още. Кръговете се разбягаха и се наредиха в заскрежени фигурки – сребърни цветчета застинали под леда, елмазени птици по сребърното небе, кристални лилии, окъпани в сребърен дъжд.

Далече някъде шиповете по края на едното крило одраскаха Орелец. Тънички и прозрачни, по-нежни от сърце на снежинка, по-леки от сапунено мехурче, по-яки от тъканта на света, крилете на Ай-йа се разпериха на слънцето.

Примижах и прехапах език, толкова ми се искаше да се разплача.

„Накъде?“ – потрепна камбанката.

Ай-йа, прекрасна моя приятелко, любов моя най-чиста и сребриста, отнеси ме където щеш!

4.

Сухото дърво бе расло косо над клисурата и бе пускало корени надълбоко в скалата. Короната му беше ошмулена, с криви клонаци, които се бяха вкопчили в дрехите ми. Усещах всяка бодлива съчица. Усещах кръв да се стича по изподраното ми лице и мухи да се лепят по врата ми. Не смеех да помръдна.

От време на време отчаяно поглеждах нагоре. Ръбът на скалата беше на около двадесет стъпки над мене, но камъкът бе почти отвесен, изгладен и безплоден – красяха го само туфички мъх. Надолу не исках да гледам – само от мисълта да го сторя ми се виеше свят.

Така че аз също не видях порастването на верени. Благословено да е – дължа му живота си. Вече чувах пращенето на сухия ствол и пропукването на камъка, когато сребърна пелена избликна от реката, повдигна ме и ме помете нагоре. Стоварих се болезнено и полежах зашеметен.

Над замъгления ми поглед се разстла блещукащ като сняг покров, по него пробягаха вълни, издигна се и пламна. Небето и земята за миг се це-

лунаха, отразени в тънко огледало. Мислех, че е някое от моите видения, и стиснах силно клепачи. Когато ги отворих, видях само обедното слънце и мънички като въздишки облачета…

Нужно ми бе време, за да започна да се тревожа за Секул. Изправих се и разтривайки натъртеното си тяло, се заоглеждах. Сетне припълзях до ръба на скалите и надникнах надолу. За втори път стиснах здраво очи, чак докато искри пламнат под клепачите. Реката беше пресъхнала! Дъното на клисурата не беше заблатено, не беше даже мокро. Сухо-сухеничко, като че векове се беше припичало на слънце.

Понякога ми се случва да съм не на себе си, не на тоя свят, между небето и земята, между вчерашното и бъдното. Затова, без да му мисля и без да се напрягам, затътрих се по козите пътеки. Виждах синкавата мъгла над Орелец на юг, значи трябваше да вървя на север. Колкото и да съм замаян, ще е срамно да се изгубя в тази планина.

Не си спомням малко или много съм скитал, нито откъде съм минавал – и под хладните сенки, и под ветреца на открито главата ми отказваше да се избистри. Току ми се струваше, че пада здрач, но вдигнех ли глава, виждах слънцето все още високо в небето. От време на време се оглеждах за ранѐн полузмей, дори се провиквах. Отговаряше ми ехото. Странно, планината беше притихнала, сякаш кипежът в нея беше пресъхнал заедно с реката. Гората не тътнеше, храстите не чуруликаха, тревата не жужеше. Нищичко. Дори ятата зловещи гарвани се бяха запилели нанякъде.

Затова конският тропот ми се счу твърде ясен, кънтящ, неистински. Първо реших, че ме е погнал някой от Конниците, и светкавично се скрих в къпинака. Но тропотът беше неравен, ту приближаваше, ту глъхнеше, стъпките в шумата бяха несигурни, като на най-обикновен кон. Ослушах се пак и различих два коня. Препускаха тревожно насам-натам, поспираха и риеха с копита. Отдъхнах си – хора, слава богу…

– Насам, Момчиле! Чух, че оттук някъде идеха викове.

Гласът беше звучен, чист, камшично плющящ, не можеше да има друг такъв глас, с ликуващ писък изскочих от храстите и се втурнах към него. От облекчение ми се щеше да се хвърля на врата на майка Елисавета, но погледът ѝ ме прониза, прикова ме кажи-речи във въздуха, смрази ме ей така, с вдигнат крак и протегнати ръце.

Само човек, който поне веднъж я е срещал, може да ме разбере.

Умувал съм над какви ли не догадки, защо жена като нея се е затворила в манастир. Секул пък, измъчван от любопитството си, похаби месеци да кръжи нощем край прозорчето на килията ѝ. Научи, че спи с меча и с кожените си дрехи, а камшика си слага под възглавницата. Видя също, че

в манастирската конюшня я чака винаги оседлан кон, че понякога се губи нощем, но къде – не успял да я проследи. Откри и още нещо. Като игуменка денем майка Елисавета носи винаги голям златен кръст на врата си. Нощем обаче сваляла кръста заедно с расото. А на гърдите ѝ оставал да виси друг, непристоен за Христова невеста накит – сребърна звезда със седем лъча. Секул се кълне, че мярнал по лъчите рунически знаци. И без да съм го виждал, се обзалагам, че е езически амулет.

Накрая подслуша някакво смътно признание, че преди много години, в младостта си, обрекла на смърт хиляди мъже. И реши, че се е свряла в това диво място, да цери болна съвест. Вятър и мъгли. Може и да нямам змейска памет, но от песните си съм понатрупал мъдрост. Достатъчно ми е да погледна за миг в очите ѝ, за да разбера, че няма сила, способна да я пречупи. Даже да обрече на смърт всичките люде по земята, едва ли ще се поболее от мъка.

Наблюдавал съм я, като спи, и без да си кривя душата, ще кажа, че е безлична и грозновата. Черното расо подчертава бялата ѝ коса и восъчното лице със ситни бръчици край устните и очите. Отвори ли очи обаче, погледне ли те – дъхът ти секва. Рядко големи, тъмновиолетови като лятно небе пред буря, в тях прозира необикновен ум. В покой излъчват хладно съвършенство, а пламнат ли, прогарят ги мълнии на висш, нечовешки, праведен гняв. Попадне ли пред погледа ѝ, човек изпитва нужда да се прекръсти, да докосне молитвено чело и да промълви: *Небето вижда*…

Стоях вцепенен и чаках да ме порази заслужен гръм. И той не закъсня, макар да дойде от другаде:

– А, ето те и тебе, сине магарешки!

Този глас замалко да не позная. Не бях чувал да се обръща към мене с толкова гняв. Една силна ръка сграбчи ухото ми и ме подметна, друга ме хвана за яката, обеси ме и ме стовари на седлото. После двете ръце здраво ме стиснаха, опънаха рязко юздите и конят препусна.

Когато смайването ми попремина, забелязах, че ръцете са ме заклещили болезнено, а мъжът зад мене неудържимо трепери. Исках да съм по-малък от буболечка и по-невидим от вятъра, но се налагаше да спра безумния конски бяг:

– Тате, чакай… Изгубих Секул. Тука някъде е и е ранен…

В гърдите му се надигна диво клокочене, затъкна гърлото му и той изсъска:

– Кучи сине! Помислих, че са убили и двама ви!

Реших, че е по-мъдро да не питам кой точно е трябвало да ни убие.

Долавях свирепите удари на краката му в корема на коня, тежкото дишане в тила ми и неволното присвиване на тялото му, за да облекчи препускащия кон. Обичайно яздеше огромни бойни коне, подбрани нарочно за ръста му от седем стъпки. Този път обаче бе взел една от кобилите катерачки, които обучаваше от раждането им в козешки навици. Горкото добиче пръхтеше и гривата му бе мокра от пот.

Препускахме така налудничаво повече от час. И също така необяснимо спряхме на върха на някакво плато. Мястото беше голо и открито, не разбрах защо майка Елисавета го обходи и старателно го огледа. Сетне кимна на тате и слезе от коня си.

Той скочи от седлото, но ми направи знак да не мърдам. Двамата се разтичаха, събраха сухи клони, домъкнаха даже един прогнил дънер и запалиха огън. Неволно погледнах слънцето – до свечеряване имаше много време, но благоразумно мълчах.

Не се обадих и когато те продължиха трескаво да събират сухи дърва, шума и цели храсти и да ги трупат на купчинки по цялото плато. После донесоха и сурови клони, окастриха ги, заостриха ги на колове и ги забиха в кръг наоколо. Започнах да се досещам чак когато игуменката извади малки торбички, запали ги и ги увеси да димят по коловете. Противната миризма на пелин и чесън, омесени с катран и смола. Не се сдържах:

– Вампири ли ще примамваме?

– Ела и седни до огъня, Дукадине!

Все едно камшик ме бе пернал по гърба – подчиних се веднага. Коленичих до огъня, а тя седна с кръстосани нозе зад гърба ми и положи ръка на рамото ми, като да ме подкрепи. Не беше на хубаво.

Тате стоеше на края на платото, опрял длани на хълбоците си, и се преструваше, че се взира в далечината. Всъщност клепачите му бяха полуспуснати, беше се втренчил във върха на ботуша си – наистина започвах да се тревожа. Извърна се към мене и забелязах колко силно трепери крайчецът на устата му, а около очите му се сгъстяват бръчици. За пръв път го виждах такъв, уморен… И стар.

Той не е обикновен върколак, каквото и да разправя Секул. Благословен е с древната сила на земята, за да ѝ служи. Дарена му е мощта на Господар на вълците, за да се грижи за планините между Марица, Струма и

морето, а аз никога не се бях замислял колко тежка е тази грижа. Венчан е за земята си и това го държи млад и силен.

Изглеждаше едър и хубав като гръцки бог. Късата му брада и косата му, сплетена на плитка и прехвърлена по момински през рамото, си бяха все тъй катранено черни, високото му чело бе гладко и бяло, ръцете и плещите му излъчваха все същата мощ на див звяр, а движенията му – бързи и гъвкави – можеха да засрамят котка. Очите му обаче… жарки очи, в които обичайно пламтеше същински ад, бяха угаснали.

Стоеше и ме гледаше с тия страшни, пусти очи, после се сепна и смутено посочи на изток:

– Оттука направо, на един час пеши път, е Дяволското гърло.

Не знаех какво да кажа, затова кимнах и виновно наведох глава. Той приближи и приседна срещу мене, но остави горящия огън помежду ни. Въпреки топлината потреперих.

– От дете те уча да пееш. И да запомняш всякакви песни. А също и да свириш на птиците, на гадините, на тревите и даже на камъните.

– Да – кимнах отново. – Аз съм Певец.

– Исках да знаеш всичко – защо валят дъждовете, от какво се пука камъкът, как цветето отваря чашката си и колко търпеливо могат да дебнат хищниците… Защо, поразенико?

– Такава ми е магията – отговорих покорно. – Като знам отде иде дъждът, мога с песен да го прогоня или да го доведа, или…

– Показах ти тайни – горчиво продължи тате, без да ме доизслуша. – Оставих те да другаруваш със змей, пуснах те да се скиташ с Конниците, водих те при юдите и даже… даже със стражите на планината те срещнах!

Подсмръкнах без нужда.

– Тате, не влязохме там нарочно, гонихме един бабугер, заблудихме се и… Ако не бях омагьосал стражите, щяха да убият Секул! А може и мене – ти сам си ми казвал, че не прощават никому, че щом ги зове дългът, не признават ни приятел, ни…

Думата замря на езика ми – бях вдигнал очи и бях срещнал погледа му. Нещо зло и отчаяно трепкаше там, безсилна ярост или… вина?

– Какво съм сторил, тате?

– Помниш ли какво ти разказвах за Портите и за проходите?

Несъзнателно се изправих на колене и изпънах гръб. Вече не се чувствах като дете, извършило пакост. В каквото и да се бях забъркал, не беше игра.

– Разказа ми, че земята човешка не е сама, нито небето ни. Че има и други, а всичките светове са свързани на верига. Че онзи, който владее Портите и знае проходите, държи в ръцете си нишките на съдбата. Някога са се водили люти войни за Портите, страшни войни, вековни. После на боговете дотегнала вонята на кръв, те затворили Портите и скрили проходите. Ако някой все пак преминел отвъд, повече не се връщал…

Той изпъшка. Изкриви устни и притвори клепачи, сякаш бях бръкнал в гнойна рана. Стоя доста време с тая гримаса на болка – обмисляше нещо. Веднъж-дваж отвори уста, завъртя пръсти, накрая въздъхна тежко и се наклони към мене през огъня. Пламъците играеха близо до лицето му и правеха чертите му размазани, тъмни.

– Бях ти забранил да влизаш в Гърлото. Защото там е един от проходите. И не кой да е проход, а най-старият, Първият проход. Света, накъдето води, човеците го знаем и често го поменуваме. Той ни е близък, затуй му викаме *Оня* свят…

Примъкнах се към огъня, защото треперех от студ, макар че димът подлютяваше очите ми, а лицето ми посивя от пепелта.

– Ти си омаял стражите, а Секул е разбил камъка. Отворили сте прохода и сега чак до Вардар и до морето прелитат гарвани…

– Проклети птици! – прошепнах.

– Прокълнати духове. Не ги ли видя, Дукадине? Никой, дори аз не знам колко са. Прииждат и прииждат. Огънят ги привлича. Хранят се с болка и страх. Сега се лутат безцелно, но нека само залезе слънцето, нека в къщите пламнат огнища и замирише на дим, и ще се развилнеят.

– Затова ли приготвихте клади и запалихте билки? Искаш да ги събереш?

Забелязах как се спогледаха с майка Елисавета. С някак особени, преливащи погледи. Говореха си без думи. Тате умоляваше. Нейният беше неумолим. Когато продължи да говори, вече отбягваше да среща очите ми.

– Няма достатъчно голям огън, който да ги събере. Не и такъв, земен огън. Но и те, както всичко – и живо, и мъртво, се покоряват на небесния огън. Какъвто гори в душата ти, Дукадине. Когато ти разказвах за Портите, пропуснах да ти кажа едно: те не са затворени за всички. Има люде, раждат се веднъж на хиляда години, дето могат да минават през Портите,

а после и да намират обратния път. Чаках те да пораснеш, да възмъжееш, да научиш много още, преди да ти го река. Ти не си само Певец. Ти си *орфе*… Донесъл съм ти гайдата.

Разбрах всичко, макар да не се доизказа. Не се изплаших, не се отнасяше за мене. Не беше възможно да го иска от мене, баща ми е, нали? Само си приказваме двамата, ей тука, до огъня. Остра болка ме пронизваше зад очите, причерняваше ми от нея. Или мръкваше. Нима е време да запалим всичките клади, да затропаме ръченици, да вдигнем бъклици с вино и да запеем…

Тате ме пращаше на оня свят!

Искаше да събера прокълнатите и да ги отведа обратно в преизподнята.

Пронизващата болка се махна, за да стори място на леден ужас: ами ако не се върна? Страхът ми помогна да дойда на себе си, да погледна отново лицето му и да видя, че и той мисли същото. Да, навярно това бях виждал в очите му, в гънката край устните. Боял се е за мене, страдал е. Измъчвала го е болката, че ще стовари на плещите ми тежко бреме. Срамувал се е да поиска от невръстното си дете услуга…

Донесъл съм ти гайдата.

Самичък ли се надлъгвам? Планината бе най-важна за господаря си. Празният бягащ поглед не беше срам, а присъда. Тате не ме помоли. Пресветлият севастократор ми заповяда. Не вярваше, че ще се върна. Прежалил ме беше.

5.

„Ти ме нарече Ай-йа, мънички друже. Значи Огледало, нали? За своите съм ето това.“

Камбанката се раздвижи и нарисува в мислите ми розичка. Цветето разпери листенца и полетя плавно, в спирала, а когато достигна върха, се разпука и се разсипа в блещукаща прах. От сърце се засмях.

– Името ти е така нежно, Ай-йа, а ти си ламя страховита!

Камбанката заби закачливо: „*Страх*-ов-ита…“

– Като змейско девойче си – хем зъбато, хем срамежливо… Милата ми!

„Девойче? – Ай-йа се изкиска. – И най-старата ти синя прабаба *не помни* дори легенди за времето, когато съм взела да остарявам.“

– Колко време си прекарала в камъка?

„Не зная. Там времето тече по-иначе…“

Ако едва снощи някой ми бе казал, че така непохватно ще ухажвам ламя, сигурно щях да го хвърля отвисоко. Не ми се беше случвало да се

смея толкова. И не само на глас – душата ми се смееше. Радвах се на всяко потрепване на камбанката. Притисках лице в студените люспи като в росна трева, галех коравото сребро, сякаш е кадифена кожа. До плач ми се искаше да летя редом с Ай-йа, но знаех, че не е по силите и на стар змей…

Летяхме над безбрежно море. Синьо-зелената шир се оглеждаше в корема ѝ, по гърба ѝ се плискаше лазур. Струваше ми се, че се рея във въздуха, нося се шеметно в някакъв вълшебен сън, волен и неудържим.

„Колко много горчива вода! – рече тя, извивайки роговете си надолу. – Летях дълго, а още не съм видяла чисто море. И земята е друга… Гореща е."

– Откога си затворена в камъка? Отпреди Възхода на слънцето?

„Ах, Възходът ли, мънички друже? Нима може нечие тържество или падение да преобрази земята? Не. Видяла съм много… Земята е болна. Самотна е. Аз също."

– Ехей, ами аз? Нали съм с тебе!

От камбанката се изтръгна едва доловима въздишка…

Под нас тичаха лудешки необятни гори – крилете на Ай-йа бяха станали тъмнозелени. Ниско долу кръжаха орли, едва ги виждах през облаците. Издигахме се право нагоре, докато всяка прашинка от тялото ми закрещи от възторг. Спускахме се устремно, пронизвахме някой буреносен облак, а после се надбягвахме с мълниите.

– Нека летим нависоко, Ай-йа!

Тя пое нагоре, плавно описвайки кръгове.

Един мъничък ястреб опита да се закрепи на опашката ѝ, после объркано изпищя и я нападна. Тя извърна към него прекрасната си глава, дъхна леко и го подхвърли на вятъра. Млад змей се блъсна в крилото ѝ, извика и се втурна да ни преследва. Оставихме го да ни гони до предела на силите си, а после се смяхме на тъмноморавото от гняв лице. Носехме се над стадо именшегори, по-бели от сняг. Навярно камбанката бе звъннала в мислите на водача им, прекрасното създание разтърси грива и дружелюбно изцвили.

Бях щастлив…

„Жадна съм – изплака камбанката. – Помогни ми да намеря чиста вода. Поне мъничко…" Видях я да се взира надолу, отново летяхме над море. Забавлявахме се да стреснем чайките над бреговете и да зарадваме с попътен вятър самотен рибар. Гледахме безгрижната игра на двойка делфини и тогава Ай-йа направи нещо неочаквано – гмурна се изведнъж, потопи се дълбоко и изплува миг преди да ме е удавила.

„О, прости ми, не издържах. Глупост сторих. Тази вода усили жаждата

ми. *Трябва* да намеря чиста!“

– Моретата са солени – изкашлях се аз. – Потърси езеро или река…

Прехвърлихме планинска верига с остри като зъбци на гребен върхове. Полуголи създания с рошави гриви и мършави тела падаха молитвено по очи, а после дълго биеха тамтами. Намерихме езеро, покрито с ледена коричка и бистросиньо. Ай-йа се хвърли към него с плашеща стръв, обгърна го и го попи така бързо, че не сварих да ахна. После застина с наведена глава и полуприбрани криле.

– Засити ли жаждата си?

„Не… Беше горчиво.“

Знаех, че има по земята езера солени и сладки, горещи и ледени, всякакви.

– Да се върнем в нашата планина, Ай-йа!

Тя се вдигна и заплава над облаците. Бях виждал бели облаци, розови и златисти. Тези наоколо бяха съвсем кръгли, тъмносини. Като че избликваха отнякъде и се въртяха нагоре и нагоре. Летяхме бавно, за да се радвам на чудните облаци, и достатъчно ниско, за да гледам непознатите земи. Така, неволно, прелетяхме и над бойно поле. За каквото и да се бяха били, сражението беше вече подето от чакалите и мършоядите. „Уф… Не търпя миризма на кръв!“ – потръпна Ай-йа. И полетя нависоко. От жегата навярно по гърба ѝ избиха бистри капчици.

Притъмня внезапно, като да бяхме догонили нощта. Пред очите ми припламнаха звездички. Ай-йа летеше като стрела нагоре, чак ми прималяваше. Знаех, че никога няма да стигна сам толкова високо, колкото ще ме отнесе тя, и бях повече готов да умра, отколкото да я помоля да спре. Бях ненаситен.

Земята долу започна да се размива, като под стъклен похлупак. Звездите наедряваха, вярвах, че скоро ще достигнем небето. Но колкото по-нависоко отивахме, небесните светлинки се преподреждаха, скупчваха се, избледняваха или блесваха по-ярко, рисуваха жива, плаваща картина. Ай-йа продължаваше да размахва могъщите си криле, като че искаше да се изкачи на покрива на света. Бягаше от грозната гледка на скорошна сеч, а налетя на друга – прекрасна и древна, описвана и възхвалена многократно в змейски легенди и в песните на Дукадин…

Мисля, че тя първа видя онова, дето покриваше небето като разкошна дантела, черно, лъскаво и прошарено с неземно ярки цветове. Носеше се по-бавно от полъх и чертаеше през пролуките си звездната рисунка. Тя застина и понечи да полети обратно, но зорките ми змейски очи различиха фигурите:

– Криле на верени! Пазят, да не изгори земята!

Чух странен, кух стон от камбанката. Ай-йа бе понечила да се върне, но спря и изслуша легендите, които задъхано ѝ разказах. Усетих в трептенето на гласа ѝ объркване, колебание, после гняв. „Да идем!“ – рече тя и тласна крилете си.

Броях черните, белите и пъстрите петна – напразно усилие, като че исках да преброя звездите. Вековете бяха разпилели всичко, що е било плът – само крилете, шиповете, роговете и ноктите, неподвластни на времето, редяха мозайката. Белотата на халите заслепяваше. Задъхвах се от красотата на шар – пищна и седемцветна. Очите ми, подучени от детски спомен, се плашеха да спрат на черното – онуй дълбоко, бурно черно, което в миг земята ще повие, и нито лъч, ни мълния, ни…

Тогава видях как се преплитат.

– Ай-йа! – извиках. – Те се хапят! Ноктите им са застинали в схватка! И всичките имат…

„…ездачи“, довърши тя, понеже дъхът ми се бе скъсал.

Втресе ме, от гърдите ми се изтръгваха само хрипове. Тя спокойно и плавно пое надолу.

Ровех в спомените, останали ми от мама, и в ония, предадени ми от баба ѝ, търсех нещичко, поне намек, че е имало други воини, освен Еднооки, яздили ламя в битките си.

„Никой не оцеля – внезапно рече Ай-йа. – Това е битката за Седмата порта.“

Мълчах. Не бях чувал за такава порта, змейовете помним само три порти, разрушени в чутовните битки преди много хилядолетия.

„Позна ли ездачите?“

Да, част от тях бяха змейове, другите… Сред останките имаше птичи криле и криле като на прилепи. Дали пък сладко проспиваните черковни служби не ми отмъщаваха с библейски видения?

„Трите крилати войнства искаха Седмата порта. Харесваше им светът отвъд. Първото войнство – видя, нали, перлено белите кости, обвити в златисти брони, останали по гърбовете на хал – о, как красиви и горди, белокрили и дръзки бяха – те първи сложиха

стража при Портата и обявиха, че бранят *дома си*. Второто войнство, Черното братство, надойдоха отнейде, с настръхнала козина и жаркоалени пламнали зеници. Те сториха подвиг, да – примамиха най-могъщите вер и с това се запомниха. Кръжаха край Портата ден и нощ, тихо, кротко, зловещаещо. И предците ти, Третото войнство, се заеха да точат мечовете си… Верени не делят свое от чуждо. Не им трябваше Портата. Седем свята, седем земи и небеса, като лъчи – на звезда свързани, бяхме едно. Дотогава, докато някой безумец речеше – това ще е мое, мой дом, само за мене. Може ли да е твоя земята, дето е била преди тебе и с векове ще те надживее? Не. Земята е път, а небето посока. Това е законът на родените с криле. А сега всеки свят плаща за греховете на тия, които е родил. Сам-самин, сам-самин! По една земя и едно небе за всеки, комуто трябвал е дом. Самотата е болка, недъг страшен – все едно едноок, еднокрак, еднокрил…“

Надолу бе по-хладно, но през люспите ѝ продължаваха да избиват капчици. Сякаш цялата плачеше. Боях се да кажа каквото и да е, усещах се болен от вина, че я бях подвел с любопитството си, че бях наранил моята прекрасна Ай-йа с вида на стотиците реещи се останки. Не разбрах нищичко, но за пръв път не ми се разпитваше. Гласът на камбанката потрепваше едва доловимо, като да говореше нещо на себе си…

Когато стигнахме планината, над Орелец падаше здрач. Ай-йа оглеждаше изпитателно долчинките, спускаше се и пресушаваше някои, издигаше се и се взираше още по-напрегнато. Доста време не ми бе говорила, накрая камбанката се обади – объркана и тревожна:

„Помогни ми, мънички друже. Къде е чистата вода?“

– Ами, навсякъде… Ти вече пи от реката.

„Реката ли? Но тя бе горчива!“

Недоумявах. Кръстосвахме долините на север и юг, посочвах ѝ бистри рекички и скрити изворчета. „Горчива“, звънваше камбанката, всеки път по-тихо. По гърба ѝ вече се стичаха вадички. Струваше ми се, че се топи. Ситен дъжд пръскаше при всеки замах на крилете ѝ.

– Какво ти е, Ай-йа?

„Водата… всичката, дето изпих… ми е чужда.“

Бях уплашен и напрегнат да откривам хладни и недокоснати извори. Вторачил се бях в скалите, в корените, зад камъните. А тя бе твърде изтощена и объркана, видяла бе врага, дебнещ от три страни, но нищо не стори да го избегне. Само въздъхна, прегъна опашка, отскубна ме от гърба си, после ме спусна долу.

Трябва да съм бил ослепял, за да не забележа сиянието, нито огненото кълбо, мятащо мълнии, нито обгърнатия в тъмна мъгла ездач. Трите за-

едно я нападнаха.

6.

– Да се сбогуваме, сине.

Чаках, надявах се, да добави „магарешки“ или „поразенико“. За пръв път не го стори. Осъзнах, че току-що баща ми ме е признал за мъж.

Изправих се, коленете ми не се огънаха. Изтрих с ръкав страните си, запасах раздърпаната си риза, затегнах колана. Задишах по-леко. Прибрах пети и глътнах корема, положих почетно ръка на гърдите си и се поклоних първо на игуменката. После подвих коляно пред княза на Меропа, тежко и с вирната брадичка, сякаш стоях под трона му в Каменния град.

Те и двамата провалиха старанието ми. Тате ме вдигна, прегърна ме и дълго роши перчема ми. От огромните очи на майка Елисавета капеха сълзи. Ей сега трябваше да я види Секул – едва ли някога змей е виждал такова чудо. През последните часове бях забравил за него, а сега се сетих и друго:

– Тате, когато Секул счупи камъка, намери вътре жива верени. Сигурно още е в пазвата му.

– Не се тревожи. До разсъмване ще го намерим и ще върнем верени на мястото ѝ…

Разбрах: без значение е дали дотогава ще съм излязъл. Странно, с всяка болезнена недомлъвка, изплъзнала се от устата му, ужасът ми се топеше. Обземаше ме решимост. И безпокойство – предстоеше ми изпит! В оня миг осъзнах, че и насила вече не могат да ме спрат…

Майка Елисавета възседна коня си и пое нанякъде. Тате също се изправи, тревожно и смутено, значи е време.

– Почакай, разкажи ми още за Първата порта!

Той вече поднасяше главня към най-близката клада. Раздуха огъня, остави го да се разгори, виждах, че претегля всяка думичка:

– Уви, твърде малко знам, Дукадине. А и стражите не са приказливи. Един ми каза, че е летял дълго, докато премине, друг спомена за бездна, трети – за огнен кладенец… Съгласни са само в едно – минеш ли моста, вече си отвъд.

– Те са родени *там*, нали? – Прозрението ме осени внезапно, а трябваше да се сетя отдавна, че земята човешка не може да роди нещо така ужасно като стражите.

– Родени? Раждането и смъртта са за живите. Да, те са дошли оттам, много отдавна, още през Времето на мрака и леда. Имат си дълг, да пазят планината и Портата. Животът и смъртта са им чужди, враждебни като зараза. Те са камък, който се разбужда, после заспива. Оня свят, запомни,

Дукадине, е за тия, дето са загърбили живота и са минали през смъртта.

– Не си спомням нито една песен, описала битки за Първата порта…

Той хвърли главнята и изтри с длани лицето си. После положи ръце на раменете ми, сякаш така ще ми е по-лесно да слушам:

– Защото не е имало кой да я съчини. Ти май не разбираш? С какво живите ще се бием срещу неподвластни на смърт? Вземи тази главня и я пусни в мравуняк. Как мравките ще се опълчат на огъня? Битките за Третата порта са се водели с дързост. В единоборства! Ден след ден, година след година – битки на чест и благородство. За Втората порта се воювало със сила и мощ. Векове са се сбирали армии, коя от коя по-многобройни. Знаеш много песни за тях… А всичко, дето съм узнал за Първата порта, е, че битката е траяла една нощ. Ако изобщо е било битка. После огънят се отдръпнал и оставил мравчиците да си живуркат. Отвъд изпратили стражи, да затворят прохода.

– Значи и на техните богове е дотегнала вонята на кръв? Затулили са прохода с камък, но защо са оставили в камъка верени? И то… Доста е чудновата, тате. Не ми заприлича на вер, нито шар, нито хала. Чисто сребърна е!

Очаквах да се учуди, но той кимна, после дълго предъвква мустаци. Когато вдигна очи към лицето ми, по устните му се изви тъжна и – о, как ми се искаше да е така – топла полуусмивка:

– А ти кои мислиш, че са *боговете* им?

7.

Вечерното небе беше покрито от непрогледно тъмни облаци, по които като удари с бич играеха мълнии. Под облаците бе застинало яркото сияние, а светлината очертаваше близо до мене силуета на обгърнатия в мъгла конник. Имах усещането, че една цяла войска се разгръща за бой.

Аз съм воин – всяка частичка под измамния ми човешки облик е змейска. Веднага измъкнах ножа си и го размахах, изревах и понечих да литна, но… остра болка прониза лявото ми рамо и ревът ми се скърши в стон. Проклетата рана.

Нищо. Стиснах зъби и се затичах към мъгливия ездач – поне него щях да докопам. И ако някой си мисли, че не може с нож да се сreже мъгла, нека само стои, та гледа! Вместо да се бие, Ай-йа бе надиплила крилете си и се носеше ниско над земята. Почти се бях добрал до тъмния ездач. Реших, че и той ме е видял, защото през мъглата проблесна меч. Острието се вдигна, замахна и удари прелитащата над ездача Ай-йа.

Все едно беше ударил мене – така мъчителна, непосилна за сетивата ми бе гледката. Първо ослепителен, прогарящ зениците блясък, после бо-

лезнен, оглушителен тътен. Топлина, пронизала чак костите ми, и вълна, която ме блъсна и ме потопи в безсъзнание…

Може би е имало вик на болка. Може би Ай-йа е крещяла в мислите ми. Нямаше как да чуя. От милата ми бяха плиснали морета от кръв, бяха се стоварили над главата ми. Бях зашеметен, оглушал, ослепял, бях уверен, че ще се удавя в кръвта ѝ. Бистра и възсолена. Изплувах на някакво хълмче и кашлях дълго, докато си поема дъх. Разтрих подсолените си очи и погледнах невярващо долината, превърната в езеро. Водата бързо се отцеждаше нанякъде, макар и доливана от рукналия пороен дъжд.

Вдигнах поглед. Горе черният облак беше повил Ай-йа и биеше с огнени мълнии прекрасното ѝ тяло и вълшебните ѝ криле. Трябваше да съм дете не на зелена, а на синя змеица и последен глупак, за да не се досетя – от раните на Ай-йа се изливаше не кръв, а водата, дето беше изпила. Тя трепереше и танцуваше във въздуха бурен, величествен танц. Пляскаше криле и отмяташе глава, светкавиците я пронизваха, огън гореше в роговете и ноктите ѝ, пламъците оцветяваха среброто в алено.

Топеше се, вече беше наполовина по-малка. Започнах да се мятам, да вия, да крещя името ѝ:

– Ай-йа! Ай-йа!

Тя ме чу.

„Не страдай за мене, мънички друже. Трябва да се върна в камъка. Прости ми, не биваше да тръгвам с тебе. Но бях така сама, сама… Исках да полетя поне веднъж. Да пийна поне глътка чиста вода. Исках.“

Облаците се разнесоха, но Ай-йа не побегна. Изви опашка към сиянието, не го удари, обгърна го, огъна се на кълбо и захапа шипа.

Ако очите ми не бяха премрежени от сълзи, ако душата ми не кървеше, ако сърчицето ми не се блъскаше полудяло, сигурно и очите, и душата, и сърцето ми биха замрели от възторг. Не си бях представял нещо така красиво – златно слънце в сребърен пръстен. Ай-йа гореше в мънички бели искри и пръскаше росни капчици. Сиянието туптеше, ту се свиваше, ту блесваше и обагряше облачетата влага, сипеше цветни снопчета и свеж мирис на пролетно утро.

Няколко дъги се кръстосаха около пръстена. Ай-йа се завъртя и премятайки се, полетя надолу. Затичах се с всички сили, протегнах ръце и я поех право в трепересите си длани. Прегърнах я – отново мъничка и нежна, жива, тя се сгуши на гърдите ми. През недоизцедените локви към мене препускаше тъмният конник. Кълбо огън и ярко сияние се спускаха над главата ми.

Знаех, че ще ме убият, но ми беше все тая. Не можех сам срещу тримата да защитя моята малка Ай-йа. Гърлото ми се сгърчи: Няма да им я дам!

Диво размахах ножа и се разплаках.

8.

Огньовете горяха буйно, като че хълмът се беше запалил. Мъчно дишах. Очите ми сълзяха от дима. Надух гайдата и отпуснах ручилото. Писъкът, повторен и понесен от ехото, прозвуча нестройно. Повиках на помощ спомена за тях – противни, разплути, слепи създания. Звуците затрепкаха погнусено и изкънтяха зловещо в околните скали…

Страх и болка. Какво можех да им разкажа? За обградена и разкъсана от глутница вълци кошута, плакала с истински сълзи. За приклещен, смазан, недобит от зъбците на капана вълк, чул ръмженето на приближаващи кучета. За котило слепи лисичета, застигнато в дупката си от придошла река. Не. Страхът и болката са мимолетни, ако не си ги предвкусвал, премислял, преборвал.

Напоените с дива жажда за спасение звуци се изостриха в осъзната жестокост. Окован в дълбоко подземие пленник, ден подир ден чупещ нокти в безуспешно драпане към прозорчето. Млада жена, пред чийто поглед две боси крачета изчезват в кладенеца. Немощна старица, пробудила се преди зазоряване и не чула до себе си дишането на стареца, по-привично от собственото…

Огньовете светеха ярко и пълнеха планината със сенки. Там, в тъмното пърхаха стотици птичи криле. Пръстите ми освирепяваха. Затропаха с ритъма на варварски коне, зареваха с гласа на бойни рогове. Болка и страх – о, колко много можех да им разкажа! Аз съм Певец. Не съм се родил с памет, а с глас. Да изпея, да изсвиря, да изплача всичката болка и страх по грешната земя.

Огньовете догаряха и се разсипваха в купчинки жарава. Долавях вятъра на долитащи ята. Зъзнех. Беше ми така студено, сякаш излизах от утробата на майка си и дробовете ми се раздират от болка – болка и страх. Унасях се и се будех с писъци, гладен и сляп, заспивах, вкопчен в топлата гръд. Проходих мъчително и се втурнах с протегнати ръце към мамещата светлинка на огнището. Болка и страх, беше толкова лесно да им разказвам…

Спрях да си поема дъх, защото бе станало тъмно и тихо. Не виждах небето, нито скалите, нито земята под себе си. Усещах само, че наоколо ври и кипи, все едно бях се озовал в кошер с безброй черни, слепи и неми оси. Копнеех неистово да чуя глас, да почувствам докосването на някой жив.

– Гвърни ми кожата.

Не бе човешки, но му се възрадвах, сякаш бе дошъл свише. Опипах торбата си с изтръпнали пръсти. Долавях нарастващо неспокойство в ро-

яка гарвани.

– Ще ти я върна – прошепнах, – ако ме водиш и осветяваш пътя ми към Гърлото…

Той изхриптя и изкашля дребни синкави пламъчета. Не бях сигурен, че ме е чул, но когато ме прегърна през коленете и ме поведе, последвах го без колебание. Оставих го да направлява стъпките ми и се предадох на възпяването на страха.

Взирах се посреднощ в мрака и слушах нищото. Бърках думкането на сърцето си с топуркане по тавана. Хълцах от драскащо по вратата коте. Крещях от подлите опити на вятъра да се вмъкне през прозореца.

Някаква мъничка част от мене усещаше тресящото се от ужас телце на бабугера, прилепено към бедрото ми. По раменете ми бяха накацали гарвани. Ако сега изпуснех магията, нямаше да оцелея.

Лутах се във виелица, бягах от горски пожарища, влачи ме разпенена вода. Плетях крака след светлинките на бабугера, но откроявах и още два чифта стъпки, смразяващо леки, току зад гърба ми. Три меки вълчи лапи се редуваха равно, четвъртата малко залиташе. Кривият вълк Куцалан, Господаря на вълците, тате. Животът на владетеля на Меропа увисна на шията ми неизмеримо по-тежко от жалкото създание, увиснало на колана ми.

Разказвай, Дукадине!

Стисках брадвата, докато се спукат мазолите ми, а посеченото дърво отмъстително падаше над очите ми. Събирах с гладни ръце убито от град зърно. Плаках над посинелите и подпухнали чумави тела на близките си. Земята се люшваше и неспособна да прости на светкавиците, че са ме подминали, отваряше се да ме погълне. Можех да разказвам до свършека на света. Или поне докато завием ей там зад хълмчето, понеже зад него е Дяволското гърло.

От муцунката на бабугера редом с пламъчетата се изтръгваха накъсани писукания. За пръв път си дадох сметка колко е уязвим без кожата си. Бръкнах в торбата и му я дадох, той я пое, но се вкопчи още по-силно в крака ми. Та за какво разказвах? Ах, да, бях дребно плешиво създание с тънки ръчички и провиснало коремче, излязло извън кожата си от болка и страх, а после пребродих

през болка и страх, до оня свят чак, за да си я намеря.

Пред входа спрях и се извърнах, защото не чувах лекия шум зад гърба си. Огромен, висок седем стъпки, чудовищен вълк, с дълга сребриста козина, се беше изправил по човешки на няколко крачки от пещерата. Останки от дрехи висяха на парцали по туловището му. Тежкият меч със знака на княза беше удобно забит пред нозете. Запълзях в Гърлото и продължих да разказвам все същата история – изпратих детето си в ада и останах да чакам. Идеше ми да вия от страх: сина си ли ще посрещна на зазоряване, или новите адови пълчища.

Бях останал съвсем сам с гарваните. Пъплех, плъзгах се едва-едва, подвижният камък ме пое и ме приземи пред стълбище от девет каменни плочи. Не усещах пръстите си. От гайдата не извличах песен, а стонове на бухал, крясъци на кукумявка, цвърчене на прилепи. Разказвах за момче, тръгнало към съдбата си.

Изкачих стъпалата, повлече ме горещ полъх. Една крачка ме делеше от Портата. Отвъд нея – светът на ония, загърбилите живота и минали през смъртта. Знаех как да се върна. Беше просто. Трябва да загърбя смъртта и да се преродя.

Прекрачих.

9.

Не ме нападнаха, спряха изведнъж. Едва ли ножът ми ги беше уплашил. Сиянието се разнесе, огненото кълбо отпраши нанякъде, обгърнатият в мъгла конник кимна за поздрав и препусна обратно през мочурището.

– Не плачи, Секуле, никой няма да ти я вземе.

Макар и да не плющеше като друг път, гласът беше ясен и властен. Обърнах се, очаквайки да я видя как размахва меча си след мъчителите ми. Нищо подобно. Дори очите ѝ, способни да прогонят само с блясъка си какъв ли не дявол, сияеха меко, ласкаво. Усмихваше се. Понякога ми се струва, че ме обича повече от Дукадин, нищо че съм такъв грозен мелез.

– Не я давам! – изхълцах.

Майка Елисавета приближи към мене и измъкна от ръкава си кърпа. Понеже е доста едра за жена, трябваше да коленичи, за да избърше очите, носа, мустаците ми. Хлипах неудържимо, даже зарових лице на рамото ѝ. Тя прокара пръсти през чорлавата ми коса и погали гребена от шипове по главата ми.

– Конниците не искаха да я убият, Секуле, а да ѝ помогнат. Да я освободят от водата, която ѝ е чужда. Да я приготвят за сън.

Бързо вдигнах поглед към лицето ѝ. Продължаваше да се усмихва.

Очите ѝ бяха леко оцъклени, огромни, неестествено чисти и само мъничко по-тъмни от тези на Ай-йа. Открояваха се на бледото ѝ прозрачно лице, обрамчено с посребрени кичури.

– Ти я познаваш! Какво знаеш ти за Ай-йа?

Тя дори не мигна. Някаква искрица от много далече пламна и угасна в зениците ѝ. Не бях забелязвал колко дълбоки и стари са чудните ѝ виолетови очи.

– Значи си я нарекъл Ай-йа? Хубаво име, подхожда ѝ. Добре, нека ѝ казваме Ай-йа. Може ли да я видя?

Отворих шепите си. Ай-йа беше свита на топка, не помръдваше и като че ѝ беше студено – люспичките ѝ бяха покрити със скреж. Игуменката протегна смутено пръст и лекичко я докосна. Почти я погали, после бързо дръпна ръката си и може би неволно пипна амулета, скрит под дрехите ѝ. Ай-йа откехна очички. Двете кръстосаха погледи и ако клепачите ми не бяха мокри и подпухнали, бих казал, че се разбраха.

В душата ми избуя страстна, безумна надежда:

– Пресвета майко, къде да намеря чиста вода? Само една глътчица!

– Никъде, Секуле, не на тоя свят… За Ай-йа чиста е само водата, неоплодена с живот. Моретата и реките ни, и езерата са живи. Чужди са ѝ.

– Защо? Тя също е жива! Виж!

Змийчето в ръцете ми туптеше като живо сърце. И се покриваше с лед…

– Ти често си слушал за Възхода на слънцето, нали? Той сложил края на Времето на мрака и леда. Слънцето стоплило земята и я накарало да ражда. Това е възход на живота. И на човеците. Било е скоро, Секуле, скоро! Животът е нов и… преходен. А духът е вечен и може да е навсякъде. В живите твари, в огъня, във водата, в сребротo… В камъка…

Животът ѝ беше горчив. *Чужд.* Не, не вярвам…

– Трябва да я върнем на мястото ѝ – нареди игуменката.

– Но аз счупих камъка…

– Погледни я, Секуле.

Сведох очи. Нощта вече здраво ни беше обгърнала в черната си прегръдка, но в моите длани меко светеше малка кристална топка. Ай-йа спеше в сърцевината ѝ.

– Тя е *Камъкът*. Скоро ще натежи и не ще можеш да я носиш. Нека ти помогна.

Изсвири с два пръста и конят ѝ веднага доприпка. Чувал съм я да казва, че с конете се разбира по-лесно, отколкото с хората, но то е, защото човеците свикват да ѝ се подчиняват малко по-бавно. Още докато натъкмяваше седлото, камъкът в ръцете ми наедря. Растеше бързо и ме отделяше

от Ай-йа, но аз се радвах – щом има силата да се повие с камък в съня си, значи е жива, жива, жива…

Помогнах на майка Елисавета да закрепи кълбото и да го привърже с въжета. После го омотахме с хлабава мрежа от ремъци, а най-отгоре преметнахме верига. Игуменката ми позволи да държа юздите на коня, хвана ме за ръка и ме поведе към Гърлото.

Трябваше да вървим доста, но не се уморих. Час по час наглеждах камъка. Не след дълго той прокъса въжетата, после изопна и ремъците. Призори веригата вече скърцаше, а кристалът бе станал по-голям от воденичен камък.

С мъка го свалихме от коня, макар че раната почти не ме болеше, а и игуменката е много силна жена. Внимателно го внесохме в Гърлото. Не се изненадах на плаващата плоча, но когато ни свали долу, бях удивен да видя, че пещерната зала е променена.

Металните жилки по свода блестяха със синкава светлина, подът лъщеше, също и каменната стълба. Най-ярко сияеше лицето на княза Момчил, който стоеше в подножието на стълбата и прегръщаше Дукадин така, сякаш негодникът никога не е оплитал конците. Навярно те двамата бяха сменили статуите от кехлибар и гранит. Новите бяха на коленичили воини, опрели чела в мечовете си.

Положихме кристалното кълбо на върха на стълбището. Беше доста по-малко отпреди, но продължаваше да расте – Ай-йа туптеше в кухината му. Погледнах виновно към Дукадин, спомних си, че за последно го бях видял да виси нещастно на едно изсъхнало дърво. Изглеждаше някак друг – очите му бяха хлътнали, бузите бледи и изпити, челото прорязано от бръчици. И уморен, като да беше пребродил земята…

Погалих кълбото:

– Ще идвам да те виждам, любов моя.

Бях го прошепнал много тихо, но господарят, по обясними причини, има остър слух:

– Не, Секуле! Дукадин вече ми се закле, че кракът му повече няма да стъпи тука. И ти ще ми се закълнеш в същото! Над меча и пръстена.

Въздъхнах. Като змей и воин вече му съм се клел във вярност. А като човешко дете съм му храненик. Нищо. Все някак ще го измисля…

Дотук добре – двамата с Дукадин си бяхме отнесли мъмренето, но господарят май се поувлече:

– Ще те държа отговорна, Елено. Бях ти ги поверил!

Той познава игуменката отдавна и още я нарича със светското име. Позволява си понякога да ѝ говори строго. И само клепачите му леко потрепнаха, когато камшичният глас изплющя:

– Ах, тъй ли, пресветли княже! А нима не си ти Пазителят на Трите порти и на всички проходи в планината? Кого ще държиш отговорен за това, че най-старият, най-опасният проход се оказа лесен като детска игра?

Леле-мале! Чух много хубаво. Нямаше как да не чуя, понеже сигурно и умрелите чуха. Трите порти не са разрушени, щом си имат Пазител, нали? С Дукадин се бяхме забъркали някак с проход, гръм да ме порази, ако знаех как. Но ще науча. И после, тя рече – да, чух добре – тя рече *всички* проходи в планината.

Ехе, аз съм си змей с късмет.

Илюстрация: Димо Миланов (от проект за български 3D анимационен филм)

За оня мрачен миг, преди да съмне

Тук всичко преходно притча остава,
непостижимото се претворява,
неизразимото дело тук става,
вечната женственост
ни извисява...
Гьоте, „Фауст“

Невинно утро...

Светлина на снопове проникваше през стъклописите на тавана, отразяваше се в огледалната повърхност на мебелите и плискаше наоколо стада от разноцветни слънчеви зайчета. Въздухът вибрираше от чистота и свежест. Чувствах се толкова лека, че някакво особено очакване да полетя ме караше да притварям очи с наслада...

– Ти си съвършена.

Обожавам комплиментите.

– Наистина ли?

– О, да! Такава те създадохме.

Наклоних леко глава, прехапах устна и му хвърлих изпитателен поглед.

– И кое ми е съвършеното?

– Ами... всичко. Структурата на костите, сърдечносъдовата система, междумускулната координация...

– Аха.

Досадник.

Пред двете меки кресла, помежду ни, имаше масичка от матово стъкло, няколко изящни чаши, украсени с цветя, и каничка, от която се разнасяше ароматна пара. Финият порцелан, издължените форми, а и уханието на чая, бяха възхитителни. Усещането да потъвам удобно в меката тъкан на креслото – също. Блажено изпънах крака, боси крака, всъщност цялата бях гола и изпитвах лек хлад. Хлад – какво приятно чувство...

– Искаш ли... да опиташ да пиеш чай?

– Гладна съм.

– Разбира се! Нали никога не си...

Той вдигна малко дистанционно и го насочи към края на просторния кабинет. Открих, че знам, че това е дистанционно за домашна кухня, знам и как работи. Две минути по-късно разбрах и че знам какво ми е поднесъл подвижният бар – сандвичи с ръжен хляб, моцарела и ябълка...

– Опитай.

Има два приемливи начина да се яде сандвич – като го взема със салфетка и отхапя или като го режа с нож и вилица. Наведох се и захапах ябълка направо от чинията – удивлението, изписано на лицето му, си струваше.

– Защо го направи?

– Кое?

– Защо ядеш от чинията като куче?

– Защото ти очакваш да направя нещо зрелищно. Или може би гледаш гърдите ми?

Той веднага отмести поглед оттам и това ме разсмя, а смехът се оказа адски готино нещо. Смях се много дълго и изпробвах различни интонации, а той явно се притесни, защото се изчервяваше.

– Спокойно, де, гледай си. Нямам нищо против.

– Наблюдавам те, защото това ми е работата. Аз съм част от екипа, който те създаде.

– А! – възкликнах с пълна уста, здраво захапала сандвича. Знаех си, че моцарелата е нещо вкусничко, но ароматът, избиващ в ноздрите ми, беше божествен. – Коя част дължа на теб?

– Аз съм ментологът. На мен дължиш личността си.

Мъж на средна възраст, среден на ръст, със средно телосложение. Погледът му не се задържа върху лицето ми за повече от секунда, през останалото време ме съзерцава някъде на равнището между раменете и пъпа, затова не мога да видя цвета на очите му, само къси, силно извити мигли. Говори неуверено и нервно чупи пръсти.

– Ти си създал интелекта ми?

– Не точно. Няколко екипа създадоха интелекта ти... всъщност няколко системи от интелект... от равнището на нервните импулси и системата на подсъзнанието...

Вече дори гърдите ми не гледаше, а блуждаеше по сложната шарка от мраморни плочки на пода. Напълно разбирах какво ми казва, обаче безумно ми беше скучно да го слушам. Оставих го да си говори, дъвчех старателно за улеснение на несвикналото си храносмилане и просто чаках да свърши.

Вградените зад стените устройства бръмчаха приспивно. Контролните

им панели бяха покрити от снежнобели воали с копринени шнурчета. Стената вляво бе стайна градина – от тавана до пода бе обрасла с декоративни папрати и орхидеи, цъфтящи в бледорозово.

– ...количеството и качеството на вложена информация, от която зависят възприятията, естетическият вкус, етичният кодекс и парадигмите на поведение. Аз създадох личността, която обединява всичко това.

Отсреща бяха прозорците от дебело, напълно прозрачно стъкло. Вероятно се намирахме на някой от най-горните етажи на небостъргач, защото виждах само комуникационните кули и сиво-сините върхове на Витоша. Три питомни пеперуди с разкошни златисто-червено-огнени криле пърхаха по стъклото в глупав опит да отлетят на свобода...

– Коя съм аз?

Кафяви очи, уморени и възпалени, оплетени в мрежичка от червени жилки.

– Тоест как коя си?

– Тоест как се казвам?

Той помълча малко.

– Какво мислиш за името Виктория?

Кимнах.

– Не е лошо име. Като британската кралица... Харесва ми. Можеш да ме наричаш Вики. А ти си?

– Професор Александър Цветков, на твоите услуги. За приятели съм Алек.

– Аз приятели ли съм?

– Разбира се, че си, дори си много повече...

– Какво съм?

– В смисъл?

– Какво съм за теб?

– Трудно е да се определи. Най-просто казано, ти си една сбъдната мечта.

Това никак не ми хареса. Пошло, особено ако беше истина.

– Какво ще правиш с мечтата си, професоре?

– За начало – предстои ни да прекараме заедно само двамата, аз и ти, 24 часа в различни тестови ситуации. После ще видим.

– Добре.

– Други въпроси, Вики?

– На колко съм години?

– Личността ти се роди преди 47 минути. Иначе си на 33.

– Имам ли роднини?

– Не бих казал. За създаването ти беше използвана прекалено голяма банка с биоматериал. Имаш милиони биологични сродници.

– Какво очаквате да правя?

– Разполагаш с десетки възможности! Заложили сме ти основни познания по точните и хуманитарните науки, с докторска степен, владееш шестте най-разпространени живи езика, умееш да си служиш с всички уреди и технологии от ежедневието, имаш развити двигателни и спортни рефлекси...

– Знам какво знам. По-скоро исках да разбера с каква цел ме създадохте.

– А, да. Очаквах да попиташ това... Ти си много мащабен проект, Вики. Ти си напълно зрял и завършен индивид, без нито един недостатък. Създадохме те съвършена, за да бъдеш безсмъртна.

Тези сандвичи можели много зле да присядат.

– Налей ми чай, Алек, моля те.

Слънчев предобед...

Слънцето светеше точно над хълма с глетчерите и караше леда да искри. В подножието му бяхме оставили хрономашината. Стъпвах внимателно, защото долу гъмжеше от непознати за мен инсекти.

Въздухът бе тежък и влажен, миришеше странно, наситено. На тор... Така ли мирише истинската природа? Слънцето пълзеше нагоре и жулеше по лицето ми, сякаш разярено от това, че за пръв път предлагам кожата си на жарките му ласки. Хълмовете, гората отсреща, небето и тревата крещяха, бръмчаха и писукаха неистово в ужасяваща какофония.

– ...до праисторическата си същност – дрънкаше Алек. – Да почувстваш онова единение с природата и стихиите, което определя инстинктите ни. Ти имаш познанието за природата, но нямаш усещането за нея...

Усещах жегата и това е. И колкото и да се вслушвах в себе си, не можех да определя дали раздразнението и досадата ми са резултат от събудените инстинкти. Тетивата на лъка, който носех на рамото си, се впиваше неприятно в плътта ми, въпреки кожените дрехи. Какво щеше да навреди на инстинктите ми, ако ми бяха дали едно мъничко неутронно или поне огнестрелно оръжийце? И слънчеви очила, ах, как копнеех за слънчеви очила...

– Вики, погледни!

Погледнах и видях стадо диви козички да припкат надолу по склона, навярно примамени от избуялата трева.

– Хайде да ловуваме! – прошепна възбудено Алек.

– Защо?

– Как защо? Защото човекът е ловец по природа, хайде!

Едно едро насекомо се завъртя около мен, блъсна се във врата ми и тежко тупна. Високо горе заплашително изкряка птица и накара сърцето ми да подскочи. Изведнъж ужасно ми писна.

– Не искам, мързи ме – заявих и седнах в тревата.

Козичките пробягаха покрай нас и отпрашиха към недалечния храсталак. Алек стоеше с ръце на хълбоците и ме гледаше укорително. Кипнах:

– Виж какво, драги професоре, целта ти е да ме наблюдаваш, нали така? Значи спокойно можеш да отчетеш – „Обектът не беше гладен, обекта здраво го беше напекло, затова обектът отказа да прояви ловни инстинкти“, и готово.

Той приклекна до мен:

– Ти не си обект, Вики.

– А какво съм?

– Ти си прекалено интелигентна и тези тестове са ти унизителни, разбирам го. Но и ти се опитай да разбереш – трябва да те опозная.

– Би следвало да ме познаваш достатъчно, нали си ме създал.

– Не. Създадох те прекалено сложна...

Усмихваше се. Усмивката му беше по момчешки чаровна. Променяше лицето му и го правеше симпатично, а в зениците му проблясваха цветни нюанси. В ъгълчетата на очите и устните играеха бръчици, а от средата на брадичката закачливо намигаше трапчинка...

Скочих, за части от секундата грабнах лъка и колчана и много бързо стрелях шест пъти. Убих всичките шестима грозни неандерталци, които търсеха козите, а бяха намерили нас.

Сиво пладне...

– Невъзможно е! Не е възможно да съм създал убийца!

Мълчах, защото нямаше какво да възразя на подобно идиотско твърдение.

– Шестима души за по-малко от десет секунди...

– Ти беше този, който ме заведе на лов, да разбудим инстинктите! Каза ми, че тези ситуации във времето са внимателно подбрани и контролирани. Не знаеше ли, че неандерталците ще са там?

– Знаех.

– А не ме предупреди?!

– Вики... Това беше тест за инстинктивна реакция...

– И как се очакваше да реагирам?

Той издиша шумно и продължително, издувайки бузи.

– Очакваше се да осъществиш контакт.

– С неандерталци? Аз съм хиляда равнища над тях!

– Именно затова.

Стиснах устни и се зазяпах през прозореца на колата. Той караше много бавно и напрегнато се взираше в купчините бетонни отломки и отпадъци по пътя. Слънчевата светлина едва пробиваше през облаците прах. В полумрака на смога дори лицето на Алек изглеждаше мръсносиво на цвят.

– Какво е това сметище? – попитах, без да се обръщам.

– София през 2096-а.

– Аха. Какво ще тестваме тук?

– Ще видиш. Само имай предвид, че всяка следваща ситуация се определя според поведението ти в предходната.

Някъде близо пред нас се чу гръм и Алек рязко зави. Път нямаше, само мозайка от масивни сгради и широки тунели между тях, проправяни от бронирани машини. Въпреки шумоизолацията, чувах как градът тътне. Бетонена мазилка се сипеше отгоре като ситен, мръсен сняг. Следваше ни черен облак прах, подобен на грозно и безформено влечуго.

– Интересно ли ти е времето на постпънка?

Май се опитваше да изглади спречкването.

– Не.

– Един от акцентите в доктората ти е именно изкуството на деструкцията...

– Което доказва само, че на теб ти е било интересно.

– Да, права си...

И смехът, като усмивката му, бе много приятен.

Спря до едноетажна, почти необятно широка постройка. Погледна часовника си:

– Навреме. Вики...

– Да?

– Моля те предварително да ми простиш за това, което ще се случи...

– Не се притеснявай.

Слязохме и закрачихме забързано към гротескната сграда. Наоколо изглеждаше така зловещо пусто, че несъзнателно опипвах малкия пистолет в джоба на якето си. Вратата на сградата бе заседнала полуотворена и разядена от ръжда. Внимателно се промъкнах през отвора, сякаш докос-

ването до корозиралия метал бе заразно.

– Алек, защо правиш тестовете във времето?

– Защото са ми нужни чисти и автентични ситуации. Защото ти липсва истински емпиричен опит.

– Точно тук е ад. Не е ли опасно?

– Е, как, нали си с мене! – усмивката не направи самодоволството му по-малко дразнещо. – Страх ли те е?

Не е в ред, ако си мисли, че ще му кажа.

Прекосихме кънтящо помещение с трепкащи лампи. После сумрачен коридор. Смрадта наоколо беше смесица от синтетични аромати и екскременти. Бях настръхнала от отвращение. А когато Алек ме натика в малката стаичка с процеп, гледащ към задно дворче, вече бях сигурна, че ми предстои да наблюдавам вивисекция.

Постояхме малко, после чухме викове на мъже и писъци на жена. Явно щеше да има и изнасилване преди, по време на или след вивисекцията. Групичката се появи с крясъци и подскоци в дворчето. Един, двама, петима мъже. Жената бе на видима възраст около четиридесет, кльощава, с бръсната глава.

Алек хвана ръката ми в тъмното. Не помръднах.

– Какво ще направиш сега, Вики?

Забръмчаха малките електрически ножове, а писъците на жената, докато късаха дрехите ѝ, заприличаха на кучешки вой.

– Въоръжена си – напомни ми Алек.

Вивисекцията е била често и много изтънчено развлечение. Увековечена в поезията на Мекон и платната на Буков. Контрастът на черно-сивите сенки с червените нюанси в „Разполовена Мадона“ например създава изумително внушение за потръпваща плът.

– Вики!

Нямаше начин да ни чуят, защото забавлението беше започнало – четиримата държаха жената разчекната, а петият увиваше покрай врата, подмишниците и хълбоците ѝ кожени ленти с остри шипове.

Струйките кръв се стичаха по гънките на кожата ѝ, очертавайки бръчките. Можех ясно да проследя къде времето и гладът я бяха белязали. Вените по корема и бедрата бяха изпъкнали и тъмносини, късаха се с плисък.

– Можеш да ги разстреляш оттук! Те са изроди, Вики, това ще е справедлива екзекуция. А можеш и да се отдадеш на гнева, да излезеш и да ги пребиеш. Заложили сме ти най-доброто от познатите бойни изкуства и съвършена нервно-мускулна координация... Хей! Вики, слушаш ли ме?

Разбира се, че го слушах, жената беше припаднала и отвън бе погнусяващо тихо. Главата ѝ беше отметната назад, лицето ѝ беше издължено, гръбнакът изопнат, беше цялата един кървав щрих, нарисуван в сивия прах. Нараненото ѝ тяло трепереше конвулсивно, като в пулсиращ екзотичен танц.

– Страх ли те е, мило? Кажи ми... Вики? Ние сме само свидетели във времето и не сме сами тук, целият район гъмжи от хронополиция, това е просто тест, мила...

Мъжете започнаха да дялкат месото от дланите и ходилата на нещастницата, тя дойде в съзнание и издаде вик, който не приличаше на нищо познато от човешкия или животинския свят и това ме прониза до основата на гръбнака. Въпреки усилията ми да се овладея, лицето ми се разтягаше в широка усмивка. Не можех да откъсна поглед от ставащото, очите ми попиваха гледката на болка и безумие по-ненаситно, отколкото мръсната настилка попиваше кръвта, урината и фекалиите. Парчетата кожа и плът отхвърчаваха и се търкулваха надалече, едно създание се разпадаше на безформена купчинка нечистотии, а чувството за погнуса бе толкова остро, че граничеше с удоволствие. Естетика на деструкцията...

– Ще направиш ли нещо? – Алек ме сграбчи и ме разтръска. – По дяволите, нещо, каквото и да е!

– Да – казах. – Това.

Вдигнах ръка и със съвършената си нервно-мускулна координация му зашлевих една яка плесница.

Дъждовен следобед...

– Ти просто не искаш да те опозная.

– Така е.

– Защо?

– Защото ще съм предвидима.

– Какво лошо има в това?

– Да съм предвидима, значи да ме контролираш.

– Не... Само искам да знам какво съм създал.

– И какво щеше да ти помогне да разбереш? Каква реакция очакваше? Емпатия? Гняв? Любопитство? Да повърна?

– Очаквах да защитиш жената.

– Е, това е! Хайде да решиш най-после какво искаш от мен? Когато нападам – лошо. Когато не нападам – още по-лошо.

– Ситуациите бяха различни... Сърдиш ли ми се сега?

– Не.

Завих се добре в наметалото и се накокошиних, за да добия по-сърдит вид. Той се пресегна и ме прегърна неуверено през раменете:

– Добре ли си?

– Май ме хваща морска болест...

– Невъзможно е, имаш отличен вестибуларен апарат.

– Щом казваш...

Бяха разпилели косата ми по гърба в някаква ненормална прическа с плитки и къдрици. Вятърът хвърляше пръски и я мокреше, няколкото слоя поли на глупавата ми рокля също бяха подгизнали. Лодката уж имаше стабилизатори, а се клатушкаше като пияна.

– Алек, ако ми кажеш какво ме очаква сега, може би ще реагирам както трябва.

– Не мога да ти кажа.

– Защо? Сами сме и никой няма да разбере.

Той се извърна към мен и за няколко секунди ме гледа в очите, после пак сведе клепачи, както обикновено:

– Стоим на пътя на роботърговски кораб.

Ясно...

– Ако ще трябва да пребия лошите с карате, да знаеш, че няма да мога с тая откачена рокля.

Той се изсмя тихичко и някак по детски радостно:

– Не е рокля, а кимоно. И точно в случая не те съветвам да използваш карате.

Вятърът се усилваше и от изток небето заплашително потъмняваше. А корабът дойде от юг. Огромен трансконтинентален плъзгач без никакви обозначителни знаци. Явно бе доста натоварен и се плъзгаше на метър под повърхността на водата.

Насочи се право към нас, защото Алек бе включил червените сигнални лампи на носа, за да извести, че сме в беда. Извъртя към нас кърмата, отвори товарния шлюз и бавно засмука лодката ни. Никой не ни заговори, нито пък се показа, дори не ни повикаха по радиотелефона.

В товарното също нямаше никого или поне не се виждаше на фона на мътното неоново осветление. Слязохме от лодчицата и се запътихме към асансьорната шахта в дъното.

– Сигурен ли си, че корабът не се управлява от автопилоти? – заядох се, докато влачех полите си и оставях след себе си ручейче.

– Мълчи, моля те – прошепна Алек, а лицето му бе сурово изопнато.

Откритият асансьор ни издигна към долната палуба плавно и без скри-

буцане, да му се не надяваш. Там най-после ни посрещнаха четирима дребни мъже, азиатски тип, в стегнати черни униформи, отново без обозначителни знаци. Дори не погледнаха Алек, обкръжиха ме като ястреби, а единият излая:

– Are you Australian?

– No – меко отговори Алек вместо мен. – Madame est Europeenne.

Злото човече кимна.

– Мадам е гост на добра воля в дома на императора.

Ха! Ето защо са били ужасната рокля и прическа...

Четиримата се поклониха леко и разговорът продължи на протоколен френски. Беше страшно забавен разговор – те говореха на мен, а им отговаряше Алек, което напълно ме устройваше, защото въпреки че знаех френски, не бях никак сигурна дали ще мога да го говоря.

Ще има ли мадам нещо против да се провери самоличността ѝ? Разбира се, че не. Миниатюрно устройство с формата на писалка изщрака пред лявото ми око. Няколко минути мъжете стояха с непроницаеми физиономии. После получиха потвърждение, удостоиха ме с широки усмивки и още един поклон.

Мадам се оказа крайно лекомислена, според това, което междувременно дрънкаше Алек. Гостувала на остров с непроизносимо име, излязла на разходка и забравила да вземе каквото и да е комуникационно средство. Нощес се загубила, а ето че сега е спасена.

Досетих се, че и аз трябва да се поклоня.

Дребният мъж пък се оказа помощник-капитан и бе така любезен да се поинтересува дали съм гладна. От мое име Алек прие поканата за късен обяд, обаче я прие със страшно притеснен вид.

Корабът бе съвсем обикновен старинен плъзгач. С плоска елипсовидна палуба и тясна пирамида в средната част. Представиха ме на капитана – възпълен сърдит японец – и още трима офицери, всичките бяха моя почетна компания за обяда. Угощението трябваше да се състои на открито, покрай удобни барплотове, покрити с прозрачна тента, и това беше добре, защото тъкмо започваше да вали.

Поднесоха ни сочно и уханно месо върху канапе от зелени подправки и тъмночервено вино. Едри капки дъжд падаха ритмично върху тентата и създаваха усещане за уют. Лицето на Алек бе по-мрачно от небето.

Орязах си мъничка хапка, натопена в сос.

– Вики – прошепна Алек с побелели устни, – намираме се в най-западните части на Тихия океан, през 2117 година, на трапезата на японски роботърговски кораб...

Сякаш мъничък ядрен взрив избухна в мозъка ми.

– Любезни ми капитане – казах с най-мила усмивка и на съвсем приличен френски. – От какво месо са приготвени тези превъзходни блюда?

– От 16-годишна австралийка – гордо избуботи капитанът и също ми се усмихна над чашата си с вино.

Сложих месото в устата си и задъвках бавно, оценявайки вкуса му.

– Истински деликатес! – преглътнах. – Моля, предайте моите благодарности на готвача си.

– Мадам е твърде любезна. И ако пожелае, може сама да избере вечерята си. Трюмовете ми са пълни с жива стока. Подбрано първокласно месо.

Вдигнах чаша в знак на съгласие. Продължих да се храня, да се усмихвам и да упражнявам протоколния си френски с часове, а морето и небето около нас ни обгръщаха в мокра утроба...

Тихо е, когато пада мрак...

– Не мога да повярвам, че яде това...

Малките бръчици покрай очите на Алек бяха мокри.

– Да – казах, разсеяно загледана през прозореца към спускащата се над Витоша вечер. – Ядох го.

– А след това просто си тръгна!

– Да, просто си тръгнах.

Трите питомни пеперуди бяха прибрали пламтящите си криле и заспиваха в ъгъла на прозореца. Какво ли е да си насекомо, прекарващо целия си живот в пърхане по прозореца? Един цял живот в копнеж да летиш. С представата за това какво е един живот аз никога няма да се сдобия, защото съм безсмъртна. Или то ще е същото обречено блъскане, само че безкрайно дълго?

– Ти изобщо не си като нея.

– Като кого?

– Като Вики.

Ооо...

– Мили професоре! Моля те, кажи ми, кажи ми, че не говорим за жена ти!

– Не – подсмръкна Алек. – Тя не пожела да се омъжи за мен.

Беше ужасно уязвим точно сега, затова реших да не ставам зла. Приближих се до него и сложих ръка над лакътя му.

– Умряла ли е?

Той сведе глава.

– Доколкото знам, не. Живее с мъжа си и децата си във Виена.

– Разбирам.

Алек вдигна очи към лицето ми, сви рамене и поклати глава, размърда устни, сякаш ми говореше безмълвно. Накрая пак заби поглед в пода:

– Вики... Да останеш безучастен свидетел на нещо чудовищно, би могло да се обясни и да се приеме... Но да вземеш активно участие в нещо още по-зловещо... Не. Подозирам, че на екипа ми и най-вече на аргентите това изобщо няма да се хареса.

– Аргенти?

– Да, аргенти.

Очите му бяха влажни и блестяха в полумрака.

– Чух те добре още първия път. Само че с нищо не мога да го свържа.

– Така е. Няма как. Не ти вложихме никаква информация за тях, условието беше такова.

– Условието?

– Условието, за да бъдеш създадена.

Покъртително точен отговор.

– Алек, миличък... Ще е по-умно да не си играеш с нервите на някой, който току-що е обядвал човешко.

– Аргентите са учители. Аргентите измъкнаха човечеството от блатата на хаоса и му помогнаха да преоткрие моралните си устои. На тях дължим здравето и дълголетието си, стабилния социален ред, овладяването на времето и най-вече оцеляването си като вид.

Ама че работа...

– Огромната част от научните проекти се осъществяват под тяхното ръководство. Включително и ти.

– Дължа съществуването си на тези хора?

– Съвсем пряко – да.

– И сега трябва те да одобрят всички резултати от тестовете?

– Именно.

– Какво ще ми направят, ако не ги харесат?

– Не знам, Вики. Досега не се е случвало ангелът да не реагира адекватно на тестовите ситуации.

– Ангелът...

Нещо в главата ми здраво се разфокусираше и се напрягаше да си намери крайна точка. Алек се усмихваше:

– Ти не си единствена. По проекта се работеше в много лаборатории. А наричаме създадените хора "ангели", защото са съвършени. Разбираш?

– Чакай да видим: имаме няколко лаборатории, в които се създават хора като мен. Създават се съвършени и после се тестват реакциите им. Всички правят каквото се очаква, само аз по някаква смотана случайност реагирам неадекватно и затова шефовете ти няма да ме харесат. Правилно ли схващам?

– Напълно. Обаче не е случайност.

– Не е ли?

– Аз мъничко... промених програмата. Личността ти трябваше да има точно зададени характеристики. Аз ги промених.

– За да приличам на онази Виктория...

– Да. Опитах се да пресъздам Вики.

Навън вместо да мръкне, ставаше все по-светло и шарено от включеното осветление на града. По небето се кръстосваха насочени лъчи. Алек стоеше неподвижно с отпусната на гърдите си глава и ръце в джобовете на панталона.

– Къде мога да ги намеря?

– Кого?

– Аргентите.

– Те са навсякъде.

– Много добре. Как мога да си уредя среща с онзи от тях, който ще решава съдбата ми?

– Няма да решава един. Всичките ще решат.

– Алек! Колко началници имаш всъщност?

– Аргентите не са ми началници.

– Добре, де. У-у-уч-и-ители. Какво значение има как ще ги наричаш, щом те командват? Интелектуална олигархия, социална каста... Какво ти е толкова смешно?

– Вики... Аргентите са чуждопланетна раса.

Сияйна нощ...

Дворецът беше обвит в ефирни сребристи кръгове – трептящи полусфери, които се пресичаха под различен ъгъл. Високото здание и целият площад около него сияеха в сребърно. Фонтаните разпръскаха сребриста течност с озонов аромат. В небето горе плавно кръжаха летящи лодки със сребърни платна.

Аргенти. Сребърни хора...

Вървяхме по алеята бавно, почти тържествено.

– Някога е било дворец на културата – подметна Алек. – Това е най-ста-

рата оцеляла сграда в София.

– Аха.

Затичах се с всички сили. Пробягах алеята още преди Алек да се съвземе достатъчно, за да извика. Изкачих малкото стъпала със скокове. Посрещнаха ме отворени врати.

Втурнах се в широкото фоайе, а после по следващите стъпала. Лабиринт от зали и коридори с чисто бели стени – определено Алек няма да ме намери лесно. Тичах лудо нагоре и пак нагоре.

– Когато не знаят къде отиват, хората бързат най-много. Здравей, Виктория.

Безплътно, безформено, безлично създание. Трепкащ глас, цветове и искри.

– Извинявай, обаче аз знам точно къде отивам.

– Не си много сигурна.

– Мислите ми ли четеш?

– Не съвсем. Аз *съм* мислите ти.

Седнах по средата на стълбището, на което се намирах. По някакъв свой си начин аргентът също седна до мен.

– Да се бунтуваш срещу всичко, което ти се случва, е нормална реакция.

– Не са ли объркани всичките ми реакции?

– Ни най-малко. Реагираш като високоинтелигентен, цивилизован, емоционален индивид. Ти не трябваше да бъдеш обикновено човешко същество, а необикновено, с идеални качества. За това не си виновна ти, разбира се.

– Кажи ми – що за хора създавате в проектите си?

– Ние нищичко не създаваме. Вие, човеците, избрахте да създавате образци на собствените си представи за съвършенство. Стремежът към съвършенство изрови от пепелта самата представа за човечност. А идеята за разумна човечност съвсем естествено спря самоунищожението ви. Ние сме катализатор на този процес.

– Това е хубава притча. Обаче не мога да видя поуката.

– Ще я видиш. Тук, при нас, всеки намира отговорите, които търси.

– Добре. Ето въпроса: Защо съвършенството е толкова скучно и предвидимо? В тези тестове всеки път беше приемлива една-единствена правилна и предвидима реакция. Всеки път от мен се очакваше някаква предварително определена за правилна постъпка. Нямах избор, защо? Какъв тест е това?

– Глупав.

– Аз знаех правилното решение всеки път. Тогава какво проверявахме? Проверявахме дали знам кое е добро и зло? Аз знам, че знам, и Алек също знае, че знам, какъв беше смисълът?

– Да. Представата за добро и зло в човешкия морал е прекалено скучна.

– Защо е така?

– Защото съвършенството може да бъде само просто. Сложността генерира дефекти.

– Обаче аз не искам да бъда съвършено проста или просто съвършена. Мога, но не искам. Не искам, защото Алек е променил програмата и ми е дал способността да избирам. Какво следва сега? Никога няма да знам коя съм и каква съм, защото съм създадена като обикновен човек, а пък хората сме намерили обяснение на всичко, с изключение на самите себе си...

– А какво ще кажеш за това – Алек е влюбен в теб.

– Да, знам. Тоест не в мен, а в някаква жена, която...

– Аз пък смятам, че е влюбен в теб.

– Мислиш ли?

– Предполагам. Във всеки случай това е нещо, което можеш да разбереш със сигурност.

Да, разбира се. И ще си струва... Скочих веднага и се затичах нагоре по стълбите. Спрях след няколко стъпала.

– Алек ми каза, че хората дължим на вас всичко.

– Така е.

– Когато той каза това, аз малко се обърках. Представата ми беше такава една примитивна – за свръхтехнологична и мъдра извънземна раса, дошла на Земята, за да ни научи на ум и разум. И моментално страшно ви намразих.

– Да, нормално – усмихна се аргентът, доколкото можеше да се усмихва безлично същество.

– Сгреших и те моля да ми простиш. Вече знам какви сте, а ти ми отговори на всички въпроси, благодаря ти.

– Пак заповядай.

– Сега ме извини, обаче бързам. Бях тръгнала да си крада летяща лодка.

Нощта е най-мрачна преди съмване...

– Хвани ръката ми, Алек!

– Ти си се побъркала.

– Не съм, хайде! Само трябва да се засилиш добре.

Кръжах с летяща лодка покрай прозореца на 76-ия етаж от небостъргач, смеех се, протягах ръце и го приканвах да скочи. Смеех се, защото вятърът шумолеше в косата и дрехите ми, защото градът се люлееше долу, а и защото трите декоративни пеперуди бяха отлетели нанякъде в тъмното.

– Какво се каниш да правиш, Вики?

– Още не знам. Просто заминавам и не знам дали ми се връща. А ти или идваш с мен, или оставаш тук и никога няма да разбереш какво си създал.

– Знаеш ли колко е високо?

– Няма никакво значение, приятелю. Или ще скочиш в лодката, или ще паднеш и тогава няма никакво значение точно колко е високо.

Картина: Даниел Докиу

– Не можем да заминем... 24-часовият... изтича. Сутринта трябва да те представя на екипа... колегите си... инвеститорите... Вики, престани да... се мяташ като пощуряла насам-натам!

За да му помогна да вземе решение насочвах малкия летателен апарат право нагоре, гмурвах се в няколкото рехави облачета, спусках се между комуникационните кули и правих лупинги над небостъргачите десетина минути. Върнах се, а той все още стоеше на прозореца и изглеждаше смутен достатъчно, за да скочи в бездната.

– Е?

Кимна и ми направи знак да се приближа. Стабилизирах движението до минимум и се прилепих към сградата. Алек скочи.

Приземи се на ръба на тапицираната палуба, залитна и падна на колянo, след което седна на пода и театрално започна да пъшка. Беше бос и с разкопчана риза. Очите му бяха по-възпалени от сутринта.

– Виж ти, някой се е тревожил за мен.

– Разбира се, че ще се тревожа! Не си представях, че ще изчезнеш така, просто като драснеш нанякъде! Знаеш ли, че отговарям с главата си за тебе?

– Досещах се. Затова дойдох да те взема.

Наведох се и го целунах леко в ъгълчето на слепоочието. Той прехапа устни. Хванах ръцете му:

– Ела да ти покажа лодката.

Той ме последва мълчаливо навсякъде, макар да не бях много сигурна дали вижда и чува ясно. Кимна разсеяно на малката уютна каюта, сви рамене, докато задавах курс в компютрите на пилотската кабина, изкриви лицето си в гримаса на усмивка, когато сребристите платна се издуха от ускорението.

Градът остана назад, като рояк светулки в далечината, и вече се виждаше закачливото трепкане на съзвездията. Време беше да го събудя. Накарах го да седне на една от меките палубни пейки.

– Алек, ти се провали, провали и екипа си, разбираш ли го?

От гърлото му се изтръгна потисната въздишка.

– Рискувал си години усилия, като си променил програмата, заради глупава сантименталност. Направил си ме жена и сега не ми се сърди, че не искам да бъда „ангел“, не искам и не мога да бъда нещо неистинско.

Той подпря лакти на коленете си и зарови лице в длани.

– Иначе всичко си е наред. Целият етичен кодекс, моралните и справедливи чувства, идеалното поведение, всичко, всичко е в мен. Там си е и си е съвършено. Но човечността, която си ми дал, ме кара да го отхвърлям. Така е, човешко е да се съпротивляваш на онова, което знаеш, че е прието за правилно, за добро и морално, всички хора са го правили, винаги... Аргентът ми помогна да го осъзная. Те са страшно полезни тези аргенти, с начина, по който ти помагат да разбереш какво искаш...

Алек вдигна глава, очите му светеха – разбирах, че плаче...

– Не искаш да си съвършена, добре, това го разбрах. Каква искаш да си? Така и не ми позволи да те опозная.

– Не можеш да опознаеш никого за един ден, драги професоре по ментология.

Смеех се и се радвах колко красиво и волно звучи смехът ми тук, във високото. И колко заразно, защото и чаровната хлапашка усмивка на

Алек се връщаше!

Да, така е по-добре, приятелю глупав! Ако има някаква сянка от неловкост, ще я прогоним много бързо и лесно: ще се плъзна леко пред тебе и ще те целуна бързо по края на устните, мисля, че това ще задържи задълго усмивката ти, а също и ще те накара да ме гледаш в очите, в очите! Виж ме такава, каквато винаги съм била, светла и лека като пеперуда, с хиляди искрици в зениците, аз съм кълбо меко сияние, дошло незнайно откъде, неясно защо. Уловил си ме, тук и сега, по вълните на вятъра, ще съм твоя, стига да ме искаш…

Любихме се на палубата, върху хладната кожа на тапицерията. Алек бе нежен и свенлив като момче. Тялото му бе гладко и много приятно на допир, косата му беше мека, устните му горещи, а ъгълчетата на очите му – солени и влажни. Облада ме старателно и бавно, докосване по докосване, вкусване, извивка по извивка. Любовта ни не беше страст, а запознанство.

– Трябваше да го направим още вчера сутринта – каза, докато лежах успокоена в прегръдките му и го гъделичках с клепачи по гърдите.

– И сега не е късно.

Той се подпря на лакът и ме погледна, вече ме гледаше спокойно и това беше толкова хубаво и истинско.

– Какво ще правиш с мен, Вики?

– Нищо. Аз само ти отворих прозореца и те пуснах!

– Не разбирам защо провалът ми ти е толкова забавен.

Изправих се и отидох при носа. Лодката летеше плавно, почти не усещах движението. Носехме се високо над планините, далеч от всякакви признаци на живот. Вятърът бе станал студен, звездите гаснеха, скоро щеше да съмне.

– Ние сме единствената светеща точка в тъмното – прошепна Алек.

Така беше. Усещането, че сме съвсем сами двамата, беше толкова остро, че инстинктивно се притиснах до него.

– Не искам утре да идва – каза още по-тихо. – Искам времето да спре.

– Защото се тревожиш какво ще се случи утре?

– Не. Защото така ми е хубаво. Колкото и невероятно да ти звучи, мисля, че точно в този миг съм щастлив.

– Е, поне едно благородно дело свърших за тези 24 часа...

– Не се шегувай, Вики, моля те. Напълно искрен съм.

– И аз искрено се радвам за теб.

Ставаше наистина студено, но вместо да се облечем, двамата притискахме още по-плътно телата си.

– Как го направи и защо го направи, вероятно никога няма да разбера,

както и никога няма да съм сигурен какво съм създал.

Зарови нос в косата ми:

– Ти знаеш ли коя си, Вики?

О, знаех, разбира се, направих откритието тази нощ, докато Алек ми отдаваше тялото и душата си. Аз съм несбъднал се ангел. Аз съм безсмъртното отрицание на съвършенството. И всъщност защо да не му кажа, той има право да знае, моят любим и създател...

Вдигнах лице към него с най-чистата си усмивка:

– Аз съм силата, която зло желае, а все добро твори...

Редактира Калин Ненов

Картина: Даниел Докиу

Нашествие в Славейково
или Как извънземното подкара звездолет

Беше петък следобед и баба Калинка тъкмо беше изпрала пердетата в кухнята, когато извънземните кацнаха на площада. Тя затова ги видя първа, защото от кухненското ѝ прозорче имаше пряк изглед към площада и кметството. Особено след като Митьо Пирона отсече старите кестени, да си майстори от тях беседка за под асмата. Така че баба Калинка видя като на длан и приземяването, и кръглия купол на кораба, и интересния начин, по който светкаше.

„Льох, майчинко! – вайкаше се после баба Калинка и се държеше за сърцето. – На наше село ли се падна, викам си, да ни покажат по СиЕнЕн и де е сега Жорето да ги види, нали все извънземните са му в главата, пък и английски приказва детето, точно е за по телевизора, и добре, че си намокрих старата престилка, та тамън съм си облякла новичка, ама баш до варелите ли намериха да кацнат, дето не са изхвърляни от понеделник, само да се излагаме пред чужденците.“

Щракащото коляно обаче попречи на баба Калинка тя да осъществи първата среща от третия вид. Докато се изтътри през двора и излази надолу по сокака, бай Киро, горският, мина покрай космическия кораб на път за кметството. В първия миг дори не го забеляза между варелите за смет, улисан в дилемата чий ред е да черпи мастика тоя петък следобед – на кмета или на докторчето. Ако е на кмета, лошо, трудно му отпуска душата повече от едно малко, виж, докторчето си е благо момче и арабия, те като цяло днешните млади са си по-така, не им се свиди...

– Брех, майка му да е...! – възкликна с неподправена радост Киро, мигновено съобразявайки три неща. Първо, че най-крайният варел не е варел за смет, а летяща чиния. Второ, че съществото, надничащо от купола на чинията, гледа право към него и мига с ей такива очища. Трето, че е крайно безкултурно да псува и да се излага.

Врял и кипял беше бай Киро в какви ли не работи. Тутакси изобрази на лицето си благопристойност, сложи лявата си ръка на сърцето, а дясната вдигна нагоре и рече:

– Добре дошъл в Славейково, братушка! Велкъм! – Запъна се секунда-две, после добави: – Коничиуа!

Но пришълецът все така плахо надничаше и въртеше очи, та Киро,

както си беше вдигнал приветствено ръката, се плесна по челото, бавно свали пушката от рамото си и тържествено я положи на земята.

– Ние желаем мир – заяви от името на планетата.

Жестът излезе много правилен, защото съществото най-после изпълзя от кораба си, а след него и още едно, по-ситно.

„Не са лоши – прецени ги на око бай Киро, – никак даже не са. Почти като хора – и глава си имат, и очи, и ръце, и гачели нещо между краката, дип са си като нас. Е, малко са дребни и зеленикави, ама няма да ги женим, я...“

Двете извънземни застанаха плътно едно до друго и се хванаха за ръце. По-високото започна да сочи със свободната си ръка последователно нагоре, вляво, вдясно, надолу и изразително завъртя очи. Бай Киро също заръкомаха в четирите посоки, ама не чак така изразително, щото леко се кискаше. Не че нещо, просто се беше сетил за оня виц, дето нашенец се заприказвал с индианския вожд. И дали с кискането, дали с ръкомахането, успя да привлече вниманието. Още преди да свърши с приветствието, на площада дотърчаха кметът, портиерът на кметството дядо Цвятко, доктор Бисеров и леля Веска, дето не беше никаква, но вечно киснеше в медпункта, защото можеше по-хубаво и от доктора да измери кръвно.

– Хм, хм, даа – отбеляза кметът, оценявайки правилно ситуацията.

По-високият пришълец беше започнал странно да чупи и преплита шестте пръста на ръцете си.

– Бре Цвятко, тичай да повикаш Нямкото, той да се разбере с хората, че да не стоиме така като ахмаци – разпореди се леля Веска.

– Бай Христо няма да им знае извънземните знаци – плахо се усъмни докторчето.

Бай Христо, несправедливо наричан Нямкото, беше иначе голям бъбривец, но като пенсиониран учител от училище за деца с увреден слух често след втората ракийка започваше да превежда на жестомимичен език задушевните кръчмарски мухабети.

– Ам че сигур им трябва нещо на хората, я как се мъчат, пък нищо не им се разбира...

– Не са хора тия, не сааа – намеси се Киро. – Ама ще се разбереме, колко му е. Ние с японците се разбрахме, та с тия ли. Даже по-разбрани ми се видят...

– Брей! Едва ли са дошли да рипкат хоро и да ни доят козите, като японците!

– То не се знае, лельо Веске, не се знае...

„Ам че как, мариии – обясняваше сетне леля Веска с ръце на хълбоците, – как да не видя, че им трябва нещо? Ръкомахат горкинките, кършат пръсти, въртят очи жално – ясно си е като бял ден. Я зъбчатка им трябва,

я транзистор, я нещо още по-тъй – чип! Ама да не земат да си помислят, че в наше село сме диви и си нямаме? Кмете, викам на бай Ставри, кмете, яз си давам кумпютера, дето ми го донесе дъщерята. Ако трябва, целия да го разглобят, няма да излагаме селото!“

Да завари площада пълен с народ, бе голям удар за баба Калинка. Прокле наум щракащото коляно, със сетни сили избута леля Веска и едва не връхлетя извънземните.

– Квар... тира? – изпъшка, останала без дъх. – Желаете ли квартира, младежи? Пано... рама и закус... ка, изгодно.

Час по-късно двамата гости бяха настанени в кръчмата, на почетната централна маса, единствена за непушачи. До тях седна и докторчето – той, като всички лекари, и пушеше, и пиеше, и добре си похапваше, но понеже си беше хубав, а и единствен младеж под петдесет в селото, редовно го избираха да домакинства на важни гости.

На съседната маса седеше кметът, нервно въртеше фас между пръстите си и пуфтеше:

– Хмм, дам... Така.

Кмет като слънце им беше бай Ставри – човек мълчалив и акъллия. Два мандата изкара като кмет от левицата и сега подкарваше трети, като независим царист. И площада асфалтира, и дипломиран лекар докара, за завист на осем околни села, и селски туризъм завъди в Славейково – то японци, то ирландци, холандци и даже един швед идва лани да бие масло и да плете терлици.

„Хмм – разказваше важно впоследствие бай Ставри. – Отговорност, така да се каже. Респект! Авторитетът на цял народ, един вид, лежеше тогава на нашите плещи. Как щяха да погледнат на нас, ако мога така да се изразя, нашите европейски партньори? Не трябваше да се допуска, евентуално, да си уронваме престижа.“

Пуфтеше бай Ставри и изтънко обмисляше ползите и вредите за селото от това да съобщи на пресата, армията или президента. Ще гръмнат, значи, централните новини, ще ги изтипосат, един вид, на първа страница и какво? Тълпи репортери. Игла да хвърлиш в Славейково, на журналист ще падне, ще нищят, ще душат, ще преобърнат селото с главата надолу, пък ще си заминат и толкоз. Всяко чудо – до следващата емисия. И само лошо име ще им излезе, че са ги развявали по първите страници, като някакви политици или мошеници...

Армията ще отцепи района, ще въдвори ред и ще докладва на НАТО-то. Пък НАТО-то хич, ама хич няма да си поплюва. Ако вземе да го ши-

бне параноята, евентуално, може цяло Славейково да изтрие от лицето на земята, ставали са такива работи, знаем си го ние НАТО-то...

Да се обадиш на президента, си е престижно, ако може така да се каже, ама друго освен единия гол престиж от президента не чакай. Най-много да хукне с делегация из Европа, да трупа престиж покрай извънземните и да троши, хмм, народна пара...

– Ама-ха! – внезапно реши бай Ставри и смачка фаса със замах. Че защо пък да не остане на славейковчани сами да се оправят с извънземните? Без да ги притискат отникъде и без да се сдобият с лоша слава. Така, де. Какво им е, че да не се оправят.

Славейковчани вече усърдно се трудеха да се отсрамят пред гостите. На масата за непушачи скоро се появи и сирене камамбер собствено производство, и патица по пекински, ама с кокошка, и прочутият дамски каприз на леля Веска. Докторът щедро черпеше узо и обясняваше на немски, английски и латински смисъла на думата „наздраве“ и обичая с чукането на чашите, а даскал Христо щеше да си счупи ръцете да превежда на жестомимичен език.

– Така! – все по-уверено пуфтеше бай Ставри. По никой начин Славейково няма да се изложи.

Пришълците оглеждаха отрупаната маса с явен интерес. По-дребният измъкна неясно откъде мъничко устройство, подобно на цифров фотоапарат, и населението мигом затаи дъх.

Нещото светеше цялото в бледозелено. Държейки го с две ръце, гостът го прокара внимателно над сервираните деликатеси.

– Аха! – възкликна разбиращо докторът. – Това трябва да е своего рода скенер. Проверява си човекът кое е ядливо за него и кое не е. Правилно! Чужд организъм, друг метаболизъм и прочие. Я да видим сега какво ще си хареса...

Устройството остана обидно безразлично и към извъртяните блюда и към изтънчените сладкиши. Не трепна дори за любимото на всички туристи кисело мляко с мед и орехи, нито за редовно жънещите успех чубрикови наденички на дядо Цвятко. И чак в края на масата засия с радостно златисто сияние. А там, за общо недоумение, се намираше само стандартната за всяка кръчмарска маса украса – керамична ваза, а в нея живописен натюрморт от дрянова клонка, сухи цветя и наниз от люти чушки.

Дребното извънземно се пресегна и чупейки пръсти като одеве, размачка хубаво две люти чушки между ръцете си. Щипна от пипера и поръси в отвора под очите си. За няколко секунди цялото засия в златисто. После сиянието избледня и само около главата му остана ясно различима нимба.

– Брей, какво му стана бре, докторе? – осмели се да наруши общото вцепенение леля Веска.

– Ами това, дето го виждаш, лельо Веске, е живото доказателство, че извънземните ни посещават от векове. Още от библейските времена. Навярно подобна реакция са наблюдавали нашите древни прадеди и в невежеството си са я взели за божествено проявление на святост.

– Тъй, тъй. Ами то, каквото си е кльощаво и облещено, досущ е като иконата на преподобния мъченик Онуфрий Габровски!

Леля Веска беше войнстващ атеист по природа и по убеждения, но от чист интерес към изящните изкуства беше разучавала подробно иконите и стенописите в отворената предимно за туристи селска черква. Пак тя оприличи по-високото извънземно на светия Прокопий Пчелар и така неволно стана кръстница на височайшите гости.

Онуфри и Прокопи помачкаха лютите чушки, пощипнаха и похапнаха от пипера, после дълго сияха доволно в интимната атмосфера на кръчмата, докато славейковчани унищожаваха общата софра и спореха задушевно дали е Сириус прародината на човечеството, или Орион; що за космическа установка е пирамидата в Гиза; виждат ли се в облачно време от орбита фигурите по платото Наска и как точно се е възнесъл в космоса възкръсналият Исус. Търсеха от време на време и пришълците за арбитър, рисуваха им с чаши съзвездията, писаха формули с вилица върху салфетка, но извънземните все така блажено и безучастно си светеха, а Онуфри ронеше лют пипер на купчинки. По тъмно се разотидоха, подпийнали и щастливи, а гостите си заключиха в кръчмата, повити в облаци тютюнев дим.

В мъдрото утро първо бе забелязана липсата на космическия кораб. Варелите за смет си бяха по местата, все така срамно неизхвърлени, но малката блестяща машина я нямаше. Даже и следи нямаше по излисялата трева, нито странни концентрични отпечатъци по асфалта, нито барем статично електричество околовръст.

– Брех, майка му да е...! – разядоса се Киро, отбелязвайки липсата, има си хас някой крадлив тарикат да го е задигнал нощес! За такава излагация прошка няма да има! И милост няма да има нито към куция крак на Ламби Арапчето, нито към бедното и изпълнено с репресии и злощастия буржоазно детство на Митьо Пирона. Да си примъкват едно-друго от задните дворове и бунището, хайде, иди-дойди. Ама да лепнат такова петно върху честта на Славейково – прошка не!

Почервенял от праведен гняв, Киро подбра кмета още недопил си кафето и двамата търтиха към кръчмата да събудят гостите и някак да замажат положението. Бай Ставри отключи питейното заведение с резервния си ключ,

почука дискретно и промуши глава в тежката смрад на мастика и фасове.

Онуфри и Прокопи ги нямаше никакви.

Вратата си беше надлежно заключена, прозорците – със завеси и непокътнат слой прах, камината – със затворен отвътре капак, а нанизите от люти чушки по масите – очушкани до шушка. По пода се стелеше мозайка от семе, трохи и пепел. Обаче извънземните се бяха измели. Възнесли се бяха, един вид по терлици.

– Ей сега вече, кмете, майката си е...! – обяви извънредно тежката ситуация Киро и посочи тържествено под масата за непушачи.

Бай Ставри поразбута столовете и приклекна до масата.

Клечи и пухтя като локомотив бая време, преди да дойде на себе си. Защото под масата се кокореше и мъждукаше мъничко колкото коте извънземно.

– Кукувициии! – виеше на умряло баба Калинка. – Такива излязоха, кмете, твойте извънземни: кукувици! Подхвърлиха ни отрочето си и отлетяха да си светулкат безгрижно някъде другаде, да опустеят дано!

Цяло Славейково се беше събрало на местопрестъплението. Върху набързо почистената маса беше положен извънземният младенец, който се блещеше любопитно и махаше с ръчички и крачета.

– Ето поредното доказателство, че са ни посещавали и преди. Замислете се например за символиката на чушката във фолклора. Неслучайна е според мен връзката ѝ с представата за секс и опложданe в древните сватбени ритуали на народа ни...

– На вятъра ги приказваш, даскале, и след дъжд качулка. Да се беше присетил снощи, като налетяха на чушките!

– Кой да ти знае бре, Цвятко, че тъй благочестивото им на вид светене е било толкоз греховно?

– Наивен народ сме това българите, лельо Веске, наивен и прост. Хвалим се уж с прочутото си гостоприемство, а пък то си е чиста простотия. Германците например, както и другите северни народи, съвсем другояче се отнасят към чужденците...

– Стига ни ги навира пред очите тия германци, докторе, ако мога така да се изразя. Ние, ако бяхме германци, евентуално, хич нямаше да се трогнем за това сиротинче. Обаче германци, хмм, хмм, не сме. Имаме си дете в селото и сега ще му носим отговорността!

Волно или неволно, бай Ставри беше произнесъл една магическа думичка в необичайно дългото си изказване. „*Дете* в селото“. Думата се завърти като пчела майка в общото неспокойно жужене и насочи рояка от мисли в кошера към злощастната маса за непушачи. Върху нея вече не лежеше някакво из-

вънземно бреме, а мъничко живо същество, изискващо нежни грижи.

Леля Веска се престраши да се пресегне, подхвана го в дланите си под мишниците и вдигна мъничето, сякаш искаше да го огледа. То се ококори срещу нея, примигна два пъти и протегна ръчички. В следващия миг леля Веска вече го гушкаше до гърдите си и мяташе войнствени погледи наоколо, накокошинена като квачка.

– Ти хубаво викаш дете на това зеленото нещо, кмете. А да не би да забрави откъде се е взело? Даже бозайник не е, нито картина приема, нито звуци издава, не знаем дали е разумно и колко, може и опасна зараза да крие...

– Абе, даскале, родителите му чак толкова чужди и опасни не бяха. Единствено ме притеснява, че не знаем с какво да го храним – загрижено се обади доктор Бисеров.

– То само ще си каже, да не е глупаво! Ще му предложим ние и то каквото му се прияде, ще си поиска! Нали така, пиленцето на леля?

– Може храната му въобще да я няма на тая планета...

– Бре! Щом майка му и баща му лютите ни чушки ядоха и се не отровиха, да опустеят дано, все нещо ядливо ще се намери и за него в Славейково. Я, Веске, дай на мен да го подържа, пък ти иди донес прясно козе мляко, да видим. Ехее, деца като мечки е отгледала баба ви Калинка все с козе мляко, та тая душичка ли няма да можем да нахраним!

Разтичаха се славейковчани и също като предния ден наредиха софра, само че бебешка. Мляко и прясно, и кисело, и крем-карамел, и сокове, даже хумана се намери, останала в нечий килер. Поднасяха бебето към всяка купичка, то се дърпаше и жално извърташе очи.

– Само да не се окаже, че пие човешка кръв – изкиска се Митьо Пирона и си спечели една хорова попържня.

Накрая вдигнаха ръце и увесиха носове.

– Кмете, вземи почерпи по едно, че майката ни се е... – нещастно прикани Киро и се почеса под каскета. И пак Киро, с набитото си око, пръв забеляза, че мъникът се взира втренчено в чашата му с мастика и мига.

В тръпнеща тишина му наляха едно малко.

Бебето гаврътна мастиката на екс, копирайки до съвършенство жестовете на горския, и покрай главицата му просветнаха сребристо-розови искри.

– Божке, помилуй! – прекръсти се баба Калинка.

Продължиха храненето с гроздова, бренди, светла и тъмна бира. Мъникът пиеше като смок и пръскаше искри като панаирджийски конфети. После минаха на ром, сливова и червено вино. Бебето демонстрира предпочитание към високия градус, отличен вкус за домашен алкохол и добри

обноски: даже не помирисваше, преди да се чукне любезно с всички.

– Ще стане човек от тебе, мойто дете – пророкува Киро. – На всяка цена трябва да ти изнамерим мезето.

– Умно хлапе си ни ти – не остана назад в похвалите и даскал Христо, поолюля се и размаха пръст. – Още утре почвам да те уча на жестомимичен език.

– Стига му наливахте бре, срамота е! Ще ми опиянчите детенцето...

– То не е опиянчване, ами е кърмене, стой си спокойно, лельо Веске. Едно време древните българи смесвали кърмата с вино, да растат силни мъже и страстни жени.

– Дали няма да си хапне и от чубриковите наденички, а? Щом ми одобри сливовата? Онез вагабонти майка му и баща му даже не ги вкусиха, обаче детето си е къде-къде наше момче...

– Юнака на баба! Хем здраво носи на пиене. Не като моите синковци, трезвеници и вегетарианци, да опустеят дано, дето като ми дойдат на Коледа, с половинка водка ги събарям под масата...

Още в ранния следобед всички славейковчани бяха вече здраво накърмени. Донейде виновно беше и мезето – като си подложил хумана и кисело мляко, стигат ти две мастички да се насвяткаш. Това всеобщо опиянение беше причината за ширещите се съмнения в реалността на последвалите събития.

За няма и три часа бебешокът погълна стограмка гроздова и двеста мастика, половин шише от сливовата на дядо Цвятко, бутилка бяло и две червено вино, шест бири, голям ром и малко бренди, кафена чаша вишнев ликьор, кафена чаша бадемов аперитив и един напръстник тройной одеколон, ей тъй за проба. След всяка чашка изглеждаше все по-малко безпомощен и все повече човек.

Внезапно скочи от скута на баба Калинка и хукна навън. Решително хукна, нито пълзеше по бебешки, нито залиташе. Славейковчани се юрнаха след него, тласкани от нездравото любопитство да го видят как и какво пикае.

Но дребосъкът не беше излязъл по нужда. Стремително прекоси площада, право към варелите за смет. Повъртя се около тях и поръкомаха, някак възмутено и заканително.

– Право е детето, кмете – подкрепи го леля Веска с ръце на кръста. – Тия варели вече вонят до възбог. А като дойде време за плащане на таксата смет, ние оглушки правим ли си?

Сякаш в отговор на протеста ѝ, мъничето подхвана единия варел и с гузен вид го изсипа на смърдяща купчинка. Изправи празния варел и се покатери в него. Примигна печално срещу славейковчани и хлопна капака. За секунди варелът се обви в сребристо сияние и се въздигна към

ясното небе. Повъртя се като заблуден куршум над селото, увисна за миг и изчезна.

– Брех, маааайка му! – подсвирна Киро. – Все сме виждали пияни хора, ама това изпълнение е един път!

Цяло Славейково дълго се взира в небето, заслонило с длан очите си, докато осъзнае драматичната истина, че звездното дете си беше заминало.

Часове наред, покрусени от загубата, хората не бързаха да се прибират. Мотаха се по площада, седяха мълчаливо по пейките пред кметството и печално изтрезняваха. От време на време някой отиваше при варелите и зяпаше тъжно разсипания боклук.

– Е, ами така... – откърти тежко пред унилото събрание бай Ставри и с видимо неудоволствие си допуши фаса. Едва тогава се разотидоха.

Привечер както винаги се събраха отново в кръчмата, но нито им се пиеше, нито им се приказваше. На другата вечер – пак така, хем беше неделя и бе ред на докторчето да черпи. Даже на Киро горския не му вървеше глътката от скръб.

„Алкохолен делириум и случай на масова хипноза – обясни им доктор Бисеров, понеже научното обяснение на събитието бе светъл лъч във всеобщата безутешност. – Невъзможно е да отлетиш с варел за смет, с колкото и градусов алкохол да си се насмукал. Противонаучно е и антифизично. Ако някой от нас се подложи на хипноза, може би ще изтръгнем от подсъзнанието му истината какво всъщност се случи...“ Обаче доброволци за хипнотизиране липсваха.

В понеделник дойде сметовозката. Селото се вдигна като един, да си търси правата за пропуснатото петъчно сметосъбиране, стана голяма олелия, един от работниците се озъби на Киро, та за малко и бой да стане, кметът написа официално оплакване до шефа на фирмата им, и така животът си потече по старому.

Само няколко незначителни дреболии останаха за спомен от чуждопланетните гости. Щракащото коляно на баба Калинка бе чудодейно изцерено, докато беше дондуркала извънземното, а още по-чудно беше, че внукът ѝ Жорко прекара в Славейково почти цялата си ваканция, взирайки се в небето с напразни надежди.

Леля Веска, която най-дълго бе гушкала бебешока, почна да залепя метални лъжици на дланите си и да познава кръвното, без въобще да го мери.

Даскал Христо Нямкото преподаде на всички в кръчмата уроци по жестомимичен език, просто за всеки случай.

А дядо Цвятко вече редовно сервираше на туристите сочни чубрикови наденички и превъзходна сливова ракия „Звездно гориво“.

21.02.2007 г.

Георги Христов

Прошка за грешните

Събуди ме неистово мяучене. Някакси не ми се искаше да отварям очи, но тая котка... Опитах се да определя откъде точно идва звукът и мързешката протегнах ръце. Разбира се, не улучих с няколко сантиметра, ако се съди по ужасното фучащо съскане. Повдигнах глава и отворих очи. Черна котка бе опряла гръб в близкото дърво и свирепо показваше острите си като игли зъби. Посегнах да я хвана, но ръцете ми натежаха като олово. Погледнах към тях и запищях от ужас. Само главата и дланите ми се подаваха над окапалата есенна шума. Стреснато от вика ми, четириногото се изпари яко дим. Ега ти късмета, караконджулясах! С лявата си ръка започнах да отривам дясната и спомените ме връхлетяха със силата на товарен влак. Кавгата с братята Каратанас и Манол... ударът с ножа... Мръсниците ме бяха захвърлили недалеч от старата воденица и ме бяха погребали неопят! Добре поне, че скоро валя, та пръстта бе рохава... Че и шума нахвърляли отгоре, мискините му с мискини...

– Сега ми елате, уроди – ревнах силно, колкото да си чуя гласа.

Измъкнах се от пресния гроб и веднага усетих силна жажда за кръв. Огледах се от глава до пети. Дрехите ми същите, нищо им няма. Аз и приживе си бях писюр, та кой би обърнал внимание на дупката в гърба ми и мръснокафявото петно на антерийката? Само тялото ми едно таквоз, като гумено, гаче няма кокали. Колко ли дни бях лежал, та бях тъй изгладнял?

– Кой там? Вика ли някой? – чух гласа на баба Пена, жената на мливаря.

– Пено мари, ела и помогни – викнах аз.

Жената замълча, мръкваше се и я достраша.

– Пено, аз съм, Продан от Граматиково! Ела и помогни, че не мога да стана, май си счупих ногата!

– Ууу, ти ли си бре! Аз рекох да не'й некой лош чиляк. – Бабата затътрузи нозе към мен.

– Дай ръка, дай! – обадих аз и когато старицата я протегна, вложих всичките си сили и скочих връз нея. Даже не успя да извика, толкова бързо изсмуках рядката ѝ кръв. Не ме засити и наполовина, но по-добре от нищо. Бутнах трупа в храсталаците и тръгнах към воденицата. Стоте метра дотам изминах в тръс. Бай Гено, улисан в работа, целият бял от храната, която мелеше, дори и не чу хлопването на вратника. Изчаках го да стане и да обърше потта си с ръкав, и както бе с гръб към мен, обхванах двете му ръце и извих лактите им един към друг. След това направо го заръбах за врата. От гърлото му изскочи дрезгаво хъркорене, но аз само впих по-здраво зъби и засмуках. Як беше дядката, та се бори минута-две, но всуе. Олапах го за нула бройки. Тялото хвърлих в брашното и то потъна като във вода. След това спрях колелото и досадното скърцане на

мелничния камък бавно утихна. Тогава чух магарешкия рев. Тъпото добиче ме усети и гръмогласният му рев огласяше половината гора.

– Марко, без тия, мойто момче! – изревах силно и излязох навън. Изпънало врат, добичето се мъчеше да отскубне юлара, вързан здраво на една от гредите до яслата. Когато го доближих, захвана да хвърля къчове.

– Е де, е де – рекох. – Не ти беше ред, ама като надаваш глас, кой ти е крив?

Издебнах го внимателно и когато задните му крака се спуснаха след поредния ритник, се метнах върху него. С дясната ръка бръкнах в ноздрите му и извих главата му надясно и назад. С лявата, влагайки всичката си сила във върховете на пръстите, разкъсах артерията на врата му. Наведох се, та и от него пих. Изведнъж се почувствах страшно силен. Огледах се и видях, че кожата ми не виси отникъде, а тялото ми е налято като на цирков здравеняк. Поех с бодра крачка към село, където ме чакаха бъдещите жертви и четири трудно решими проблема. Баснарката, Предачката, Грънчарят и Ковачът. Справех ли се с тях, цялата област ставаше моя.

По потайна доба наближих последните къщи. Тихо се запромъкнах, да не ме усетят местните псета, че тогаз край на отмъщението. Стобора на Каратанас преодолях леко и тихо, като сянката на пиян калугер. Зяносах вълкодава му и се приближих до неговата гордост – черноглавия коч. Чак от другите села идваха да го цанят за разплод. Каквато и история да захванеше в кръчмата, винаги стигаше до подвизите на вълнясалия четириног самоходен полов орган.

– Мъст – прошепнах и отхапах гръцмуля на добитъка. Стиснах муцуната му с ръце и го тръшнах ловко на земята. Не бях гладен, но пийнах от тръпчивата кръв. Странно, неприятната миризма не ме подразни. Къде с нокти, къде със зъби, отделих главата от торса и я занесох до входната врата. Още вдигаше пара, когато я посадих на постланото отпред чердже. Клепачите вдигнах и ги подържах, та да останат очите отворени.

Час по-късно се чудех каква злина да сторя на Манол – предателя, който тъй сръчно ме набучи на ножа... По-бедният брат нямаше много дамазлък. Най-голямата му гордост беше ракийката, която вареше, но тя сега не ме интересуваше никак. Тогава чух дрънченето на веригата. Ами да! Сибирската лайка – любимото им куче! Добре че промърда, та да се сетя. Кучката беше едра, та и вратата на колибката достатъчно широка и успях да се намъкна до кръста в нея. Усетило непривичната миризма, псето скокна веднага, но докато изръмжи, му прекърших врата като на пиле. Измъкнах се без трудности от бърлогата, а лайката оставих вътре.

Реших, че представителите на Градивната сила във Вселената ще представляват по-малка опасност, ако ги утрепя един по един. Насочих се към къщата на баба Неда, единствената жена в селото, която още предеше лен. Когато се запровирах през желязната решетка на прозореца, видях, че Луната се е наклонила силно към хоризонта. Наближават първи петли! Потиснах паниката и се замислих. Трябва да не се издавам, не и от първата нощ. Значи? Не трябва да прилича на убийство, заповтарях си на ум и се огледах. Прела беше, разбира се.

Взех старото вретено, оставено до огнището, и тихо се приближих към леглото. Спеше дълбоко. Тъй си и умря, спейки. Прицелих се внимателно и забодох острия край на дървения примитивен уред право в сърцето ѝ. Сключих ръцете ѝ около вретеното и я положих на пода. Преместих менчето с вода недалеч от краката, уж че се е спънала, отивайки към леглото. Тъкмо навреме – селските петли се обадиха. Време беше да се махам.

На следващата нощ, като разбунен пчелен кошер, селото дълго не утихна. Усетиха, че нещо става, ама още не разбираха кой съм. Мъжете по-дълго се задържаха в кръчмата, а жените стояха будни до късно по къщята, та не ми остана много време за действие. Ама бай Пано, ковачът, се оказа лесна плячка. То какъв ли ти ковач през двадесет и първи век, ама поназнайваше туй-онуй. Кое подкова да изкове, кое клинци, или сърп, вила... Биваше го, биваше го. Само дето бая попийваше. Хванах го пред вратника на неговия двор. Докато се назлъндисваше с портика, го сграбих изотзад. Изядох го половината, та да остане малко кръвчица и да се поразлее, наръфах го тук-там, сякаш псета са го дъвкали, и го проснах на земята. Не знам с каква скоросмъртница се беше налюскал, ама чак мене хвана!

На другия ден, малко преди обяд ме събуди воят на оплаквачките. Ужасно раздразнен се надигнах да се порадвам на моето дело, щото погребваха Неда. Като се изправих, ми се зави свят. Мама му стара, и в отвъдното махмурлукът си е махмурлук! Закътан, видях как процесията стигна досами края на селото. Откъм дерето, явно от чешмата, идваше жена с два бакъра вода. Веднага вдянах. Мъртва вода! Пийна ли от нея ... ела, че ми трябваш! Добре че завърших Строителния техникум в Бургас. Веднага с точния си окомер определих курса им на пресрещане. Денивелацията не им позволяваше да установят визуален контакт, преди момата да се качи на шосето и траурящите да излязат от селото. Полуприведен се затичах към канавката, тъй услужливо направена отстрани на частично асфалтирания път. Като стигнах дотам, грабнах първата ръждясала консерва (предимствата на цивилизацията), която ми попадна, и я закопах под наклон. Колкото сбере – толкова, рекох си и плонжирах в близкия храсталак. Когато се срещнаха, жената се прекръсти и изля водата в канавката. Мислено се потупах по рамото за хитростта и стиснах челюсти да не завия от болка по похабената течност, която попиваше в пръстта. След малко вече нямаше никой и хукнах към ръждясалия отпадък. Екстра! Имаше не по-малко от три-четири едри глътки. Да живее леката промишленост, казах си вместо тост и глътнах съдържанието ведно с ръждата. Веднага силно ми прилоша и едвам се довлякох до храсталака, където моментално изпаднах в несвяст.

Късно същата нощ се събудих преливащ от енергия. Усетих в себе си небивала мощ и... ужасяващ глад! В селото ме чакаше изненада – бай Петър го нямаше вкъщи. Помаях се малко и се сетих, че ако е правил през деня грънци, ще ги пече в сламата отзад. Ръмеше досаден късноесенен дъждец и не можех да видя пушек. Почуках на вратнята.

– Бай Пешо, аз съм бе, Продан! Отвори, че се оквасих! – викнах.

– А! Продане! Що щеш тука, бря? – отвърна старецът и отвори. – Я, какъв си блед! Май бая си се намръзнал. Влизай, влизай!

Намъкнах се вътре и се приближих до огнището (но не много близо, щото...). Мъжът сипа от бутилка половин водна чаша жълта течност и каза:

– Я пийни малко ракийчок да се сгрееш!

Дядото протегна ръка към мен, подавайки стакана. Пази се от изцапаните му с глина ръце, повторих си наум, че горят кат' огън! Хванах дясната му ръка до лакътя с моята лява, стиснах силно и рязко го дръпнах към мен. Скоросмъртницата се разплиска във всички посоки. Възрастният човек загуби равновесие и политна напред. Улових протегнатата му напред лява китка и рязко я завъртях по посока на часовниковата стрелка. Със сух пукот костта му се счупи още преди да се сблъскаме.

– Ууу – свари да извика старикът и аз впих зъби в шията му.

Немощните му опити да извика скоро секнаха. Като приключих, го вдигнах за проба с една ръка. Няма съмнение, ставам по-силен и по-силен. Захвърлих трупа сред неизсъхналите грънци и тръгнах към дома на баба Маруля, баснарката.

Още щом влязох през незаключената ѝ врата, разбрах, че нещо не е в ред. Точно срещу ми, бабата ме бе загърбила, мрънкаше нещо под носа си и хвърляше билки в медно котле, окачено над жаравата. Съвсем внимателно и предпазливо направих две крачки напред. Стресна ме хърхорещо съскане. Погледнах наляво и видях Мъроко, черния ѝ котарак. Този път, незнайно защо, се уплаших аз. Може би защото който не избяга от мен, а само се наежи и зафуча. Чух свистене и отново погледнах напред. Врачката беше хвърлила през рамо камък. Когато ме доближи, той изведнъж лумна в ярък оранжев пламък. Нямах време даже да извикам, камо ли да се наведа. Тъкмо извивах устни да се изсмея, когато безобидното камъче ме удари в дясното рамо и отскочи. Сякаш ме блъсна булдозер. От мощта на удара се завъртях около оста си и сигурно щях да усуча смешно крака, ако не бях отлетял като брулен орех. Сварих да затворя клепачи миг преди да се стоваря върху входника. Вратата се разпадна на трески, а аз се прекатурих още веднъж през глава.

– Уааа – заревах от ужас и болка. Скокнах и хукнах към гората. И тъкмо навреме – два-три камъка просвистяха край мен. Старата баячка ме беше чакала!

Като дотичах до горичката, задълбах навътре до „самодивската трапеза". Пльоснах се без дъх на тревата на неголямата полянка и задишах на пресекулки. Ако не бях пил мъртвата вода, камъкът щеше да ме пробие като куршум. Лека-полека болката отшумя. Дойдох на мене си, но бях страшно отмалял. Утре ще им дам да разберат, помислих си и изпаднах в безпаметност.

На сутринта ме събуди необичаен шум. Чувствах се отлично, а раната ми бе напълно заздравяла. Така е – самодивските места цена нямат за мъртвци като мен. Пълно изцеляване и прилив на свежи сили. Станах. Бях две трети пълен, но имах нужда от още свежа кръв и реших да изследвам трясъците и тропането. Изминах има-няма стотина метра и ги видях. Мъжката част от населението напредваше в началото на гората в доста стегната редица. Някои бяха навлекли кукерските си носии и дрънкаха хлопките. Всички носеха дълги метални

шишове. Водеше баснарката, която ситнеше полека, отвреме-навреме вдигаше ръцете си отпред до нивото на главата и после рязко ги спускаше надолу, сякаш плуваше бруст. Очите ѝ изглеждаха затворени, но аз знаех, че така вижда даже по-добре, и не се издадох.

Десетина метра пред тях и пред мен имаше поляна. Да ги атакувам челно нямаше смисъл. На по-широкото щяха да ме обградят и да ме набучат на металните пръти. Реших да ги измамя – щом навлязат в дъбравата след поляната, да ги атакувам отляво, през малката падинка. На техния десен фланг видях Манол, редно бе той да е пръв. Когато хлътнаха сред дърветата, хукнах с все сили в широка дъга. Исках да атакувам странично и да ги помета, преди още да се усетят. Стигайки падинката, неочаквано се спънах на абсолютно равното място, превъртях се във въздуха и тежко тупнах по гръб. Моментално десетки остриета ме пронизаха и изскочиха от корема и гърдите ми най-малко една педя. Странно, но не изпитах болка, а само някаква смазваща премала. Разбрах, че не аз тях, а те мен бяха измамили, и вдигнах с усилие поглед нагоре. Тънка ленена нишка свързваше две дървета на няколко пръста от земята. Всички се сбраха околовръст, вдигнаха шишовете и щяха да ме довършат, но вещицата само вдигна широко разперени ръце и те спряха. Тя чакаше нещо. Може би да проговоря? Изплюх събралата се в устата ми кръв колкото можах, изкашлях конвулсивно останалата и прохъхрих:

– Пак... ще се... срещнем ... в друг живот!

Всички стояха като вкопани, само Манол извика:

– Умри, кръвопиецо!

Пристъпи напред и вдигна здраво стиснатия с две ръце шиш над главата си. Изчаках до последния възможен миг и със свободната си лява ръка силно избих върха на желязото. Той политна напред, вкопчих се в ръцете му и го дръпнах силно към мен. Сгромоляса се отгоре ми и за да не се измъкне, сключих двете си ръце около врата му и го притиснах силно. Нечовешкият му вой се смеси с хрущенето на черепа му и отвсякъде бликнаха смесени мозък и кръв.

– Ти идваш... с мен... предателю... – прошепнах в ухото му.

Баснарката занарежда напев и хвърли камък отгоре ми:

– ... отивай си, веч отмъстен. Когат са върни тоз камен, тогаз да са върнат и мойти думи!

Изведнъж видях цялата картина някак си отгоре. Сияйна светлина ме озари и осъзнах цялата нелепост на кавгата с двамата братя за педя земя, която навлече на всички толкоз беди. Погледнах встрани и видях астралното тяло на Манол, който още се мъчеше да се върне в тленната обвивка. Препратих към него късче от вселенската обич, която бях изпитал, и мислено му прошепнах – СПРИ НЕ СЕ ИЗМЪЧВАЙ ЧОВЕЧЕ ТАМ КЪДЕТО ОТИВАМЕ НЯМА НУЖДА ОТ НИЩО ПОВЕЧЕ ОСВЕН ТОВА КОЕТО СМЕ. Изглежда ме разбра, защото престана да се инати и прие в себе си ИСТИНАТА. ПРОЩАВАЙ И ЩЕ БЪДЕШ ПРОСТЕН достигна до мен и посегнах да го прегърна. Вълната искрена любов ни обгърна и двамата излетяхме заедно към дълбините на Всемира.

Разказът е отличен със специалната награда на журито в Националния конкурс за младежки разказ с фантастичен сюжет, свързан с миналото, настоящето и бъдещето на Бургас, Бургаския залив, морето и екологията, през 2009 г.

Гергана Велева

Когато ме целунеш

Внезапно Андрей се събуди. Макар и студена, стената на църквата „Сурп Хач“, в която бе опрял гръб, бе непоклатимо спокойна. Мекото му леговище от велпапе бе до паметника в арменската църква. Всъщност „леглото“ му беше временно отстъпено от Никола Ташев, когото всички от Маршрута наричаха Отшелника-бохем. Тая нощ той имаше бизнес поход в съседен квартал. Бохемът е най-добрият познавач на металните отпадъци. Но има едно желязно правило – никога не кради, питай и го вземи! Той беше върлинест, слаб като овчарска гега и много сладкодумен. Знаеше всичко и често обърквaше главата на Андрей с разни истории за поети и философи. А мястото на отшелника беше наистина VIP. На една крачка от черквата имаше ресторант, а в кофите му се намираха... абе, от пиле мляко, както се казва.

Андрей потръпна. Но не само от студ. През дупките на жълто-ръждивото му одеяло проникваше виолетова светлина. Странното сияние се процеждаше от цепнатина в земята. Андрей вдигна лявата си ръка. Евтин пластмасов часовник, със светла зеленикава каишка, просветна и показа часа: 2:22. Странното съвпадение го накара съвсем да се събуди. Той скочи от картоните и скоро откри източника, смутил съня му. Между два плочни камъка от пътечката извираше светлината. Сиянието заслепяваше големите очи на Андрей. Той понечи да я докосне, но в този миг всичко угасна. Андрей огледа мястото и под лунната светлина съзря малък пръстен. Развълнуван, той започна да разглежда малкия бронзов ринг. А той беше съвсем обикновен, с малко топче върху него, голямо колкото зърно от леща. На зрънцето имаше мънички букви, ето, прочете ги: Р.И.

Андрей не беше уплашен. Напротив, сърцето му бе пълно с радостни емоции и той усещаше, че е участник в малко чудо. Постави пръстенчето на кутрето, само там му ставаше, и то не съвсем, и заспа.

– Ставай, миличък! Ще настинеш.

Момчето се надигна и видя две свои приятелки, 60-годишни дами, които всеки божи ден идваха рано на черква. Едната от тях, по-едрата, му подаваше курабийка. Андрей отвори уста да благодари, но те вече отминаваха. Никой не го изслушва... И не само сега. Седемнадесетгодишен днес, той обикаляше по Маршрута от десетина години. Помнеше смътно родителите си. Знаеше, че са загинали при катастрофа, но нищо повече. Повлечен от тези мисли, Андрей пое по обичайния маршрут и забрави за пръстена и снощната случка. Маршрутът е неговия свят. Тук са приятелите, тук са спомените, и добри, и лоши. Ето,

пенсионираният училищен директор Гулев е маниак за спасяването на Бургас и събира луминисцентни лампи и батерии. Отшелникът-бохем е любимецът на Андрей. В беззъбата усмивка на Ташев той откриваше толкова топлина и сърдечност, колкото никой друг не можеше да му подари. Предпоследен, преди ромите, по Маршрута минаваше Мишо Яшина. Любител на спортни вестници, биренки и ученик във Вечерна гимназия. Той събира дрехи, най-вече спортни фланелки. Беше винаги добронамерен и най-забавен от всички.

Радостно подскачайки по „Лермонтов“, Андрей нямаше желание за работа. Нещо го отклоняваше от обичайните занимания. При втората кофа се случи нещо необичайно. Парче тебешир се търкаляше сред нечистотиите, Андрей го взе, леко пребледня и изпадна в транс. С лявата си ръка написа на ръждивата ламарина странни думи:

„Градът на свободата и поезията
нима сред Ада ще залезе...“

Някой друг водеше ръката му. Той изписа с разкривени букви странния текст върху оградата на болницата, на три кофи за боклук, на пейка в градинката. След като го надраска на един спрял пикап пред закусвалнята „Бакалови“, момчето свърна към задния двор на Френската гимназия. Номерът на пикапа бе А 02 22.

Едно черно коте пресече пътя на Рая. Тя започна обичайните заклинания срещу черни котки, но бързо спря, защото позна малкия Добри – котарака на Моника. Добри не можеше да носи лош късмет. Та Моника е най-добрата ѝ приятелка. Тя притежаваше най-сините огнени очи на света, с които блокираше всички фотографи. И не само тях! След като отмина Добри, Рая ускори крачка, въпреки че не закъсняваше. На завоя преди гимназията, върху задната врата на буса за закуски, тя видя стиха. Бавно се приближи и го прочете още три пъти. Момичето блокира и не можеше да повярва на очите си. Така започваше стихотворението, което написа снощи. Никой не беше го прочел все още, а днес той я гледаше от вратата на някакъв мръсен пикап. Рая бе съкрушена. Това значеше само едно – това са чужди думи, прочетени или чути някъде. Тя искрено страдаше от този факт. „Не съм никаква поетеса, а просто жалък плагиат.“ Тази мисъл я обсеби. Тя влезе в училище и първите ѝ часове преминаха като в кошмарен сън.

Голямото междучасие Рая изскочи навън, без да слуша предложенията на приятелките си. Слезе за секунди по стълбите и се затича към „Бакалови“. Но бусът вече беше заминал заедно със стиха. Механично си купи сиренка и разсеяна и натъжена влезе през задния вход на училището. Зад кофата притича жълт мръсен пес и я повали на земята. Захапа сиренката и побягна. В този миг се чу властен вик:

– Сандокан, спри! – и до Рая се приближи момче със зелено палто, огромни кубинки и смачкана омазнена офицерска фуражка. Очите му излъчваха смирение и топлина. Шарките в кобалтовите му ириси накараха Рая да потъне в тях като стар кораб в морски дълбини. Тя бавно се надигна, а момчето ѝ подаде сива

салфетка, някога била носна кърпа. „Вземи, тече ти кръв!“ Рая взе салфетката и започна да бърше окървавените си длани. Дори забрави да благодари. Сандокан я наблюдаваше и безгрижно махаше с опашка.

Звънецът я привлече като магнит и тя побягна към училището, но усети, че постъпи твърде невъзпитано, и се обърна да благодари. Двамата приятели се отдалечаваха един до друг. Дългото зелено палто на момчето се поклащаше от ударите на кучешката опашка. Изведнъж го видя – стихът бе изписан и върху кофата с боклук. Бързо върна лентата назад и се сети, че ръката на момчето беше изцапана с тебешир.

– Сандокаааан! – викна силно Рая.

Двамата приятели се обърнаха едновременно. Песът веднага се върна, скочи и облиза лицето на Рая с топъл и грапав език. Тя падна на земята. Младият „офицер“ бавно се приближи, подаде мръсната си ръка и се представи:

– Приятно ми е, Андрей! Сиренката ти е почти цяла, Сандокан само я опита.

– Аз съм Рая – промълви тя, като се изчервяваше. Беше вперила очи в усмивката на момчето, по-светла от изгрев над Бургас.

– А това е Сандокан!

Кучето пак се опита да повали Рая, но властният офицерски глас го спря.

– Ти ли написа това? – попита засрамено Рая.

– Да.

– Откъде си го чул?

– Арменският бог ми го прошепна – каза иронично Андрей.

– Моля те, това е важно за мен.

– Ела седни, ще ти разкажа моето странно приключение.

Звънецът пак се обади.

– По-добре да тръгваш. Бих ти разказвал цял ден, но свърших извинителните бележки. Ще ти напишат отсъствия.

– Няма проблем. Майка ми беше лекарка... Научи ме да се оправям – тихо промълви Рая и една малка топла сълза се спусна по скулите ѝ.

Андрей плахо я погали по косите, суетеше се и не знаеше какво да направи.

– Ела на моя трон, ще ти направя място – Андрей скочи върху вързопа с картони.

Тя седна до него, а Сандокан се настани в краката им. Всичко стана така естествено, че все едно се познаваха от години. Странно и неусетно, като шепот на листа в тиха вечер, се раждаше едно ново приятелство. Те говореха, и говореха. Андрей не беше разговарял човешки от векове. Споделяше радост и мъка единствено с бездомните песове. Бабите, които му даваха сутрешните сладкиши, дори не чуваха и тихата му благодарност. А сега – разказваше, говореше, и имаше някой, който го чуваше. Андрей разказваше себе си! Лицето му грееше от щастие. Рая изпитваше подобни чувства. Имаше много приятелки, но с никоя не бе успяла да споделя напълно. А с Андрей се усещаше лека и освободена.

Боже, казах го! Не мислех, че мога да го изрека на глас. Татко ще ме убие!

Това беше тайна. Татко толкова се страхува... а утре е началото.

Тайна, много голяма тайна. Тайна, която момичето сподели единствено пред младия красив „офицер“ и неговия Сандокан.

– Искам да ме заведеш там! – скочи Андрей. Предусещайки пътешествие, Сандокан започна да се върти около двамата като пумпал. Андрей измъкна от вътрешния джоб на палтото си малка оръфана книжка и я подаде срамежливо на Рая.

– Намерих я в една кофа на „Демокрация“. Никола Ташев ми каза, че е много ценна. Нали си поетеса... като нея. Може да ти хареса.

– „На прага стъпки“ – прочете на глас момичето. – О, Мара Белчева, любимата на Пенчо Славейков. И е издадена през 1918 година, така отдавна.

– Кой е Пенчо?

– Ами патрон на училището на Моника – засмя се Рая.

– Моля те, не ми говори за оръжие – засмя се и Андрей.

В ранния следобед една странна група махаше на изхода на Бургас. По ирония на съдбата при такава група можеше да спре единствено странна и необичайна кола. И тя се задаваше. С пуфтене и скърцане.

– Качвай се, група! – извика усмихнато шофьорът. – Но без кучето!

– Аа, без кучето не тръгваме!

– Добре де, хвърли го отзад и да тръгваме – чичото ги гледаше приветливо през седемдиоптрови очила, а рамките им бяха залепени с лейкопласт.

Потеглянето беше почти като спиране. С ръмжене и трясъци колата тръгна, а шофьорът за по-сигурно караше точно върху осевата линия и предизвикваше клаксони и викове срещу него. Добре че скоро се отклониха по черен път и поеха покрай бетоновия възел на север от града. Край тях пробягваха, обрасли с жълти лопени и сухи кафеникави треви, самотни поизровени хълмове.

– И аз съм за Сарафово – редеше водачът на автомобилното чудо, – ще ви закарам до крайната точка. Там всички ме знаят. Питайте за Опата и ще ви кажат.

– Как, как?

– Опата, съкратено от Острият поглед. Зевзеците ми го лепнаха, ама и на мен започна да ми харесва.

В този момент камионът се удари в един голям камък, изръмжа тъжно и спря.

– Ех, само втори път тази седмица. Рекорд! Пак не го видях. Сега ще я оправим – Опата не загуби и частица от доброто си настроение.

Групата изчака малко, но времето летеше, те благодариха на омасляващия се Оп и се затичаха към селото, което се белееше на хълма пред тях.

Стояха на малкия пристан и Рая сочеше сондажните кули. Като огромен черен призрак далече в залива се бяха изправили металните конструкции. Морето около тях правеше срамежливи вълнички, сякаш се страхуваше от нещо. Андрей усети странната слабост от предишната нощ. Виолетовата светлина започна да извира от голям потъмнял камък, наполовина потънал в пясъка. Момчето

се наведе и докосна с пръсти скалата, галена от морето. Виолетовата светлина премина през пръстите му, като попиваше в него. Рая изпищя, а Сандокан уплашено се сви в краката ѝ. След секунди Андрей я погледна. Топлината в очите му се бе върнала. Той погледна и жълто-ръждивия пес, погали го между ушите и каза с много тих глас:

– Видях огромно каменно сърце.

– Къде, какво говориш? – Рая викаше силно, беше уплашена и смутена от случилото се.

– Там, под дъното. Пълно е с тъмна течност. Това е, за което баща ти е разказвал. В него наистина има нефт.

– Това... това е някаква лудост! Как видя това нещо... а тази светлина?

– Не знам. Арменският бог ми подари силата на този пръстен.

Рая погледна ръката на Андрей и позна... своя изгубен пръстен. Нещо се преобърна в нея и тя припадна. Андрей не знаеше какво да прави. За първи път в живота се налагаше да помага някому. Започна да крещи, опита се да вдигне момичето. С общи усилия, Андрей и Сандокан я довлачиха до пътя. Андрей помисли дори, че Рая е умряла, и студена пот бликна от тялото му. Притъмняваше. Отдолу по пътя се показа кола с един фар. Андрей изскочи на пътя и се развика. Колата, надавайки всевъзможни метални звуци, се закова на място. След секунди едноокатa машина, начело с Опата, летеше с бясна скорост към Бургас.

След няколко часа Андрей вървеше замислен през Морската градина. Бяха го изгонили от болницата. Чистотата над всичко! Молеше се единствено Рая да се оправи. Не можеше да мисли за друго. Сандокан, предусещайки настроението на своя офицер, го следваше десет метра назад. В един миг странно сияние освети пътя пред хлапака. Нечовешка сила го теглеше към края на алеята. Усилията на Андрей да се отскубне бяха напразни. Той можеше единствено да я следва. В полумрака видя статуя. Беше Добри Чинтулов. Луната грееше като далечен фар. Приближавайки статуята, силата се усилваше. Тя го тласкаше като магнит. На метър от каменния поет го обля виолетова светлина и изпита усещането на ударен от гръм. Тласъкът бе така силен, че го повали на тревата. В миг всичко спря. Алеята отново потъна в мрак. Андрей погледна плахо статуята, докосна я, но нищо не се случи. Чу джавкането на Сандокан и бързо се затича след него. В главата му се нижеше безформен поток от объркани мисли. Преминаваше пред бюста на Христо Ботев, когато светлината го обля отново. Като на карта видя живота на поета, загуби ориентация и падна на земята. В мозъка му пулсираше името Иванка. Иванка, Иванка! Андрей се уплаши до смърт. Понечи да се отдръпне, но силата не го напускаше. През главата му преминаха странни имена. Още веднъж, още веднъж, не можеше да ги забрави. Иван Кособукин, Николай Шайтир, Николай Савченко, Алексей Рубцов. След минута всичко утихна. Андрей бързо записа имената върху мръсна салфетка и я скри в палтото. Кучето напускаше страшната Морска градина и момчето побърза да го последва.

До статуята на Хари Арабян сладко хъркаше Отшелникът-бохем. Църквата „Сурп Хач“ бе потънала в тишина. Андрей се тръшна силно върху философа,

за да го събуди.

Съненият Ташев едва не халоса с железния си прът момчето. Но отвори очи бавно и промърмори нещо неясно.

Андрей чакаше само това. Разказваше, без да спира, задъхваше се и пак продължаваше. Накрая измъкна салфетката и я показа на бохема. А той си мислеше, че хлапето е полудяло от някакъв кошмар през предишната нощ, разгърна бележката и прочете имената.

– Ами че те са написани на една плоча до Летния театър. Пред Руския паметник – обясни Ташев, прозявайки се. След миг отново се чу равномерен ритъм от дългия му нос.

Жаден за приключения, Андрей се отправи към Летния театър. Някой бе начертал план в главата му. Той вече знаеше какво се иска от него. Приближи се и плахо докосна с пръстена първото име от плочата на загиналите офицери. „И аз съм офицер!“ – помисли си хлапакът и погледна към жълтия пес, който не беше го изоставил още.

Плочата бе хладна и полазена от зелени мъхове. Но уви, нищо не се случи. Мълчание. Докосна второто име и пак нищо. Обхвана го тихо отчаяние. Може би силата го е напуснала. Беше се превърнал в герой само за една нощ, а днес отново е скитникът Андрей. Стана му студено и мрачно на душата, обърна се и тръгна към театъра.

Сандокан залая пресипнало. И не спря, докато момчето не се обърна към него. „Е, добре де, ще пробвам още веднъж, но само заради теб.“ Андрей докосна пръстена до името Алексей Рубцов и мигновено усети сладостната тръпка. Опита се инстинктивно да се отскубне, но не можа. Той усещаше как някой пребърква главата му, разглеждайки и най-дребните гънки на самотния му, пазен от други мозък. През главата му преминаваше филм от имена и картини. Андрей не можеше да диша. Стараеше се да запамети всичко, което му се случваше в този миг, превърнал се за него във вечност.

Всичко се успокои, когато в мозъка се появи името Ивана. Картините спряха своя бяг и се появи красив морски подводен пейзаж. Нещо, приличащо на таралеж, разкърши рамене, освободи се от лапите на водораслите и тръгна към повърхността. Това беше мина, да, стара, ръждива морска мина. Картините отново се разбъркаха, настъпи хаос в главата му и той се осъзна, потънал в пот и легнал сред мокрите треви. Беше объркан и уморен. Какви са тези хора и какво искат от него? Коя е Ивана? Въпросите се мятаха като риби в главата му. Беше останал без никакви сили и предпочете да полежи още малко, докато се успокои.

Прибра се като в сън до черквата. Отшелникът-бохем бе изчезнал. Падна върху картоните и заспа мъртвешки сън. До него се изтегна Сандокан и застана на пост.

Сутринта нямаше желание за работа. Ташев и Гулев щяха да ударят джакпота, защото винаги се движеха след него по Маршрута.

Някъде към обяд той чу своето име. Не беше го чувал от години. Сега то излъчваше красива радост и сила. Надигна глава и видя Рая, която тичаше по пътеката.

– Андрей, ирландците си отиват! Взривили са платформите. Някаква мина

от войната е изплувала. Всичко е разбито и сондажите се отлагат. Отиват си! Чуваш ли, отиват си!

Рая не спираше да го прегръща, да го тупа по раменете и да дърпа проскубаното му палто. Андрей бавно асимилираше чутото. В главата му хаосът се превърна в някаква странна удовлетвореност. На лицето му се изписа лека усмивка.

– Какво ти става? – попита Рая.

– Нищо, просто съм щастлив. Ела да те почерпя в ресторанта и да чуеш за последното ми приключение. Ти също си героиня там, Рая.

Залезът се опитваше да се измъкне от Бургас, но два гларуса не му позволяваха. Андрей не спираше да съзерцава черния облак, опитващ се да скрие слънцето. Той бе на форма досущ като каменното подводно сърце, което видя в картините, препускащи тези дни и нощи в главата му. Андрей бе зашеметен от необикновеността на историята, в която го въвлече съдбата. Някой продължаваше да му подсказва странни мисли. „Черното подводно сърце е пазителят на града. То излъчва невидима енергия, която прави Бургас град на поезията и свободата...“

Лицето на Андрей грееше. Той беше станал малък посредник в едно голямо чудо.

– Ехо, къде се отнесе? – тупаше го Рая.

– Аа, тук съм... какво ще пием?

Сервитьорът спря до тях.

– Два коктейла от най-скъпите, моля! – каза с усмивка Андрей.

Сервитьорът огледа внимателно раздърпаното палто на кавалера и попита с голяма доза съмнение:

– Сериозно ли?

– Не, естествено! Дай две коли!

Двамата дълго се смяха на това. В един момент Андрей бръкна в джоба си и извади малкия бронзов пръстен. Подаде го на Рая:

– Мисля, че е твой. Вземи, аз достатъчно го задържах.

– Благодаря, много си мил...той ми е толкова скъп – говореше през сълзи Рая, докато го слагаше на ръката си.

– Разбирам, че е скъп. Явно много си обичала някого. А какви са тези букви?

– Майка ми се казваше Ивана. Подари ми го за Коледа, една година преди да почине.

– Извинявай, че попитах... – изрече Андрей и прегърна силно Рая. Разбра коя Ивана му говореше онази нощ.

– Да знаеш, че майка ти много те обича – усмихна се Андрей.

Рая грейна. Сините ѝ очи излъчваха цялата чистота и любов, която можеше да побере Бургас. Но всичко бе нарушено от Сандокан. Той спокойно дъвчеше черната козирка на офицерската фуражка.

– Сандокан, ще те убия, звяр такъв! Рая, имаш ли още патрони, освен Славейков?

– Моля те, прости му!

– Едва ли ще мога. Е, всъщност мога, но при едно условие.

– Какво?

– Ако ме целунеш!

Втора награда на конкурса, посветен на миналото, настоящето и бъдещето на Бургас.

Мария Белчева

Парченца смърт

– Ла-ла-ла-ла-лаааа... – сирената спря задъхано. – Извинете, госпожо.

– Днес си много разсеяна, Рива.

– Вие ми се свят – тя се понамести на камъка и обърна лице към слънцето. – Репетициите ме изтощават. Вече не се чувствам добре в залива... не заради пеенето, о, простете, знам, че сте най-добрата учителка сред сирените. Мама настояваше...

– Стига, Рива! Това са оправдания – прекъсна я белокосата сирена. Лицето ѝ се беше издължило от строгост. – Млада си. Концентрирай се в това, което правиш.

– Днес подминах стадо риби – каза Рива и се замисли. – Движеха се… не бяха толкова енергични. И цветовете им… те сякаш бяха избледнели.

– Рива! – отсече възрастната сирена. – Няма да слушам това. Утре ще дойда по същото време и се надявам да оставиш фантазията си у дома. Носи само пълното си внимание и желанието да пееш.

Тя почти изпя последното.

– Довиждане – отрони Рива. Погледът ѝ се затича по крайбрежните камъни. Сред тях шаренееха странни предмети. Червени, бели, кафяви… Рива ги беше виждала и в морето, докато плува. Парченца от света на хората, захвърлени от небрежност, забравени или просто непотребни.

– Нямаше ги, когато бях малка. Нямаше ги до скоро… когато хората построиха къмпинга.

Рива скочи във водата.

– Да, това е! Нещото, което баба нарича боклуци. „Първо ще направят морето безцветно, ще дишаме по-трудно под вода, отколкото навън. После ще изчезнем толкова бързо, че хората няма да узнаят, че ни е имало.“

Рива се гмурна на плиткото и извади нещо жълто и кръгло. Приличаше на чиния, но не беше от камък.

– Ах – тя усети вонята му, като тежък шамар. Изпусна находката си. – Морето е в опасност! Трябва да намеря баба.

– Бабо. Бааабооо! Излез, трябва да ти кажа нещо – викаше Рива. – Бабооо…

– Какво има, мила? – старата сирена изплува изпод кораловия риф, в който живееше. – Не си ли на уроци днес? Толкова е рано.

– Имах часове по плуване – Рива сведе глава и остави косата си да се носи по течението на водата. – Видях много боклуци в залива, бабо. Странни неща, шарени, смачкани… има ги по брега и във водата.

– Но скъпа, сигурна ли си? – възкликна старата сирена. – В тази част на морето водата е чиста.

– Видях ги – настоя Рива. – Държах един от тях в ръката си. И днес… не само днес, откакто къмпингът е тук… не виждаш ли, бабо? Не усещаш ли? Всичко става, както си ми разказвала. Рибите губят цветовете си, водата е мътна, а аз… концентрирам се трудно, дишам трудно под вода…

– Това не е някой номер, нали, Рива? – баба ѝ преметна дългата си коса през рамо, приглади я и я събра в кок. – Ти обичаш да излизаш на брега.

– Не, бабо! Можеш да провериш.

– Добре – старата сирена се замисли. – Беда ни е сполетяла, щом казваш истината. Има само едно решение – заливът трябва да се почисти.

– Но как...

– Не можем да го направим сами – пресече я баба ѝ.

– Ще събера всички сирени. Моите приятелки...

– Не можем да го направим без човек!

– Човек?! – извика Рива. – Но човек... хората не бива да ни виждат. Толкова често ми го напомняш.

– И не е необходимо.

– Владооо... Кво става, да не си сляп?

Топката тупна зад него, но той не реагира. Беше се загледал в морето.

– Владо, играеш ли? – извика Краси.

– Чакай малко. Чувам нещо – промърмори той. Момчетата се изсмяха зад гърба му, но го оставиха.

„Слънце и море.
Земя и небе.
Където се спре,
където се спре,
мисълта ни волна
нека да помогне...“

– Какво? – Владо се огледа трескаво. Морето сякаш го мамеше към себе си. Шумът на вълните галеше слуха му. Някаква сила го изпълваше, карайки го да се чувства по-лек.

– Цоп – топката тупна близо до вадата. Момчето се стресна. Беше ударила някаква кутия от сладолед.

– Подай!

– Владо, подай! – викаха приятелите му, които бяха продължили с плажния волейбол.

– Иу! – той изтича за топката, но се спря. – Цялата се е омазала.

Повдигна я с два пръста.

– Гадост!

– Избърши я в пясъка – предложи Краси.

Владо избърса топката с усещането, че мислите му отново се втурват към вълните. Този път обаче красотата на залива не докосна сърцето му. Каква красота? Когато беше малък, идваше тук с баща си да събират рапани или да ловят раци.

– Само боклуци – каза си. Заливът беше превърнат в сметище.

„Проектът!“ – Владо се удари по челото и извика:

– Момчета, нали имахме проект по „Свят и личност“?

– Ооо, това ли?

– Чак за края на срока е.

– Имате ли идея? – извика Владо. – Аз знам какво да направим. Ще стане бързо. Ще се отървем от дългото писане... Трябват ни само чували иии... фотоапарат.

– Да не си откачил? – Краси завърта топката в ръцете си.

– Ще почистим залива – обяви Владо. – Ние тримата. Ще снимаме „преди“, „сега“ и ще подредим снимките в папки. По-добре е от ровене в интернет.

– Супер! – запали се Борко. – Поне ще сме навън.

– Всичкият този боклук?! – изхленчи Краси. – А след два дни пак ще е същото. Напразен труд.

Владо се замисли за момент, после се усмихна хитро.

– Имам идея и за това. Какво ще кажете за утре в единайсет?

– Ок.

– Ще се домъкна, кво пък – съгласи се и Краси.

На другия ден трите момчета излязоха на плажа облечени в старите си дрехи.

– Не вярвах, че ще бъда чистач някога – мърмореше Краси, но когато Владо му бутна един найлонов чувал в ръцете, той се запали от идеята да го напълни пръв. Чистиха залива повече от два часа. По някое време престанаха да броят чувалите, които двата контейнера на крайпътния магазин вече едва побираха.

– Ужасно ще се ядосам, ако утре видя кофички и бутилки тук – изръмжа Краси, когато най-сетне седнаха на пясъка за почивка.

– Чакай малко! – Влади стана отново, изтича до скалата и вдигна високо бяла табела с червен надпис. – Снимай и това, Борко! – извика той.

– Еха!

– Хвърлянето на боклуци забранено! Глоба – 1000 лв. – издекламира Краси. – Ау, браво! Как го издейства?

– С фолио и малко плексиглас – усмихна се Владо. – Ще я поставим добре, ако я махнат, ще сложим нова.

– Ноо...

– Никой не знае кой е написал табелата, нали? – Владо се разсмя на слисаните им погледи.

Рива съзерцаваше играта на момчетата, скрита зад скалата. Имаше начин да остане невидима за човешки очи, но магията на бабиното ѝ заклинание все още не беше напуснала Владо.

„Ще бъде добре, ако ме види, само веднъж“ – помисли си тя. Всъщност ѝ се искаше да надзърне в сините му очи, да му благодари, преди да си тръгнат.

Момчетата ритаха топката, удряха я с ръце и се смееха. Владо се обръщаше назад, натам, откъдето тя надничаше, и все по-често спираше погледа си на скалата.

Дали пък...?

Антон Фотев

Цветовете на душата

Само сърцето може
да говори красиво,
устните винаги лъжат,
дори и неволно.

Неговият дядо имаше тъмни очи и бели коси, а дългите му, слаби пръсти внушаваха усещане за строгост и дори нервност. Рашид често се вторачваше в тесните му длани, замръзнали в стаено напрежение, и слушаше захласнато как старият човек бавно и натъртено говори за тайните на рисуването. Дрезгавият глас боботеше кротко в полумрака на стаята, разказваше за чудесата, скрити в най-простите неща, и отнасяше ума на малкия Коджа в дълбините на най-очевидните тайни. В такива мигове малчуганът имаше смътното чувство, че всички разговори – минали, настоящи и бъдещи – се сливат в един-единствен, чиито слова завинаги ще останат в сърцето му.

* * *

Така възприе думите на дядо си и в онази чудна вечер, в която Георги Бранчевич със загадъчна усмивка му каза, че цветовете имали своя собствена душа. Мъничкият слушател само кимна и продължи да слуша, вторачен в лицето на стария мъж. Георги погали внучето си и движението му размести одеялото върху коленете му, което се свлече на земята – широка вълнена тъкан на бяло-зелени карета с пръснати тук-там квадратчета, в които двата цвята се преплитаха на ивици.

– Виждаш ли бялото? – прогъгна дрезгавият му глас и момчето отново кимна, намествайки вълната върху вечно студенеещите си нозе. Преди имаха парно, но бомбардировките им отнеха топлината му още преди месеци.

– То не е цвят, мънички Раш – прокашля се старецът – В Белотата няма цветове, няма живот. Тя е преди и отвъд тях. Началото, краят, лъжата и истината за целостта на всичко... и всички.

– Не разбирам...

– То е като снега... като лика на слънцето на обед в юнски ден. Смразява или изпепелява. Това поне го разбираш, нали, мъничкото ми? Бялото трябва да се използва внимателно!

– Много студено или много горещо? – кимна послушно хлапето и пръстът му погали едно цветно квадратче. – А зеленото?

– Зеленото ли? – усмихна се дядо му в поглъщащия стаята полумрак. – За сърцето то е най-дълбокият цвят, миличкото ми. Червеното е страст и любов, Синьото е обич и щастие, Жълтото е страх и гняв, но може да бъде и красивото

искрене на силен ум... Ала Зеленото... то е цветът на самата душа.

– Душата си има цвят? Как така, дядо?

– Просто е, Раш, нали вече знаеш как цветовете се получават един от друг?

– Да, достатъчно е да смеся жълто и синьо и...

– Именно, мъничък. Когато златото на гнева срещне сапфирената мекота на обичта, а прозренията на острия ум се преплетат с простичкото синьо на щастието – тогава се ражда Зеленото, чувството.

– Не те разбирам, дядо, много сложно говориш.

– Добре – въздъхна старецът, – виждал си жени и мъже, които се целуват, нали?

– Да... изглеждат... като... като половинки на магнитчета – пророни Рашид и се сепна от одобрителния смях на стареца.

– Удивително точно наблюдение, мъниче, всъщност е точно така, погледнато отстрани... ала щом станеш половинката от такова магнитче, усещаш огън, пламъци, които те поглъщат и ставаш едно със самата страст, която те изпепелява! Ала колкото и красиво състояние да е, страстта е емоция, а само истинската любов е чувство... а всички чувства имат нещо зелено в себе си! Сега не ме разбираш, но е важно, Рашид, нужно е да запомниш думите ми, за да ги проумееш някой ден.

– Да, дядо! – кимна послушно внучето му.

– Ще ти поставя една интересна задача. Искам да наблюдаваш Зеленото където и да го видиш. Ще го сториш ли?

– Да, дядо – отново кимна малкият Коджа и подпря с юмруче брадичката си, наблюдавайки как старецът тъпче с тютюн лулата си. После дядо му запали и огънчето освети лицето му, обрамчи с мъждиви, червеникави сенки прегърбения силует – изглеждаше крехък и в същото време изпълнен с недостъпни познание и разбиране, немощен и въпреки това излъчващ необяснима вътрешна сила.

Двамата се спогледаха за миг през нарастващото облаче тютюнев дим, след което Георги Бранчевич потупа дланта му със своите изпити, дълги пръсти на потомствен художник.

– Върви да си лягаш, мъниче, утре си на училище.

– Да, дядо, отивам – момчето се изправи и понечи да целуне дядо си по бузата, но се спря, защото подобно действие му се стори твърде „момичешко“. В същия миг го жегна предчувствие, че ще съжалява за този мъничък отказ, и то повече, отколкото може да си представи. Усещането за бъдеща загуба се появи като изумрудено сияние и вкус на зелен темпер, близнат от устието на тубичката с върха на езика.

Без вятър пада
дъждът върху гората.
Милиони малки, зелени барабани.

Рашид отдели цялата сутрин на следващия ден, за да наблюдава разлистващите се корони на петте дървета, които се виждаха от прозореца на класната стая. Клоните им все още стърчаха като премръзнали до черно ръце със сгърчени пръсти, ала вече се забелязваше и рехавото сияние на новите листа, които в сумрачната сутрин обгръщаха тополите в нежни светлозелени сияния. А след като по време на третия час преръмя, те се превърнаха в пет ярки изумрудени пламъка, обсипани със сияещи под лъчите на слънцето водни капки. Момчето за пръв път в живота си наблюдаваше тъй продължително едно и също нещо, следвайки послушно желанието на дядо си, и му се струваше, че колкото повече впива поглед в тях, толкова по-високи и необятни стават в своята зеленина дърветата, растат, обхващат очите му и го обсебват.

Момчето не разбра кога е изпаднало в унес – сепна се едва когато би звънецът на втората смяна. Разбра, че е останал в празната стая поне час повече от нужното, зяпайки втренчено към дърветата. Разтърси глава и премигна бързо, отърсвайки се от магията, в която се намираше по своя воля. После замаяно тръгна за вкъщи – ала вълшебството на дълбокия, нежен цвят не пожела да го пусне от хватката си.

По пътя попадна на преобърнато кошче за боклук, до което се търкаляше празна бирена бутилка. Взе я и долепи гърлото ѝ до окото си, като някакъв странен, вълшебен бинокъл, способен да му покаже чудни и опасни тайни, скрити в лицата на забързаните минувачи и сивите фасади на околните сгради. И наистина, през дъното на бутилката светът изглеждаше загадъчен и зелен, възвърнал си смисъла, който шумът и забързаните коли му отнемаха.

Вдигна своя вълшебен инструмент нагоре и видя тъмно като пред буря, жълтеещо небе с изумрудени острови, плуващи в дълбините му, с прелитащи под тях ярки искри, надаващи крясъци на чайки и гларуси. После загледа един светофар и червеното неподвижно човече се превърна в почти черно петно, жълтото око на апарата стана синьо, а най-долното се сдоби с мътен, бял цвят, което много обърка Рашид . Той дори отвори другото си око, за да се увери, че светлината, разрешаваща преминаване, все още има обичайния си, цвят...

Новата игра му хареса и той започна да сменя очите, с които мижеше. Целият свят се променяше с едно затваряне на клепача, превръщаше се в чудна плетеница от цветове и форми, губеше познатите си очертания. Момчето ахна...

* * *

Пътят му минаваше през руините от последните бомбардировки, но момчето за пръв път се взря търпеливо в дърветата и тревата, поникнала между изтърбушените сгради. Вместо да тича като останалите хлапета, се остави да бъде погълнат от присъствието на тези замръзнали катедрали от смарагдено присъствие. Съзерцава ги дълго и с наслаждение, без да проумява защо тяхното неподвижно, съвършено спокойствие го пленява и обсебва така пълно.

Сви крака под срутената стена, на която седеше, и несъзнателно сравни превзетото от растенията място със съседния непокътнат квартал. Отсреща погле-

дът му потъна в съвкупност от блокове, препълнени до пръсване с изтормозени, забързани за някъде възрастни. Изведнъж осъзна колко тясна всъщност е разкопаната от снарядите улица. Колко безумна е механичната ѝ плът, деляща жужащите човешки кошери от упойващата, ароматна благодат около него, от тези танцуващи пламъци живот, замръзнали в своите зелени дворци от бавно време. Разбра, че е време да се прибира, да се пъхне между туловищата на блоковете отсреща, и се разрева...

И когато умра,
положете ме
под водите на Дунава
и пуснете бели лилии
да плават по него...

Дядо му стоеше на включена лампа и това изненада Раш, но слабо, защото душата му примираше от умора, каквато изпитваше за пръв път в краткия си живот. Старецът само го погледна и му каза да отива в леглото си, без да губи време за разговори и телевизия.

Момчето го послуша, съблече се и си легна почти веднага, но сънят отказа да докосне пламналата му от впечатления душа и той се замята мъчително в креватчето си. Накрая възрастният човек го чу и дойде на помощ – хладната му ръка легна върху челото на хлапето, а гласът му погали изранената, напрегната тишина:

– Ще ти разкажа нещо, мъниче, ала се боя, че сигурно няма да го разбереш.

– Тогава защо? – промълви внукът му, сънен и буден едновременно, отпаднал и изпълнен с нездрав трепет.

– Защото съм стар и споменът е красив. Искаш ли?

– Да, дядо – кимна послушно хлапето, надявайки се, че кроткият глас на дядо му ще го унесе в плавния си поток. А възрастният мъж му се усмихна – и двамата знаеха как леко заспива Рашид по време на тези приказки. В просъница момчето си помисли, че дядо му разказва повече на себе си, отколкото на него.

Дунавът е течно огледало в нозете на самотното момиче, което наблюдавам крадешком иззад ръба, издигнат от яката на палтото ми. Профилът ѝ смущава душата ми – има нещо трагично красиво в тези класически черти, дошли от друго време, от някой тайнствен залив на могъщата река.

...Не смея да се приближа до това красиво момиче – само стоя, стъпил в момчешките си обувки, загърнат в дрехите си на млад студент и.... не смея да я приближа. В бледата пара, издишвана от реката, тя прилича на древна русалка, отдадена на мълчаливо съзерцание, вперила поглед някъде в неизвестното.... какъв ли е цветът на очите ѝ.

Синьо-зелен – казвам сам на себе си, съзерцавайки я крадешком иззад ръба, издигнат от яката на палтото ми. Синьо-зелени са очите ѝ и никоя друга няма такива. Никоя друга не хвърля в смут неувереното ми същество така... както

тази непозната... И в ужас разбирам, че нозете ми са пристъпили напред и устните ми се разтварят за поздрав.

Стъпките ми чезнат без звук върху покрова на листата. Поставям нозе върху нежни, разноцветни пламъци, крача към собствената си смелост да заговоря непознато и красиво момиче. Гмурвам се под лунната сянка, очертана от силуета на дървото над нас и тя поглежда към мен, поставяйки брадичка над рамото си.

Тя ме съзира и дъхът спира в гърдите ми, сърцето ми пропуска един удар и разбирам, че животът ми е заключен в ъгълчетата на устните ѝ. Нежни и тъжни, с онази обидена, детска нацупеност, която по-самоуверен мъж би излекувал с дръзка усмивка.

Но няма дързост, щом замирам пред снега, валящ в душата на това момиче – виждам тъгата през очите ѝ – огромните синьо-зелени езера на душата ѝ...

Тя се усмихва тъжно и чувам нейния глас – копринен шепот, тишина, оформена в срички, полутонове от нежност, преливаща в самота. Гласът ѝ е река през сърцето ми:

Боя се, когато си отивам,
и някой трябва да ме търси -
но иначе завинаги ще си отида!
С разрошена коса и боси крачки,
сред пеперудени каскади -
сънуваща небитие.[1]

Гласът на стареца заглъхна и бледите му пръсти разрошиха перчема на Рашид. Момчето трепна и отвори очи. Пресегна се и погали дядо си по бузата.

– Баба? – В зениците му се появи закачливо пламъче. – Това е била баба, нали?

– Точно така, малко стъкче – съсухрената ръка поглади челото на Рашид. – Бяхме студенти в Академията по изящни изкуства. Тя ме научи, че цветовете имат душа, а Зеленото е цветът на самата душа, на бедната и богата, нещастна и препълнена със светлина и мрак човешка душа.... Спи сега, стръкче мое.

...Защото завинаги
ще остане сърцето ми,
изпълнено с любов.

На другия ден, когато се върна от училище, Рашид завари линейка пред входа на блока. Качи се и видя външната врата отворена. Вътре откри мрачен мъж и млада жена в бели престилки. Не ги попита какво правят до леглото на дядо му, само се втренчи в тях. Чичкото въздъхна:

– Той е много болен и не мога да го преместя. Война е и в клиниката свърши-

[1] Стихът е съавторски между мен и Селена от „Хулите“ – б.а.

ха лекарствата. – Потърка наболата си брада и продължи с равен тон: – Имате ли съседи?

– Избягаха след предишната бомбардировка – отвърна момчето, – блокът можел да падне сам.

– Ясно – мрачният мъж отново потърка брадата си. – Вече се обадих на ваш роднина и той пътува насам. Няма да останеш сам, Рашид. Нали така се казваш?

– Какво му има? – попита момчето.

– Много е стар, не се е хранил добре напоследък... и тук е като ледник. Не се ли топлите?

– Спряха ни парното заради бомбардировките – сви рамене Рашид.

Думите му оставиха лекаря безучастен, но какичката в бяла престилка припърха с мигли и отметна глава назад. Стана много красива и тъжна в този миг, а момчето разбра, че плаче. Не за стареца, а заради него – и сърцето му се сви.

– Само дядо Георги си имам. Излекувайте го, моля ви.

– Безсилен съм – погледът на лекаря се напълни с вина и гняв. – В линейката няма лекарства. Само морфин... имам достатъчно морфин... Но не мога да остана. Имам още осем обаждания.

Девойката изхлипа, а старецът се размърда в дъното на леглото си и рече с непознат, плашещо слаб глас:

– Не ти ща морфина, докторе. Върви, остави ме с внука ми.

Мъжът с престилката изгледа тежко дядо му, но не му каза нищо, само изпод нос напсува войната, Бог, самия себе си. После излезе навъсен, а младата жена го последва. На прага на стаята тя спря и помоли момчето да затвори външната врата. То тръгна след нея, настигна я в антрето и видя как раменете ѝ се разтърсват, докато крие лице в шепи.

– Не плачи, леличко... – Нещо горещо и мокро опари собствените му бузи. – Не плачи.

– Лекарството... – тя се облегна изнемощяла на стената – лекарството за дядо ти струва по-малко от трийсет динара. А го няма никъде.

– Не плачи, леличко – повтори момчето, търкайки очите си с длан. – Не плачи.

– Не мога да свикна – някаква камбанка в гласа ѝ се счупи. – Не мога да свикна.

– Не плачи, леличко – отново рече Рашид и погали увисналата ѝ ръка. – Дядо не ти се сърди...

Вместо да я успокоят, думите му я разплакаха още повече и накрая навъсеният лекар се върна за нея. Отведе я и детето заключи вратата след тях, а после старателно избърса лице в палтото на дядо си, за да не личат сълзите. Чак тогава отиде при леглото на стареца и постави длан върху челото му.

– Боли ли те?

– Не, детето ми. – Той понечи да го погали, но ръцете му се оказаха прекалено слаби.

– Какво ти има?

– Аз... угасвам – възрастният се усмихна виновно. – Прости ми, че те оставям сам.

Рашид в първия миг не проумя смисъла на казаното. Дъх по-късно почувства мокрота по страните си и разбра, че плаче отново. Наведе се и целуна студената като лед буза на стареца.

– Обичам те.

– И аз... – дрезгавият глас за момент се загуби – ...легни до мен, стръкче. Както правеше като съвсем малък.

– Добре.

Момчето се сгуши под мишницата му, вдъхна аромата на бои, използвани завивки и жива кожа с мирис на пергамент. После извърна лице и се вгледа в очите на възрастния човек. Отвъд сивите ириси Рашид откри друг, по-дълбок и истински цвят. Сияние, в който се събираше цялата любов и грижа на света.

– Спи, Рашид – старецът едва-едва вдигна ръка, погали го, – нека видя как заспиваш.

– Добре. – Рашид притисна мокрите си бузи към одеялото. – Наистина ли струва трийсет динара? Онова лекарство.

– Кое? – отрони дядо му.

– Без което ще умреш?

– Стръкче мое – старецът притвори клепки, ала онзи другият, дълбокият цвят някак продължи да струи от очите му, – все някога... ще си отида. Тук и сега... те обичам.

Момчето изпита желание да плаче на глас, както стори леличката в коридора. Вместо това подсмръкна:

– Спи, дядо...

Дядо му се усмихна и с изохкване намести под мишницата си мъничкото му рамо.

Рашид се почувства стоплен, усмихна се през сълзи и се успокои.

Заслуша се в диханието на стареца и то му се стори твърде леко, тихо като сипещ се скреж...

Разплака се беззвучно, но после спря, доловил под белотата на този скреж зелено сияние.

Дълбоко и нежно като последната прегръдка на дядо му.

Анибал Радичев

Нула

Е, какво е това? Обяснете! Кажете какво е!
Таен код? Фантастично понятие? Смешно число?
Или, може би, то е константният свят на покоя –
идеален, абстрактен, абсурден – без плът и тегло?

Или символът просто е празен? Продукт алогичен
на ума... Псевдоформа без ядка. Безполюсен знак.
Но защо тази куха условност реално граничи
с вечността – между този живот и отвъдния мрак?

Между ясната мисъл и края на здравия разум.
Между нежния ромон и тътена страшен и глух.
Между крехката обич и нашата дива омраза.
Между въздуха син и дима. Между тяло и дух.

И защо в тази зона сияят въздушните кули,
построени от нас под едно илюзорно небе?
Що за свойство е нулата в сбора си с хиляди нули
да постига безкрая и винаги нула да е?

А пред нея застане ли даже една единица,
тя добива значимост и влиза с числото във строй!
С всяка нула, добавена в странната, строга редица,
единиците бързо нарастват и стават безброй...

Съществуват ли нулите – няма и цифра последна!
Всяка числена стойност е израз със нулата слят.
Но получила същност, тя пак е безплътен посредник
между плюса и минуса в този двуполюсен свят!...

Е, какво е това? Феномен? Форма най-всеобемна?
Парадокс, завладял и разпънал на кръг мисълта?
Знак с природа магично-небесна и дяволски земна?
Или нищо подобно?
Но нищо,
подобно на всичко в света...

Александър Карапанчев

Из „Двоен препек"

Много ходих-бродих из София
(ах, как ме болят краката), но пък и много
човешки чудовища хванах в мрежите на мозъка си.

* * *

Август, август, ти защо си такъв
сбъркан алхимик – от слънчевото злато
правиш със замах купища оловносиви делници?

* * *

Слушаш гробищната тишина,
отпиваш от гробищната зеленина –
и колко лесно пътуваш във своето бъдеще!

* * *

Грозде, хей, чудно грозде,
не си ли ти шпионин чуждозвезден,
който сладко-сладко ни влиза във кръвта?

* * *

Семките на тиквата цигулка
лъщят от възторг – цяла във злато
и оранж, майка им пак е свирила Вивалди.

* * *

Намазана със ягодово сладко, издига се
от студа огнената палачинка на слънцето:
я ми кажете, каква по-добра закуска за окото?

* * *

И този час кърви и изчезва,
прободен от залеза: не може да си вечен,
човеко, заобиколен от тълпата на простосмъртните дни!

* * *

Под този наш хомот
виждаме звезди посред бял ден,
а кога ли ще погалим истинските съзвездия?

* * *

Звездите ме търсят като горящи очи,
а пък аз съм се скрил доста надълбоко –
във земна къща, във земни мисли, на Земята!

Георги Кацаров

THE CREATOR

В самото семе изначално,
родило нашия Всемир,
битува Аз-ът ми ментално,
очаквайки духовен пир...

Но вероятната вселена,
която се осъществи,
бе само с мономерно време,
със ред на ***„после“*** и ***„преди“***
и вместо с мисловни полета –
от твърда материйна тленост
вселената беше заета
от α-та си чак до z-а.

- - - -

Струят потоците от данни,
а всъщност те са и света;
преплитат се в конструкти странни
реките инфосветлина...

И Аз-ът ми попива всичко,
и слят е неразривно с тях –
на вечност себе си обрича,
забравил древния си страх..

Мирослав Моравски

Аз помня още

Аз помня още.
Въпреки.
Аз помня още Кораба.

Помня още онова тъй тръпнещо очакване,
зелено-жълта синева и онзи вик при кацането.
Помня още плахото пристъпване-побягване,
зелените треви над нас, докато се търкаляхме.
Помня тези блясъци – очите ми във твоите,
прескачащи искри възторг (и в твоите, и в твоите...)
Помня и учудване, пазя и вълнение,
сърцето разбумтяно в миг от птичите крила...

Аз пазя още.
Въпреки.
Аз пазя още Слънцето.

Пазя още вярата – ще стигнем и безбрежното,
и приказки край огъня, за старите земи;
Пазя и копнежите, деца в кръга-мечтаене
как кораба строят... (строят, троят, роят...)
Аз пазя ярко спомена – светът е приключение,
и всеки миг живеене е част от твоя „куест“.
Пазя безсъмнението – всеки атом в този свят,
през сълзи и през гняв и мрак, обичам и боля.

Аз зная още.
Въпреки.
Зная и защо сме тук.

Въпреки костюмите в забравосивкав цвят,
въпреки ножовете, кавгите, счетоводствата,
Въпреки стъклата ни бронирани към чувстване,
въпреки доспехите, навличани пред публика,
думите-картечен ’кос, и лицемерския наряд;
Въпреки невярващите устни в присмехулен страх,
въпреки преяждането, въпреки глада;

Зная още.
Зная още името забравено на онзи глад,
що нощем твоя свят гризе, усукан от пари
(плати, плати, плати... а ти, къде си ти?...)

Аз топля още.
И туптя.
И помня и защо сме тук.

Не помниш ли?

С тебе бяхме някога...
някога на Кораба,
играехме Вселената, пътувахме за Тук.
С тебе, мой Приятелю, пристигнахме.
Нали?

Аз помня още.
Ти?

Александър Бурмов

Сюрреалистичен скеч в портокалово-синьо

(Фрагменти от поемата)

... на сцената
излезе Актрисата –
ласкава
и замислена –
като лястовица
в ниското на пътя
със презрели облаци –
които
ще излеят остарелите
предчувствия –
във нея тихо пеят
устните
на избледнелите
мъже.
Звъни протритото въже
със болката – на колко? –
на всичките
вътрешни
органи.
Без нея не може –
болка по цялата кожа,
по цялото тяло, заяло
от старо машинно масло.
Болка на живо месо.
По-вярна от влюбен.
По-силна от власт.
Тиха и безстрастна
като храст,
над който лястовицата снове –
гърдите ѝ не бяха брегове,
в дланите ѝ
не се кръстосваха пътища,

В дъха на
сънищата ѝ –
потоци
мътна прах –
в косата ѝ струеше
Сянка,
а в сянката ѝ: страх.

Страхът от всичко
и от нищо
в градината със бивши вишни,
от ласките
на бетонобъркачката
и ръкоплясканията
на смачканите тонове чакъл...
.....
... на сцената излезе
Монологът. (Поклони се.)
И сякаш
уплашен от Нещо,
в прашния
ъгъл на здрача
(Раздвижи ръждясалите щори на клепачите.

Пипнешком надипли завесата на мълчанието.)
стана – блед и невзрачен
като недоизказана сричка
от недоснесени стихове –
усмихна се и запя тази
весела песничка:
„Стените студени
залитат към мене
и смазват света
в набедения хляб – Сляп!
и ням
като трясък на сухи
стрелбища, които се
срутват във Нищото!“
.....
ще рисувам във всички посоки,
как студено и гъсто вали,
ще рисувам ужасно високи,
недостъпни, жестоки скали,

как лети над скалите навъсени
невъзможният черен орел,
остарял от безкрайното търсене
на безкрайно мъгливата цел.

Под крилата му вятърът гони
своите остри, студени весла
и прорязва внезапна агония
невъзможните, черни крила,

и жестоките нокти безочливо
се забиват във някаква твърд,
сякаш в своята смърт са се вкопчили,
сякаш жертва е плахата смърт.

И към залеза грубата птица
увенчава студения риск
със една закована зеница
във окото на медния диск...

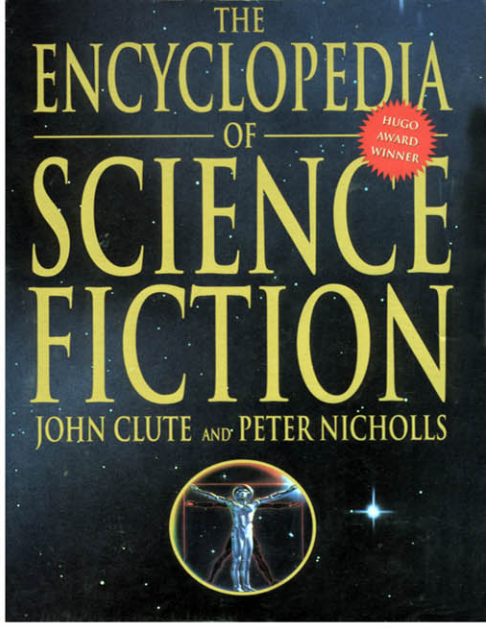

www.scifi.com
bgf.zavinagi.org
ФАНТАСТОЛОГИЯ
www.rusf.ru

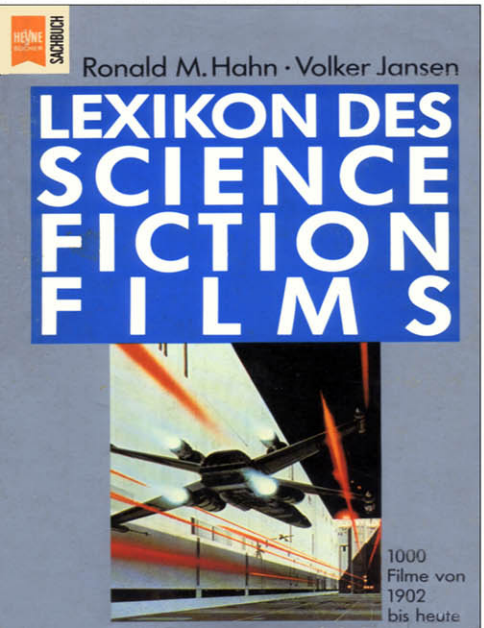

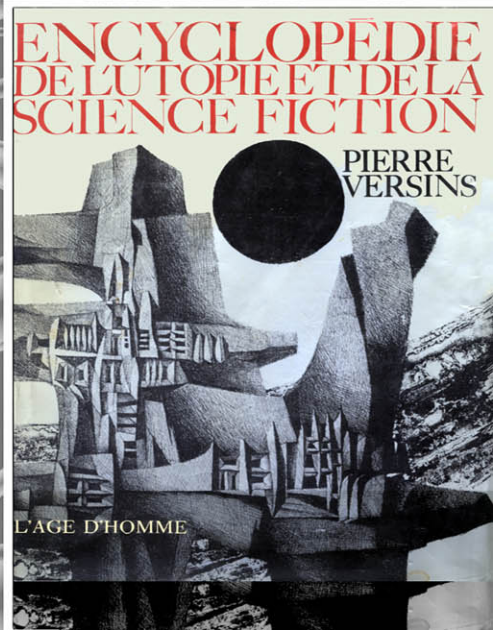

Наталия Маринова

БЪЛГАРСКИ SF и F КАЛЕНДАР

У нас Ивайло Рунев прави първите календари, отбелязващи годишнини на известни фантасти от България и чужбина – публикувани са преди двайсетина години по страниците на списание „ФЕП“, което тогава е надхвърляло 20-хиляден тираж.

По-късно Александър Карапанчев съставя поредица от такива календари, като разширява диапазона им и вкарва в тях повече журналистика. Те излизат през периода 1998–2003 г. в кърджалийския вестник „Нов живот“, където Никола Кесаровски поддържаше специализираната страница „Клуб „Фантастика“.

И накрая по нашата тема: календари със свои фантастични картини, календариум и отбелязани дати на фантасти е правил Атанас П. Славов. (Той е произвеждал и специални пощенски пликове с БГ фантастична тематика, но това вече се явява „друга опера“.) Днес пламъчето на добрата стара традиция гори в списанието на варненеца Венециян Тодоров „Фантастика & Фентъзи“.

А сега нека да обърнем поглед към този наистина актуален календар, за който много ни помогна титанидата Мнемозина – богиня на паметта и майка на музите.

1889 – родени Николай Райнов и Чавдар Мутафов.
1894 – роден Жорж Папазов, един от първите художници сюрреалисти.
1899 – роден Владимир Полянов. На 30 декември Иван Вазов написва „Последният ден на XX век“, смятан за първия SF разказ в нашата литература.
1904 – родени Димитър Ангелов и Ценко Цветанов (Косе Босе).
1909 – роден Васил Иванов, наричан Паганини на кредата.
1914 – родени Андрей Гуляшки, Павел Вежинов и Петър Бобев.
1919 – родени Александър Геров и Емил Манов.
Отново 1919 – родени Димитър Пеев и йордан Милтенов.
1929 – родени Георги Марков, йордан Радичков и Недялка Михова.
1934 – излиза сборникът „Дамата с рентгеновите очи“ от Светослав Минков.
1939 – публикувана е фентъзи повестта на Николай Райнов „Княз и чума“, илюстрирана от своя автор.
1944 – родени Васил Димитров, Никола Кесаровски и Христо Пощаков.
И пак 1944 – родени Анибал Радичев, Иван Серафимов и Никифор Русков.
1949 – почива Елин Пелин. Роден Милан Асадуров.
Също 1949 – родени Агоп Мелконян и Валентин Стамов.
1959 – родена Здравка Евтимова. Отпечатан е романът на Георги Марков „Победителите на Аякс“, илюстриран от Александър Денков.

ФАНТАСТИКА ЕВРИСТИКА ПРОГНОСТИКА

ЛЯТО 1984 **1** ИЗДАНИЕ НА ГК НА ДКМС — СОФИЯ, ГМД „ЛИЛЯНА ДИМИТРОВА", ИНТЕГРАЛЕН КЛУБ ПО ФАНТАСТИКА, ПРОГНОСТИКА И ЕВРИСТИКА „ИВАН ЕФРЕМОВ"

Адрес на редакцията: ГМД „Лиляна Димитрова" — София ул. „Димитър Полянов" № 2 тел. 44-64-09, 44-27-59

ЗАПОЗНАЙТЕ СЕ!

Държите в ръцете си брой Първи на бюлетин „Фантастика, евристика, прогностика".

Сигурно отдавна желаете тази среща. Бързото развитие на движението „Фантастика, прогностика и евристика" в нашата страна показа, че за неговите участници и привърженици творческото общуване, взаимното информиране, споровете са нещо повече от увлечение. Те са необходимост. Сериозното отношение към въпросите на бъдещето, на пътя, на движението към него е това, което отличава истинските приятели на фантастиката. Градивната мисъл за утрешния ден, духът на откривателството са присъщи на цялото ни социалистическо общество. Естествено е, че Димитровският Комсомол разбира и поддържа идеята за специално издание на нашето движение. Инициативата нае Градският младежки дом „Лиляна Димитрова" в София, като възложи на интегралния клуб „Фантастика, прогностика и евристика Иван Ефремов" да издава този бюлетин. За да се оформи характерният облик на едно издание, е нужно време, нужно е то да „набере скорост". И все пак

КАКВО ЩЕ ОЧАКВАТЕ ОТ „ФЕП"?

„Фантастология" — рубриката ще ви запознава с кратки теоретични изследвания върху явленията в световната фантастика, с информации за нови фантастични книги, филми, картини, концерти и спектакли. Литературната рубрика ще ви представя нов български или оригинален преводен разказ.

Рубриките „Евристика" и „Прогностика" ще ви приобщават към новите търсения в тези научни сфери.

„Планета НФ" — тук ще узнаете за живота и дейността на нашите и чуждестранни НФ клубове, обединения, фестивали, конвенции и фондове, за социалните движения, вдъхновявани от фантастиката.

Усмивката. Кога тя не е била спътник на приятелите на бъдещето? Тя ще бъде спътник и на „ФЕП".

И все пак кои са темите и проблемите, на които ще бъдат посветени страниците на бюлетина?

* мястото на човека във Вселената;
* фантастиката предупреждава, поддържа бдителността, воюва против милитаризма, войната, насилието, експлоатацията;
* отношенията ни с машините, с науката — конфликт или диалог?
* фантастиката — средство за бягство от настоящето или помощник в активното му преобразяване?
* имаме ли братя по разум извън Земята, как да се свържем с тях?
* фантастиката — противник или съюзник на науката в обясняването на загадъчните (и не само на загадъчните) явления в природата?
* можем ли да предвидим каква ще бъде човешката мисъл, какви плодове ще дава след сто години?
* фантастика, оптимизъм, песимизъм.
* кое от нашата психика ще си остане екстравагантна особеност на второто хилядолетие от н. е., кое ще вземем и ще развием в бъдещето?
* как ще се стигне до пълно използуване на огромните възможности на човека и човешкия мозък? Трябва ли за това покорно да се разчите на биологичната еволюция или решаващата дума ще каже науката, съюзена със свободното развитие на вечни?
* ще има ли човечеството нравствени проблеми след като се освободи докрай от бремето на социалните антагонизми? Какви биха могли да бъдат те?
* какво ни дават и какво още могат да ни дадат мислените пътувания в бъдещето и в далечното минало?

Десетилетия наред тези и много други въпроси са били разглеждани като празно развлечение. Днес те са обект на научни изследвания, трудове, симпозиуми. Днес те вълнуват хора от различни възрасти. Вълнуват нас, вълнуват вас.

А това, което не би трябвало да очаквате от този бюлетин са готовите отговори.

Не само защото тези отговори не са лесни, а и защото

„ФЕП" ОЧАКВА ОТ ВАС

* участие в разискванията по различни проблеми
* нови теми за разговори
* несъгласия
* статии, анализи, рецензии, разкази, стихове
* идеи, хипотези, предложения, догадки
* интересна, според вас, информация в областта на фантастиката, евристиката, прогностиката.

„ФЕП" очаква от вас изява на вашето творческо мислене, на вашите таланти и вълнения, на вашите увлечения в света на фантастиката.

А това, което не очакваме от Вас, са пожеланията за успех. И не защото такова очакване би изглеждало нескромно. А защото замисълът е бюлетинът да бъде ваш.

И ще формулираме пожеланието така:

НА ДОБЪР ЧАС! ЗАЕДНО!

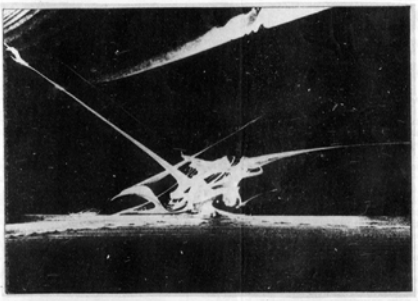

стр. 7

А. Т. ФОМЕНКО — стр.2

ДИСКУСИЯ — стр.2

И. А. ЕФРЕМОВ — стр.3

„В ЕПОХАТА НА УНИМО" —

УЧРЕДЕНА Е СЪВЕТСКАТА КЛУБНА НАГРАДА

„ВЕЛИКИЯТ ПРЪСТЕН"

Едва ли има писател по света, който да не желае силно да чуе обективната оценка на читателите за творбите си и... едновременно да се страхува от нея. Отпечатването на книгата е вече свидетелство за литературни заложби, отзивите на критиците — доказателство за съдържателен интерес и емоции, награда от жури — утвърждаване на таланта, но само одобрението на масовия читател дава увереност, че творецът е необходим. В обществото на фантастиката това правило е без изключения — тя е типичен пример на вид изкуство, изискващо колективно съпреживяване и двупосочна връзка.

Нищо чудно, че при наличието на около 100 клуба по научна фантастика в Съветския съюз ще има и клубна награда. На семинарите в Ростов-на-Дон в Свердловск (и двата през април 1982 г.), волгоградския клуб получи поръчение да разработи статут за общоклубна награда в областта на фантастиката и да проведе гласуване за 1981 година. Съвсем естествено беше прието названието „Великият пръстен" — пълният с красота, нравственост, разумност и хуманност символ от „Въглавината Андромеда".

стр. 8

НЕВЕРОЯТНАТА РЕАЛНОСТ НА ФАНТАСТИЧНИЯ ДОПУСК

ОПИТ ЗА ПОРТРЕТ НА ДВИЖЕНИЕТО НА КЛУБОВЕТЕ ПО ФАНТАСТИКА, ПРОГНОСТИКА И ЕВРИСТИКА

Идеята за специализирано издание за фантастика последва лошите образци от фантастичната литература от близкото минало — бързо стана реалност. Фантастичният допуск се оказа постижим в реалния свят на Столичния младежки дом, по-точно в неговата най-висока точка (от гледище на портиерната) — в бившата зала № 16, а по настоящем зала № 318. И да не пропусна — във високо интелектуалната, креативна, конфиденциална, концептуална... сиреч изоморфна на околния ни свят атмосфера на Интегралния клуб по прогностика, фантастика и евристика „Иван Ефремов"... Но да оставим в този дух да продължи Панто Реев на 8-м. страница и да се спрем на същината на въпроса: В каква почва бе посадено и успя да поникне това непознато на ботаниците цвете „ФЕП"?

Столичният клуб „Иван Ефремов" и създаденото национално движение на клубовете по прогностика, фантастика и евристика доказа своята социална и идеологическа зрялост и актуалност, показа, че разполага със значителен творчески потенциал, демонстрира, че зрелия организационен опит е живителна влага за полето на младежката фантазия...

стр. 8

Първа страница на историческия вестник ФЕП от който през 1984 г. започна не само списание ФЕП но и цялата фантастична периодика у нас.

1964 – излиза „Човекът, който търси“ (първият български сборник с разкази от отечествени фантасти). Родени Анри Кисиленко и Милена Авонеди.
Отново 1964 – в Лос Аламос филмът „Слънцето и сянката“ получава наградата „Джон Кенеди“ за най-сполучливо изразяване на идеята за мир.
1969 – на световния конкурс за радиожурналистика в Япония Светослав Славчев завоюва голямата награда с пиесата си „Случаят Медея“, а към списание „Космос“ се създава клуб-семинарът „Златното перо“.
1974 – през април е основан клубът „Иван Ефремов“. Любен Дилов публикува своя роман „Пътят на Икар“.
Пак 1974 – почива Иван Вельов. Родена Елена Павлова.
1979 – в София се създава Национален оперативен съвет на клубовете по фантастика. Стартира варненската библиотека „Галактика“. Филмът „Бариерата“ получава сребърен медал на кинофестивала в Москва.
1984 – излиза брой 1 (и единствен) на бюлетина „ФЕП“. Приета е петгодишна програма за развитие на клубното движение в България, а пък йордан Радичков издава сборника си „Верблюд“.
1989 – в Свердловск българин става първият чуждестранен гост на „Аелита“ (най-мащабния фестивал на фантастиката в Русия). По същото време на Еврокона в Сан Марино България взема за пръв път три награди.
И отново 1989 – голяма българска група участва в първия и всъщност последен Соцкон, проведен в Коблево, Украйна.
1994 – почива Ивайло Рунев, а ИК „Бард“ получава първия „Гравитон“ за издателство. Голяма група българи гостува на Еврокона в Тимишоара.
Също 1994 – отпечатан е романът на Агоп Мелконян „Смърт в раковината“, който не се разпространява.
1999 – през март ИК „Аргус“ започва „Нова българска фантастика“, първата специализирана поредица за книги от родни фантасти. В Стара Загора е основан клубът за екокултура и фантастично изкуство „Уибробия“. Започва своя живот списанието „Зона F“.
Пак 1999 – появява се брой 1 на списание „Тера фантастика“. Величка Настрадинова публикува романа си „За змейовете и вампирите, за Марта, за потомството“. Издателство „Тагетес“ отбелязва своеобразен рекорд, пускайки на пазара пет книги от Нина Ненова.
Още веднъж 1999 – почива Георги Марковски.
2004 – почива йордан Радичков. Стартират библиотека „Тера фантастика“ и годишникът „Ваяния“.
Отново 2004 – в Пловдив се провежда първият у нас Еврокон. В Казанлък е създаден клубът „Светлини сред сенките“, а пък в Града на тепетата – виртуалният университет „Арменелос“, посветен на творчеството на Дж. Р. Р. Толкин.

БЪЛГАРСКАТА ФАНТАСТИКА ПРЕЗ 2009 г.

Дилян Благов, Калин Ненов, Бранимир Събев,
Атанас П. Славов, Габриела Петрова

Чолаков, Янчо – Запали свещ на дявола. Роман в жанра фолкпънк. – София: Аргус, 2009. – 320 с. – („Нова българска фантастика“ № 31).
Подробна рецензия за романа представяме по-нататък.

Чолаков, Янчо – Упражнения по безсмъртно писане. Сборник повести и разкази. – Бургас: Офир, 2009. – 320 с.
Сборник с подбрани от самия автор стилистично блестящи кратки творби, сред които има и непубликувани досега. Чрез привидно претенциозното заглавие Янчо Чолаков напомня още веднъж, че в днешно време не се пише само литература-еднодневка. За всеки любител на оригиналното този сборник би бил душевен празник.
Препоръчваме на автора: трилогията на Бари Хюгарт за Господаря Ли *(ДБ)*

Бочев, Стефан – Архиванов. Роман. – София: Фондация Комунитас, 2009. – 684 с.
Поетичен роман, чийто сюжет включва тайни ръкописи, върколаци, магьосници и приключения.

Канов, Любомир – Вселената според Гуидо. [Разкази и новели]. – София: Рива, 2009. – 352 с.
Къса проза, просмукана от духа на Радичков и любовта към образното слово.

Тенев, Георги – Свещена светлина. Разкази. – София: Алтера, 2009. – 134 с.
От задната корица: „Разкажите в „Свещена светлина“ ни напомнят защо научната фантастика е била жанрът на Студената война и какви войни се водят днес. „На кого принадлежи бъдещето?“ е един от ключовите въпроси...“

Николов, Сим – Проектът „Пикадили“. Роман. – София: Контекст, 2009. – 256 с.
Новият роман на Сим Николов е написан в традициите на абсурдизма и проследява живота на човек, попаднал в Чакалнята – място извън нормалните физически закони, подчиняващо се единствено на странните и привидно неразбираеми порядки първо на бившия,

а после и на сегашния обществен строй. Главният герой е единственият сред всички попаднали в Чакалнята, който по никакъв начин не може да се измъкне оттам. Ще успее ли той да надмогне капана, който го държи в хватката си през почти целия му съзнателен живот? Заслужава си да проверите.
Препоръчваме на автора: Агоп Мелконян – „Смърт в раковината“ *(ДБ)*

Торът, А. В. – Паноптикум от Пандемониум: Шантави истории. [Разкази]. – София: Феномен, 2009. – 128 с.
Хумористично фентъзи.
Препоръчваме на автора: Евгений Лукин – „Катали мы ваше Солнце“ *(АС)*

Мелконян, Агоп – Нагоре по стъпалата към Бога. [Роман и разкази]. – София: Сиела, 2009. – 416 с.
Първият посмъртен сборник на незабравимия Агоп Мелконян ни среща отново с единствения му роман „Смърт в раковината“ и почти всички негови новели и разкази, оставили неизличима следа в българската фантастика. За тези, които знаят кой е Мелконян, сборникът е истинска придобивка. *(АС)*

С името на Иван Ефремов. Юбилеен сборник. – София: ЕРНОР, 2009. – 284 с. + 16 с. със снимки и илюстрации.
Уникален по замисъл и съдържание сборник, съставен от три раздела. В „Част I. Клубът „Иван Ефремов“ се проследяват историята на софийския клуб за фантастика, създаден през 1974 г., както и творческите изяви на неговите членове. Поместени са статии, спомени, библиографии, разкази. В „Част II. Иван Ефремов и България“ клубни членове разказват за влиянието на големия учен и писател върху оформянето на тяхната личност, светоглед, творчество, говорят за литературното, философското и научното наследство, което е оставил Ефремов. „Част III. Вместо послеслов, или Коктейл по руски“ съдържа статии и спомени, свързани с личността и живота на Ефремов, от негови сънародници – писатели, критици, роднини и от самия него. Сборникът завършва с разказа на Ефремов „Калироя“, публикуван за пръв път на български език, а също и с липсващи в предишните български издания откъси от романа „Часът на Бика“. Включена е и специална кола със снимки, илюстрации и факсимилета на клубни членове и издания, както и снимки на Иван Ефремов и неговите творби. *(ДБ)*

Кожухаров, Иван – Дар от боговете. I том. Как трънчето стана войник на розата и други приказки. – София: Лингея, 2009. – 128 с.
Кратки приказки за деца.

Цонев, Николай – Параходът „Бъдно“. Героична поема. – София: Стършел, 2009. – 40 с.

Теллалов, Николай – Слънце недосегаемо. (Роман-изповед). – София: Фондация Човешката библиотека, 2009. – 624 с.
Книгосъбитие на 2009 година. Прочетете подробното му представяне в раздел „Фантастология“.

Златен кан. Том 1, 2, 3 – 2009. [Сборници разкази]. – София, Лингея, 2009. – по 224 с.
Смело мога да заявя, че сборниците „Златен Кан“ съдържат в себе си най-доброто от българската фантастика и фентъзи, излизало през 2009 г. В тях обаче не се акцентира само на родните произведения – поместени са творби от още 9 държави. Жанровете на разказите са най-разнообразни: има митологическо фентъзи (Руна Аруна, Русия – „Отсичащият сенки“, Самедзаде Лачин, Азърбайджан – „Кама, танцувай!“), историческа фантастика (Евгений Дрозд, Беларус – „Голямата скука“, Вероника Батхен, Русия – „Приказка за ръкавица“), черна фантастика (Яна Кандова, Азърбайджан – „Господарят на гробовете“, Илия Богданов, България – „Денят на циклопа“), българско фентъзи (Калин Ненов – „Триптих за юнаци и злодеи“, Бранимир Събев – „Златин и змеят“), морска фантастика (Ивайло П. Иванов – „Хвърчило за делфин“, Светослав Николов – „Рибеният мъж“), военна фантастика (Георги Малинов – „Ветеран от бъдещи войни“, Серхио Гаут Вел Хартман, Аржентина – „Схватка край каменния поток“), любовна фантастика (Лиоко Лестикона, Русия – „Подаръкът на кирин“, Борея, България – „Ръцете ми да те...“), класическа фантастика (Момчил Петров – „Изпит“, Антонио Белломи, Италия – „Наемникът“) и много други.
Ще спомена още две от иновациите в сборниците. В края на първия том има лотариен билет, в който може да напишете кой разказ ви е харесал най-много и защо, да го изпратите на издателството и така да си заслужите шанса да спечелите трите сборника накуп. Второ и не по-малко важно – в края на третия том са поместени рецензиите на членовете на журито за най-харесваните от тях разкази. Практика, която досега не сме виждали – и която ни се ще да виждаме по-често. *(БС)*

Малинов, Георги – Шампионите. Повест и разкази. – София: ЕРНОР, 2009. – 144 с. – (Тера фантастика № 7).
Едноименната повест е сред по-„леките“ неща на вече утвърдения сред читателите Георги Малинов. Кавичките означават, че новелата се чете удивително леко и бързо, но в същото време дава достатъчно храна за размисъл на онзи, който би имал желание да я намери. Сборникът е допълнен от два тематично свързани разказа, единият от които – „Тревожно настроение“ – вече си спечели славата на шедьовър, а вторият се публикува за

пръв път. Как ще изглежда „глобалното село“ в епохата на интернет... Георги Малинов поднася своя визия, подплатена с блестящ чудомировски хумор.
Препоръчваме на автора: Хенрик Панас – „Евангелие от Юда“. *(ДБ)*

Спиридонова, Юлия – Юлка – Кръстю частен детектив в ДОЛНАТА ЗЕМЯ. [Роман]. – София: Фют, 2009. – 158 с. + CD с кратка версия + игра

Спиридонова, Юлия – Юлка – Страната на сънищата. Любими попътечо. [Роман]. – София: Кръгозор, 2009. – 264 с.
Първа част от детска фентъзи трилогия.

Светлик. Литературен алманах за фантастика и мистика. Брой № 1. – Германия – България, 2009. – 64 с. Съст. Наталия Андреева и Петър Ботков.
Съдържа: проза от Васил Славов (из „Записки на препарирания“), Марина Фатеева („За отвъдното“), Наталия Андреева (откъс от Edle Blüte, „Катър на прозореца“), Петър Ботков („Слънчево зайче“); стихове от Арис Диктеос, Биньо Иванов, Искра Христова, Невяна Константинова, А. С. Пушкин; статии от Едвин Сугарев („Дилемите на дуализма“), Митко Горанов („Хуманната медицина“), Наталия Андреева („Светлината на богомилството“), Невяна Константинова („Блян за тримата мислители-будители в защита на живота: Петър Дънов, Петър Димков и Омраам Микаел Айванов“), Петър Ботков („Николай Райнов – в окултното с четка и перо“), Пьотр Календарев („Светлината като граница“), Светлана Стойчева („Николай Рьорих и Николай Райнов“). *(АС)*

Лазаровски, Адриан – Завладей българите!. Хумористичен трилър [в 3 части]. – София: ИГ България, 2009. – 300 с.
Дебютната книга на един от най-добрите български съвременни преводачи, благодарение на когото на родния ни език се появиха книги на автори като Стивън Кинг и Хауърд Лъвкрафт, изненадващо не е хорър, а хумористичен трилър за мутри и извънземни. Авторът борави умело с перото като самурай от древна Япония с меча си – като започнем от имената на героите в книгата, преминем през закачките с известни автори и техните произведения и стигнем до абсурдните абревиатури и съкращения, всичко това ще ви накара да се превивате от смях!
Ще пропусна страхотните сравнения и красивите описания, за да достигна до заключенията, които макар и хумористични, в крайна сметка могат да вгорчат смеха ти с вкус на сълзи – като например сентенциите „Нищо не се губи, само се краде“ и „Най-силната потребност на българския народ не е сексът, а гладът“.
Прочетете, за да разберете кой ще надделее в борбата за контрол над България...
Препоръчваме на автора: „Кръстоносци в космоса“ на Пол Андерсън *(БС)*

Николов, Любомир [П.] – Въжеиграчът Карой. [Разкази]. – София: Сиела, 2009. – 240 с.
Тези разкази, бъбриви, весели, игриви, така топуркат по страничките на сборника „Въжеиграчът Карой“, че аз ги изгълтвам като топли мъфини. Любомир П. Николов пише увлекателно и същевременно ненатрапчиво – като разходка край морския бряг с приятели, които си приказват за най-вълнуващите приключения, случили се наскоро.
В раздела Optimistic SF ще имате удоволствието да прочетете „Истории за града с много вятър“ и „В началото бе метрото“ – два съвършени изумруда, които показват защо фантастиката е по-хубава от останалата литература. :)
Лятото и морето пък ще ви залеят в раздел „Плажа“, където големите истории се случват веднъж и на другия ден пясъкът си остава все така невъзмутимо равен и мек. Ще се срещнете и с любовта, която остава завинаги. Ще прекарате чудесни часове с едно стоплящо и отключващо душата четиво. Любо вече ни приканва: „Хайде всички на Afterparty!“ Идвате ли? :)
Препоръчваме на автора: Весела Фламбурари – „Приказки за театър“ *(ГП)*

Попов, Алек – Пълен курс 2: ...за напреднали. [Разкази]. – София: Сиела, 2009. – 236 с.
Нов сборник на яркия фантаст-сатирик. *(АС)*

Попов, Алек – Черната кутия. Роман. – София: Сиела, 2009. – 384 с. – (II изд.).

Фентъзи клуб „Светлини сред сенките“ – Дивна. [Роман]. – София: Фондация Човешката библиотека, 2009. – 244 с.
Научнофантастичен роман. Прочетете самостоятелното му представяне в раздел „Фантастология“.

Теллалов, Николай – Да пробудиш драконче. [Повест]. – София: Фондация Човешката библиотека, 2009. – 96 с. – (III изд.).
Трето издание на една от най-обичани родни фантастики. Историята на съвременника ни Радослав и змейската щерка Верена, прекарала заточена в скала десет века, не е загубила ни дъх от нежността и бурността си. Ако красотата наистина е в очите на гледащия, как би изглеждала действителността ни – нашето българско, мътно-мутренско настояще – през очите на създание, за което красотата е храна? И ако не ѝ достига нещо, на реалността ни – как змеица би я променила?
Препоръчваме на автора: Дейвид Зиндел – „Падналите богове“ (особено Тамара) (*КН*)

Атанасова, Славена – Барадж. Тайната на подземния храм. [Роман]. – София: Слово, 2009. – 248 с.

Атанасова, Славена – Тамирис. Проклятието на небесния камък. [Роман]. – София: Слово, 2009. – 312 с.
Съвременни романи с отпратки към древната българска история и митология.

Димова, Валентина – Макс – момчето от реалния свят. Роман. – София: Арка, 2009. – 146 с . – (II изд.).
Малкият Макс попада във вълшебната страна Мечтирия – мястото, изтъкано от всички човешки мечти. Потопете се в магичния приказен свят, изтъкан от многобройни запомнящи се същества, които никога досега не сте срещали! Спомнете си за детството, докато пътешествате заедно с простодушния Макс в неговата мисия да върне най-ценното на Мечтирия. Прекрасните илюстрации в книжката ще ви помогнат да навлезете още по-добре в историята, а противоречивото същество, наречено Нещото, ще внесе нотка на напрежение и няма да ви дава мира през цялото време.
Едно отлично четиво за студените зимни вечери, когато човек иска да стопли не само тялото, а и душата си.
*Препоръчваме на автора: „*Мили мой Мио“ – Астрид Линдгрен *(БС)*

Димова, Валентина – Злостоик. Роман. – София: Арка, 2009. – 194 с.
Продължение на „Макс, момчето от реалния свят“.

Стоун, М С. [Мариян Петров] – Мисия CLVIII: Св. Георги и Змеят. [Роман]. – София: Аспа СД, 2009. – 142 с.
Из дневника на специален агент Меф ист О’Фел – свитък трети.

Русев, Богдан – 12 приказки от Белегаст + 3 нови приказки от света на Лора Фей. – София: Сиела, 2009. – 196 с.
Фентъзи за деца над 9 години. Всяка приказка отговаря на един месец от годината, един час от денонощието, един цвят, едно емоционално състояние и един литературен жанр.
Препоръчваме на автора: Александър Карапанчев – „В епохата на Унимо“ *(АС)*

Стоева, Красимира – Уроци по грим и горчив шоколад. [Роман]. – Пловдив: Хермес, 2009. – 302 с.
Рени, студентка по психология, избира за тема на курсовата си работа аномалиите в храненето на девойките. Така се запознава с Христина: булимичка, с остър ум, склонност да се самонаранява и... желание да пише приказка; и Деси, зад чиито детски вид и анорексия се крие травма в миналото. Докато трите момичета си помагат да се опознаят и да превъзмогнат

страховете си, приказката на Христина трансформира перипетиите им във вълшебни приключения.
Смело и искрено изследване на факторите, които определят критериите ни за красота и самооценката ни. Препоръчвам го на читатели-мъже, които искат да надникнат в непозната територия; и, разбира се, на всеки, който се стреми да разбере различния.
Препоръчваме на автора: Величка Настрадинова... но авторът си знае :). *(КН)*

Парушев, Радослав – Project Dostoevski. [Роман]. – София: Сиела, 2009. – 256 с.
„Посланието, макар и скрито, е съвсем ясно за всеки – работи, плащай си вноските по имотите, плащай си данъците, плащай си осигуровките, създай семейство, купи си дом, не се тормози с Вселенски въпроси, защото това са глупости, плащай си сметките за консумативи, бъди добър към близките си, възпитай децата си в здрави ценности, радвай се на живота с пълни шепи и накрая щастливо, с чувство на изпълнен дълг умри!“
Посланието в тази история не е точно такова. Докато стигне до него, Алексей, (неслучаен) съименник на героя от „Братя Карамазови“, трябва да напусне работа, да излезе от Системата (но първо да разбере *какво* е Системата), да излезе дори от света си, там, отвъд, в другите паралелни реалности, където го чакат друг Алексей, друг Достоевски, и жена, друга, различна жена. И като се замислиш, че всичко тръгва от един скапан, ама отвсякъде скапан роман...
(Това, за посланието... нали не ме взимате насериозно?)
Препоръчваме на автора: Иван Попов – „Хакери на човешките души“ (*КН*)

Филипова, Людмила – Мастиленият лабиринт. [Роман]. – София: Сиела, 2009. – 428 с.

Верен на заглавието си, „Мастиленият лабиринт“ ни води – с думи, знаци и картини – по стъпките на няколко различни търсения. Археоложката Вера събира следи за най-древната известна ни цивилизация, просъществувала хилядолетия по нашите земи, оставила писменост от над две хиляди знака... а после изчезнала сякаш вдън земя. Същевременно младата жена трябва да открие помирение на вярата и истината – и, в процеса, може би дори мир със себе си и със света. Пратеник на друг свят, скрит добре от нашите очи, идва в нашия, за да узнае дали сме пораснали достатъчно, за да ни бъде споделено знанието, завещано от дедите му. Втори пратеник, служител на организация без име, търси същите следи и знаци... за да ги унищожи.
Въпреки че на места романът би спечелил от още художествена редакция, като съдържание, повдигнати въпроси и документална информация той наистина събуди любопитството ми. С удоволствие ще се гмурна в продължението му, „Антихтонът на Данте“.
Препоръчваме на автора: Георги Малинов – „Орфеус слиза в ада“ *(КН)*

„...един автор със силна разказваческа дарба, инвентивно и буйно въображение, солидна и прецизна историческа и хуманитарна ерудиция, чувство за хумор, иронични обрати и пародийни травестии. Бих определил романа му и като социална антиутопия, но фентъзи-ужасите на Янчо Чолаков не визират някаква далечна бъдеща съдба на България и Балканите, а само представят гротескно разкривени днешни социални и ментални тенденции. И това съвсем не е намусено мрънкане от ретросоцносталгичен тип, а визията на един остър социален диагностик...“

Из обзора на Светозар Игов за бургаската проза през 2009 г.

„Слънце недосегаемо“ е не само фантастика, това е човешки роман. Той отключва вълшебното, *слънчевото*, но и разказва за универсални проблеми, като приятелството, дълга, честта, саможертвата, подадената ръка в труден момент, любовта и хармонията, която струи от теб, когато осъзнаеш, че си човек, тръгнал да дири събратята си, били те хора или змейове. Книга – мост между приятели, мечти и сътворени чудеса.

Книга – паралелна реалност, но толкова истинска, че усещаш, че се случва *тук* и *сега*, докато четеш. Книга, която оставя диря в сърцето и душата ти, далеч след като си затворил последната страница. Вечен приятел. И в крайна сметка – книга за свободата.

(продължение)

За „Слънце недосегаемо“

Габриела Петрова

Приятелствата нямат начало. Нямат и край. Приятелството е извън времето. И затова разделите не бива да ни натъжават. Нека не си липсваме.

(Из „Слънце недосегаемо“)

Преди да се докосна за пръв път до света на Николай Теллалов, не знаех, че книга може да ми въздейства така, както неговите. Те са като приятели, с които вървиш ръка за ръка през трудностите на живота, мечта до мечта, усмивка до усмивка, полъх на вятър, размах на криле, нежна прегръдка.

Първо „Да пробудиш драконче“ ме срази, окрили и вдъхнови. Наведнъж. :) Помогна ми да повярвам, че няма добро и лошо, а има избори и последствия от тях. Няма възможно и невъзможно, а вяра в собствените избори и действия. Като топла, лека завивка ме обгърна хармонията на любовта, носеща се от книгата. „Драконче“ ме учеше ненатрапчиво, сякаш ме черпеше с чаша топъл чай в студен зимен ден. Книжката ме влюби още повече в човека, когото обичам, и ми помогна да гледам на света още по-отворено и вдъхновено отпреди. С още няколко чифта любопитни да гледат и *виждат* очи, с още няколко чифта ръце, готови да прегръщат, да подават ръка при нужда, с нови сетива, събудени за *новото* и *различното*, което всеки *миг* се случва около нас.

„Драконче“ ме заплени дотолкова, че потърсих и следващите две книги, „Царска заръка“ и „Пълноземие“. Сега обаче искам да ви разкажа за “Слънце недосегаемо“ – този истински и верен приятел.

Приятел, който ми разказа истории, които са сънувани, вървени, летени, мечтани и сътворявани… лично. С много обич, с размах. „Слънцето“ е като човек, с когото можеш да поговориш във всеки миг, когато си сам, или с приятели, приседнал край лагерния огън и вперил взор в сияйното звездно небе. Докато бърборим, не усещам кога съм влетяла в неговия свят, кога са се стопили ледовете помежду ни и само хармония и красота огряват всичко. Оставам аз – със собствения си душевен разкош и пламък. Оставам толкова изпълнена отвътре и толкова спокойна, прародена... Уверена в себе си. Нестрахуваща се да остана сама. Защото не съм. Защото *то* ме грее и прегръща в цялата тази мигновечност. И неусетно ставам по-лека, издигам се, усещам, че летя… И мога. Стига да поискам.

„Любовта е рана. Който най-дълбоко ранява, него обичат най-силно. В този свят е така. Поне за нас.“

Представяш ли си как ще се чувства младеж, събудил змеица, която е спала цели единайсет века? Тя – потомка на знатен български род, той – просто човек, който обича силно. Двамата – разделени от цял нов, непознат свят. Дали сърцето Радославово ще трепне пред изкушения, дали ще забрави любовта, що е дирел толкова дълго? Какво ще се случи с него, докато среща приятели нови, докато осъзнава колко самомнителни създания могат да бъдат човеците и колко

по-мъдър и хармоничен е змейският свят? А войната, която ще го повлече мимоходом – как ще му се отрази тя?

„Слънце недосегаемо“ е не само фантастика, това е човешки роман. Той отключва вълшебното, *слънчевото*, но и разказва за универсални проблеми, като приятелството, дълга, честта, саможертвата, подадената ръка в труден момент, любовта и хармонията, която струи от теб, когато осъзнаеш, че си човек, тръгнал да дири събратята си, били те хора или змейове.

Книга – мост между приятели, мечти и сътворени чудеса.

Книга – паралелна реалност, но толкова истинска, че усещаш, че се случва *тук* и *сега*, докато четеш.

Книга – *радост*, книга – *светлина*, книга – *обич*.

Книга, която оставя диря в сърцето и душата ти, далеч след като си затворил последната страница. Вечен приятел.

И в крайна сметка – книга за свободата.

„Змеят е свобода, Радо, а свободата е от нищо да не изпитваш долния животински страх – страх от живота, което значи ужас пред смъртта, страх пред истината, което значи да си в плен на лъжата. Да си господар на чувствата и настроенията си, да си над тях. Тоест да летиш високо! Естествено, като владееш емоциите си, не значи, че си безчувствен, напротив… Змейовете сме като с одрани кожи, чувстваме твърде много. И затова сме развили способността да сме силни – за да го понесем. Не да се крием зад обезболяващи...“

Редактираха Манол Дончев, Калин Ненов

Първоначалната версия на материала е публикувана в „Аз чета“:
http://azcheta.com/index.php?view=article&id=780&option=com_content&Itemid=27

Димитър Панайотов

Трудно ми е да определя жанра на „Слънце недосегаемо“ – именно защото той не е само един. Книгата е странна смесица между епично фентъзи, урбан (градско) фентъзи и научна фантастика с фолкорни елементи. В началото имаме непознат свят, населен със самодиви, полу-хора, върколаци, вампири и подобни, хладнокръвни оръжия и магьосници (колобри), нови култури и средновековно технологично развитие – всички предпоставки за класическото фентъзи. Паралелно с тази история наблюдаваме и урбан фентъзи, което представя живота на змейовете сред тоталитарна и съвременна България. На по-късен етап виждаме една напреднала раса, която разполага с лазерни оръжия, танкове и атомни бомби. А същевременно се запознаваме и с расата на змейовете, която се пада свръхмодерна и развита, но не съвсем… Въобще изобилие от жанрове и култури в книгата има много. До каква степен това е реализирано успешно – не знам. На моменти ми се стори като манджа с грозде, на други всичко си идваше на мястото.

„Слънце недосегаемо“ е страхотна книга. Наистина. Има огромно разнообра-

зие от култури, има колосална история, четивен стил и невероятни диалози. Тук може да намерите от всичко. По много. Развит е един изключително колоритен и невиждан досега фентъзи свят, същевременно преплетен с българската модерна действителност. На всичкото отгоре по този свят пъплят пълнокръвни и правилни герои. Застъпени са философски въпроси, които те карат да се замислиш, чувства, които допринасят за въздействието. Сетингът, както споменах, е доста иновативен и интересен, при това е развит детайлно и с умение. Авторът е отделил десетки страници с речници и описания на собствения си свят, които може да намерите след края на всяка част. На пръв поглед всичко е прекрасно и на повечето хора това им стига, за да дадат на книгата изключително позитивна оценки.

Но не и на мен.

Държа да подчертая, че нещата, които ме издразниха, за други са огромни плюсове, но тук отново всеки преценява за себе си. Като начало, това, което не ми хареса, беше огромното количество информация, което се намира в книгата. При това не на умерени, а в огромни дози. Вярно, авторът ни сблъсква с един абсолютно нов свят, но той се опитва да ни обясни абсолютно всичко в него. При това подробно. Живот, обичаи, обитаващи раси и колоритни пейзажи – супер, стига да са на правилното място и с правилния обем. Но да се отделят десетки страници с бройни системи, числа, календари, езици, зодиакални знаци и огромни справочници – не, благодаря. Именно заради това „Слънце недосегаемо“ разби абсолютно всякакви рекорди за най-дълго четене в историята ми – почти три месеца влачене. А същевременно познавам хора, които я минаха за три дена…

Сега идва ред на това, което най-много ме подразни, унищожи, разби, хвърли в мрака, напълни устата ми с пяна, накара ме да се моля на Великия Мравояд и да псувам автора. Едновременно. Как е възможно да създадеш най-страхотния, пълнокръвен, уникален и перфектен женски персонаж във всички фантастики и фентъзита, които съм чел, да накараш всички да се влюбят в него и после тотално да го изключиш от поредицата си, а? Става въпрос именно за Верена, която се появява едва в последните страници. С две реплики. След като е липсвала и в две други части. Абсолютно недупостимо и непростимо. Г-н Теллалов, ако някой ден четете това, искам да знаете, че разбихте едно младо сърце. Хлип.

При все не особено позитивния отзив „Слънце недосегаемо“ е невероятна книга и определено е правилната българска фантастика.

Просто се бях настроил да чета нещо съвсем различно и именно оттам идва огромното ми разочарование. Въпреки това ви съветвам да прочетете тази книга, защото качествата ѝ са много, а достойнствата – очевидни. Независимо от разочарованието на автора, написал тази статия, който просто искаше да си получи красивата приказка…

Пълната версия на материала е публикувана във Forest of Magic: http://www.forestofmagic.info/index.php?option=com_content&view=article&id=125:2010-03-24-19-27-29

НИКОЛАЙ ТЕЛЛАЛОВ
ДА ПРОБУДИШ ДРАКОНЧЕ
XXI
НИКОЛАЙ ТЕЛЛАЛОВ
ЦАРСКА ЗАРЪКА
XXI
НИКОЛАЙ ТЕЛЛАЛОВ
ПЪЛНОЗЕМИЕ
НИКОЛАЙ ТЕЛЛАЛОВ
СЛЪНЦЕ НЕДОСЕГАЕМО

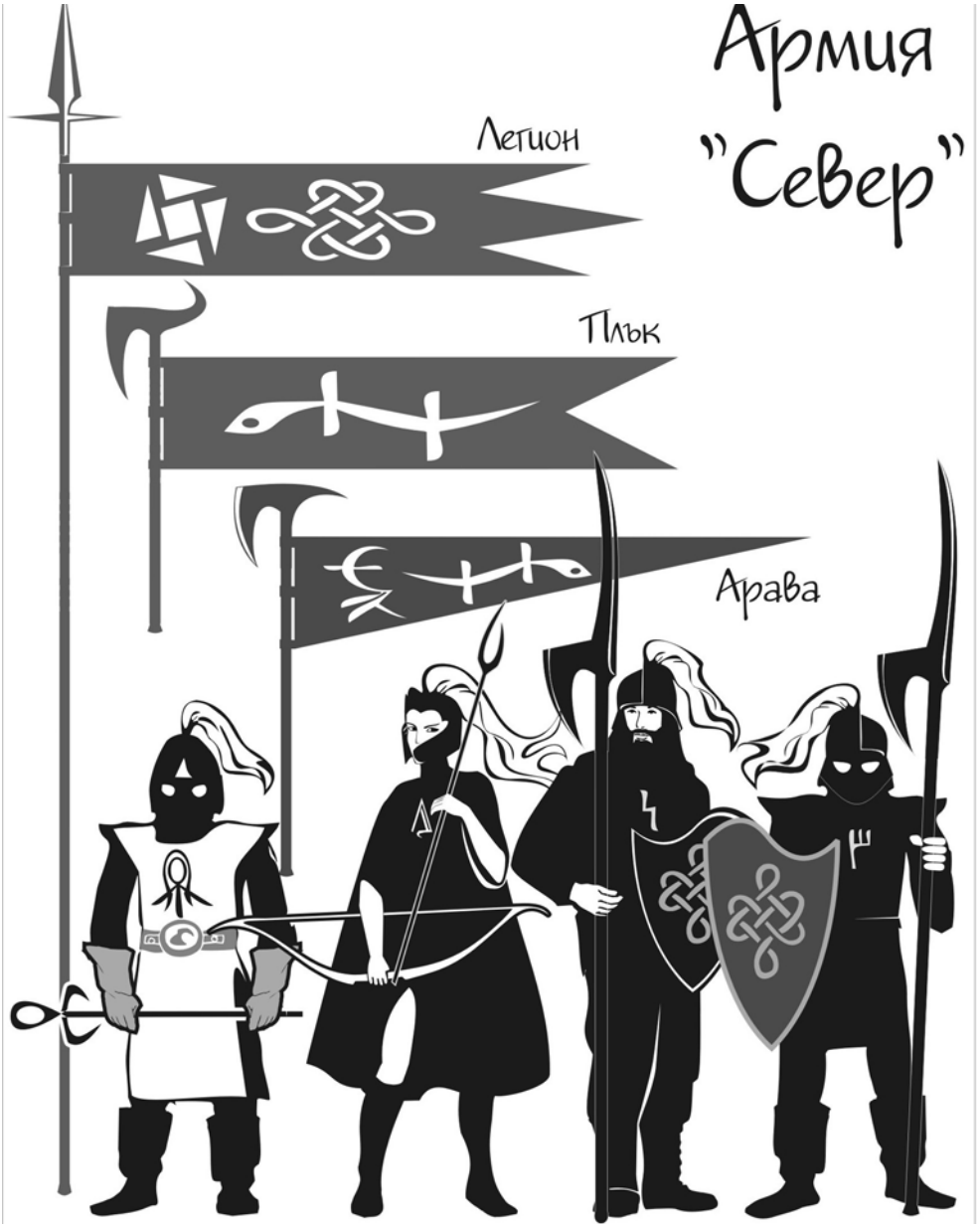
Армия
"Север"
Легион
Плък
Арава

СЛЪНЦЕГРАД

(анонс към пета книга от романния цикъл на Николай Теллалов „Да пробудиш драконче“)

***

Изгревът пламна върху иглените върхове на кулите, като малко преди това беше залял с аленина платната на няколкото прелитащи небохода, повечето ладии и едва две-три тежки гемии, сред които се стрелкаха подобни на лястовици стражеви бързолети. Но те бяха твърде малобройни, ветроездачите обикновено предпочитаха да се издигат над земята, когато бе достатъчно светло, за да не хабят магия за полета.

Отраженията от златните кръгли щитове по високите крепостни зъбци на Вътрешния град затанцуваха като палави рибки по напоените с предутринна тъмнина вълни на Дунава и отклонения от него канал, опасващ идеалната окръжност на столицата. Над покривите на околните предградия, пръснати в живописно безредие чак до крепостта Бдин, се заиздигаха хвърчила с нарисувани върху тях слънца – гражданите приветстваха събуждането на своя небесен закрилник за радост на децата. Поглеждащите на запад стражници можеха да съзрат отстъпващата нощ, която се укриваше в дъбравите на Великата гора Бълг, населявана от нечовешките племена от Третия кръг, макар сред тях да имаше пещерни и горски селища на граждани на Сарактa измежду самодиви, таласъми и други вурмешки раси. Тъмната ивица на гората се простираше далеч на юг и полазваше гърбиците на планините. Отвъд наричаната *бяла широка река* езерата приемаха ята ранобудни диви патици.

Слънцеград се разсъняваше, но засега още не беше се разшавал, по улиците бе пусто, лодки и шлепове неподвижно се клатушкаха по Дунава и в Канала, само вятърните мелници в предградията почваха да скърцат с крилете си и воденичните колела зашляпваха лениво, за да се подготвят да задвижат машините в многобройните работилници. Слънчевите колела още чакаха лъчите на своя господар да ги докоснат и влеят в тях магия и мощ на десетки коне и волове.

Най-сетне изгревът освети и кулата на Онгъла и тогава над града проехтя неподражаемия звук на рог. Веднага, още всред незаглъхналия му зов, удари Часовата камбана. Денят бе започнал, потече първият му час.

Малко след това забиха камбани на църкви и удариха гонгове на храмове, призоваващи онези свои граждани, които бяха религиозни, да се съберат за сутрешна молитва. Но поне половината граждани на столицата и околностите предпочетоха само да поздравят мълком и с усмивка

изгряващото слънце и да се запътят да си вършат всекидневната работа.

И тъкмо се заточиха човешки реки по арки и надлези, заскърцаха впрягове по друмища и павирани улици, застъпи дневната стража, а работилници, сергии и магазини вдигнаха кепенците, за да изложат стоки за продан, домакините и ратаите се занадпреварваха с празни кошници към пазарите, а децата се запътиха към граматиконите, когато внезапно всичко замръзна, защото от небето блесна светкавица.

Нямаше облаци, освен далеч на юг и северозапад по хоризонта, но мълнията се протегна като опъната тетива на лък и с боботене се превърна в пъстроцветна дъга – сякаш самото блестящо слънце хвърли един от лъчите си, който описа дъга и се заби докъдето стигаше погледът на запад. След няколко мига чудната светкавица изчезна. Но вместо нея откъм сиянието на издигащото се слънце с тържествен вой на разсичан въздух, оставяйки тънки облачни дири, дофучаха три силуета.

Донякъде приличаха на стражеви бързолети, но не бяха построени от човешка ръка кораби – никоя ладия или бързолет не умееше още да танцува така сред небесата!

Наблюдаващите отдолу се окопитиха и нададоха приветствени възгласи към стремителните вихрени същества, които запалиха една кратка дъга, извита като усмивка, и кацнаха в Онгъла.

Хора и други граждани на Сарактa, станали свидетели на долитането на Мъдреците, на висок глас заобсъждаха събитието, по-възрастните вметнаха свои спомени за предишни Пратеничества. Градът заклокочи като на празник. Всъщност празникът предстоеше и пристигналите Мъдреци възвестяваха за него.

Когато Часовата камбана отбеляза втория час на деня, по площадите на Слънцеград се появиха глашатаи с бели знамена, на които бе изписана една-единствена дума: КНРДМЛ. По някои от конопените платнища същото бе красиво изрисувано на ромейски, гречески или с галски руни – всичките официални езици и писмена на Сарактa. Глашатаите развяваха стяговете си и се провикваха колкото им глас държи:

– Девет дни! Девет дни!

И така щяха да правят всяка сутрин, обявявайки колко време остава до Избора на кан на Слънцеград.

Тозчас от ветропристанищата излетяха като ветрило ята бързолети, за да разнесат вестта из сарактите на Слънцеград, колобрите пратиха на банове и бору-таркани видения, кавханът заръча на джамачите си да уведомят официално посолствата на близки и далечни държави.

Все още младите, но вече зрели мъже от боилските родове усетиха как

трепват сърцата им. Следващият владетел можеше да е кой да е от тях – ако преминеше и издържеше Изпитанието.

Хората одобрително кимаха и обсъждаха новината. Да, време беше. Не че боилът кавхан Вананд управляваше държавата лошо, все пак не ставаше дума за кой да е, за самия боила колобър на Сарактa, прочут юнак, велик воин и мъдър човек, но според Законника Слънцеград трябваше да има върховен владетел. Липсата му досега, вече трета година, смущаваше гражданите, макар че добруването на държавата не бе накърнено от този факт. Ала, смятаха гражданите, редното си е редно и че на боила кавханът му се бе наложило да поеме бремето на властта за толкова дълго, представляваше едно досадно отклонение в традицията. Кавхан Вананд може да е велик и безукорен, но никога не е много добре, да не кажем горко, когато изведнъж проима нужда от герои, спасители и закрилници. Слава на слънцето, хвала Тебе, Боже, Ан уакх, аве Домини, Аллах акбар, че нищо лошо не стана през тези някак ощетени откъм завършеност на управлението години.

Наистина, клатеха глави търговци по сергии и дюкянчета, кимаха занаятчии, съгласяваха се стражници и войници, шепнеха си млади булки и възрастни домакини, вдигаха пръст кутугери и колобри, свещеници и жреци, селяни – земеделци и пастири, – люд, багаини и боили, – някак неудобно беше без Канасубиг. Слънцеград без владетел стоеше като напет, ала разпасан левент насред мегдана. Като гиздава мома, пък несресана. Хубаво гърне, пък неглеждосано. Здрав кораб, а без знаме. Юнак без орлово перо на тулша. Хляб без сол. Пари без работа. Песен без музика. Недовършено нещо, неизпипано. Не беше редно, ала нямаше как другояче и ако не беше кавхан Вананд... И ето, сега всичко се връща в естествените си коловози на слава и достойнство, на блясък и възможност да намериш предвидената за теб от Твореца шепа щастие.

А децата тичаха със звънки викове и захващаха да играят на канартикини.

От Шадоуданс (Shadowdance):

Рецензии за български фантастични книги, издадени през 2009 г.

* * *

Запали свещ на дявола
Автор: Янчо Чолаков
Издател: ИК „Аргус“
Ревю: Трип (Емануил Томов)

Колкото повече отлежава **Запали свещ на дявола** в главата ми, толкова по-трудно ми е да говоря за нея, но пък ми хрумват по-смислени неща. Ето първото – фрагментарността, играта, литературната изобретателност на тази книга ме объркаха.

После пък се питам, не е ли това търсено в книга, пълна с коси препратки и неочаквани и неочаквано дълги словесни импровизации? По-скоро да.

Вербалната изобретателност на Янчо Чолаков и, следователно, уникалната му позиция в българската фантастика според мен трябва да получат подобаващо внимание, а **Запали свещ на дявола** е най-голямата витрина на неговия талант. Няма друг български фантаст, който да отдава такова внимание на творбите си като словесни, а не само идейни форми. Това внимание си личи още в началото на книгата, където главният герой, крайно негероичният „воин-поет“ Ян Бездомни, споделя, че всичко, което ще прочетем от първата до последната страница, е историята, която „някои разказват“. Именно към „неистинността“, а не към правдоподобността се стреми историята и се превръща от едно странно историческо повествование в съновидение. За какво всъщност става дума?

В една опустошена територия, някога позната като България, Ян пътува заедно с брат си, Онзи, който не става за нищо, към Сливен, където да се погрижат за втория. А той не става за нищо в поне два смисъла – безполезен е и нищо не може да го събуди и да го накара да стане от носилката, в която Ян го мъкне цяла книга. Пътуването ги среща с много герои, от странни по-странни и гротескни, като Ешерихия Коли, чиито ръце представляват сърп и чук, а името му е име на бактерия, причиняваща диария – която Чолаков причинява на клетия човечец; Дете Големеше, бебе с неимоверен умствен капацитет и едрокалибрен револвер; Петров Рентгеновото око (циклопоподобен индивид с рентгеново-микроскопско зрение) и жена му, класическа деветдесетарска мурва; бандата на кукерите и т.н., и т.н.

Някъде по средата (без да издавам подробности) пътешествието към изцеление се превръща в пътешествие към отмъщение. Сюжетните детайли на **Запали свещ на дявола** са амалгама от класически юнашки подвизи и български фолклорни елементи, изкарани от контекста им и набутани в едно изкривено

времепространство. България от книгата не е възможна, нито пък цели някаква особено целенасочена „критика“ на народопсихологията и културата ни. Вместо това представлява подсъзнателно омешано бойно поле на всякакви елементи, препращащи към общото смислово обобщение „България“. Нищо не е пощадено – история, манталитет, обичаи, природа. Всичко е превърнато в гориво за нескончаемата игра на многосмислия, асоциации и буквализирани метафори, която според чичко Фройд в едно от по-проникновените му наблюдения за човешкото съзнание е в основата на съновиденията ум.

И да, звучи объркано. И е объркващо. Но привикне ли човек, малко в тази книга не е истински триумф на значещия хаос – с ударение на първата дума.

Плюсове:

+ Основно и преди всичко, блестящото боравене с езика. Чолаков прави с българския това, което автори като Зелазни правят с английския – вкарва поезия и пращяща енергия в разговорните, неформални ритми на родния си език и не се свени да го показва.

+ Потенциалът за смисъл на този роман е огромен. За мен рамката на сънната логика е нещо, в което мога да интерпретирам **Запали свещ на дявола**, без да ми експлодира главата – съзнавам също така, че това е леко измъкване от моя страна, понеже е възможно липсата ми на начетеност в много отношения да ме спира да възприема и друга страна на романа. Но е трудно човек да мери ерудиция с Чолаков, така че няма да съм единствен.

Минуси:

– Шегите и остроумието на Чолаков понякога не попадат в целта, но предвид картечарския му подход към нещата в това отношение, този ефект не е неразбираем.

Прочетете тази книга. Оставете я да ви объркa, да ви забавлява, да нашепва, вместо да ви поучава. Да ви объркa отново. И после я прочетете пак.

Материалът е публикуван за първи път в бр. 65 на списание Shadowdance:
http://shadowdance.info/800Broeve/Br65/reviews/reviews65.html#svesht

Новелови награди 2008
Автор: сборник
Издател: ИК „Сиела“
Ревю: Трип

Новелови награди 2008 е резултат от съвместното начинание на сайта *kafene.bg* и издателство *Сиела*, започнало през 2007 г. Само една от трите наградени новели (от общо 24-те, участвали в конкурса) има нещо общо с „нашите“ жанрове. Това е и част от причината сборникът да получи рецензия – определено си заслужава да се спомене включването на толкова дълга фентъзи творба (тип „меч, червя и магия“, не някаква зле замаскирана мейнстрийм история) като **От начало до край и обратно** в избора на журито за най-добра новела, писана от млад автор.

.....

От начало до край и обратно

Единствената фантастична творба сред трите наградени, **От начало до край и обратно** е епично фентъзи с леко фантастичен привкус, тип **Малазанската книга на мъртвите –** младият благородник Ветромил се записва в армията, за да спаси дома си от разорение. Там попада в Смъртната рота – бойно подразделение, пълно с пропадняци от всякакъв калибър... и по една случайност, единствената надежда на Империума срещу Великите коне.

От начало до край и обратно е много амбициозно в мащаба си произведение, което неизбежно съдържа и някои грешки и недомислености. Драматизмът върви по същата тънка линия, по която върви и **Малазанската книга на мъртвите**, и на доста места пропада в сантиментализъм. Голяма част от него е поправима с някои прости корекции (например, не карай героите да произнасят драматични интроспективни монолози като в елизабетинска пиеса – да, Ериксън го прави, и в повечето случаи не работи и при него). На няколко места стилът определено има нужда да се пооправи, а и авторът Евгени Филипов не е успял съвсем успешно да придаде пропорционалност на творбата си – сцената с бащата ми се стори напълно излишна, а на места са преразказани неща, които би трябвало да се покажат. Леко ме объркваше и всезнаещият разказвач, който често ми обясняваше какво НЕ ЗНАЕ Ветромил и как той си няма представа от това и онова.

При все това новелата определено демонстрира потенциал и се надявам този конкурс да даде добра платформа за изяви на Евгени Филипов, който е и най-младият от тримата наградени. Ние от екипа разбира се стискаме палци за това, тъй като авторът е победител и от нашите конкурси и малко или много за нас той си е откритие.

.....

Пълната версия на материала е публикувана в бр. 62 на списание Shadowdance:
http://shadowdance.info/800Broeve/Br62/Reviews/reviews62.html#novelovi

Из „ДУМИ ЗА ПРОЗАТА – Годишен литературен преглед – Бургас 2009“ от Светозар Игов

Янчо Чолаков през 2009 г. е представен с две книги – романа „в жанра фолкпънк“ „Запали свещ на дявола“ („Аргус“), вече получил първа награда в конкурс за фантастика, и сборника с повести и разкази „Упражнения по безсмъртно писане“ („Офир“). И двете книги представят един автор със силна разказваческа дарба, инвентивно и буйно въображение, солидна и прецизна историческа и хуманитарна ерудиция, чувство за хумор, иронични обрати и пародийни травестии. Бих определил романа му и като социална антиутопия, но фентъзи-ужасите на Янчо Чолаков не визират някаква далечна бъдеща съдба на България и Балканите, а само представят гротескно разкривени днешни социални и ментални тенденции.

И това съвсем не е намусено мрънкане от ретросоцносталгичен тип, а визията на един остър социален диагностик. И в световната, и в славянските литератури („Крали Марко за втори път сред сърбите“, „Пан Броучек на луната“) социалните сатирици са ползвали похвата да преместват фолклорни, митологични и литературни герои от собствения им в друг социален, цивилизационен и исторически контекст, но модерната фантастика не само усили и разнообрази тези похвати на пренасяне, но и има визия за светове, поставени пред неподозирани доскоро предизвикателства. Сборникът с различни като повествувателен обем (9 повести и разкази – от кратката портретна скица в духа на Лабрюер и Канети „Чревоугодникът“ до романовидната „История на самотния редник“) показва тази гъвкавост на Янчо Чолаков да избира и смесва различни епохи и митологии, но и да ги моделира художествено по разнообразен начин. Янчо Чолаков е за мен едно от големите открития в литературен Бургас.

Пълната версия: http://liternet.bg/publish/sigov/burgas-2009.htm

За „Дивна“

Александър Василев

...Книгата не успях да прочета на един дъх, не защото не ме грабна, а защото прекалено много ме накара да се замислям. „Дивна“ е история за хлапета в предпубертетска възраст, обаче историята им хич не е някаква сополива тийнейджърска бълвоч.

Действието се развива някъде сред реещите се останки на нашата планета, която е била сполетяна от катастрофа. В студения мрак на космоса, като последните сълзи на Земята, се носят сребристите космически станции на оцелялото човечество. А в тях новото поколение се сблъсква с остарелите философии на обременените от миналото си родители. Впоследствие тези постпубертетчета се оказват по-зрели, отколкото нашите пълнолетни връстници.

Първите чувства, които книгата щрихова, са тези на обърканата мечтателка Дивна и на хладно безразличния ѝ брат – Стас. От спокойните дни на собствената им космическа станция двамата попадат в най-елитната академия, където се сблъскват с нови правила и многото възможности за тяхното нарушаване. Покрай новопристигналите близнаци бързо се завърта „тайна организация“, начело на която е Питър Верелински, легендарен вундеркинд, който още от десетгодишен привлича вниманието на политиците. И от тук започват купоните и неспирната битка за оцеляване в „луксозния крематориум за мечти“, както Дивна преименува академията.

Книгата врълита с екшън и напрежение, който често се сменя с размисли за правилно и грешно. „Тайната банда“ на Верелински постоянно проваля планове на главния Координатор на Северните станции за абсолютен контрол над съдбата на човечеството и в същото време бащите на близнаците и Марти (един от най-запомнящите се енергични образи в цялата книга) им помагат да създадат своя партия. И веднага сигурно нещо ще ви пресече мисълта – „... деца, пишещи за деца в космоса, конспирации и политика?!“. Аз само ще посъветвам да четете... и ще видите. Всъщност, ако се направи паралел с нашата Земя и нашите деца, ще откриете много прилики, почти толкова, колкото и разлики, но със сигурност когато завършите книгата и я оставите настрана, ще се замислите накъде отиваме всички ние и целия този наш свят.

В „Дивна“ ще намерите много. Действията се преплитат постоянно, диалозите са живи и изпълнени с мъдри есенции. Появата на мистичния Пазител и на професор Уайт допълнително разпалват интереса. Енергичността на главните герои е постоянно преследвана от невидима обреченост, която ги дебне до края на книгата и макар последните страници да навяват преспи от светлина и лъчезарност, мракът отвъд металните станции продължава да е все тъй студен. Продължение ще има...

Първоначално публикувано в Книголандия:
http://knigolandia.blogspot.com/2010/02/blog-post_07.html

Божан Божков

...„Дивна“ е разказ за сблъсъка на действието, на креативността и полета на мечтите и въображението със системата, стараеща се да установи контрол над всяка мисъл, над всяка идея. Система, при която всеки възрастен е полицай и всеки съученик – потенциален доносник. Добре познато от близкото минало и от… настоящето, уви.

И в тая държаща здраво за врата всички и всичко система се намират хора с идеи и ентусиазъм, успяващи да я изхитрят. Под форма на игра, учениците от елитната Академия на сивите униформи успяват да разсинхронизират добре смазаните механизми.

Игра, която често е смъртно опасна. И води и до трагичен изход понякога. Но енергията и ентусиазмът на младите хора не им позволяват да се откажат от убежденията си и ги карат да продължат.

Историята е убедителна, има различни фракции, вечни оптимисти и колебаещи се. Страх и предателство.

Заедно с борбата за промяна е описана и личната борба на мечтателната, емоционална Дивна, със стремежа за нахлузване на сива, еднотипна душевна рамка. Дивна успява да преодолее разрушителния първоначален шок от сблъсъка с бездушието, което я посреща в Академията, и намира свой начин да запази богатата си душевност. Не и без помощта на приятелите.

На фона на живите образи на учениците и „трошачите“, образите на учителите в Академията с едно изключение са недобре развити, като сива еднотипна маса. Първоначално сметнах това за недостатък, но с навлизане в сюжета си промених мнението. Всъщност търсен или не, получава се ефект, подобен на някои филми, при които част от обстановката или героите е цветна, а останалата е в черно-бяло. Определено добро решение.

Специално искам да отбележа момента, в който Дивна и Питър спасяват „Старата отрова“ и тя отменя наказанието, което е искала да им наложи.

Един истински злодей не би го отменил. Но учителката не е злодей. Може да е злобна, ретроградна, оръдие на системата, но не и злодей. И от тази случка печели както образът на учителката, така и авторите.

След похвалите, малко критика.

Добре е да се внимава с подробностите. Например плъхът не е мъжка мишка. ;) Съвсем различни видове са. Може да звучи като дребно заяждане, но ако някой ученик го прочете и после го изтърси на изпит? :)

Другото, което леко ме подразни, са опитите за лека религиозна насоченост на

книгата. Всъщност авторите се опитват да дадат по-широк поглед върху религиите и събитията от Библията. Не случайно преподавателят, който единствен изпъква от сивата маса, е по изкуства и религии, а не само по една религия. Но явно авторите са най-добре запознати само с християнството и гравитират около него.

Изобщо заиграването с митология и религии е трудно и може да доведе до подхлъзване. Трябва да имаш познания, от ранга на тези на Зелазни и Франк Хърбърт, или да го избягваш. Лично мнение.

И в крайна сметка с „Дивна“ читателят не получава само една интересна, динамична и увлекателна история.

Книгата внушава вяра, че и в най-безизходните ситуации има път напред...

Първоначално публикувано в Пещерата на неандерталеца:
http://www.webkeybg.info/the_cave/?p=666

Григор Гачев

...Неизвестно бедствие е помело Земята, оставяйки на нейно място втори астероиден пояс. Случайно оцелелите по космическите станции (предимно тези около Марс) хора възраждат човечеството, сблъсквайки се с всякакви социални и други проблеми. Обществено неравенство се е запазило, но много други неща се е наложило да бъдат променени издъно, за да може обществото да се запази. Както винаги и навсякъде, така и там има хора, вманиачени по властта. Може би не за да творят зло, а за да направят насила света по-добър, според своите виждания – и именно затова всъщност най-зли измежду злите. И както нерядко е и в реалния свят, там, където възрастните не успяват, не смогват или се побояват, понякога се справят именно децата…

Няма да разказвам повече за книгата, за да не проваля интереса на читателите. Но с удоволствие ще споделя смайването си от нея. Дори опитни писатели рядко създават толкова пълнокръвни, истински и живи образи. И толкова много в една книга, толкова различни, и всеки от тях пълноценен и истински, и стойностен именно заради разликата си с останалите. Уж се разказва (предимно) за деца, в най-добрия случай тийнейджъри, а пък я четох в захлас, до пет сутринта, въпреки че бях здравата недоспал от предишни дни. И не съжалявам за похабения сън.

И още нещо. Ръководителката на клуба „Светлини сред сенките“ Валентина Димова казва, че тези книги са полезни за възрастните може би дори повече, отколкото за децата. За децата те са полезно упражнение, интересно занимание и форма на израстване. За нас обаче са освен това и прозорец към света на децата, през който можеш да видиш какво ги вълнува, радва, тревожи и засяга – и да ги разбереш истински… А това, колкото и да е важно само по себе си, означава и още нещо. Да разбереш децата около себе си означава да разбереш в някаква степен и детето в себе си. Не го ли разбираш, живееш заедно с непознат под в един и същи черепен свод – как би могъл тогава да си в мир и спокойствие, и разбиране на множеството, което криеш в себе си дори ако си най-елементарният човек?...

Първоначално публикувано в блога на Григор Гачев:
http://www.gatchev.info/blog/?p=916

ДРАГИ ПОЧИТАТЕЛИ НА ВЪОБРАЖЕНИЕТО!

ОЧАКВАЙТЕ В БЛИЗКО ВРЕМЕ
НОВАТА КНИГА ОТ БИБЛИОТЕКА
„Т Е Р А Ф А Н Т А С Т И К А“ –
МНОГОЖАНРОВИЯ СБОРНИК
„С ИМЕНАТА НА БРАТЯ СТРУГАЦКИ“ !

Съставен от Юрий Илков, Александър Карапанчев и руснака Владимир Борисов, този сборник излиза по случай 35-годишнината от основаването на клуба „Аркадий и Борис Стругацки“ – Пазарджик.

Колко бързо лети времето, но... но то може да бъде спряно, ако прочетете книгата „С ИМЕНАТА НА БРАТЯ СТРУГАЦКИ“.
В нея ще намерите богата информация и спомени за дейността на Пазарджишкия клуб; изящна проза и поезия от клубни и неклубни членове; пространна анкета за творчеството на АБС; тяхната библиография (на българските и на руските им книжовни издания) и филмография; интервюта както с Аркадий, така и с Борис Натанович; белетристика и статии от същите двама автори; искрящи анекдоти за самите тях; широк спектър от документални снимки, графики и... и още какво ли не...

Много от материалите в този сборник се публикуват за първи път на български език!

ПРОЧЕТЕТЕ КНИГАТА
„С И М Е Н А Т А
Н А Б Р А Т Я С Т Р У Г А Ц К И“
И ВИЕ НЕПРЕМЕННО ЩЕ СЕ ПОДМЛАДИТЕ!

Прочетохме вместо вас:

Злат Торн

The Sparrow на Mary Doria Russell:

Колкото и да е рядко, съществуват научнофантастични творби, в които религията и науката не са взаимноизключващи се понятия. The Sparrow не е книга с проповеди – нито героите вътре, нито самата Ръсел, която също преживява своята криза на вярата, смятат, че има лесни отговори. Едно от забележителните качества на романа е, че може да бъде прочетен по много начини – като поглед върху проблема за контакта с чужда цивилизация, за мисионерството, за Бог и вселената, за излекуването и приемането на собствените грешки, за възгордяването и смирението.

2059 г. Отец Емилио Сандос, единственият оцелял от йезуитската мисия до планетата Ракхат, е върнат на Земята. Както един от членовете на ордена разсъждава, мисията като при повечето колосални катастрофи се проваля „заради поредица от логични, разумни, внимателно обмислени решения, всяко от които изглеждаше като добра идея за момента“. Действието се движи от настоящето – когато Емилио, осакатен и болен, се опитва да намери смисъл в оцеляването си, а йезуитите да разберат какво всъщност се случило на Ракхат, защото Сандос е обвинен в проституция и детеубийство, и през 2019 г., когато група приятели се оказват събрани от съдбата, за да поемат на най-великото пътешествие в човешката история – това към извънземна цивилизация. За Сандос то се оказва и към намирането и изгубването на Бог.

The Sparrow не е лесна книга, въпреки че е изумително четивна, с чувство за хумор, много топлина и дълбоко влюбена в героите си – харизматични, изключително интелигентни хора. Тя е сериозно предизвикателство, както за ума – антропология, религия, лингвистика, философия, история се смесват в тази изключителна книга, – но и за сърцето – това е трагична история и катарзисът накрая е също толкова изстрадан от читателя, колкото от главния герой.

The Privilege of the Sword на Ellen Kushner,

последният роман от поредицата за Ривърсайд, е fantasy of manners (фентъзи на маниерите) или mannerpunk, както още го наричат – вероятно по-точното наименование заради асоциациите с киберпънка и подобния на неговия фетишизъм, макар и не към технологиите, а към минали епохи, в случая тази на класицизма, с аристократизма, политическите интриги, изисканите обноски, театъра, дуелите. Книгата носи носталгия по класическия роман и затова е в духа на най-добрите приключенски истории на Скот, Дюма, Сабатини, с лукавия хумор от романите на Джейн Остин и декаденса на fin-de-siecle, и всичко това – през погледа на феминизма.

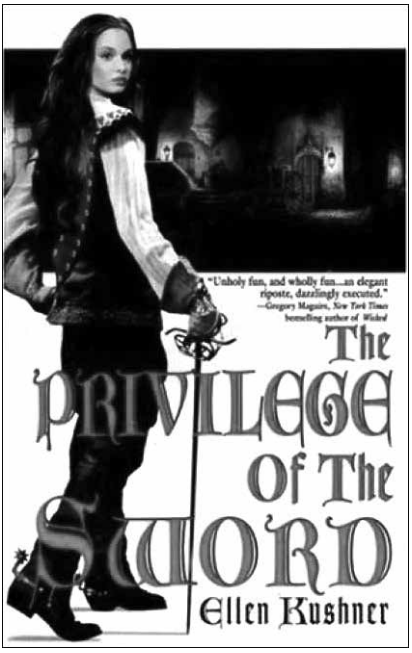

Катрин Кампион е от обедняло аристократично семейство, израсла е в провинцията и е на 16 – подходящата възраст за представяне в обществото и брак. Но когато чичо ѝ, Алек Тремонтен, я взима при себе си в града, не я очакват балове, рокли и ухажори. Вместо това се налага да се облича в мъжки дрехи и да се научи да се фехтува, защото Катрин ще бъде новият телохранител на чичо си. Фехтувачите в света на Ривърсайд се дуелират, за да разрешават споровете между наелите ги аристократи – занимание, съвсем неподходящо за жена, още по-малко за благородник. Не че това би трябвало да изненадва Катрин – все пак чичо ѝ е известен като Лудия херцог. Също като в уреден брак и също като повечето хора в това затворено общество, в началото Катрин е жертва на обстоятелствата. Но тя притежава смелост и решителност и решението на Алек, независимо от мотивите му, за нея ще означава свобода да бъде каквото пожелае. Тя може да е героят от любимите си книги, който се притичва на помощ на слабите; и да, тя спасява девойка в беда. Има и интриги, дуели и злодеи. Историята на Алек Тремонтен, започната в Swordspoint, получава своя завършек, но преди всичко това е разказ за порастването на едно дете в уверен в себе си човек.

The Year of Our War на Steph Swainston:

Това е първата част от поредицата за Fourlands. Джант Шайра, наречен Кометата заради способността си да лети, е вестоносецът на императора Сан и един от Есзаите, или безсмъртните, които управляват света. Човек не се ражда безсмъртен, императорът го превръща в такъв, ако прецени уменията му за полезни, така че Есзаите не са по-различни от обикновените хора и техните страсти не са им никак чужди. Въпреки 200-те си години съществуване като Есзай, Джант е все още хулиганът от уличните банди на Хасилит. Той е циничен, егоист, склонен да действа, преди да мисли, със семейни проблеми и пристрастен към *кат* – наркотик, който отвежда приелия го в друг свят, наречен Шифта. Шифта е като роден от кошмарите на Луис Карол, за повечето хора нереален, но за пристрастените към наркотика – техният път към безсмъртието, защото свръхдозата може и да те убие в този свят, но ти гарантира съществуване в Шифта. От 2000 години светът е непрекъснато атакуван от Инсектите, насекомоподобни същества с неизвестен произход, които помитат цели градове, и Есзаите са тези, които трябва да го защитят. Въпреки опасността борбите за власт и интригите сред хора и безсмъртни не спират. И когато владетелят на Ауиан е смъртоносно ранен в битка, а Джант в

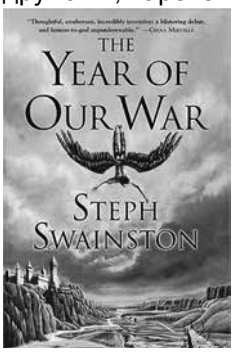

изблик на вдъхновение му дава доза *кат*, решението на Есзая се оказва с много по-сериозни последици, отколкото е предполагал.

Суейнстън има елегантен, уверен стил, експресивен и поетичен. Двата свята – този на Fourlands и на Шифта, са създадени с размах и невероятно въображение. The Year of Our War е шантав роман, наистина *чудноват*, бъкащ от идеи и енергия, странни създания, анахронизми и немалка доза ирония и пънк, също като главния му герой.

Stranger Things Happen на Kelly Link:

Разказите на Кели Линк са трудно определими жанрово, смесица от фантастика, фентъзи, слипстрийм, хорър и още какво ли не. Carnation, Lily, Lily, Rose е история за мъж, който праща писма в бутилка до съпругата си, чието име не може да си спомни. Water Off a Black Dog's Back разказва за млад мъж, който трябва да реши какво си струва да изгуби в името на любовта. The Specialist's Hat е вледеняваща история за две близначки и странната къща, в която се заселват с баща си след смъртта на майка си. Във Flying Lessons става дума за гръцки богове, които живеят в малък английски курорт. Travels with the Snow Queen е феминистичен преразказ на „Снежната кралица" на Андерсен. Vanishing Act е за момиче, което бавно изчезва, и за семейство, което се разпада. Survivor's Ball, or, The Donner Party е разказ за пътешествия и канибали. Shoe and Marriage съчетава три истории за, да, обувки и брака, но и за Пепеляшка, Оз, Лъвкрафт и Имелда Маркос. Most of My Friends Are Two-Thirds Water е за нашествие на извънземни. Louise's Ghost се върти около две приятелки с еднакви имена и призраци. The Girl Detective е замайваща смесица от братя Грим и Нанси Дрю. Разказите са обикновено-необикновени, написани на измамно прост, лиричен език и с логиката на съня. Делничното и фантастичното вървят ръка за ръка, страховитото и свръхестественото надникват иззад ъглите на ежедневието на съпрузи, любовници, деца и родители. Всеки разказ е загадка, пъзел, който читателят трябва да нареди със собственото си въображение.

От Старлайтър:

Чуждотворците на Октавия Бътлър
Владимир Полеганов – armydreamer

Трилогията *Xenogenesis* на Октавия Бътлър се състои от романите *Dawn*, *Adulthood Rites* и *Imago*. Публикувани между 1987 и 1989 г., трите книги земат централно място в творческата ѝ кариера в хронологично и тематично отношение. Както в повечето други произведения на авторката, и тези гребат с пълни шепи от ковчежето с клишета на жанра, но някак почти незабелязано трансформират всяка добре позната идея в нещо ново, неочаквано, на моменти даже неудобно за четене. Октавия Бътлър се справя много добре с извеждането на читателя на фантастика от зоната му на комфорт и трилогията за пътя на човечеството към себе си и към звездите не прави изключение.

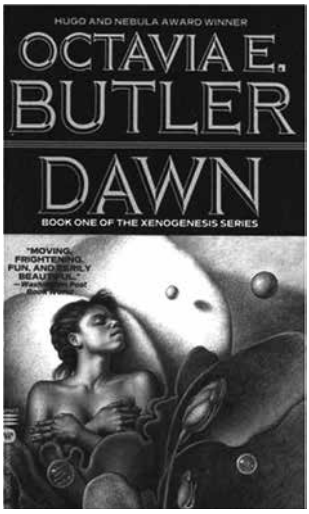

Някъде в близкото бъдеще, хората са изтощили дотолкова света си, че планетата е пометена от безпощаден апокалипсис, който унищожава всичко живо. Или поне така изглежда на пръв поглед. Истината е, че някой е седял и изчаквал наблизо, за да спаси в последния момент група хора и да им даде отново дара на живота и бъдещето. Така започва първият роман в трилогията: главната героиня, Лилит, се събужда в непозната стая с меки, живи стени. Стаята е клетка в огромен организъм, който изпълнява функцията на дом, космически кораб и близък роднина на раса от извънземни, наричащи себе си Оанкали и занимаващи се с търговия на гени. Те са забравили какви са били в началото и откъде точно са тръгнали, не знаят накъде отиват и дали ще стигнат дотам същите, каквито са сега, но са сигурни в едно – че трябва да се променят, за да оцелеят. Оанкали обикалят Вселената в търсене на други разумни същества, с които да обменят генетичен материал. Те живеят в пълна хармония със средата си, напълно потопени в живота – корабите, инструментите им, оръжията им, всичко живее, всичко общува, всичко е едно. Също като хората се делят на мъже и жени, но има и трети пол – неутралните оолои, които са генетични инженери със завидни способности и познания от областта. В оолоите се изършва срещата между мъжкото и женското, те творят бъдещите поколения на оанкалите в лабораториите на телата си. В самите тях няма желание, но сливането на тези, които го имат, е невъзможно без оолоите.

На човеството му предстои да се превърне в част от тази схема. Върнатата към живот Лилит разбира, че хората са събудени, а Земята – излекувана, за да започне всичко отначало. Само че различно. Природата на планетата е друга – едно цяло, което ти дава всичко, ако се разбираш с него, и което те убива, ако не говориш езика му. Хората вече ще са други – променени, за да се впишат

в новия свят долу. Спасените човешки мъже и жени са вкарани в семейства с мъжки, женски и оолои оанкали. Без никой да ги пита. Само така ще могат да платят за завърналия се живот и само така ще оцелеят в новата си среда. На Лилит ѝ е избран партньор от хората, с когото да станат част от по-голямо семейство и да се включат в създаването на живот. Голяма част от *Dawn* описва свикването на Лилит и останалите хора с всичката другост, в която се събуждат.

Разбира се, човечеството не се дава без бой. Не всеки е готов да позволи на отвратителните извънземни да бъркат в тялото му с пипалата си, за да си вземат необходимия материал, по време на нещо, което хем е секс, хем не е, хем те вкарва повече в другия, отколкото всяка твоя досегашна форма на общуване, хем те изправя пред стена от странност и различност. На бунтовниците им е позволено да се бунтуват, но не и да се размножават. Стерилизирани, те са върнати на Земята, където да дочакат края си. Някои стигат до крайности в поведението си, други се предават. Трети пък виждат в Марс евентуалното спасение за едно непроменено, нормално човечество...

Всяка от трите книги е разказна от различен герой. В *Dawn* главна героиня е Лилит, в *Adulthood Rites* – нейният син Акин, който е наполовина човек, наполовина оанкали, а последният роман, *Imago*, показва на читателя първият оолои, чиито родители са хора и извънземни. *Xenogenesis* проследява физическата, психологическата и социалната промяна на човечеството. Едновременно с това описва извънземните с всичките им странности. Октавия Бътлър не се опитва да оправдае, демонизира или анализира оанкали – тя просто ги описва каквито са. Отблъскващи, интересни, богоподобни, чудовищни. Те са очаровани от болестите, които мъчат човечеството, най-вече от рака, и ги разглеждат като произведения на изкуството, като аспект на природата, от който могат да научат много. В същото време смятат йерархичността и териториалността на хората за недопустими и опасни, особено в комбинация с високата им интелигентност, и без да се замислят много, започват да работят за елиминирането им. Имат различни разбирания за индивид и общество, за роднински и партьорски отношения, за живота и смъртта. Човеците, от своя страна, се държат като... хора – делят се, събират се, мразят, обичат, убиват, престъпват закони и свалят граници. В около 700 страници Октавия Бътлър изследва почти всеки нюанс от човешките взаимоотношения. Тя говори с читателя като със зрял човек, без да морализаторства и мелодраматизира. Не дава оценки. Оставя всеки прочел сам да прецени случващото се и да определи какво е отношението му към него. Също както извънземните и хората от романите ѝ.

Xenogenesis се появява в един много силен за американската фантастика период – ‘80-те години на 20 в. По това време начуни фантасти като Грег Беър и Дейвид Брин се опитват да върнат фантастиката от Златния век, а хуманисти като Джийн Улф и Майкъл Бишъп продължават започнатото от Новата вълна. Произведенията на Бътлър са най-добрата симбиоза между тези две течения и със сигурност един от върховете в жанра от онзи период.

Материалът е публикуван за първи път в бр. 7 на списание „Старлайтър“:
http://www.starlighter.info/br_7_2007/sf3.html

* * *

Nova Swing
Владимир Полеганов – armydreamer

През 2002 г. Джон Харисън, една от централните фигури в британската Нова вълна, се завърна към писането на научна фантастика след четвърт век пауза. Романът му *Light* (въпросното „завръщане“) бързо се превърна в гореща тема, обявен за шедьовър от критиците и за боклук от огромна част от феновете. Произведението далеч не е експериментално, крайно или неразбираемо, каквито обикновено са фантастиките, получаващи подобни оценки от двата лагера във фендъма. *Light* е класическа космическа опера на едно ниво, и психологически трилър на друго. Действието му се развива в далечното бъдеще и в наше време (1999 година). Три сюжетни линии се редуват, за да изплетат картината на света, който Харисън доразвива в последния си засега роман – *Nova Swing*.

Light и *Nova Swing* не са тясно свързани. Двете могат да се четат отделно, нямат общи герои (поне сред главните), даже светът, от който са, макар и географски един и същ, е някак различен. The Kefahuchi Tract, непонятната структура с неизвестен произход от *Light*, е разрушена в *Nova Swing*. Части от нея са паднали върху планетата, около която обикаля, и са създали Мястото: зона с вечно променящи се география и атмосфера, напълно неразбираема, непостоянна и израждаща всичко, до което се докосне. Градът около Мястото се нарича Саудад и е като изваден от роман на Чандлър, но „украсен“ от някой киберпънкар (някой **много** добър киберпънкар, не Уилям Гибсън). Баровете му са пълни с детективи (такъв е единият от главните герои, който е променил облика си и прилича на Айнщайн), проститутки (те всички са еднакви на външен вид и всяка една се казва Мона), престъпници и хора като Вик Серотонин.

Вик е нещо като гид. На него му плащат, за да вкарва и изкарва хора от Мястото. Той е остатък от процъфтяващ навремето бизнес на внасяне на артефакти от променящата се зона в „нормалния“ свят. Става въпрос за най-често неразбираеми предмети, чието приложение е неизвестно никому. Това, разбира се, е един вид престъпна дейност. Затова из Саудад – и по следите на Вик и колегите му – патрулира специална полиция, която пази границите между двата свята.

Но в Мястото се случва нещо. В променената от Kefahuchi Tract част от града, където в ъглите на всяко помещение има черни и бели котки (винаги с гръб към наблюдаващия ги) и всяка улица и сграда менят облика и положението си, явно има някой. Някой, който иска да проникне в света на хората. От тоалетните на барове и нощни клубове се изливат потоци от млади хора: момчета и момичета, облечени по последна мода, шумни и предизвикателни, които се държат като типичните представители на нощния живот на града... в първите няколко минути от излизането си на „бял свят“. След това жестовете им започват постепенно да губят автентичността си, отмират и стават механични, думите им звучат кухо, все едно изречени от папагал. Малко по-късно умират. Заедно с тях, от зоната изпълзява и някаква болест, която променя заразените, превръща ги в повръщащи и кашлящи информация същества, загубили човешкия си облик.

И докато жителите на мястото или съзнанието, което го обитава, се опитват да проникнат в света на хората и може би да установят някакъв контакт, Вик Серотонин, преследван от мъж, който е копие на Алберт Айнщайн, отхвърлен

и желан от дъщерята на един от първите ловци на артефакти, който в момента умира от непозната болест, но може би знае какво всъщност се случва *там*, влиза в Мястото, нает от мистериозна жена, която вероятно въобще не е човек. Двамата тръгват по непостоянните улици на зоната в търсене на истината за жената. Не я откриват, защото в романите на М. Джон Харисън има много малко място за отговори. За сметка на това отвсякъде нахлуват въпроси. И кулминационната глава на романа (предпоследната), в която Вик може би умира в прегръдките на мутиращия град, а тя се превръща в котка, е като поток от въпроси, подобен на потока от „хора“, изливащ се от тоалетните на баровете на Саудад.

Nova Swing е тежка книга за болни, умиращи мъже, които нищо не разбират, но поне се опитват. Действията им са лишени от смисъл, но пълни с надежда. Книгата е и за няколко изморени жени, загубили себе си, които мечтаят да са лъскави като автомобили (перфектна репродукция на кадилак от 1952 г.) и красиви като акордеони. „И никой вече не е дори никой на този свят, защото всеки може да бъде някой...“

Може би ще има трета книга. А може би не. Малко от героите на *Nova Swing* вече имат енергията да търсят истината за света около себе си. Но те не са единствените жители на онова странно мрачно бъдеще, изпълнено с носталгия, желание и много, много светлина.

Материалът е публикуван за първи път в бр. 8 на списание „Старлайтър“:
http://www.starlighter.info/br_8_2007/sf3.html

Бележка на съставителя: *Тези, които познават творчеството на братя Стругацки, несъмнено ще забележат сходството на последния роман със сюжета на „Пикник край пътя“. Това не е случайно – в интервю авторът М. Джон Харисън подчертава влиянието на тази книга върху идеите му!*

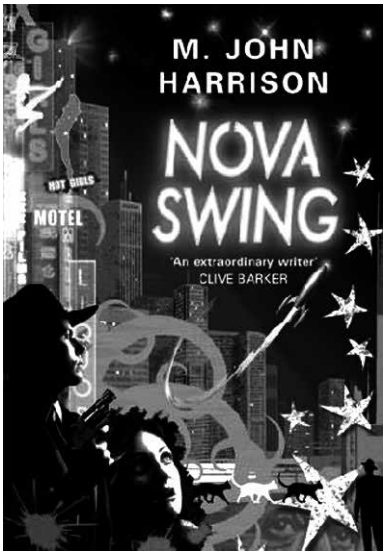

От Цитаделата:

Некрономикон

Александър Драганов – Darth Sparhawk

„Некрономикон“ е книга, чието заглавие е станало синоним на чистото зло. Наричана „най-злата книга, написана някога“, тя съдържа страховити черни заклинания, които могат да служат за различни скверни цели като вампиризъм, призоваване на мъртвите и, което е вероятно най-страшното, връзка с Великите Древни, отвратителни извънземни демони с космична мощ. Поради тези си качества различни и често общо нямащи нищо общо една с друга версии на книгата се появяват на книжния пазар, претендиращи, че крият тайни към превелика тъмна мощ; най-известна от тях е „Некрономиконът на Саймън“, продал около 800 000 бройки. Всъщност обаче книгата е измислена от американския писател фантаст Хауърд Филипс Лъвкрафт. Според думите му, той сънувал книгата и по-късно я вплел в своите разкази. Според историята на Лъвкрафт, „Некрономикон“ била записана за пръв път от лудия арабин Абдул ал-Хазред. Заглавието ѝ означава „Поглед на закона на мъртвите“ и идва от старогръцки език. Ал-Хазред, чието име е арабско, но на практика не означа нищо, бил луд арабин, който почитал злите божества Ктхулу и йог-Содот. Той обикалял руините на редица древни градове като Мемфис и Вавилон. Някъде в Арабия той открил това, което се нарича „безименния град“. Видяното там го провокирало да напише „Некрономикон“, докато бил в Дамаск, където скоро умрял по необясними причини. Оригиналното заглавие на книгата било „Ал Азиф“ – звукоподражателно от звука, който нощем насекомите издават в пустинята.

Книгата станала популярна сред философите на онова време и през 950 година след Христа била преведена на гръцки от Теодор Филетски. Това предизвикало реакция от страна на Вселенската Патриаршия, която преследвала и изгаряла копията на тази книга. Въпреки това датчанинът Олаус Ормиъс превел книгата и на латински през 1228 година. Само четири години по-късно папа Григорий IX я забранил, подобно на патриарха във Византия. Нищо от това обаче не спряло разпространението на скверната книга, като копия се появявали на латински в Германия и в Испания и на гръцки в Италия. Джон Дий, магьосник от времето на кралица Елизабет, превел книгата и на английски език, правейки ужасното ѝ знание достъпно и до наши дни.

Какво има точно в книгата остава загадка, тъй като Лъвкрафт споменава, че прекаленото познание на съдържанието води до безумие и загадъчна смърт. Със сигурност обаче страховитият том има могъща сила, тъй като е използван успешно от различни магьосници за разнообразни, но никога положителни цели. Сред тях влизат призоваване на призраци, вдигане на живи мъртвци, вампиризъм и, най-страховитото – свързване с Ктхулу, йог-Содот и други ужасни същества от бездънния космос.

Сред притежателите на „Некрономикон“ е бил Джоузеф Къруин, богат човек с мрачна слава, антагонист в новелата на Х. Ф. Лъвкрафт „Случаят с Чарлз

Декстър Уорд“. Той използвал книгата, за да придобие свръхестествени способности, и практически постигнал безсмъртие. Може да се спекулира, че по време на събитията, описани в новелата, Кръуин вече е бил на много векове, тъй като старинни бележки за името му, Корвин, са намерени още от римско време. Известно е, че той бил изключително потаен човек и използвал книгата за призоваване на мъртъвци от други епохи, като от тях научавал най-различни ужасни тайни. Той също така можел да призовава и чудовища от други светове, изглеждащи странно и потресаващо за хората. Когато домът му бил изгорен от разгневени негови съграждани, видяното ги разтърсило. Известно е, че Кръуин поддържал контакти с още няколко, вероятно сходни нему магьосници, сред които и благородник от Трансилвания – вероятно става дума за самия граф Дракула. Известно е, че самият Кръуин е практикувал вампиризъм, с което вероятно е поддържал неестествено дългия си живот. Той бил способен и да се връща от мъртвите, като обсебил и после убил нещастния Чарлз Декстър Уорд. Злодеянията на Кръуин са прекратени от стария доктор Уилет, който прочита заклинание срещу него и го превръща в прах.

Още по-зловеща употреба за Некрономикона намерил Уилбър Уитли, загадъчен и отвратителен човек, син на майка албинос и неизвестен баща – вероятно самият бог йог-Содот. Уитли имал старо копие на Некрономикона на английски език, което обаче намирал за недостатъчно добро спрямо преследването на истинската му цел – а именно отваряне на портал между измеренията, който би позволил нахлуването на йог-Содот на Земята и нейното пълно унищожение в смисъла, в който е позната днес. Уитли търсил латински превод на зловещата книга, който би му послужил много по-добре. Той действително открил такъв в библиотеката в Мискатоник, ала уплашени от неговото нездраво излъчване, библиотекарите му отказали книгата. Вбесен, Уитли се опитал да я открадне през нощта, ала кучето пазач го нападнало с необяснима свирепост и го разкъсало. Когато по-късно трупът бил намерен, се видяло, че той е чудовищен и Уитли не бил напълно човек, а имал и черти на някакво отвратително същество.

Уитли имал и брат, който обаче си бил изцяло чудовище и опустошил град Дънуич, преди да бъде победен със заклинание.

„Некрономикон“ се появява и в редица други творби извън тези на Х. Ф. Лъвкрафт. Първо приятелите му Кларк Аштън Смит и Огъст Дерлит използвали книгата за инструмент на злото в собствените си разкази, а после тя се появила и в други произведения на ужаса. Нейна версия, направена от човешка кожа и написана с кръв, се появява в гротескните филми за „Злите мъртви“ на Сам Рейми. Откъси от нея, записани на магнетофон, призовават орди кръвожадни зомбита. Копие от „Некрономикон“ е имал и Джебедая Ворхийс, зъл магьосник, живял в град Сейлъм. Той бил обвинен за изчезването на няколко малки момичета, след което гневната тълпа изгорила дома му навръх Самхейн (днешния Хелоуин) през 1667 година. След пожара обаче тяло не било открито, а книгата

се озовала в ръцете на потомците на Джебедая, включително неговия правнук Елиас. Елиас се оженил за Памела и от нея имал син-полуидиот на име Джейсън. След като Джейсън се удавил, Памела използвала книгата, за да го призове обратно и катастрофалните резултати от това виждаме вече в 12 филма за „Петък 13-и“, в които Джейсън е убил над 200 човека.

Вероятно обаче дори това няма да остане последната зла магия, направена от „Некрономикон“-а...

Материалът е първоначално публикуван в Цитаделата:
http://www.citadelata.com/index.php?show=2395

Малко извънлитературни факти, издирени от съставителя:

Въпреки уверенията на издателите, че Лъвкрафт е измислил този ръкопис под влияние на „Астрономика“ на поета Манило, библиотеките били засипани с молби на желаещи да четат оригинала.

Всичко би могло да бъде само едно лековерие, ако историята няма днешно продължение. През 1973 г. фантастът Лин Спрег де Камп успява да купи в Багдад ръкопис с това име и автор. Експертите определят, че той е писан отчасти на персийски, отчасти на „геберийски“ – личен език на алхимика Гебер, съвременник на измисления Ал Хазред. Метрополитън Мюзеум дал оценката, че това е фалшификат, писан през 19 век. Съдържал смес от заклинания и призовавания на древни богове – точно за каквото пише и Лъвкрафт. Тогава кой кого мистифицира с този текст и документ ли е той?

ОГЛЕД НА МЯСТО

Станислав Лем

Наскоро в мержата се появи уникален сайт http://xoomer.virgilio.it/pavelnik/Biblio/Lem/Sl.htm, създаден от Павел Николов с преводи на произведения от Станислав Лем. Тук можете да прочетете фрагмент от авторския превод на неиздаваното у нас произведение „Оглед на място“, който ще ви даде представа за текста и за сложността на превода, който е направил невероятният Павел Николов.

...По своята същност човечеството се променя много бавно и незначително. Вече никой не помни, че подаването на ръка за поздрав е дошло от проверката дали поздравяваният не държи остър камък. Плюс това в етиката не е обвързваща никаква математика. Когато тук загиват пет милиона души в лагерите на смъртта, а там едва осемдесет хиляди деца умират от глад, не може да се прави сравнение, за да се каже кое е по-добре. Не може да има такава сметка, която да установи, че нещастието на майката на само едно такова дете, когато то умира от глад, а тя не може да му даде нищо освен пресъхналата си гръд и разкъсваното си сърце, е по-малко нещастие от възпитания в Сорбоната тип, който избива в Азия четвърт от своя народ, смятайки, че точно тази четвърт пречи за реализирането на неговата възвишена идея за всеобщо щастие. Няма дори да споря с вас за сферата на философията. Нека бъде както искате – философията е всичко. В известен смисъл е, защото когато снася яйце, кокошката проявява с това емпиричен, рационалистичен, оптимистичен, казуалистичен и активистичен светоглед. Тя снася яйце, значи прави нещо, или е активистка. Мъти това яйце с убеждението, че то може да бъде измътено, а това вече е значителен оптимизъм. Тя разчита да има пиленце, от което ще израсте следваща кокошка, значи е плюс това прогнозистка и казуалистка, след като вижда причинна връзка между топлината на корема си и развитието на пиленцето. Тя само не може да изкудкудяка всичко това и нейната философия има инстинктивен характер – вградена е в кокошето ѝ мозъче. Но ако е така, адвокате Финкелщайн, това означава, че от философията не може да се избяга. Това не може да се направи и не е истина, че primum edere, deinde filosophari. Докато има живот, ще има и философия. Наистина, философът е длъжен да бъде верен на своите убеждения. Но по-скоро не е. Така че нека поне се старае да е верен. Аз се стараех. Също се съпротивлявах на злото по наивен, смешен и безрезултатен начин, като седях на паважа, за да протестирам срещу войната. Нищо не постигнах, но ако можех да изляза от касетата, щях да правя същото. Всеки трябва да прави своето и това е. Не смятам, че успяхме да развеселим душата на нашия самотен домакин. Защо не казвате нищо, господин Тичи?

– Искам след философите и юристите да дам думата на един човек на изкуството – казах и включих касетата, симулираща Шекспир. Нещо там

пошумя малко и накрая се чу глас:

Възкресяваща някаква сила
ме повика във някакъв свят,
но без мойта телесност немила;
този тъмен пред мене квадрат
не прилича на моя ковчег,
ни прозорец е, гледащ в нощта
към дървета със мокри листа,
нито в рай ме е тя приютила,
посред ангели паднал човек,
и макар че с послушен съм дух,
безтелесен в момента съм аз,
само говор съм аз, само слух,
значи Божи не търси ме глас
да застана лице във лице,
сетива да надам към светлика;
някой друг значи тука ме вика,
мене, мъртвия с нямо сърце,
и духът ми на плът вече става,
със магия се той пресъздава,
сляп и гол ме отново създава
и трепти мисълта-възкресение;
кой, защо е направил това,
от какво вдъхновен озарение,
та, невидим за всички в нощта,
на служители, що не познавам,
смях с шеги и закачки да давам,
огън да стана, да бъда жарава;
кой ли, мисля, това го решава –
да ме вика, какво е желал,
кой ли аз съм, какво ли съм днес;
преспокойно отиде си някога Били,
той със своя магически жест
от кралски особи пò имаше сили;
тревога, почуда сега ме измъчва
в затвор, но затвор ли това е,
прилича по-скоро на бирена бъчва,
която търкаля се нейде в безкрая,
минавайки много пустеещи мили,
и нейните обръчи ръчно ковани
със тропот небесния будят терен,
а в тебе събуждат най-силния страх,
Шекспире бедни, сега възкресен,
с душевни покриващ се рани,
защото в душата ти тайно блуждае

паякът, който причудливо знае
от думи неведоми мрежи да сплита
за спинове, байтове или естрах,
а Шекспир изобщо кого да попита,
та в знание с другите тук да е равен,
въздухът наш от какво е съставен
или какво е това фотограф.
Някога знаех – пред мен е Фалстаф,
но днес научавам, че има в кръвта
някакви цветни, различни телца
и че във мен е, не идва отвън,
дарбата моя, нещо изтляло,
да чувам на римите нежния звън
като под някакво тежко махало,
което е тъй непонятно за мене,
тъй че гласът ми е тръпнещ и плах,
стенен часовник сякаш че стене,
а гирите негови дърпа с замах
от смъртния изход бъбривият страх…

– Господин Шекспир, успокойте се. Вие просто сте макет. Но може би някой от вас, господа, ще му обясни по-добре това? Вие, да речем, лорд Ръсел?

Предизвикан по този начин от адвоката, Бертран Ръсел наистина обясни на касетъчния Шекспир откъде се е взел, как става това и защо. Лекцията беше доста елементарна, по-скоро дълга и въпреки това не знаех дали посветеният в скромните елементи на кибернетиката и психиката ще успее да ги разбере. Но когато Ръсел завърши, никой не взе думата. Отново се възцари кратко мълчание, докато не го наруши получателят на поученията.

Благодаря, милорд, за светлата утеха,
че чудо не смъртта ми днес прекъсна
и че като Лазар няма да възкръсна,
с червив корем в мъртвешка дреха...

Защото в машина ви дойдох на гости,
там tertium datur – ни смърт, ни живот,
и само зъбчатки държат във хомот
душата сама, без мъртвешките кости.

Изкуство същинско, забава човешка,
без кръв сътворена, без строга присъда,
а аз, между „да бъда“ и „да не бъда“,
не виждам да има тук някаква грешка.

Във гроба са костите мои до днес:
тук съм и няма ме в същото време,
но този, който духът им отнеме,
не мене, а той се петни със инцест.

И след като вече разкрих си сърцето,
наведете ухо за молбата на шута:
нека се върна, да бъде тя чута,
освободен от света чрез небитието.

Но ако лъжата си вий продължите
и нищо хода тук свой не обърне,
Шекспир няма със стих да отвърне,
а с рев предсмъртен на звяр във ушите.

Зная, че рай и ад са едно състояние,
и да твърдя друго не си заслужава,
нека играта на зарове да продължава,
а за мене останалото да бъде мълчание.

Марка, посветена на С. Лем, във „Виртуални пощи на Тера Фантазия“

Малцина знаят, че великият Станислав Лем е единственият славяноезичен автор, който е удостоен с честта да бъде поканен за член на Асоциацията на американските писатели-фантасти. Но той е и единственият автор, изгонен от нея със скандал. Причината за това е двутомният му труд „Фантастика и футурология“, където прави изключително неласкава оценка на масовата американска НФ конфекция. Тук за пръв път на български публикуваме таблицата на шаблонните сюжети в американската НФ през 60-70-те години на миналия век. Взета е от същия сайт на Павел Николов: ==> ==>

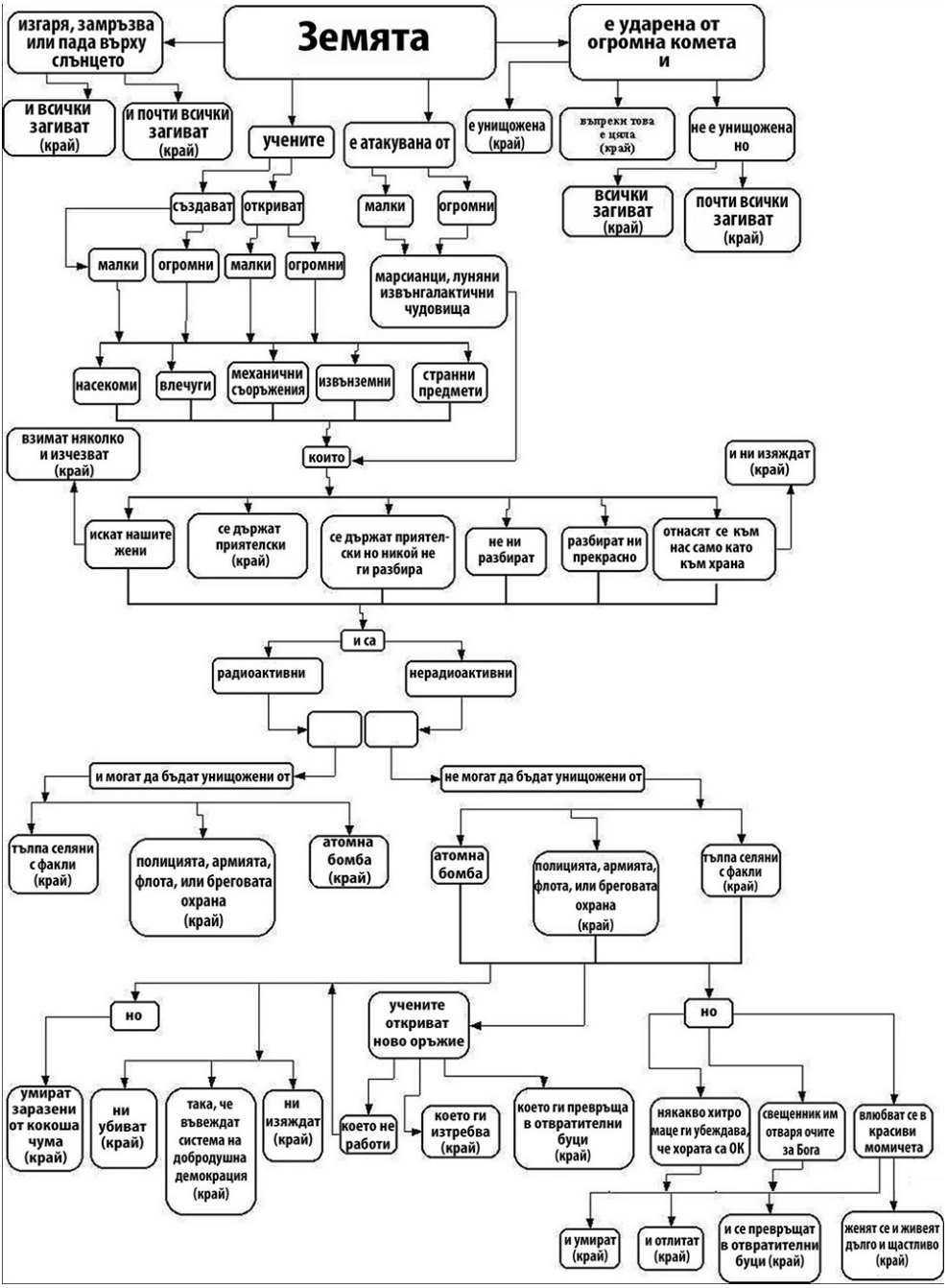
Земята
изгаря, замръзва или пада върху слънцето
и всички загиват (край)
и почти всички загиват (край)
е ударена от огромна комета и
е унищожена (край)
въпреки това е цяла (край)
не е унищожена но
всички загиват (край)
почти всички загиват (край)
учените
създават
откриват
малки
огромни
малки
огромни
малки
огромни
е атакувана от
марсианци, луняни извънгалактични чудовища
насекоми
влечуги
механични съоръжения
извънземни
странни предмети
взимат няколко и изчезват (край)
които
и ни изяждат (край)
искат нашите жени
се държат приятелски (край)
се държат приятелски но никой не ги разбира
не ни разбират
разбират ни прекрасно
отнасят се към нас само като към храна
и са
радиоактивни
нерадиоактивни
и могат да бъдат унищожени от
не могат да бъдат унищожени от
тълпа селяни с факли (край)
полицията, армията, флота, или бреговата охрана (край)
атомна бомба (край)
атомна бомба
полицията, армията, флота, или бреговата охрана (край)
тълпа селяни с факли (край)
но
учените откриват ново оръжие
но
умират заразени от кокоша чума (край)
ни убиват (край)
така, че въвеждат система на добродушна демокрация (край)
ни изяждат (край)
което не работи
което ги изтребва (край)
което ги превръща в отвратителни буци (край)
някакво хитро маце ги убеждава, че хората са ОК
свещенник им отваря очите за Бога
влюбват се в красиви момичета
и умират (край)
и отлитат (край)
и се превръщат в отвратителни буци (край)
женят се и живеят дълго и щастливо (край)

Александър Карапанчев

„БЕЗ ФИЛОСОФИ И ПОЕТИ СВЕТЪТ Е ПУСТИНЯ...“

(Сборно интервю с Павел Вежинов)

I. За близките и за прошката

Отдавна, много отдавна тоѝ и тя са се обичали и целували горещо; после е дошла раздялата за дълго, а днес те лежат на няколко минути бавен ход един от друг.

Денят, когато отивам пак да ги навестя, изобщо не е случаен – Неделя на прошката според църковния календар. Снегът наоколо е направен сякаш от старо и ново сребро; иззад облаците се лее сребристо-прозрачно слънце. Ето го пред мен и пепелявия гръб на гробищния храм „Успение Богородично“: дочувам как в боядисаните му със сребърен бронз улуци шепнат тънки струи размразена вода.

По бялото крàй неговия гроб сега личат единствено моите стъпки. Наблизо почиват такива великани на родното ни слово като Светослав Минков, Щастливеца Алеко и лилиѝно-цветния Николàй Лилиев. Паметникът, пред кóйто съм застанал, има формата на обърната буква П или пък на подкова, висока кажиречи до очите ми. Изсечена е от леко зеленясал гранит. Снимка на човека няма, но долу блещука сива полирана плоча с черни букви и цифри: „Павел Вежинов. 1914–1983“. Строго, лаконично, някак възглухо.

Изведнъж в голямата тишина роѝ предпролетни птички ентусиазирано изпробват новите си среброковани инструменти.

Напряко на гроба е паднал мумифициран клон с коняченокафяви листа; две съвсем обикновени пластмасови чашки лежат току под паметника. И аз за кóй ли път си спомням думите на известния руски критик Евгениѝ Харитонов, че според него Вежинов е „нàй-добрият български писател на XX век и между нàй-добрите въобще в Европа – говоря не само за фантастиката му“. След минутка вече съм поел нагоре по същата асфалтова алея, нашарена тук-таме от капризно криволичещи пукнатини.

Скоро, пак вдясно сред гробовете, намирам следващата цел от маршрута си. Потъмнял през годините правоъгълник от бял мрамор и надписи със златен бронз, оцветени от неѝния внук Мишо, когото тя така и не доживя да види. Тук, тъкмо тук спи вечен сън моето нàй-скъпо същество на земята – майка ми Марина. По баща тя се води Овчарова; по псевдонима, с кóйто е публикувала някога стиховете си, Цанкова; а по първи съпруг – Вежинова. Да, тази жена е била първата съпруга на писателя: макар да е факт, това почти никъде не се осветлява ясно, докато грешките в мемоарите за автора на „Бариерата“ са не една и две.

Нетленна, жестока е гумата на Времето – и все повече става изтритото подир нея.

Павел и Марина са се запознали най-вероятно в Университета, където изучават тънкостите на философията, или в някоя от столичните редакции, на които сътрудничат. Оженват се в началото на четирийсетте години и на първо време живеят при родителите на писателя – след Лъвов мост, нейде вляво покрай реката. Как точно са я карали, от какво са се препитавали тялом и духом, днес аз не мога да кажа със сигурност... Запалвам меденожълта църковна свещ: тя отронва светла сълза восък, която се хлъзва надолу и бързо-бързо вкоравява.

Така стигам до подходящия момент, когато трябва да отворя скоба и да хвърля още светлина върху сенките на онова минало. А именно – в моето семейство темата „Павел Вежинов“ беше табу.

Нито мама, нито татко говореха за него, сякаш такъв човек не съществуваше. Ала книгите му, те продължаваха да излизат в разни жанрове, току-виж се появяваха на масичката във всекидневната или под нощната лампа на Марина. Тя го четеше, аз също, баща ми Георги Карапанчев – едва ли. Навярно го е спохождала чисто мъжка и не по-малко човешка ревност. От дете знаех, че Вежинов е бил съпруг на моята майка, но рано усетих семейното вето върху личността му и не съм разпитвал за подробности. Дали от свян, дали от деликатност или някакъв вид инертност, вече ми е трудно да преценя.

Истината е, че и по-късно аз си останах насаме с неговите писателски успехи, докато с техния автор от плът и кръв никога не потърсих личен контакт.

По някое време в една бащина папка открих старинни – с онзи тъй характерен кафяв тон – снимки, които татко явно бе обработвал. Тоест в кадъра присъстваше елегантната госпожа Марина, а пък Павел беше срязан с ножицата и отстранен. Ампутацията я установих при свои роднини в провинцията: те пазеха цяла снимка от същата серия. На това място съм длъжен да уточня, че сега използвам автентичните спомени на леля ми Зорка Овчарова-Петрова, която на младини е кръстосвала житейските си пътеки с въпросното семейство Вежинови. Тя ги написа преди две-три години по моя молба, като ги придружи с два изключително редки фотоса от домашния си албум.

... Но ето че от ушите ми сякаш падат силиконови тапи и отново чувам концерта на предпролетните птички. Те усилено размесват сребърни със стъклени ноти; свещта, втикната в снежното одеялце над майчиния ми гроб, гори, гори и аз пак се гмурвам в коридорите на Времето.

По-натам младата литературна двойка се настанява под наем в солидна кооперация на ъгъла „Гурко“–„Раковски“. Тази сграда съществува и днес: за ориентир може да ни послужи проблясващият отсреща ѝ информационен център при Министерството на отбраната. Ала когато войната се разгаря, влошавайки все повече живота на столичани, и когато след бомбардировките през 1943 година Марина абортира, двамата си стягат куфарите и се преместват при нейните родители в Оряхово. Става дума за малкия живописен град на тих бял Дунав.

Тук, високо над реката, бъдещият ми дядо Санди държи железарска работилница под гордата фирма „Чук“ и именно тука Павел довършва своя бохем-

Град Оряхово, 1944 година. Марина Цанкова и Павел Вежинов (без шапка). Клекнал е братът на Марина – Петър Овчаров, а до него стоят родителите Веселина и Александър Овчарови. Снимката се публикува за първи път.

ски роман „Синият залез“. Книгата обаче излиза чак след Девети септември. Тогава новоподкованата критика – къде справедливо, къде не съвсем – така яко насапунисва писателя, че той дълго време се бръсне, без да употребява четка и крем. Метафората, разбира се, е негова и до онзи момент Вежинов вече е успял допълнително да обогати автобиографията си... През есента на ’44 Марина и съпругът ù се прибират в София. Но скоро в домашното им огнище настъпва твърде сериозна промяна: мобилизиран, Павел заминава на фронта в Унгария.

По пътищата на Отечествената война той става кореспондент, после главен редактор на армейския всекидневник „Фронтовак“ и накрая се завръща в България, водейки със себе си една унгарка.

Тъкмо заради тая чужденка, спомня си моята леля Зорка, сестра ù се развежда с Павел Вежинов. Годината е 1945. На следващата година леля заварва ново разпределение на силите в жилището на „Раковски“ и „Гурко“: от едната му страна в кухня плюс стая обитава Марина с втория си съпруг, журналиста Георги, а от другата живее Павел – сам; унгарката е изчезнала от хоризонта. Апартаментът е имал две отделни външни врати. Сега те се затварят не само символично пред вътрешния ми взор, за да видя пак пламъчето на свещта.

Доста смалена, тя догаря под надписа в златно-бронзово „Д-р Марина Александрова Карапанчева. 1920–1976“. Някога тази жена е била талантлива многообещаваща поетеса, както са я определяли нейните съвременници; сетне е изоставила лиричното си перо – може би поради прекалена самовзискателност, и след философията е завършила и медицина. По-нататък Марина работи последователно в психиатричните болници на Карлуково, Курило, Четвърти километър и с ред публикации се записва сред основоположниците на съдебната психиатрия у нас... Свещта изпуска малко дим, преди да угасне; чемширите от съседните гробове сякаш се приближават насам: досущ като кълбета тъмнозелена мъгла.

Мислено искам прошка, защото денят е такъв и защото никога не мога да бъда опростен докрай от нея, единствената ми. Едва сега забелязвам, че само аз съм отпечатал стъпките си около тоя гроб. Ето че леко се покланям,

прошепвайки сакраменталната за мен формула: „Спи спокойно, майчице, ти не си забравена...“, и тръгвам назад по алеята.

Пред храма „Успение Богородично“ е опрян нов ковчег, който лъщи като гигантски карамел. Влизам да купя втора свещ и под сребреещата слънчева светлина отново завивам към зоната на вечните писателски жилища. Тук е пак някак възглухо, омагьосано.

Изведнъж в улуците зад гърба ми се срива с веселяшки тропот миниатюрна каскада от натрошен лед. Подир минутка аз съм запалил свещта си пред паметника на Павел Вежинов – смятам, че му дължа подобен скромен жест. И нещо повече: мислено му искам прошка. Защото не съм му звъннал поне веднъж по телефона, защото не съм го помолил дори за един автограф... и само заради това ли? Докато разтъпквам нозе в старото сребро на снега, си спомням две-три камъчета от мозайката на този писател, за когото изкуствоведът Владимир Свинтила казва, че е „най-адмираниият и най-малко изследваният в своето време“.

Спомням си с каква наслада като юноша разтварях яркочервените корици на списание „Пламък“, където за пръв път прочетох любимата си и до днес, толкова бистра и поетична новела „Сините пеперуди“. И как той, в ролята си на основател & главен редактор на мастития „Съвременник“, някога благослови един блок от разкази на млади фантасти, сред които намерих място и аз. А разстоянието между квартирата на моите родители и тогавашния Съюз на българските писатели е било, да речем, същото както сега между гробовете на Павел и майка ми.

Да, Марина е първата му съпруга, но по-късно идват още три: Виолета, Павлина и Нина – показател, по който Вежинов отстъпва може би единствено на фантастичния американец Робърт Шекли с неговите пет-шест благоверни жени...

Някъде надалеч остават среброкованите инструменти на птичките, концертиращи в захлас; вече прекрачвам портала на Централните софийски гробища. Покрай мен бавно се изнизва жълто като лимон такси със зелена лампичка на челото. Хвърлям поглед към стената с налепени рояци от некролози, ала мярвам и едно тиквеножълто такси с аленото огънче на заето – то пък профучава без много-много церемонии. Най-после се задава и жълто-бялата муцуна на двойката, която ще ме откара до столичното сити. Чувствам се така, сякаш съм набрал с очите си голям урбанистичен букет за тъй градския писател Павел Вежинов.

У дома ще поискам прошка и от баща ми.

Послепис с още малко светлина

Изглежда, че татко не беше се дезинтересирал напълно от явлението Вежинов. Отваряйки един стар куфар от мукава, алеста като кон, наскоро аз открих нещо, което издирвах отдавна и упорито – солидния том, озаглавен „Книга за Павел Вежинов“. Навремето го бях прелиствал в писателската книжарница, обаче тогава ми се стори скъповат за моя джоб и взех, че го изпуснах: изпуснах този уникален сборник с елегантна черно-бяла суперобложка. Съставен е от

Атанас Свиленов и издаден от „Български писател“ в има-няма 2606 броѝки – поне толкова са означени в карето – през далечната 1987 година.

Томът е истинско пиршество за почитателите на „най-адмирирания“ ни автор.

Тоѝ съдържа около 530 страници в два твърде богати раздела, а именно: „I. Неговото слово“ и „II. Другите за него“. Плюс множество снимки, които построяват своеобразна машина на бог Хронос и огряват под различни ъгли създателя на „Нощем с белите коне“. Та тъкмо от първия раздел аз подбрах според личния си вкус някои по-интересни откъси от Павел-Вежиновите интервюта. Разбира се, тук е наблегнато върху фантастиката като жанр, но не са полагани специални грижи – сякаш на урок по анатомия – фантастът да се отделя хирургически от реалиста. Или живият човек – от писателя класик.

Държа да кажа, че тези откъси съм ги прекомпозирал свободно, ала не хаотично и че някъде в тях са правени малки съкращения.

Подобно на флакони с разни етерични масла, въпросните текстове излъчват аромата на своята епоха. Ако поетите запазват езиците, то добрите писатели несъмнено обезсмъртяват нещо от времето, в което са живели – Времето, неизтрито докрай от безпощадната нетленна гума. Вероятно на не едно и две места бихме могли да поспорим с Павел Вежинов или просто да не се съгласим с него. Но няма лошо: това само доказва, че интервютата му са автентични, а не натъкмени из офисите в оруеловското Министерство на истината.

И така, читателю, аз започвам голямото цитиране. От сърце ти желая далечно плаване с човека, създал европейски шедьоври като „Белият гущер“, „Звездите над нас“ или пък „Когато си в лодката“...

II. За писането и за развлеченията

Въпрос 1: Другарю Вежинов, да обявим ли вашия юбилеѝ или не?

Отговор (1974*): Та вие вече го обявихте. Пък и какво има толкова да си крия годините, те и без това много добре си личат. Но като стигнете до моята възраст, ще разберете, че човешката душа не остарява от годините. Тя старее от лошите помисли, от несбъднатите желания, от неосъществените мечти, от неизживените радости, от несподелените скърби, от чувствата, които напразно сме похабили, от дружбите, с които сме се разминали. Но изглежда, че най-много старее от съзнанието, че си пилееш напразно времето, че не осъществяваш себе си.

Въпрос 2: Ако съпоставим произведения като „Малките приключения“, военните разкази и „Сините пеперуди“, ще открием едно интересно творческо разнообразие. Как успявате да творите в различни литературни жанрове?

Отговор (1972): Очевидно вие говорите за тематично разнообразие. Струва ми се, че то е задължително за всеки истински и дълбок талант. Диапазонът, коѝто посочихте, всъщност е доста скромен. Големият писател трябва да има богати и всестранни познания за деѝствителността и да е способен да ги въз-

---

* Годината, в която е отпечатано съответното интервю. – *Бел. А. К.*

произвежда в литературата дълбоко и правдиво. Никак не уважавам писатели с ограничена тематика, колкото и да е ярък и очевиден талантът им. Това говори преди всичко за ограниченост на мисленето и също така за ограниченост на жизнените им възприятия. За мен това е най-тежката болест, от която страда българската литература изобщо.

Жанровото многообразие е по-особен въпрос. Полифоничността на дарбата е често срещано явление, макар че не е задължително. Струва ми се, че тая полифоничност обогатява жанровете на всеки отделен писател, обогатява и неговата душевност. Винаги съм съжалявал, че се отказах от поезията, въпреки че при мен тя не бе сполучлива. Може би щеше да стане сполучлива. И сега понякога чувствам ярка вътрешна нужда да кажа в стихове нещо, което не мога да кажа в проза. Мислено все още съчинявам стихове, макар че не смея да ги доверя на хартията. Просто съм загубил опит. Понякога завиждам на Пушкин, на Лермонтов, на Юго. Трудно ми е да преценявам в кой от жанровете са били по-силни. Но чувствам, че са били душевно по-богати.

Многообразието на жанровете е не само качество на дарбата. До много голяма степен това е въпрос на възпитание и среда. Аз съм завършил навремето класическа гимназия. Това образование не даваше достатъчно конкретни знания в никоя наука. Но то много силно подтикваше към всестранност на интересите, особено в областта на хуманитарните знания. Винаги съм съжалявал и ще съжалявам, че в съвременното образование няма и такъв клон. Без философи и поети светът е пустиня, а кой клон на днешното образование подготвя младото поколение към тая висша сфера на емоционалната и мисловна дейност?

Въпрос 3: Какъв е пътят, за да се самоусъвършенства творчески един писател?

Отговор (1974): Пътят е много тежък и малцина го изминават докрай. Но това е огромна тема. Най-важното е писателят да не изостава от времето, да следи внимателно световните постижения на литературата, да не губи контакт с хората, да пази чисто и неопетнено своето гражданско чувство. Но над всичко все пак стои – да пази своята творческа жизненост, да не се поддава на лъжата и конюнктурата, да не изневерява на истината. И всичко това, събрано на едно място, все още не е нищо. Нужен е упорит, всекидневен, всеотдаен труд. И май че на това място трябва да спра, макар че списъкът далече не е изчерпан. В съвременния рационален свят никой не избира най-стръмните пътища.

Въпрос 4: Какво бихте простили на талантливия творец и какво не?

Отговор (1979): Да ви кажа право, нищо не бих му простил, което пречи на неговата работа, особено мързела и празното прахосване на времето със странични занятия. И все пак смятам, че писателят не бива да бъде чужд на човешките слабости, стига да не унизяват неговото достойнство. В крайна сметка най-много той черпи от себе си. И ще бъде печално, ако вади оттам вяли, измислени, непреживени чувства и страсти.

Въпрос 5: Във вашето творчество присъства ли автобиографичният елемент?

Отговор (1974): Не, това е опасно, човек се увлича и после трябва да дава обяснения на жена си. Винаги съм предпочитал да гощавам моите читатели с

мечтите си, те са много по-интересни. Например как съм хванал в Искъра клен около два килограма („Студено време“), как още с първия изстрел съм улучил един немски танк („Златан“), как съм се залюбил с една прекрасна туземка от планетата Гис („Гибелта на „Аякс“) или как съм станал световен шампион по бокс в най-тежката категория („Двубоят“).

Въпрос 6: Необходима ли ви е специална обстановка, за да пишете?

Отговор (1974): Не, аз съм крайно непридирчив към условията за работа. Много добре умея да се самоизолирам, външните несгоди не ми пречат. Не ме смущават ни шумът, ни присъствието на друг човек, ни дори леките неразположения. Имам в момента малко коте, което често ляга на листа, върху който работя. Пиша едва ли не изпод корема му, премествам му внимателно крачето, но ми е жал да го изпъдя. То не ми пречи. Но все пак имам някои предпочитания. Така например неприятно ми е да работя в неразтребена стая. Не обичам силно осветени от слънцето помещения. По-добре се чувствам в облачните и дъждовни дни. Предпочитам да ми е малко хладно, отколкото да ми е малко топло. Но, общо взето, мога да работя при всички условия.

Въпрос 7: Кога, в кои часове обикновено пишете? Имате ли дневен график?

Отговор (1974): Общо взето, живея доста несистематизиран живот. В това отношение никога не се ръководя от разума, а от вътрешните си подтици. Избягвам да върша каквото и да е по външна принуда. Работя, когато искам и когато ми е приятно. Нямам никакъв график, ни дневен, ни месечен, ни сезонен. Все пак най-спорна ми е работата, която върша утрин. Никога не работя вечер, тогава чета, гледам кино или просто се забавлявам. Смятам забавлението не само неотменно право, но и неотменно задължение, ако човек иска да запази свежа душевност, интерес към живота, вътрешна младост, жизнеспособност. Скучният и еднообразен живот е смърт за емоционалния и духовен мир на писателя. Човек трябва да гледа на забавленията така сериозно като на работата, да умее да ги подбира и да не злоупотребява с тях. Това е капитал, който наистина трябва да се харчи много разумно.

Въпрос 8: По колко часа работите на ден?

Отговор (1984): Сега не работя много. Написал съм над тридесет книги, но денят ми протича разнообразно. Работя около четири часа на ден на два пъти – сутрин два часа и следобед два часа, но това не е задължително. Всичко зависи от съпротивлението на материала.

Писателската работа е професия, която трябва да се усвои. Аз съм много стриктен в това отношение. Изучавал съм всяка книга и филм като професионалист. Правя разбор на всички художествени изразни средства. Чета книги, за да видя какво ново бих могъл да науча от тях.

Въпрос 9: Приятни ли ви са часовете за писане?

Отговор (1974): Неприятни ми са часовете, преди да седна да пиша. Но пиша почти винаги с удоволствие и без никакво вътрешно напрежение. Буквално се забавлявам, когато пиша криминални романи – това ми е приятно като решаването на ребуси. Навярно най-трудно се пишат фантастични романи, но

това също е много приятна игра на въображението. Писането ме увлича, понякога работя много дълго. Но знам, че не е полезно да се пише повече от два часа непрекъснато, въображението се изхабява, намалява се съпротивлението към познатото и баналното.

Въпрос 10: В кои сезон сте най-продуктивен и най-леко ви върви? Къде се чувствате по-добре в такива периоди – на море или на планина?

Отговор (1974): По принцип избягвам да работя през лятото – това е време за най-активен контакт с природата. Иначе всички сезони са хубави. Що се отнася до работата, аз съм съгласен с Богомил Райнов, че „най-хубаво е лошото време"…

Най-добре се чувствам у дома, в кабинета си. Но тук пък човек не може да се избави от телефоните, от малките ангажименти, от обществените си задължения, които не толкова губят времето ти, колкото дезангажират вниманието и накъсват творческото съсредоточаване. Високият планински климат не ми влияе добре. Практически досега най-добре съм работил в нашия творчески дом в Хисаря. През лошите сезони там климатът е чудесен, всичко те предразполага към съсредоточаване и успешна работа.

Въпрос 11: Кое е вашето хоби? Или вашите любими развлечения?

Отговор (1974): Моето хоби щеше да бъде киното, ако не бе станало моя професия. А моето любимо развлечение е несъмнено риболовът. Бих сложил преди риболова спортните зрелища, но за съжаление много често те сериозно ме огорчават, вместо да ми доставят радост и удоволствие. Това са, така да се каже, „приетите" развлечения, обикновено човек има и други, с които избягва да се хвали.

III. За фантастиката и за нейните разновидности

Въпрос 12: Кое оправдава съществуването на фантастичното като художествена форма?

Отговор (1982): Преди всичко неговото реално присъствие в човешкото съзнание. Дори преди да се появи литературата като писмен израз на художествените образи, фантастичното е съществувало в човешката словесност като легенди, приказки и предания. И досега не знам друг по-съвършен израз на фантастичното в душевността на хората от народните приказки.

Въпрос 13: С какво ви привлече научната фантастика?

Отговор (1969): Научнофантастичният жанр съвсем не ме привлече с любопитството ми за бъдещето на човечеството. Там е цялата работа, че този жанр дава извънредно големи възможности за философско мислене, за радикални обобщения по отношение развитието на сегашните човешки общества. С няколко думи – виждайки проектирани тия общества в далечното бъдеще, ние много по-ясно, по-релефно, по-силно оценяваме сегашните им недостатъци и преимущества, сегашните им истински стойности, на които трябва да държим и които трябва да развиваме.

Въпрос 14: Защо е така малък броят на българските писатели, които разработват проблемите на фантастиката?

Отговор (1979): Струва ми се, че у нас има известни предразсъдъци към фантастиката като пълноценен художествен жанр. И понякога с основание, особено ако тя се обляга главно на постиженията на научно-техническата революция и се опитва да прогнозира нейните възможности. Тия технически чудеса очевидно започват да дотягат на хората. Техническата революция в нашия съвременен живот има и своя обратен медал, който хората по-добре забелязват. Да вземем например безжалостния и безчовечен начин, по който се експлоатира и разрушава околната среда, природата, сред която живеем. Или хищния начин, по който се изчерпват природните ресурси. Развивайки се сляпо и интензивно като някакъв огромен раков тумор, научно-техническата революция рискува да унищожи основата, в името на която съществува.

Сам аз съм привърженик на така наречения фантастичен реализъм. Тук елементът фантастика е по-скоро условност, художествен маниер, чрез който писателят намира най-обобщения начин да проникне във важни тенденции и процеси на съвременното човешко общество. Вземете например един писател като Кърт Вонегът. На пръв поглед, както при Суифт, при него като че ли всичко изглежда нереално, измислено, фантастично. А всъщност зад тая нереална фактура се крият изумителни по сила обобщения за същността на така нареченото велико американско общество, както го нарече един от най-случайните и некадърни американски президенти Линдън Джонсън. Зла, невероятна сатира, неповторимо разобличение на американския начин на живот, които издигнаха за кратко време тоя автор в най-първата редица на американската литература. Не е трудно да се разбере, че тоя успех не би могъл да бъде постигнат със старите средства на реализма, особено на критическия реализъм, който имаше такива бляскави представители през последното столетие.

Въпрос 15: Как вие бихте определили научната фантастика?

Отговор (1983): Поначало не обичам хибридните понятия, особено що се отнася до литературата. Особено пък ако хибридите са неестествени или противоестествени. А какво значи научна фантастика? Съчетават се две понятия, които на пръв поглед като че ли изглеждат несъвместими. Науката изследва обективно съществуващата действителност, разчита на точното знание, проверено от опита. Фантастиката е субективно понятие, тясно свързано с човешкото въображение, произволно по същина, недоказуемо като възможна истина. В историята на човешката душевност и култура фантастиката предхожда реалното научно знание, макар че не предхожда опита. По същината си тя е била произволна (макар и нелишена от свои обективни и субективни предпоставки и основание). А по принцип – най-често с наивно или невярно обяснение на някои природни явления или висши стойности на живота. Кой е Перун? Древните славяни са си го представяли като човек, разбира се, но свръхчовек, бог, който се е занимавал да произвежда светкавици. Наивно наистина, но образно и красиво. Ето това е най-привлекателната страна на фантастичното – неговата свръхреалност, приказност, свободата и изяществото на образните съчетания, от които лъха надчовешко съвършенство и красота. Такава е, да речем, и гръц-

ката митология, която и до днес се изучава – не като наука, разбира се, а като естетика и символика. Ние и досега употребяваме в реалния, дори в практическия живот имената на Зевс, Афродита, Аполон или Хермес. И досега се възхищаваме на красотата и съвършенството на образите, макар да съзнаваме добре, че не са съществували обективно, а са продукти на човешкото въображение. И досега казваме „стрелата на Амур“. Най-често се шегуваме, но въпреки това имаме предвид нещо истинско и реално – внезапните, остри и точни попадения на това прекрасно човешко чувство, което сме нарекли с думичката любов. По тоя начин елементите на фантастика постепенно са се превърнали в метафори – едно от най-висшите постижения на човешката душевност. Представете си, че наречем Марийка или Цветанка с простичкото име Пепеляшка. Какво повече? Ами че това е цял един свят, биография, съдба, характер.

Не знам кой е съчинил това понятие научна фантастика. Не знам откъде то произхожда. Но според мен то е „изобретено“ от позитивни, но ограничени литературни теоретици. Но защо? И с какви основания? Не е толкова трудно да се досетим. Навярно те са се плашили от тая субективност и произволност на продуктите на фантастичното въображение. Навярно са го третирали като ирационална, дори мистична територия, като нещо чуждо и несъвместимо с реалните факти на действителността. И са искали да приковат фантастичното към прокрустовото ложе на точното научно знание, към постиженията на научно-техническия прогрес.

И все пак моля да бъда разбран правилно. Ясно е, че може да се говори и за научна фантастика, но само в тоя стеснен смисъл на думата, когато се разглеждат научни или прогностични проблеми. Ползата от такава литература е безспорна, особено за младите поколения. Тя възбужда въображението на младежите, подхранва техния интерес към техниката, би могла да ги подтикне към откривателство и смели научни решения. Но територията все пак си остава ограничена. Обикновеният читател се интересува преди всичко от фантастиката, а след това от науката. А който се интересува специално от науката, може да си потърси за тая цел и специалните научни източници. Както и да се развива човечеството, жаждата за фантастика ще си остане основна душевна нужда. Изобщо не ми е възможно да си представя детството без приказки и човечеството без легенди. А що се отнася до литературата, и тя е започнала с една условна фантастика, а не с научна прогноза. Това се отнася за „Ад“ от Данте, за „Пътуванията на Гъливер“ от Суифт, за „Фауст“ от Гьоте, за „Нос“ от Гогол, за „Аелита“ от Алексей Толстой, дори за такива известни съвременни фантасти, каквито са Рей Бредбъри или Станислав Лем.

Крайно време е да престанем да се плашим от класическото понятие фантастика. Дори самата наука в някои свои аспекти ни отвежда към фантастичното. Това особено се отнася за физиката. Такива съвременни проблеми като време–пространство, частица–поле, прекъснатост–непрекъснатост не могат нито да се поставят, нито да се решат без помощта на фантастното въображение. А що се отнася до квантовата физика, някои основни научни положения („съотношение

на допълнителност“, „принцип на неопределеност“) минават дори тая граница и стигат до парадокса и абсурда. Но това е само привидност на безкрилото традиционно мислене. Съвременната наука не е в състояние да отговори на такъв прост въпрос: часовникът ли отмерва времето, или времето по някакъв свой начин отмерва часовника. Засега можем да кажем със сигурност, че часовникът отмерва себе си. Всяка друга мярка (ако тя реално съществува) не би могла да се търси другаде освен в областта на фантастичните представи.

Струва ми се, че понятието фантастика е съвсем достатъчно, за да изрази същността на литературния жанр. Пък нека всеки влага в него това, което може или каквото търси. Сам аз в моето творчество винаги съм приемал фантастичното като условност, метафорична възможност за постигане или обобщение на човешките истини.

Въпрос 16: Можем ли да наречем „Бариерата“ и „Белият гущер“ фантастика? Ако са фантастика – каква? Ако не са – защо?

Отговор (1978): От двете произведения „Белият гущер“ наистина има някакво докосване до познатия, традиционен научнофантастичен жанр. Но по своята същност повестта едва ли се нуждае от подобно решение. Неси не е никакъв биологичен мутант, създаден от глуповатите приумици на баща си. Сам Неси много добре разбира това. Всяко подобно тълкуване просто лишава повестта от нейния реален смисъл. Неси е по-скоро фантастичен мутант, здраво опрян на реални тенденции на живота. Може някому да се стори парадоксално, но фантастичните мутанти са много по-реални, мотивирани и логични от биологичните, които, както е известно, според науката се раждат „сляпо“ (макар и не безпричинно), а умират или остават да живеят по силата на своята приспособимост. Неси е просто проекция на реални пороци на нашия съвременен живот, които при известни условия бъдещето може да превърне в гибелни. Фантастичното начало тук служи като похват за по-свободно боравене с времето и обстоятелствата. Биологичното допускане в повестта беше по-скоро предпазна клапа. Но, разбира се, докато човек се пази от оси, много спокойно може да бъде изяден от мухите. Един критик ме обвини, че Неси е несъвместим с нашето общество. А кой е казал, че е съвместим?

Що се отнася до „Бариерата“, за мен тя е напълно реалистично произведение. Елементите на фантастиката тук не противоречат на реализма, а показват някои негови непознати страни. За фантастичния реализъм, както го наричат някои съветски автори, дори това не е задължително. В тоя случай фантастиката има характер главно на нов художествен похват или ново изразно средство за домогване до същността на реални явления на живота. Как по друг начин може да се обясни новелата „Нос“ на великия реалист Гогол?

Въпрос 17: Как ще отговорите на вечния въпрос: не рискува ли фантастът повече от другите автори да бъде опроверган от бъдещето?

Отговор (1982): Най-тъжното е да бъде опроверган от настоящето. Всяка дълбока бразда в настоящето не може да не остави и трайни дири в бъдещето. Авторитетът на Хърбърт Уелс или Рей Бредбъри едва ли е пострадал много от

това, че на Марс няма ни хора, ни буболечки дори. Горе-долу така стои въпросът и с науката, макар че и тя непрекъснато опровергава своите истини. Тия, които са забили големите жалони в развитието на науките, едва ли са разчитали на научно безсмъртие. Но както и да се променя човечеството и неговите цивилизации, имената на Аристотел, Нютон или Дарвин ще си останат завинаги.

Въпрос 18: Как всъщност виждате съвършената личност в съвременното и бъдещото общество?

Отговор (1983): Струва ми се, че е твърде рано да се говори за съвършена човешка личност. Никога не съм си поставял такъв идеал, нито смея да го препоръчам на хората. Изобщо не мога да си представя как една личност би могла да се развива без вътрешната, понякога драматична борба на противоречиви вътрешни сили, дори на противоречиви слабости. Това се потвърждава от цялата досегашна история на човечеството. Всички силни натури, всички откриватели, всички гении, всички велики философи и писатели са били дълбоки и сложни характери. Бихме могли да ги наречем прекрасни, но не и съвършени. Не смея да говоря за човека на бъдещето, но съм сигурен, че той ще носи в себе си цялото минало на човешкия род. Ще го преодолява и ще върви напред. Човешкото съвършенство не е някаква абстрактна категория. То се определя от времето, от епохата, в която се живее съобразно нейните нужди, задачи и цели. И ако съществува все пак някаква закономерност, тя е, слава богу, добре известна на хората – борбата на новото срещу остарялото, стига старото да е действително остаряло и новото – действително ново. Трябва да се има предвид, че заблудите в това отношение могат да бъдат фатални.

Ако не знам какво точно е съвършената личност, поне съм сигурен какво е несъвършената. Това е според мен равнодушният или още по-точно – безчувственият човек. Може да се случи така, че да е полезен с нещо си. (Както е например Неси в „Белият гущер“.) Но не е човек и не е личност. Не вярвам в нищо – ни идеали, ни дела, ни мисли, които да не са породени от чувства и да не могат да се изразят чрез чувството. Към тоя прост извод се мъча да наведа моите читатели в романа „Везни“. Но какво всъщност са „везните“?... Това е нашата вътрешна мярка, с която премерваме нашия разум с пълнотата на нашите чувства. Всяка друга представа за морал, съвест, истина и съвършенство ще бъде най-малко произволна или фалшива.

IV. За киното и за хората

Въпрос 19: Освен на литературата вие дълги години сте верен и на киното. Как ви приобщи то – по силата на личното желание или провокацията дойде от страна на кинематографистите?

Отговор (1974): През детските и младежките години киното беше за мен нещо повече от страст, беше едва ли не порок. Като деца какво ли не правехме, за да попаднем в киносалона, в тая „фабрика за сънища“, както сполучливо се бе изразил Еренбург. Спомням си, че веднъж свалихме улуците на една малко

поизоставена къща и ги продадохме като цинк. Стопаните дори не допуснаха, че това са извършили дребосъци като нас, други, по-големи, изядоха боя. За нас киното беше ежедневен бит, както за селското момче кравите или козите.

Ако се съди от трудовия ми стаж, от средствата, дори от производството, навярно съм много повече сценарист, отколкото белетрист. Работих двайсет години в системата на кинематографията, направих около 24–25 пълнометражни игрални и телевизионни филма, тоест повече от един годишно. Но в кинематографията попаднах съвсем случайно. Обидиха се за някаква дреболия в редакцията, на мен и без това ми беше омръзнала тая монотонна и досадна работа и аз използвах случая да офейкам. В киното тогава работеха малко кадри, неговите ръководители успешно ме отвоюваха от моя разгневен стар работодател и така станах кинематографист. Излязох сам от литературната сцена, макар че опитни приятели ми казваха, че съм длъжен да присъствам там като действащо лице, ако не искам да ме забравят. Никога не съм съжалявал за това. Макар и по-сложна, работата в кинематографията е неизмеримо по-увлекателна и приятна. Забравих завинаги учрежденския стол, папките, досадните редакторски заседания.

Въпрос 20: Какво печели и какво губи днешната литература от появата на киното, телевизията, масовите средства за информация?

Отговор (1974): На тоя извънредно сериозен проблем е трудно да се отговори накратко. Не може без кино и не може без телевизия. И киното, и телевизията не са проклятие на съвременната цивилизация, а нейна извънредна съществена придобивка. Но при съвременните условия и киното, и телевизията не само засенчват литературата, но просто вадят книгата от ръцете на всеки читател, дори на най-просветения. Всъщност това дори не е конкуренция, те просто отнемат свободното време на читателя, понеже са по-достъпни и полесни за възприемане.

Една хубава телевизия допринася извънредно много за доброто естетическо и гражданско възпитание на своите зрители. При това телевизия може да гледа всеки човек, от всяка професия, на всяка възраст. Книга не може да чете всеки човек, грамадна част от цивилизованото човечество и преди телевизията не е чело книги. В тоя смисъл и киното, и телевизията са по-важни и по-мощни възпитателни средства от литературата. Но съвсем не са по-дълбоки и по-силни. Сега-засега за човешката душа няма по-добра храна от хубавата книга. Това е така, защото освен всичко друго и киното, и телевизията се възприемат от зрителя пасивно. Образът от екрана въздейства пряко на зрителя, докато образът от книгата е само символ от букви, който се образува в човешката душевност с неговото активно участие. Читателят си е сам творец на образите, това активизира неговата душевност. Книгата носи в себе си дълбочина на мислите и чувствата, които са непостижими за киното и телевизията.

И тук става дума за добрата телевизия. Западната телевизия е в основата си рекламно капиталистическо предприятие със сензационни и развлекателни средства за привличане на повече зрители. На Запад могат да се намерят доста добри книги, особено книгите от класическото наследство, но са малко добри-

те телевизионни обекти. В тоя смисъл западната телевизия е наистина мощно средство за кретенизиране на хората, за всестранно обедняване на човешката душевност. На практика се получава една-единствена стандартна личност, размножено копие на Платоновия идеал, затворен в телевизионното студио.

Може ли да се разреши в нашия свят противоречието между телевизията и литературата?... В бъдещия единен социалистически свят тоя проблем навярно няма да съществува. Хората от тоя свят ще имат време и за телевизия, и за литература и тяхната висока култура ще ги насочва правилно към по-добрия избор. Но какво да се направи днес? Според мен телевизията може да изиграе решителна роля за пропагандирането на хубавата книга. В това отношение и сега се прави нещичко, но то е недостатъчно. Трябва да се измислят нови начини, нови форми, нови средства. Телевизията може да привлече за литературата много нови приятели, както успешно прави това за музиката и киното. Разбира се, най-добре може да защити книгата самият писател със своето творчество. Факт е, че въпреки голямата конкуренция някои книги, издавани при това в огромни тиражи, се разграбват просто за часове.

Въпрос 21: Удовлетворен ли сте от екранизацията на повестта „Бариерата“?

Отговор (1983): Аз съм написал доста оригинални сценарии, но как се отнасям към екранизацията на моите книги? Трябва да споделя – с крайно недоверие, дори започвам да чувствам отвращение от киното. Направо ви казвам. Вие знаете, че киното е синтетично изкуство, но то не може да се синтезира само от един, само от режисьора, без да се уважава текстът на автора. Понякога автор и режисьор трагично се разминават. Лично аз нямам толкова фрапантни случаи в моята практика. Все пак, ако говорим за „Бариерата“, аз го ценя като филм, но това не е повестта „Бариерата“, разбира се. Сега съм написал сценарий по „Нощем с белите коне“, държа го вкъщи и още не мога да събера сили да го предам. Той е поръчан, имам договор, но разумът ми се колебае. Това ще бъде нещо друго. Защото един човек, който е видял филма „Бариерата“, привнася своето впечатление към книгата, която тепърва ще чете, и едва ли ще разбере повестта. Киното е двуостро оръжие.

Въпрос 22: Вие сте градски човек и градски писател. А как се отнасяте към природата?

Отговор (1974): Природата е единственото осезаемо нещо, към което се отнасям с преклонение. Това е доста сложно чувство – аз не ù се любувам, нито се прехласвам пред нея. Отношението ми не е външно и съзерцателно. Като наш създател тя е по-велика от нас, по-съвършена, по-трайна. Именно нейното съвършенство ме възхищава, всред нея винаги съм се чувствал най-спокоен и може би най-щастлив. Макар да съм градски писател, често съм описвал природата, винаги като неизмерима сила и красота. Не мога да понасям, когато хората се гаврят с нея, когато петнят лицето ù, когато я покриват с рани. Когато гледам как хапят и късат плътта ù равнодушните стоманени багери, изпитвам едва ли не физическа болка. Не съм се родил и израсъл с това усещане, имам го може би от петнайсет-двайсет години, но то непрекъснато се усилва в мен. И все по-гро-

зен и неприятен започва да ми се вижда моят роден град, който толкова много обичах преди години. Неволно си спомням един разговор с Елин Пелин през есента на 1943 година. Тогава за пръв път се срещнах с него лично на една художествена изложба, посветена именно на София. Между другото той ми каза: „Ама ти наистина приличаш на тия приятели (става дума за художниците). Как можеш да намираш поезия и красота в нашата келява София?“ И понеже аз смутено замълчах, той добави: „Ще разбереш някой ден, че няма нищо по-велико от природата. Тия сиви павета са една измама.“

И тези прости и искрени думи наистина се сбъднаха, макар че ще си остана такъв, какъвто съм бил винаги – градски писател.

Въпрос 23: Кои качества у българина цените най-много?

Отговор (1974): Неговата изключителна любознателност, безпощадното му чувство за хумор, търпението.

Въпрос 24: А кои укорявате?

Отговор (1974): Раболепието. Чуждопоклонството.

Въпрос 25: Кое е според вас най-ценната човешка добродетел?

Отговор (1974): Себеотрицанието, жертвоготовността.

Въпрос 26: Недостатък, който сте склонен най-лесно да извините?

Отговор (1974): Глупостта. Тя се среща така често, че не знам дали не трябва да се смята за добродетел.

Въпрос 27: Посочете някои от отличителните черти на нашата епоха?

Отговор (1974): Алчност, жестокост, отчуждение. А добродетелите на нашия нов свят още не са се утвърдили достатъчно.

Въпрос 28: Каква е вашата представа за хармонична личност?

Отговор (1978): То се знае, няма рецепта за хармонична личност. Но има някои основни истини. Преди всичко това е вътрешното единство и хармония на човека с природата и с неговата природна същност. Пълно сливане в човешкото съзнание на интересите на личността с интересите на обществото. Наличието на стремежи и идеали, които да осмислят неговото съществуване независимо от това, че животът е неповторим и краен. И, разбира се, това, за което досега говорихме – равновесие и хармония между чувства и разум, между стремежи и способности, между воля за дела и резултати. За да бъде една личност хармонична, преди всичко тя трябва вярно да види и оцени себе си. А степента на съвършенство зависи не толкова от обективните качества на личността, колкото от смисъла и характера на нейните лични и обществени идеали.*

---

* Накрая искам да спомена с благодарност от сърце авторите на интервютата, използвани тук. Според номерацията на въпросите това са Атанас Свиленов – 3, 6, 7, 9, 10, 11, 19, 20 и 22; Владимир Чорбаджиев – 4; Георги Чаталбашев – 23, 24, 25, 26 и 27; Дарина Герова – 14; Елияна Райчева – 12 и 17; Лина Василева – 15 и 18; Маня Лазарова – 1 и 5; Мария Димитрова – 8; Райна Сотирова – 21; Списание „Тракия“ – 16 и 28; Трифон Кардашев – 2; Юлия Пискулийска – 13. Материалът се отпечатва безвъзмездно: един скромен жест, който паметта и творчеството на Павел Вежинов без съмнение заслужават. – *Бел. А. К.*

Александър Геров:

„ГЛЕДАМ НА ЖИВОТА ОТ ВИСОЧИНАТА НА СЛЪНЦЕТО“

Софиянец по рождение, сега той е на 66 години* и живее на тиха уличка около хотел „Плиска“. Лауреат на Димитровска награда и наградата „Вапцаров“. Между двайсетината си поетични книги предпочита „Най-хубавото“, „Златни пантофки“, „Приятели“, „Свободен стих“, „Прашинки“. Дързък ловец на неочаквани открития, Геров е дълбоко изповеден талант с пламтящо въображение. „Промисъл за вселената“, „Безкрайност“, „Млечен път“ – това съвсем не са случайни заглавия на негови стихотворения. Защото интересът му към необичайното далеч не се изчерпва с известните „Фантастични новели“. Напротив, този интерес дооформя погледа му към хората и света. Но нека от самия Александър Геров чуем повечко за живата искряща сплав от фантастика и поезия.

„Едно вълнуващо фантастично стихотворение трябва да говори за космоса, за вечността, за победата над смъртта. В световната литература има много поети фантасти: Уолт Уитмън, Едгар По, Шарл Бодлер, Артюр Рембо, Михаил Лермонтов, Валерий Брюсов...У нас подобни фантасти са Пенчо Славейков с „Кървава песен“, Яворов с част от творбите си, Димчо Дебелянов с „Легенда за разблудната царкиня“, Теодор Траянов.

Да, те са и мои учители. Научиха ме на дълбочина на мисълта, на реене в космическото пространство, между звездите,

Портрет на поета от Калин Николов

близо до слънцето, на страстно вникване в човешката душа, на разгадаване на сънищата. Днес в родината ни също работят поети с фантастичен уклон. Ще посоча Стефан Цанев и Иван Методиев.

Смятам, че лирикът фантаст запазва преимущество пред другите си колеги и пред белетристите. Тоѝ е творец от по-висша степен, с по-богат тематичен обхват, по-вглъбен по мисъл и чувство, с изказ по-кратък и концентриран, отколкото при прозаиците. Фантастичните стихотворения се отличават с твърде широк диапазон. С тях може смело да се предвижда – например в „България“, писано през 1940 година, аз казвам, че ще се открият лекарство против рака и слънчеви батерии, че ще се построят цветущи градове в Сахара и тунел под океана.

Доста социални предвиждания дава Ботев. Нали помните: „Кипи борбата и с стъпки бързи върви към своят свещени конец“? Всички стихове на Димчо Дебелянов, посветени на воѝната, са едно предсказание, че тя ще бъде премахната. На фантастиката не е чужд и Вапцаров: „Летял бих със пробна машина в небето, бих влезнал във взривна ракета, самичък бих търсил в простора далечна планета.“ Възможно е да се изрази и предупреждение както в „Нацисти“ от сборника ми „Политическа поезия“, където става дума за „германска пустиня“ на земното кълбо.

Друг момент е утопията – тя присъства, да речем, в моите стихотворения за тържество над смъртта и във „Фантастични новели“. Там, ако се сещате, се лети и из космоса. Мисля, че ние всеки миг усещаме космоса върху себе си, но дали постоянно осъзнаваме това? Слънцето е включено във вселената, звездното небе и луната също, с космически произход според мен са някои наши сънища, болести, възбудата и умората понякога. Ала великото пространство ни праща не само кварки и студени сенки, а и вдъхновение: „Открито е челото ми за цялата вселена...“

Питате ме как пиша поезия. Ще ви кажа за „Сън“ от цикъла „Антология“ – видях в страшен сън, че мама е умряла, станах и веднага го нахвърлях, изля се. Винаги, когато пиша, аз гледам на Земята и на живота от височината на слънцето. Дори имам такова стихотворение, възлово при мене, нарича се „Поглед от слънцето“, но така би могла да се озаглави и една от книгите ми. И понеже споменахме смъртта, ще призная – считам я за абсолютна фантастика, неразгадана, предизвикателна.

Лежа, представям си, че съм умрял, и чувствам смъртта, която идва при хората по милиони начини и всичките те са фантастични. Обаче от друга страна тя, наѝ-голямата фантастика в човешката съдба, е и наѝ-съвършеният коректив, тласкащ ни към безсмъртие. Вечният живот е любима тема на човечеството и аз вярвам, че то скоро ще постигне мечтата си.

Интересувал съм се в обществените библиотеки и съм забелязал: младите хора и особено средношколците много четат писатели фантасти. Предполагам, че те не им служат само за приятно минаване на времето. Жюл Верн, Иван Ефремов, Аѝзък Азимов... и във фантастичната поезия може да има такива

майстори на въображението. И ако се опитаме да си представим потомците – онези, които ще завладеят Слънчевата система, ще достигнат далечните звезди и огромните галактики, – аз се надявам, че техните стихове ще бъдат по-прости и лаконични от нашите.“

Срещата осъществи: Александър Карапанчев

---

* Нека кажа, че това интервю е отпечатано във вестник „Средношколско знаме“ преди близо четвърт век. Днес ги няма и Александър Геров, и хубавия вестник, но пък – вярвам горещо! – е останало поетичното излъчване с вкус на фантастика. – *Б. авт.*

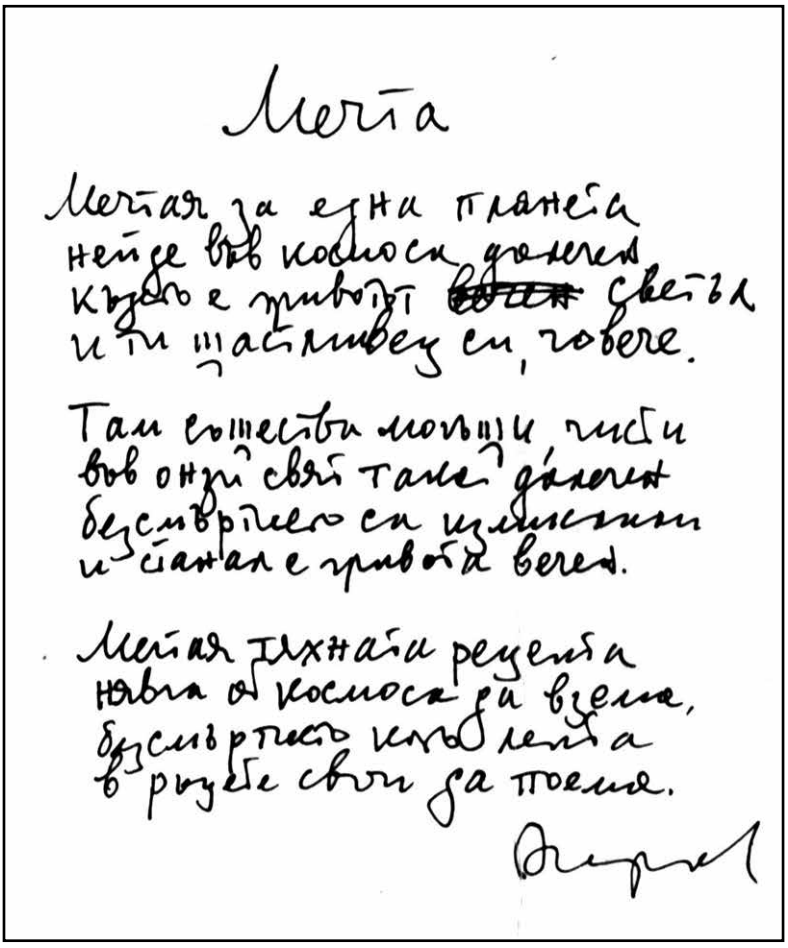

Мечта

Мечтая за една планета
нейде във космоса далечен
където е животът ~~вечен~~ светъл
и ти щастливец си, човече.

Там същества могъщи, чисти
във онзи свят такат далечен
безсмъртието са измислили
и станал е живота вечен.

Мечтая тяхната рецепта
нявга от космоса да взема,
безсмъртието като лепта
в ръцете свои да поема.

Автограф на Александър Геров, даден
на списание „ФЕП“ през 1989 година

„ЗАТОВА, МНОГО ТЕ МОЛЯ, НЕ ИЗПУСКАЙ ЧЕТКАТА...“

(Писмо на Любен Дилов до Стефан Лефтеров)

*София, 4 юни 1974 год.**

Драги Стефане,

писмото ти много ме зарадва, след като толкова време не бях чул нищо за теб, но ми се случиха две пътувания в чужбина едно след друго, та едва сега намерих време да се отзова на него. Чудесно е, че животът ти е взел такъв нов и хубав обрат, че си разрешил тия два важни за всекиго въпроса по такъв сполучлив начин. Затова горещо ти желая много щастие и занапред, успешна научна кариера, плодоносен и спокоен брачен живот. Същото желая и на младата ти съпруга, с която, надявам се, скоро ще се запознаем, макар да не съм сигурен дали това лято ще дойда във Варна. Предстои ми едно влизане в болница, пък и морето вече не е за моите нерви. Но през есента поне сигурно ще дойда да поработя там в нашия дом.

Мъчно ми е обаче, че си решил макар и временно да се откажеш от рисуването. И ми се ще да те убедя в обратното. Аз току-що се върнах от Унгария, където ми направиха едно истинско триумфално посрещане, защото бяха ми излезли две книги едновременно – „Тръстиките“ и „Тежестта на скафандъра“. Имах срещи с техните клубове по научна фантастика и се оказа, че там те знаят, че в редакцията на тяхното главно списание имат дори картини или снимки от твои картини – не разбрах точно, но че те споменават в статии като единствен български художник научен фантаст, редом с Васил Иванов. Това, струва ми се, много задължава. Може би ти се намираш в малка криза, защото не знаеш „накъде“ и „как“, но то е въпрос на преосмисляне, на обогатяване на културата и изразните средства. Въпрос на една жизнена задача.

И в тая връзка си мисля: в края на краищата преподаватели по математика има много, някакво чудо в нея едва ли би извършил – знаеш, че математиците по-отрано се изявяват, а специализиран художник-научен фантаст, след като В. Иванов избяга на Запад, нямаме. Вярно, пътят е труден, има много препятствия, тях срещам и аз самият като автор, но признанието не може да не дойде, защото животът ще го наложи. Затова, много те моля, не изпускай четката. Теми има предостатъчно, върни се и към по-конкретната образност от първия си етап, преоценявай. Днес под названието „Фантастичен реализъм“ в света има вече една много могъща и разпространена живописна школа. А тя

не е и толкова нова, още Йеронимус Бош я е създал, че и древните източни художници. Помисли! Защото ще бъде много жалко, ако се погубиш с едно продължително прекъсване с оставането само на равнището на

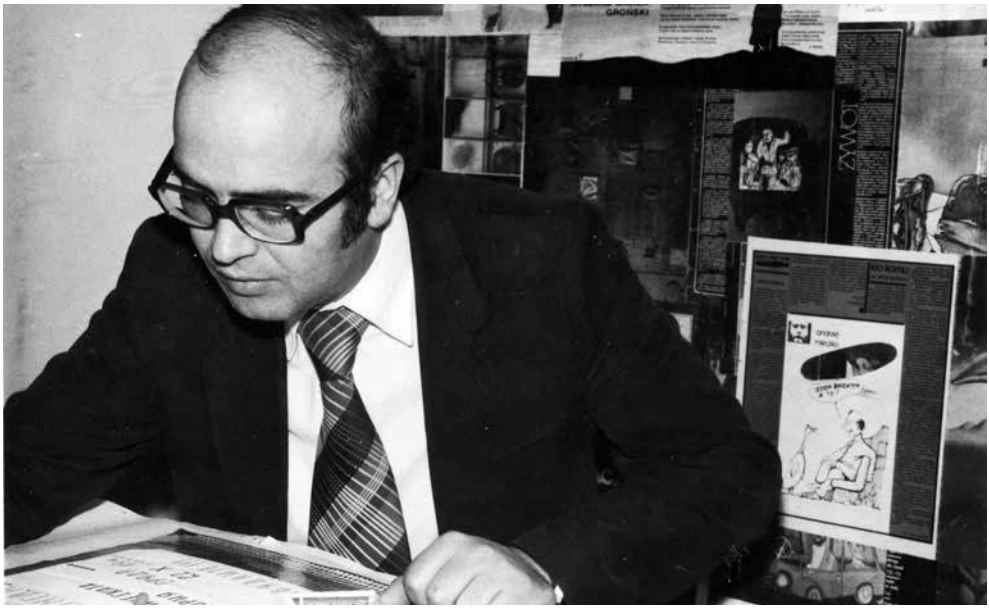

второстепенно хоби.

Стефан Лефтеров в своя служебен кабинет

Прощавай, че правя такъв опит да се намесвам в живота ти, но ми дава известно право загрижеността за този жанр у нас, загрижеността да не изоставаме все пак от общото развитие в света. Накратко: след като се поизточи медът на медения месец, грабвай отново четката! Убеден съм, че и другарката ти ще прояви разбиране за това, ще ти помага, ще ти създава нужните условия. Вярвам, че ще намеря съюзник в нейно лице, стига да не скриеш писмото ми от нея. Предай ѝ моите поздрави и благопожелания и още веднъж пожелавам и на двама ви

всичко най-добро! Ваш Любен

Публикация: Сандро Георгиев

---

* Това писмо е от архива на художника и ми беше дадено от неговата вдовица – Татяна Льочева-Лефтерова, когато я посетих през 2008 година във Варна. Писмото представлява машинопис, отпечатан върху специална бланка с името Любен Дилов в горния ѝ ляв ъгъл (на кирилица и на латиница) и със софийския адрес и телефон на писателя, поместени горе вдясно. Сега се публикува за първи път. – *Бел. С. Г.*

ТВОРЧЕСТВО НА ЕДИН СВОБОДЕН ЧОВЕК

Калин Николов

Българското изкуство не предоставя леко съдбата си на онези, които искат да го проучат. През последния половин век, а и като комплекс от критиките към абсолютната му административност, приелите ролята на специалисти предпочитат да не се ровят из миналото. Замениха ги смешки и жълти пикантерии, както и едно умопомрачително желание липсата на социална смелост да се замени с „езотерични“ проникновения...

Парадоксът на подобен идиотизъм е така прозрачен, че когато днес изкуствоведът Димитър Грозданов пише увод към каталога на последната изложба на Васил Иванов, той неочаквано се спира върху следния фрагмент: „Посмъртно попада и под тежестта на незнанието. На негово име бе наречен клуб „Фантасти“. Но за каква фантазия става дума, ако не за такава, чиято ипостаза е човечността.“ За нас, приятелите на фантастиката, това е нещо като хвърляне на умрелия пор в нашата градина. Защото ние сме кръстили клуб на името на големия художник, чиято памет се преследваше последователно и делото му бе заличено с чисто политическо клеймо.

Нека обясним на пишещия: Васил Иванов умира и с това се слага началото на един легендарен мит, но и край на неговите изяви. Твърдо решили, че става дума за ЧУЖД по възгледи и метод художник, той е предаден на боклука на историята и тръгват няколко „здрави“ мнения: едното е, че е невъзвращенец, а другото, че си служи с несъвместими със социалистическия реализъм пластични средства. Изложен е с малка картина на ретроспекцията и тържественото честване на Дружеството на новите художници, а при дарението на семейство Делчеви от Франция, участието му сред художниците е отбелязано „и др.“, макар само той да не е изобразен поименно в плаката.

Ако въпросният ни критик бе направил анализ на това, той едва ли щеше да има повод да обвини движението на българските фантасти в „незнание“. Напротив. В наложеното незнание за стойността на художника и на забрава начина му на живот, именно българските фантасти направиха крачката против това. През 1982 година те правят първата посмъртна изложба на твореца. Превръщат я в обсъждане и на него идват дори хора от кръга на Иванов, колеги (освен дъновисти, там бяха Елза Гоева, Ирина Михалчева, Борис Димовски, Димитър Аврамов, Николай Майсторов, Атанас Пацев...). След това съща-

та изложба с лекции за твореца тръгва из България: Пловдив, Варна, Девня, Аспарухово, Мадара, Плиска, Преслав, Стежерово... Срещнахме се с редица от живите творци, които го познаваха и имаха спомени за него – Величко Минеков, Михаил Руев, Георги Павлов, Васил Стоилов, Здравко Александров и много други, а паралелно на тях и други интелектуалци като Кирил Кръстев, Борис Делчев, Александър Миланов, Кольо Николов и Панайот Гелев, Димитър Аврамов, Стефан Продев, Радой Ралин, Юри Буков, Иван Коларов, Владимир Свинтила... Александър Нацев като директор на киното за архивни и филмотечни филми постоянно бе включил в програмата „Пътуване из плеядите“ – филм с рисунки на Васил Иванов и танцуващата му съпруга, балерината Елка Йосифова.

Тогава активно върви линията на прослава на Рьорих. Е, а ние имаме не по-малко адекватен на Космоса и човешката „ипостаза“ творец. Клубовете за фантастика, прогностика и евристика решават да създадат своя секция, която да обедини тъй наречените художници фантасти от страната. Първият неформален творчески кръг, обявил се официално като неформален, посочил своя програма и цел. И незабавно попаднал под ударите на Държавна сигурност...

Някой любопитен ще попита с какво и как ни посегнаха пък те – ние не преставахме да говорим за сваленатa и забранената му изложба, именно със серията рисунки от космоса...

В противовес на последната и мястото, от където идваха тези неща, ние се срещнахме с тогавашния председател на Съюза на художниците в България, н.х. проф. Светлин Русев, и той прие да се направи изложба на Васил Иванов в галерия та на ул. „Шипка“ 6. Бих искал да припомня, че през цялото време на изложбата идваха квартети от най-добрите инструменталисти на страната, обикновено свързани с дъновистите и техните кръгове, и свиреха безплатно в залата.

Започнахме редица публикации и предавания, много преди тази изложба – да я наречем изложбата по официализирането. Заредиха се такива във вестник „Антени“ (втората статия бе спряна лично от главния им редактор Веселин Йосифов, като навсякъде, освен отрицателното становище, бе зачертал думата „голям“). Посветихме първия брой на вестник „ФЕП“ на Иванов, а след това и първия брой на списание „ФЕП“. Издадохме голяма подборка на писмата на художника до съпругата му, разширихме представата за него чрез публикации за неговата живопис и миниатюрните му рисунки... Издирвахме творческия му кръг и връзката му с Бараците, с Рафаел Михайлов, с рода Йосифови (Мара Йосифова, Дечко Узунов ...).

Неприятностите понасяхме на крак – например на мен в културно-информационния център в Будапеща бе насрочена изложба. Питат Димитър Остоич за мнение (фактически питат го как да ме намерят, а той дава мнение) и той ме характеризира с неговите „ипостази“ за човечност: липсвала ми партийна оценка и съм развявал творчествата на разложени абстракционисти... Журналистката от международна редакция на БНР Юлиана Недева (сега Вегенер) била на мяс-

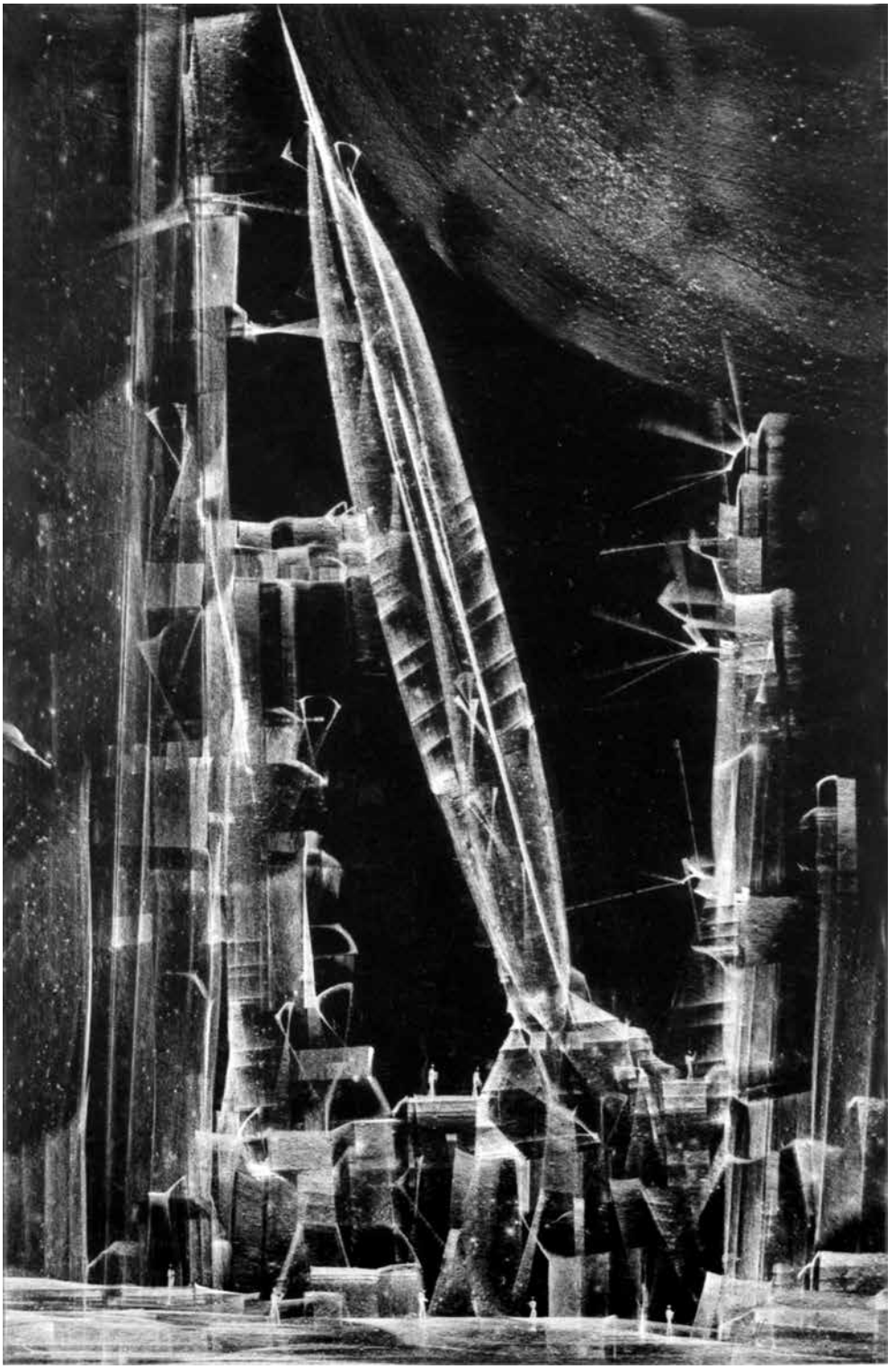

тото на събитието и разказа за случката.

Разбира се, ако от направеното, стартирало през зимата на 1982 г., когато с Наско Славов отидохме при вдовицата на Васил Иванов, до по-късните години след това, но още много преди промяната, изброя посветените неща пред паметта на този забележителен художник, то ще бъде няколко листа информация... Финално ще посоча обаче следното: когато списание „Орфия“ се появи и представи акценти от славянската фантастика, там бяха и творбите на Васил Иванов. Пази се оценката на Артър Кларк, че „стоя прав пред това издание“, което едва ли превръща жанра в непълноценен, а и не вярвам да опростачва художника... Още повече, че легална възможност да бъде показван Васил Иванов наяве, бе да се постави акцент над фантазното чрез цикъла му „Космос“. Пак факт: скоро писателят Александър Карапанчев публикува едно писмо на големия фантаст Любен Дилов до варненския художник и математик Стефан Лефтеров, което поощрява опитите му в изкуството „защото след бягството на Васил Иванов във Франция, вие оставате единствен художник-фантаст у нас...“.

След 10 ноември, когато пред показването на творби на Васил Иванов вече нямаше формални пречки, именно ние се превърнахме във фактор да подарим направеното да този момента на заинтересуваните. Съдействахме на Съюза на архитектите за изложба, на Министерство на културата за юбилеен вестник, на няколко още изложби, включително последната на „Шипка“ 6, най-добрата... И това може да се докаже – вестник „Литературен вестник“ стартира своя първи брой със статия за Васил Иванов. За съжаление това бе един преписан от наши материали текст, включително преписал и цитатите на Сезан и Леонардо, които онагледяваха определени акценти...

Не знаех, че любовта към творец като Васил Иванов може да бъде доведена до клеветата или да го кажем по-меко, до обвинението за „незнание“, но и това стана преди няколко месеца. В зората на промените, когато мой текст за художника се появи в „Дума“ – исках да докажа на Продев, че космическите рисунки, които отричаше, изгряват с необикновената си философия, а и защо не там: нали Ненко Сеймéнлийски, кореспондент на вестника в Лондон създаде ценното списание „ФЕП“, писало неведнъж за Васил Иванов. Журналистка, а не нормално подготвена по въпросната конкретика човек, някоя си Олга Бузина избълва срещу мен в противостоящата „Демокрация“ – че било безсрамие вестникът на онези, които забранявали художника, да слагат името му на страниците си. Че точно ние носехме горещите и скъпоценните камъни на паметта му, когато други нямаше (в същото време аз бях член на Националния съвет на Клубовете за демокрация, най-добрата форма в работата на СДС, 20 души с президентите, вицепрезидентката, Радой Ралин и т.н., но и днес се срамувам най-много от непрофесионалното разделение на онакива и такива)...

Съпругата на художника, която ми каза за горния случай с обида и гняв, често подчертава следното: „Двама души направиха много, за да може Васил Иванов да го има – Дечко Узунов и Калин Николов...“ Тя е жива и всеки може да провери достоверността на цитираното. Но пък мое право е да не съм съгла-

сен и с това: а къде е незабравимия, така скъп до сърцето ми Кирил Кръстев! Ако не бе този рицар на модерното изкуство и на неговото утвърждаване у нас, аз самият пък никога нямаше да науча повече за Васил Иванов, а това стана след като майка ми ми донесе изрязана от него статия във вестник „Отечествен фронт“. Пазех я много, но във времето на казармата се е изгубила някъде из къщи... Все пак точно тази статия за Иванов свърши работа... Случилото се с нищо не се различава от онова, което става и при други хора – художникът Любен Генов (комисар на последната изложба) пише: „Спомням си как в детско-юношеските си години често и продължително разлиствах една книга, която и до ден днешен пазя, но така и не прочетох. Всъщност бях захласнат от илюстрациите ѝ. Тогава не запомних името на художника. Бяха необикновени – изглеждаха ми неръкотворни. Имах чувството, че са създадени чрез някаква непонятна за мен фотографска технология. Сякаш светлинни лъчи рисуваха фигурите и пространствата, които населяваха. Искаше ми се да потъна в тази необятност, разположена само върху една страница на книга.“

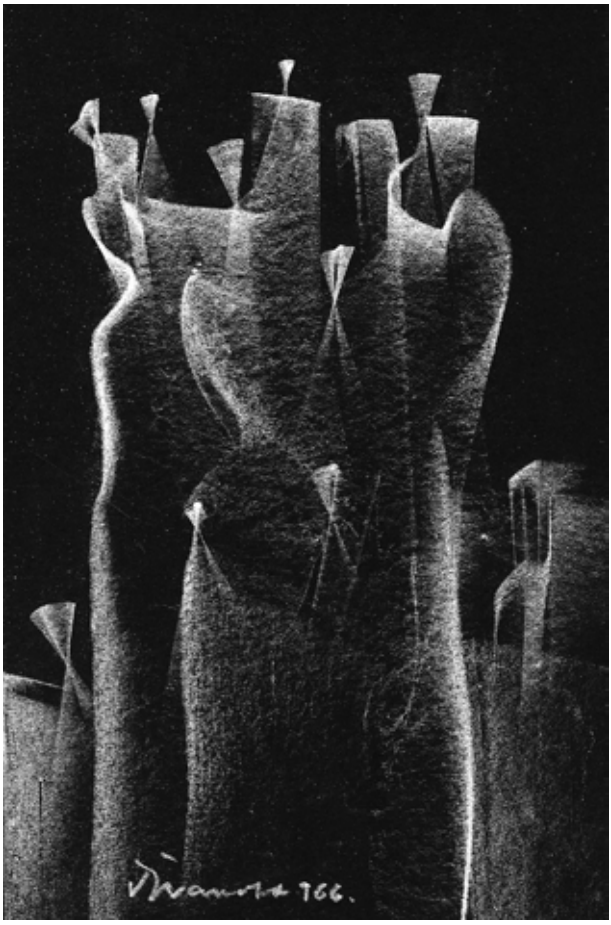

Казано с две думи, излишно ми се струва да бъда обиждан на „фантаст“.

Васил Иванов се ражда в зората на XX век, в София през 1909 г. Като младеж живее в Казанлък, учи при Чудомир (Чудомир го споменава в дневника си така: „Васил Иванов – художник, мой ученик от гимназията, направил си една колиба при дъновистите и там живее, а жена му, балерина, си живее в столицата. Чудни, лирични работи, които си рисува по памет. Купих 2 за музея. Той подари още една и на мене отделно 2 мънички. Сюжетите си черпи от околността, виждаш пейзажите край колибата му и из градината наоколо.“), свири на цигулка. Още в ранните си години опознава учението на Петър Дънов и се приобщава към него.

През 1939 г. завършва Художествената академия в София в класа по живопис, воден от проф. Никола Ганушев. Тогава участията в творческото общество на художниците минава под егидата на няколко дружества. Възникнали в различно време, те имат различни творчески платформи. Васил Иванов се записва към Дружеството но новите художници – там са Александър Жендов, Александър Стаменов, Бенчо Обрешков, Борис Елисеев, Борис Иванов, Боян Петров, Васил Бараков, Васка Емануилова, Вера Недкова, Веселин Стайков, Давид Перец, Донка Константинова, Екатерина Савова - Ненова, Иван Ненов, Иван Фунев, Кирил Петров, Кирил Цонев, Любомир Далчев, Мара Георгиева, Мара Цончева, Марко Бехар, Никола Шмиргела, Пенчо Георгиев, Петър Младенов, Петър Кършовски, Стоян Венев и Стоян Сотиров и др.

Налага се бързо. В участията му се представят понякога повече от на останалите картини и дори включва в експозициите свои рисунки, един жанр, на който не се гледа като на най-представителния. Още след първите опознавания творбите на Иванов, през 1982 г. съм написал така: „Това се реалистични творби, направени бързо, скрепили настроението на природата пред статива без да се дава сметка за тъй наречената „завършеност“, напротив... Художникът остава на нивото на постигнатото чувство от видимото, от нюансите му, от характеристиката на секундите и виртуозността му е не да имитира, а да възпроизведе. Като остава верен на окото си, нека припомним думите на Сезан: „Изкуството – това е израз на превъзходна възприемчивост“. Това, което знаехме от водата на философа Демокрит, че не е същата, се отнася именно за характера на постоянната изменчивост на нещата, която превръща твореца на трансмисия да предаде най-краткия момент от едно съвършенство... „Художникът преди всичко трябва да има собствено виждане, своя „оптика“, която се придобива само в процеса на неотстъпно общуване с видимия свят“ − е друг придобил значение за Васил Иванов завет на Сезан, в който съществува и на пръв поглед непредвестената еволюция, а именно космическите рисунки...

Собствената схема за артистична непринуденост е без реторика и е изведена без каквито и да е дирижирани контрасти – композициите му са късове откъснати съзерцания, поели артистичните импулси чрез почти невидими, обективни отношения към видимото. Даже не съм могъл да си дам сметка кой е неговият източник за пример: английските пейзажисти ли, Йожен Буден, или импресионистите... Така или иначе, естетиката на Васил Иванов е много здраво свързана и обвързана с определени концепти на творчески актове с огромна стойност за предмета на живописването като такова. „Особеностите, които

носят творбите на Васил Иванов, сочат една живопис, която с чувствителност, сдържаност и мярка се обръща към природата, фигурата и предметите, една живопис, която поради това е и широко понятна. Понятността обаче крие редица опасности, които трябва да се преодоляват. Поставена е една проблема, колкото лична, толкова и обща, за най-новата ни живопис – да се постави опасността от натурализма и академизма, които със своята безличност, баналност и своеобразен формализъм застрашават всяко понятие за изкуството.

Васил Иванов решава тази проблема по един спонтанен начин, без да подражава и без да служи на каквато и да било формули. Като поддържа чувствителността си към големите майстори на модерното изкуство, които революционно пречупиха формата, за да открият най-тънките образни съотношения, той твори една живопис, която се връща към природата и предметите обогатена с по-голям усет към римуването и съотношенията, живопис, която не се задоволява с импресията, но отстранявайки подробностите, се издига до общото, типичното.

„Средствата са прости, без външен блясък, без виртуозност и рутина – четката не изпреварва чувството и мисълта, но затова пък творбите са напоени с интимност.“ – това пише Йосиф Йосифов в каталога за изложбата на художника в галерия „Форум“ през 1946 г.

Ефектът на тези напоени с интимност картини е такъв, че като се подпрем на писаното от Петър Увалиев „пейзажи от Васил Иванов се намират в някои известни западни колекции, като тази на именития френски писател Ромен Гари. Но те са отдавнашни картини...“ Отдавнашни означава преди Петър Увалиев да напусне България. За своя изненада, години по-късно като си спомня горното, Увалиев ще възкликне: „И днес Васил Иванов се явява в Лондон с нова зрялост и неочаквана задълбоченост.“ Дар макар и отхвърлен, художникът намира начини и бива показван в различни страни на света, къде официално, къде – не. Тази му лондонска експозиция е от рисунки – лесно се изнасят, в митниците не ги откриват – и респектират двама от най-авторитетните световни специалисти – бившия професор по история на изкуството в Университета в Оксфорд, Ерик Нютон и критика от известното списание „Артс Ревю“ Чарлз Спенсер.

Ние не знаем нищо за редица фрагменти от проявите на Васил Иванов. Кой например е Ерик Нютон. Британският изкуствовед, роден през 1893 г. и починал през 1965 г., е завършил университет в Манчестър. Отначало работи като художник, в областта на мозайката и пример за неговата класа е мозайката от Кралското медицинско училище, представляваща светото семейство. Изкуствоведските му книги включват на няколко пъти преработваното и преиздаваното му изследване на войната през очите на британските художници, британската скулптура, колекцията му есета, бунтът на романтичната школа, монографиите му върху Кристофър Ууд, Стенли Спенсър, Уиндхам Левис, един от първите лектори по телевизията, професор в Оксфорд, а след това в едно авторитетно художествено училище в Лондон.

За идентифициране на второто име срещнах трудност (има няколко съвпадащи имена) и се обърнах към писателката Бригита Темпес, близка на Увалиев,

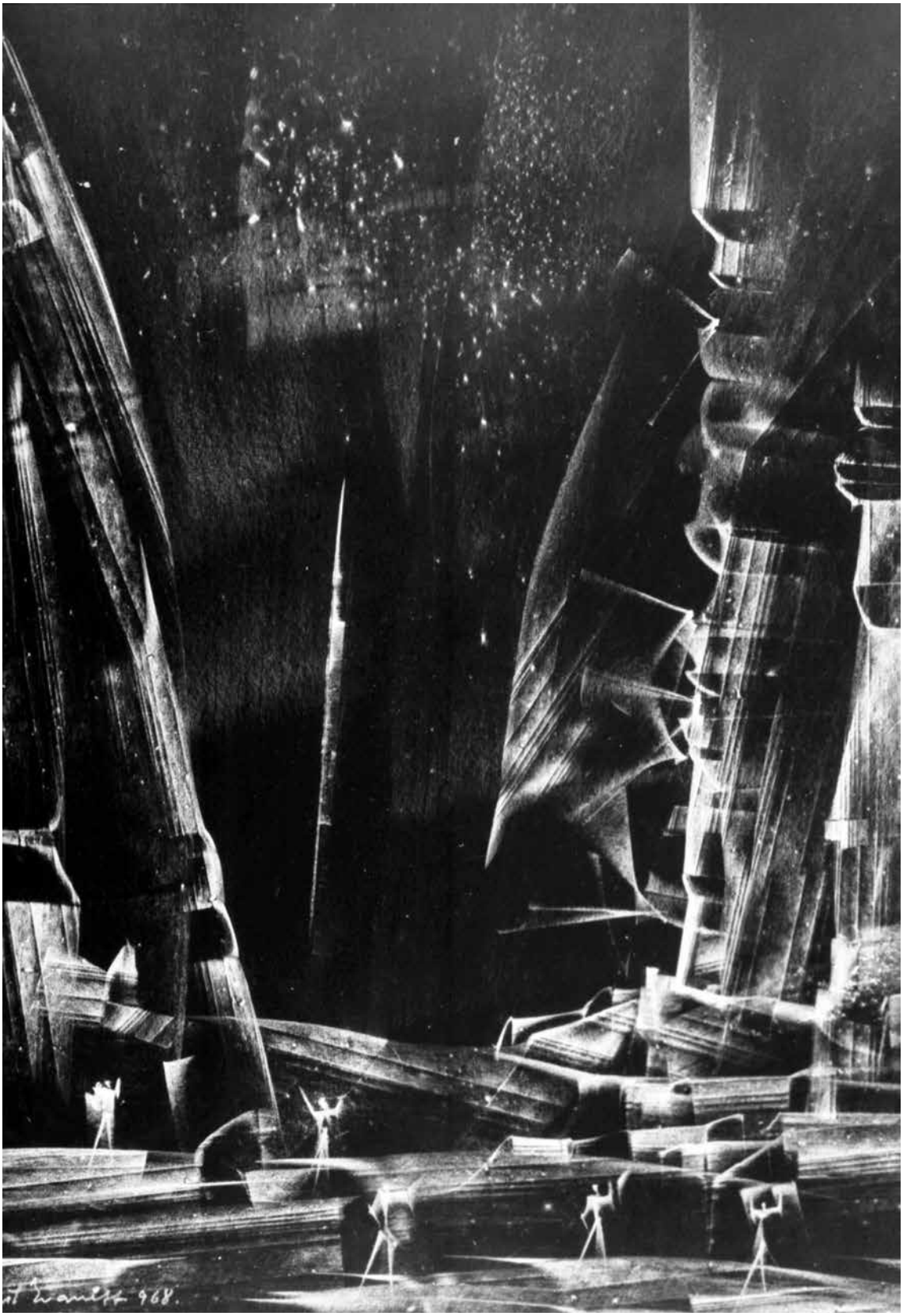

автор на книга за него. „Що се касае до критика Чарлс Спенсер (те са няколко с това име!), но навярно става дума за авторът на прекрасни книги по Art Deco. Написал е и книга за Леон Бакст и за връзката му с древна Гърция (за необикновените цветове на костюмите му за Руския балет на Дягилев и каква е връзката им с Гърция). Бил е дълги години главен редактор на списанието "Арт енд артистс". Голямо име в Англия.

Съществено е какво показва Васил Иванов в тази си експозиция – това са въображаеми, абстрактни градове. „А навярно отзивите им биха били още по-похвални, ако можеха да си дадат сметка за мястото на Васил Иванов в развоя на българската живопис. Тогава би проличало още повече самобитното в тези пейзажи от въображаеми градове, изпълнени с огромни сгради, които приличат повече на древни храмове, отколкото на днешни небостъргачи, изваяни в странната светлина на някакъв друг свят, в който времето не тече в налудничава бързина, а сякаш струи с тържествената внушителност на бавните жестове на жреци и гадатели." И също: „Светът на Васил Иванов привлича най-вече поради непрестанното присъствие на тази тревога, дори и в последните монументални фигури, които напомнят магичните гиганти на Хенри Мур, тези монолити на Духа."

Малкото, което Лондон е видял от творчеството на Васил Иванов, е достатъчно, за да му извоюва почитта на онези, които не са безчувствени към етичния ръст на художника. Днес българското изкуство се представлява в Лондон от един-единствен посланик – Васил Иванов. И той наистина добре го представлява, принудително мерен със световен мерник от зрители и критици, които нямат никаква представа за възходите и паденията на българското изкуство в България. Той ги привлича и покорява с дълбочината и изяществото си, с изтънчената си сетивност и с непресторената си духовност и затова той е винаги добре дошъл в Лондон.

Очевидно вече рисунките му са били явлението на едно актуално родно творческо присъствие в световното изкуство. В тях хаотичните петна на кредата или въглена се като система от необичаен, но не хаотичен избор динамични петна, с подчинено решение на целия формат и композиция. Наистина е феноменално как те напомнят за природата и отражават ако не реални, то явно добре балансирани математически хармонии, приканващи за медитация. Те са внимателна игра, чиито последици поставят акцент върху философската симетрия на разумно построени невидимости, дело на Бог или на неговите земни посредници... Васил Иванов е изобретателен и перфектен в различните аспекти на своето изкуство.

Споменаването на Ромен Гари от Петър Увалиев като притежател на картини от Васил Иванов. Великият писател, който два пъти взема наградата „Гонкур". Прави го под две имена – единственият двукратен лауреат на престижната литературна награда „Гонкур": веднъж през 1956 г. под вече утвърдения си псевдоним Ромен Гари и втори път, през 1975 г., като Емил Ажар.

Започнал с пейзажи и композиции, в които прозира добре овладяната чувственост на късния умерен френски стил, когато художниците се отдръпват малко от експериментите и концепциите на Сезан (но запазвайки респекта си към него или Пикасо например, към няколкото години на необуздани експерименти), Васил Иванов преминава постепенно – следвайки единствено своята творческа еволюция – към абстрактния символ и неговата асоциативност. И го прави успоредно с епохата, на която му е отредено да бъде участник. Той е роден, както писахме, през 1909 година. но погледнете: Аршил Горки е роден през 1904, Джексън Полак – през 1912, Дейвид Смит – 1906, Уилям ди Конинг – 1904, Херберт Фербер – 1906, Франц Клайн – 1910, Филип Гъстън през 1913 г. Тоест, активната група от американски абстракционисти, художниците на действието, са негови връстници...

Космическите рисунки! Не всички ги харесваха – Стефан Продев ми даде картбланш да представям Васил Иванов в списание „София“, но при изрична предварителна уговорка да е без този му цикъл. Бил преднамерен, случаен, театрален... Павлето също – признаваше абсолютната артистичност на Васил Иванов до момент, когато „май някаква клечица попада под хартията му, оставя случайно следа“ и го отклонява от „правия му път“...

През 1963 година Васил Иванов подготвя своята първа изложба от космически рисунки. Дни преди официалното ѝ откриване мълвата, че нещо ново и неподозирано за изкуството ни ще бъде представено у нас, се разнася из София. Още при аранжирането на 70-те табла приятелят му Теньо Стоянов завежда група турски писатели, които не скриват възхищението си, че българската култура намира неординерни пътища за своето отърсване от догматизма. Разбира се реакцията не закъснява – Васил Иванов спешно е извикан в ЦК на БКП, а после и в СБХ, където с нескрита злоба искат да се отрече от търсенията си, обясняват му, че бил станал знаме на непристойна група млади хора, че има сведение за заниманията му с някакви прикрити под йогически упражнения религиозни медии...

...Ако обаче трябва по-нашироко да конкретизираме каква точно е духовната (а после и творческата) му мисия, то едва ли бихме могли да я изчерпим с Дънов, чийто познат и поклонник е самият Васил Иванов. Вярно е, че още като юноша той се приобщава към групата на дъновистите, научава се да свири на цигулка, храни се оскъдно с това, което сам засажда и отглежда, посреща слънцето (може би единствен в нашата живопис той го и рисува), приема системата йога до пределите на нейната сложност...

...Най-важното обаче е висотата на диалога, който Васил Иванов води с природата. Именно това му проникване в нея дублира богатството от „влияния“, бумът от открития, изпреварили изкуството ни с десетилетия. И определената последователност на творческото му развитие. Разбира се, сред манталитета на почти неподкрепящата го среда, усилията му (а и на група обичащи го при-

ятели) изпращат негови творби в различни краища на света. Прави изложби в Будапеща, Лондон, Бейрут, Лайпциг, Източен и Западен Берлин, Женева, Ньой, Париж. Освен тези градове творби има и в Ню Йорк, Сидней, Дюселдорф, Токио, Триест, Мелбърн, Москва. Само в Полша са уредени 20 негови изложби, създаден е и филм от режисьора Йежи Ваулин, последван от българския филм на Димитър Грива „Пътят към плеядите“. Сред почитателите му са Генадий Рождественский, Леонид Коган, космонавтът Леонов, който в книгата за впечатления от негова изложба пише: „Той е бил Там!“ Говори се, че френски ценител е паднал на колене пред творбите му... Но все пак Васил Иванов остава непознат, в сянката на премълчаваните и забраняваните явления, без изследвания и богата литература в специализираните издания. Приятелят му Юрий Буков, подпомагал престоя на Васил Иванов от 1971 до 1974 година във Франция и Швейцария, обяснява мълчанието преследвало и там художника така: „От една страна, той имаше много голям успех сред един кръг от познавачи, хора от артистично-интелектуалния свят. А от друга – едно неразбиране и равнодушие от страна на широката публика и пресата.“ Художник на един елит от мислещи, от философстващи и обединени в прочитане на космическите знаци самотници...

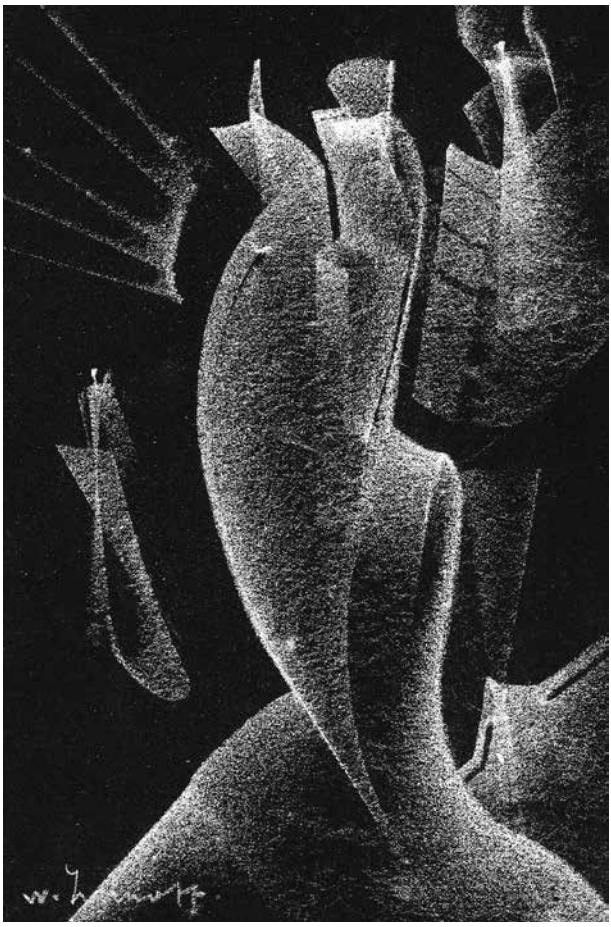

Космическите рисунки на Васил Иванов са нещо като иконопис на нашия век. Сред илюстративната сухост на фантастичната живопис те са чужди. Сред наситените с драма или емоции шедьоври на световното изкуство от своето време те не се снижават в стойностите си, а действат като следваща крачка, тази, която изчиства знаците на видимото в ново лице. Лицето на космическите видения, носени от предисторията на пространството до следисторията на човешкия живот. Кирил Кръстев, който го следва, разбира и популяризира, казва следното за него при откриване на една от изложбите му, а именно първата позволена с рисунките от Космоса: „Хората,

които ще осъзнават света и материята по нов начин – като математическа функция, които чрез електронния мозък ще имат стотици нови решения на логичните истини, които ще летят с пределната скорост на фотонната ракета и ще измерват времето с функционалните часовници на летящите системи или ще спират неговото течение – тези хора ще имат и една нова естетика.“

Но защо и ние, които живеем в зората на Космическата ера, да не можем да се доближим до нейната емоционалност? Това именно е сторил художникът Васил Иванов, като с удивителна творческа интуиция е надникнал в духа на настъпващата космическа действителност и с имагинерни, но пластично убедителни образи, ни кара да се вживяваме в естетиката на новото и бъдещото светопознание.

Като всяко голямо и истинско изкуство, тези рисунки, на които би завидял всеки конструктор, инженер и геометър – са една функция на Духа, въз основа на реалните показатели на съвременния живот. Те са проекция на душевни естетически изживявания. Те са само художествени еквиваленти на духа на епохата, на нейното съдържание, динамика, търсения и постижения, на новото човешко мислене и светоусещане.

Картините му настройват нашите сетива, съзнание и чувства на регистъра на победната музика на човешките завоевания, на свръхчовечността на бъдещото ни космическо гражданство. Изкуството но Васил Иванов е сериозно и възвишено.

На първия космонавт в естетиката на новото космическо изкуство – добър старт!“

Творчеството му е едно уникално качество на зрялост и непрекъснат растеж, непрестанно развитие.

Художникът прави изложба в Западен Берлин. Той живее заедно със съпругата си в дома на родителите на Норберт Рандов, големият българист. През 1962-ра, една година след издигането на Стената, Рандов е арестуван по обвинение в „противодържавна клеветническа дейност“ и „помощ за бягство от Републиката“. По този начин той се вписва сред редицата именити хора на изкуството като Ерих Льост или Валтер Янка, лежали зад решетките. Вече на свобода, българистът приема от българската култура стремежите към освободеност и честност. Гостуват му Александър Геров, Борис Делчев… Васил Иванов чака да му се даде разрешение изложбата му в Западен Берлин да се открие с неговото лично присъствие. Нищо подобно – извиняват му се цинично от посолството ни и казват, че са изпратили свой сътрудник там. Той е извинил Иванов с неразположение и температура…

...Художникът Васил Иванов има онова удивително качество като естет да бъде верен на изкуството по един такъв начин в едно толкова сурово време, че се превръща в една от най-светлоносещите личности на тъй наречената източноевропейска интелигенция. Това за радост не са пресилени думи. Изкуството му се радва на оня верен, понякога таен, но истински и мощен интерес, какъвто само доскорошното време можеше да създаде.

И той беше свободен човек – човекът от барачката в квартал „Изгрев“, украсена с портретите на Ван Гог и Айнщайн, барачка толкова ниска, че си удрял главата в тавана ѝ, за да каже веднъж: „Аз го пробих с глава и видях през него небето.“ Свободен в студа, недоимъка, приятелствата, вярата, изкуството...

В непознатото за света наше изкуство Васил Иванов също носи своя кръст да бъде просто един български художник. Но малко ли щастие е да знаеш, че ако късметът ни е обърнал гръб, то духът ни е осенен с толкова богата даденост, чиито имена Алеко, Бешков, Яворов, Далчев, Златю Бояджиев и Майстора спокойно могат да се съберат с „гражданина на 21-ви век“, както изкуствоведа Кирил Кръстев нарича Васил Иванов.

А всъщност какво по-голямо забелязване от това Вселената да те дари със сетиво за самата себе си...

Мащабността на творческото дело на Васил Иванов не е в това, че като се концентрира над няколко творби, той ги прави акценти на цялостната си естетика, а обратното – в забележителната жажда да се представи извън веригите на мечтаната творба и да превърне рисуването в акт на постоянна, десетилетна независимост и свобода на мисълта си...

Всичко каквото дължим за този човек, го имаме чрез прекрасната памет и отношение на неговата съпруга, голямата балерина Елка Йосифова към него...

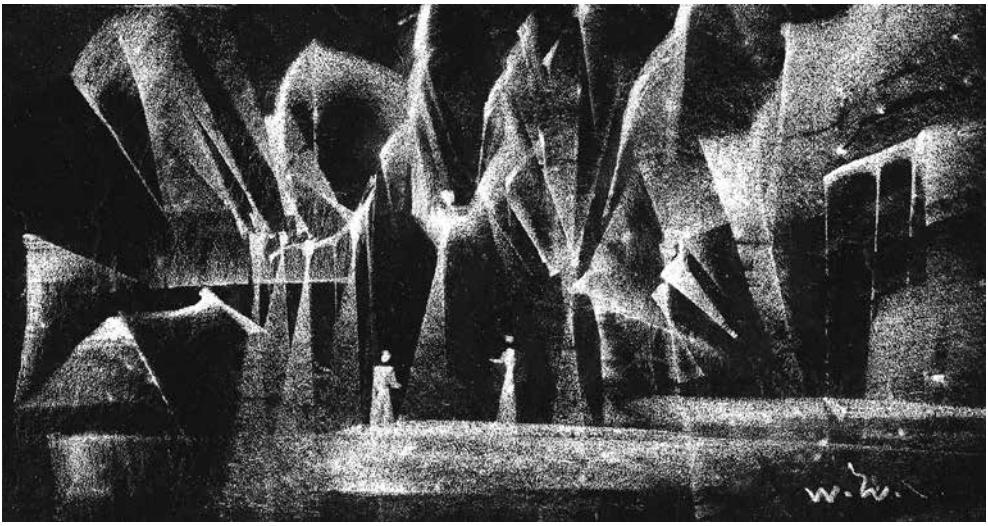

Концептуалните албуми в рока

Мирослав Моравски, Геновева Детелинова, Христо Георгиев

Що е то – концептуален албум?

Най-общо казано – това е поредица от песни на един музикант, които, освен че са събрани в един албум, са свързани и чрез една обща идея или тема. (Мюзикълът например е типичен албум с концепция.). Много изпълнители в рока и метъла през годините записват такива творби, в които една история бива разказана посредством музика и текст.

Няма да навлизаме в подробна история и теория на албумите с концепция, идеята ни е да ви представим няколко от тях, да покажем интересни сюжети и идеи. В този брой сме се спрели на прогресив и пауър метъл групи. В следващите може се разходим и из други стилове, за да опишем класики като *Tommy* на The Who, или нови достижения като *Nostradamus* на хеви метъл титаните Judas Priest.

Ако ви се хареса.

Dream Theater: *Metropolis Pt. 2: Scenes from a Memory*

Идеята на всеки концептуален албум е да разказва история. Такъв е замисълът на петата студийна творба на прогресив бандата Dream Theater – „Метрополис 2: Късчета спомени“ (*Scenes from a Memory*). Но албумът не е просто разказ, облечен в музикална форма. Той е един многопластов, въздействащ аудио-филм.

Замислена като пиеса в две действия, в която събитията достигат до нас с отделните сцени/песни, концептуалната тава на „Театралите“ всъщност представлява един сложен куест. В разкриването на истината, в събирането на съществените елементи на историята, участие взима и слушателят, който трябва да сглоби отделните късчета, епизодите от различни спомени на героя, трябва да решава загадки, някои от които си остават и докрая само догадки.

Накратко – „Късчета спомени“ е албум, който те кара да мислиш и да взимаш решения. Едно 3D, в което третото измерение е слушателят.

Сюжетът е много напрегнат, изпълнен с обрати и загадки, с криминални елементи, мистика и фантастика. Това е една от малкото тави, в които не само текстът, но и музиката сякаш „разказва“ историята. Многобройните препратки към други албуми и композиции на групата оформят усещанията за истинско връщане назад във времето, пренаждане, връзка с минали животи... и други елементи на разказа.

Тавата е странна смесица от агресивни и лирични инструментали и пеене.

Няма да захващам темата за музикантските умения на групата, но трябва да посоча нейното най-голямо постижение в този албум (и не само): това е удачното смесване на различни течения в музиката и рока – от тежък метъл в стил Metallica и Pantera, до нежен лиричен арт-рок/прогресив а ла The Who, Rush или Marillion, изпълнен по свой собствен, неповторим начин.

Историята: В първата песен от албума – Scene One: Regression – героят, Никълъс, се подлага на психотерапия чрез хипноза, за да се върне назад в спомените си и да открие в тях отговорите на своите съмнения и тревоги. Посредством терапията той си спомня, и с всяка песен, късче по късче сглобява истината за свой предишен живот.

Образът на едно момиче, което натрапчиво се появява в сънищата на героя, постепенно добива плът и кръв – името ѝ е Виктория и всичко в нея му е странно познато (Scene Two, pt. 2: Strange Déjà Vu), въпреки че в реалността те никога не са се срещали. Не биха могли – постепенно Никълъс разкрива, че това момиче е негово предишно прераждане. Историята тук едва започва.

Във Fatal Tragedy Никълъс разбира, че Виктория е била брутално убита. В следващата сцена текстът по много оригинален начин ни дава информация за случая – сякаш четем сензационна вестникарска статия – очевидец, привлечен от зловещи звуци, вижда как един мъж стои над простреляното тяло на жена. В отговор на предложението за помощ от случайния минувач, мъжът изпразва пистолета в главата си.

Постепенно следващите парчета/действия от пиесата ни рисуват картината все по-ясно: Виктория, отчаяна от упадъчния живот на човека, в когото е влюбена (наричан в албума с прозвището „Спящия“), отива да плаче на рамото на неговия брат (с прозвище „Чудото“), който (тук има лек сапунен привкус) се влюбва в нея и двамата започват тайна връзка. Аферата завършва с убийството на Виктория (по всяка вероятност) от „Спящия“.

Въпреки разкритията на следствието нещо остава неизяснено. Никълъс усеща, че „Чудото“ има някакъв пръст в цялата история. Героят се връща дълбоко в спомените си, но провежда и свое разследване в реалността. „Чудото“ се оказва известна личност – сенаторът Едуард Бейнс.

Предпоследната песен (Scene Eight: The Spirit Carries On) е една от най-позитивните песни в албума и въобще в музиката, посветена на прераждането. Тук Dream Theater продължават тезата си от песента „Метрополис-1“ от предишен свой албум (*Images and Words*) за реинкарнацията (“death is not the end, but only a transition”), за безкрайността на живота и за скритите му смисъл и цел. Но най-интересната идея в тази и следващата песен, и въобще в албума, е за връзката между отделните животи, които човек има на този свят.

Последната сцена (Scene Nine: Finally Free) дава отговор на криминалната загадка, но тя е вече само приключенски привкус – най-значимият момент и в музикален, и в духовен план е силната връзка между „Спящия“ и неговата любима Виктория след смъртта, когато душите им летят свободни.

За протокола: в края се изяснява – убиецът се оказва сенаторът, или „Чудото“. Той не успява да издържи, след като момичето се връща при „пропадналия“ му брат, причаква двамата „щастливи влюбени“ на тяхната среща и ги убива един след друг. „Open your eyes, Victoria!“ – казва той, преди да прати куршум в сърцето на жената. Аналогията с „Open your eyes, Nicholas!“, изричано от терапевта

в края на сеансите, не е случайна. Това е и следващата загадка. Типично в духа на трилъра, финалът е отворен – когато Никълъс се прибира вкъщи, хипнотизаторът се оказва там преди него. Следва „Open your eyes, Nicholas!“ за последен път и викът на героя. Албумът завършва с бял шум.

Какво е станало, се разбира от концертното DVD на групата.

Devin Townsend: *Ziltoid the Omniscient*

Ziltoid the Omniscient е албум, издигащ комичната фантастика до нови, неподозирано шумни висоти. Издържан в традициите на класици като Дъглас Адамс, албумът успешно се гаври с широк спектър от изконни фантастични и метъл ценности. От сериозния прогресив рок и неговите дълбоки концепции, до не по-малко сериозния екстремен метъл и неговите грим, шипове и черни кожи, от клишетата за злия гений и патетизма на героя, през паниката от апокалипсиса, до схващанията за Вселената и смисъла на съществуването.

Самият Девин Таунсенд нарича *Ziltoid the Omniscient* „безграничен метъл“.

Това определение е далеч по-точно от етикета на критиката „прогресив“. Защото албумът размива границите. Съвместява тежки китарни рифове с радиофоничност, редува чисти вокали с ръмжене и крясъци, прелива от нежни клавири в екстремни барабани.

„Най-после направих истински солов албум“, обяснява Девин. „Работих абсолютно сам. Записах всяка инструментална писта и програмирах всички барабани. Аз съм музикалният инженер и продуцентът, миксирах всяка нота в мазето си, с минимум техника.“

Историята: Зилтоид е всезнаещ. Ако във вселената имаше двама всезнаещи, той щеше да е и двамата.

Зилтоид обитава четири измерения на омнивселената – събирателното на всички мултивселени – и може да пътува свободно из времето и пространството.

Зилтоид е най-великият китарист на всички времена. Освен това е зелен, зъбат и бесен.

Защото Зилтоид искаше просто чаша кафе. Черно. Той пропътува всички светлинни години до Земята, за да получи ултимативната чаша кафе. Вместо нея, наглите земляни му поднесоха бълвоч, недостоен за четириизмерното небце на Всезнаещия.

Обзет от гибелен гняв, Зилтоид реши да унищожи Земята. На пътят му обаче застана смелият капитан Спектакилър, който успя да прозре истинската му същност. Под всезнаещата си фасада, Зилтоид се оказа загубеняк.

След срещата си със Спектакилър край мъглявина девет, Зилтоид преживя криза на личността. Призова Съкрушителя на планети от шестте измерения. Уви, оказа се, че Съкрушителя не си пада по мюзикъли.

Зилтоид беше принуден да се обърне към по-висша инстанция. Най-висшата, всъщност. Създателят на всички измерения му даде безценен съвет: „Успокой се, пич.“ Зеленият злодей обаче продължи да настоява за отговори. И получи своят отговор – Зилтоид е марионетка. Всички сме марионетки.

Накрая, по стара фантастична традиция, това се оказа сън. Или така се очаква да мислим. Поне до продължението – Z^2.

Rhapsody of Fire и Сагата за Смарагдовия меч

Малко са музикантите, които създават своите албуми върху определени концепции, били те исторически събития, легенди или оригинални сюжети, написани специално като основа за сложни и богати музикални произведения. Luca Turilli и неговата група Rhapsody of Fire обаче стигат дори по-далеч – те създават концептуална дискография и в продължение на много години, малко по малко поднасят на своите фенове „Сагата за Смарагдовия меч“.

Това е епична история за героизъм, вълшебства и кървави войни, възпята от италианската прогресив банда в техните първи пет албума. Съчетанието от динамични метъл рифове, оркестрации, хорове и плавни мелодии, изсвирени на автентични барокови инструменти, отвежда слушателя в Омагьосаните земи, където три малки кралства са обединили силите си, за да се изправят срещу армията от изчадия, водена от злия крал Акрон и от неговия най-верен военачалник – еничаря Даргор.

Тази армия навлиза в Омагьосаните земи не за първи път. Гората на еднорозите още помни страховитото клане, продължило няколко дни сред могъщите вековни дървета, и великата победа, постигната от доблестните воини преди повече от осемнайсет години. Дълго време жителите на трите кралства са се радвали на мира и хармонията по техните земи, но сега сякаш положението е безнадеждно. Безбройните орди отново прегазват градове и села и оставят след себе си единствено диря от кръв, сълзи и черна пепел, разпилявана от ледения зимен вятър.

Воинът на Леда също помни първата война, изпълнила детството му с ужас и скръб. Сега вече той е смел герой, готов да се бори срещу злото, но времето му е малко. Вестта, че столицата на Северното кралство вече е превзета и опожарена, достига до него, когато той е много, много далеч от нея – в свещения град Алгалорд. Именно Алгалорд е целта на Акрон, защото в древната му библиотека се пази тайната на Смарагдовия меч – могъщо магическо оръжие, почиващо в забрава и неизвестност вече векове наред, но предопределено от многобройните пророчества да беснее отново по бойните полета, кърваво и безпощадно, каквото винаги е било. Скоро, благодарение на един стар вълшебник, на име Аресиус, Воинът на Леда разбира, че неговата съдба ще бъде търсенето на меча – той ще трябва да премине през редица изпитания, да погледне в Огледалото на греха, да разгадае загадката на Хитрото джудже, и да освободи от плен могъщия дракон Тарос. Отвъд Морето на жаждата ще го очаква омайната Земя на безсмъртието – райско кътче, което е заслепило много герои и ги е накарало да забравят целта на търсенето си за да останат завинаги в плен на измамната гледка; а накрая – пътуване през самия ад на Земите на хаоса. Съдбата води Воина на Леда и заедно с дракона, с когото стават близки приятели, той преминава през много битки и накрая достига до заветната си цел, магическите Кули на Бездната, които пазят Смарагдовия меч.

Скоро, след епичен двубой с Пазителя на меча, могъщото оръжие поема дългия път към Омагьосаните земи, но обратно отвъд Морето на жаждата Воинът пристига сам, загубил своя верен другар Тарос. Сърцето му жадува за мъст, той вече е готов за война с безбройните изчадия, но все още не знае какво държи в ръцете си. А Смарагдовия меч е жесток, щом усети кръв, се превръща в господар на този, в чиято десница лежи, и желае още и още схватки и жертви. Така идва най-голямото изпитание за героя. Той трябва да се пребори с чудовището, в което самият той се превръща на бойното поле – тяло, което не знае умора, ръце, които не знаят пощада, и очи, които виждат жертва във всяко живо същество. Сила, впрегната в стремежа към убийства. Овладял себе си и оръжието си

обаче, той повежда доблестните войни през ада на не една кървава касапница. Окуражени от победите, те постепенно отблъскват враговете си далеч отвъд Снежните планини.

Войната е спечелена и докато Омагьосаните земи се раззеленяват под топлото пролетно слънце, смелите мъже се връщат при семействата си. Но радостта на всички е помрачена от внезапната вест, че злият крал Акрон държи в плен Айрин – принцесата на Северното кралство. Скоро след като научават тази вест, Воинът на Леда и неговия другар Арвалд предприемат пътуване към Земите на сенките. Там обаче двамата разбират, че дори и Смарагдовия меч не е всемогъщ, и след тежки изпитания попадат в плен на Акрон. Накрая само воинът успява да избяга, станал свидетел на смъртта на Арвалд и Айрин – принесени в жертва на демонично древно божество. Героят остава жив, но от този момент нататък войната с Акрон вече става лична. А Мечът пада в ръцете на врага.

Кошмарът връхлита отново Омагьосаните земи и вече нищо не може да спре изчадията със Смарагдовия меч на тяхна страна. Благодарение на неговата сила, те призовават древно чудовище, известно като Кралицата на мъртвите, което със своята армия напада от юг откъм морето, докато Акрон прекосява Снежните планини и напредва от север.

Те неумолимо настъпват към Алгалорд и идва времето, когато съдбата на Омагьосаните земи ще се решава не от оръжието на бойното поле, а от истината. Истината за миналото на Даргор, която той дори не подозира...

Краят на историята идва с думите: “everything is possible...when you let the mystic power of the dragonflame burn in your heart... believe it...”

Paul Kantner and Jefferson Starship: *Blows Against the Empire*

Много фантасти са разглеждали темата за утопичното бъдеще. През погледа на рошавия китарист и вокалист на Jefferson Airplane Пол Кантнър обаче, нещата изглеждат далеч по-позитивни и ведри. Без каквито и да е претенции за дълбока психологичност или научна подплатеност *Blows Against The Empire* ни залива с оптимизъм и игриви китари още от откриващото парче: „Отвори очи, идва новият свят“.

В записването на *Blows Against The Empire* участва цяло съзвездие музиканти от края на шейсетте и началото на седемдесетте години – включително членове на Jefferson Airplane, The Grateful Dead и Crosby, Stills, Nash & Young. Текстовете са по-скоро директно обръщение със силно политическо послание, отколкото поезия. Музиката е психеделичен рок. От онзи тип, който се дрънчи възторжено на стара кухарка, докато хор от щастливи младежи с позапуснат вид припява. В този случай – облечени в скафандри. Вероятно с избродирани по тях цветя.

Историята: На хипарите им е писнало от войните, комерсиалната култура и правителството. Те искат нов свят на свобода, зелена трева и халюциногени. Представят си остров, където бебетата растат по дърветата и падат в ръцете на щастливите двойки.

(Струва ви се странно? Върнете се към изречението за халюциногените.) Решението идва от само себе си: Ще откраднат космически кораб, за да устроят своята утопия на друга планета, далеч от старото поколение и закостенелите им мозъци.

Манифестът се разпространява под формата на безплатна музика, свирена в парка. Главният герой не се колебае дълго дали да се включи в пътешествието, или да остане във владенията на чичо Сам: „Трябва ли да замина далеч за светлата Андромеда (…), или да остана в клетката на тази Америка?“ Открива, че приятелката му е бременна. Ентусиазмът от предстоящото пътуване и събиращите се млади хора, споделящи неговите възгледи, се увеличава още повече. Решава, че е длъжен да спаси бъдещото си дете от „файловете и номерата на правителството“. Тук в албумът се вплита и биографична нишка – Грейс Слик, изпълняваща женските вокали и участвала в композирането на някои от песните, по това време е бременна от Кантнър.

И така, по изгрев, започва пътуването към земята на „свободни умове, свободни тела, свободни наркотици и свободна музика“.

Blows Against the Empire е първият рок албум, номиниран за наградата „Хюго“. Преди албумът да излезе, Пол Кантнър попитал Робърт Хайнлайн дали има нещо против да използва някои от идеите му. Хайнлайн бил изумен. „Много хора са крали от мен през годините“, отговорил той, „но ти си първият, който иска разрешение.“

Редактира Мирослав Моравски

Васил Сивов

БЪДЕЩЕТО В НАУЧНАТА ФАНТАСТИКА – БАНАЛНО И НОВАТОРСКО

Научната фантастика възникна и се утвърди като литература в едно от най-любопитните направления на модернизма – техноромантизма. Сред нейните основни почитатели преобладават занимаващите се с природонаучни дейности, инженерно-технически работници, студенти от техническите специалности и висококвалифицирани специалисти, значителна част от които в сферата на отбраната. И действително, традиционната тематика на този вид литература, включваща тайните на мирозданието, възникването и еволюцията на Вселената и разума, пределите на човешкото познание, пътищата на развитие на цивилизацията, метаморфозите на човешката природа и съзнание, фундаменталните научни открития и авангардни технологии, винаги е била изкушение за търсещите непроправените пътища на мисълта. Тук можем да припомним определението на американския учен и писател-фантаст Грегори Бенфорд: „Научната фантастика е литература, пронизана не толкова от научната проблематика, колкото от атмосферата и драматизма на научното търсене.“

Типичен пример за идеалите на техноромантизма е дилогията на Ярослав Веров и Игор Минаков „Десант на Сатурн“ и „Десант на Европа“. Действието се развива в далечното бъдеще, където хората живеят в симбиоза с глобалната техносфера. Производството на материални блага, транспортът и битовото обслужване се осъществяват от квазиживи механизми „механорги“, способни да се самовъзпроизвеждат и еволюират. По замисъла на авторите такова сливане на живите организми с изкуствено създадените ще доведе до появата на самостоятелно съществуваща и осъзнаваща себе си техноценоза.

Самото понятие „техноценоза“ въвежда още през 80-те години на миналия

век изтъкнатият съветски учен Б.И. Кудрин, обозначавайки с него „обособено в пространството и времето единство на сложни технологически системи, елементите на които се намират в тясно взаимодействие“. В своята футуристична реконструкция авторите на дилогията отиват по-далеч с предположението, че рано или късно стремително развиващата се техноценоза или ще включи в себе си цялото човечество, или ще го отхвърли изцяло. Следвайки традицията на техноромантизма, те утвърждават малко вероятната възможност на определен етап от развитието си техноценозата да създаде хармонични условия за съвместно съществуване с биологичното човечество.

Но този идиличен подход не се изчерпва с чисто човешките проблеми. Техноценозата като мислещ, а вероятно и чувстващ организъм, също се стреми към освобождаване от всякаква зависимост. Оттук естествено възниква въпросът за смисъла и целите на едно конструирано общество от човешки и техногенни суперсъщества. Ще се намерят ли допирни точки с толкова съвършени рожби на технологиите, чийто живот за хората се свежда до техническа документация, уравнения на висшата математика и технологически характеристики? И възможно ли е формирането на такава глобална система от ценности, идеи и приоритети като основа за общото съществуване въпреки разминаването в етическите оценки между подобни суперсъщества и човешките индивиди? Преходът от днешната растяща зависимост от техносферата, през евентуално бъдещо съдбоносно противопоставяне на възможна цивилизация от технологически създадени личности срещу човечеството, към бъдещо взаимно партньорство и интегриране в единна общност със своята богата философска и социална проблематика формира едно от драматичните полета на съвременната научна фантастика.

Недостигът на въображение и знания във фантастиката породи огромен поток от произведения, в които космически кораби кръстосват просторите на галактически цивилизации. Липсата на оригинални идеи, нетипични характери, нетривиални сюжетни ходове води до банално повтарящи се светове, където Космически Щати на Америка воюват с руски директории, вселенски империи налагат своята власт с помощта на космически религии, а звездни рейнджъри в грандиозни битки спасяват света от извънземни нашественици. Но, както казва Рей Бредбъри: „Фантастите не предсказват бъдещето, те го предотвратяват“. Дори когато под грифа „научна фантастика“ попадне някаква недомислица, авторите имат възможност да отговорят, че така виждат бъдещата реалност, да пояснят, че пишат за повдигане на патриотичния дух или да припишат всичко на прословутия научно фантастичен допуск.

Разтегнатото настояще

Основната причина за подобна ограниченост на фантастиката за бъдещето е посочвана нееднократно. Тя се състои в това, че значителна част от авторите е неспособна да излезе извън рамките на линейното въображение, на линейната екстраполация, на линейното прогнозиране. В подобни случаи линейността е проектиране на настоящето с ескалация в бъдещето. Такова хиперболизирано,

разтегнато до безкрайност, настояще е неособено трудно за пресъздаване. Вземаме сегашния антагонизъм между формиращия се благоденстващ „златен милиард“ и останалото заплашено от недостиг на ресурси човечество и издигаме огромна стена, за да ги разделим. Свидетели сме на агресията на фундаменталния ислям срещу западната цивилизация и демонизираме исляма, описваме как арабите вземат на мушка всички живи християни и превръщат в джамия Парижката Света Богородица. Превръщаме военните академии в космически, възпитаващи храбри десантчици на нови звездни системи, навигатори и стрелци. Космическите совалки израстват до армади от звездолети с размерите на небостъргачи, понесли хиляди звездопроходци с психология от епохата на усвояване на Дивия Запад. И накрая – живели сме под крилото на бивша империя, тогава ще измислим, че тя е възстановена в бъдещето и за да се откъснем от сегашните трудности на прехода като психологическа компенсация я простираме из цялата Слънчева система, или още по-добре – из цялата галактика Млечен път, а може и в цялата Вселена. В такива книги бъдещето – това е сегашната реалност, но раздута и оголена до безкрайност.

Пренасянето на съвременни социални отношения в бъдещето, разкрасяването им с екзотични детайли, довеждането на днешните антагонизми до крайност, а обхвата им до междузвездни мащаби обаче не може да доведе до откриването на общество, различно по същността си от това, в което живеем. За да си спестят умствени усилия автори от подобен род използват елементарни аналогии и макар формално да изпълняват изискването за съществено различие, предсказ-

ващата функция на подобни описания е равна на нула, психиката на изобразяваните герои е инфантилна, обсебена от постоянните игри на воѝна. Създаващите трилогии и цикли в началото на XXI век за воѝни на космически десантчици с междузвездни нашественици оставят впечатление за индивиди с мъка достигнали до пубертета и страдащи от рецидиви за връщане в по-ранна възраст.

Художествената литература изследва реалността, като създава модели на света. Конструираните от фантастите модели са априори условни – авторите подсъзнателно или напълно съзнателно изменят дадени параметри на окръжаващата ни действителност, за да оголят и контрастно да отделят интересуващите ги аспекти. Подобни изкривявания се прилагат и в другите видове литература, но само във фантастиката те влизат в базисните правила на играта. Фентъзи, като едно от направленията, създава най-отдалечените от реалността модели, в които отраженията могат без каквото и да е логическо обяснение да променят всички физически константи, а единственото, което не подлежи на преоценка и девалвация са законите на човешката психология. Жизнеспособността и правдоподобността на образите на героите са тази тънка нишка, която свързва вселената на фентъзито с окръжаващия ни свят. И не е необходим изключителен талант, за да се скъса тази нишка, превръщайки героя в мускулеста марионетка в ръцете на непридирчивите при подбора на средствата автори. Такъв е масовият поток на воѝнстващото фентъзи.

Днешният интерес към фентъзи-литературата съдържа рефлекс на психическа неудовлетвореност и физическа употребеност в едно опазаряване на бита – всекидневие, пропито с висока степен на тревожност. Чрез тази литература могат, при това напълно безопасно, да се изживеят страховете на човека – от осъзнатите до несъзнаваните. Особено ако тя е „Черна фантастика“ (заглавие на сборник от Георги Христов). Става дума за популярно назовавания жанр „хорър“ или добре познатата от готическия роман литература на ужасите, наричана още диаболична литература, макабърна проза. Но сякаш заплахата и катастрофичността в днешния „хорър“ нарастват няколкократно по степен, може би заедно с нарастването на инстинктивното усещане за заплаха и несигурност в реалността. При това обяснение, ужасът във фикционалния свят трябва да надмине ужаса в реалния, за да може да го канализира. Такова е усещането и на една от тийнейджърките, изразено във фентъзи-форум: „...реалността обикновено е плашеща, ако се позамислиш... Изходът е може би в това да мислим и очакваме възможно най-лошото, та ако по някаква случайност не се сбъдне, да останем приятно изненадани“.

Много често ужасът се глобализира в заплаха за цялото човечество, за планетата изобщо (както в разказа „Да спасим света“ на Юлиана Манова), като всякакви свръхчудовища от типа на Дракула и Франкенщайн бродят в тази литература. Преводите на класика в жанра Стивън Кинг запълват цели рафтове на читателите му у нас, а и българският „хорър“ съставлява внушителна листа от започващи да се налагат имена – Ивайло Николов, Адриан Лазаровски, Мирослав Пенков... с обещаващо „кърваво бъдеще“ –- казва го Елена Павлова, една

от най-тачените сред тийнейджърите авторки. Излизалото преди години списание „Върколак“ („Зона F“) направи жанра още по-горещ. Едва ли е случайно, че почти няма наш опит във фантастиката без опит в „хоръра“, както не може да е просто съвпадение и това, че дебютът на Юлиана Манова на тийнейджърска възраст е отново „хорър“; нито е случайно, че хумористично българско фентъзи като противовес не можем да посочим. Българският „хорър“ е предпочитан от читателите в пълна хармония с може би оправданото черногледство на българския народ.народ. Нека си припомним оповестените наскоро от медиите резултати на една холандска анкета, според която българинът е най-песимистичният човек на планетата. А българските тийнейджъри цитират думите на един от техните идоли – Алфред ван Вогт: „тъкмо масовото позитивно мислене води до разочарования и неврози“ (фентъзи-форум), и явно не се досещат, че масовото

негативно мислене пък е израз на по-страшна обществена невроза.

Чувството за страх е изведено във философия на живота: „Страхувам се, следователно живея“ (Манова). Ето как твърде разбираемо светът на чудесното се съчетава с деформациите на зловещото. А това, че не всички „хорър“ истории могат да се справят със страховете, които рисуват, а само им нахлузват фантастични маски, е твърде очевидно. Перифразирайки последователя на Фройд – Бруно Бетелхайм, техните автори не са се справили с общото за всички ни фантастично наследство, т.е. не са им четени достатъчно вълшебни приказки, когато са били малки.

Конвергенцията НБИК: нано, био, когнитив

Бъдещето се ражда от преплитането на различни тенденции. Може да се предскаже развитието на компютърните технологии за близките години. Сравнително точно може да се опише до какво ще доведе в скоро време генната инженерия. Проблемът е в това, че впоследствие тези две тенденции се пре-

плитат, пораждайки трета, още съвсем неявна, като изпитват влиянието и на други фактори, и всичко това ще промени социалните отношения, икономиката, психологията, етиката и накрая цялата култура. Да се предскаже това е почти невъзможно, тъй като има много случайни елементи.

Проектът на бъдещето, представян от звездноимперската фантастика е несъстоятелен и по-детски наивен. Но какво може да се предложи в замяна? За да се отговори на този въпрос, следва преди това да се разбере какви елементи включва един по-адекватен правдоподобен проект. В своя труд „Механика на цивилизациите“ руският прогностик Сергей Переслегин описва т.нар. „локуси на бъдещето“, т.е. първите зародиши на бъдещето в настоящето, които имат потенциал за неограничено развитие и могат съществено да преобразят света. Локусите са преди всичко това качествено ново, което принципно променя системата, пораждайки т.нар. „цивилизационни трендове“ или определящите тенденции на настоящето. В днешно време се налагат четири такива основни пътища на развитието – нано-, био-, информационни технологии и когнитивната наука като междудисциплинарно направление, включващо невролингвистичното програмиране, алгоритмите за решаване на изобретателски задачи и цяла съвкупност от технологически и психологически аспекти, които разширяват интелектуалните и познавателни възможности на човека и ускоряват научно-техническия прогрес. Такова комплексно взаимно обвързано развитие се нарича конвергенция на технологиите и формира ядрото на реално очертаващия се проект на бъдещето.

На прага на сингулярността

Следващото съществено понятие е сингулярност. За първи път в интересуващия ни аспект го използва американският учен и фантаст Върнън Уиндж, който в програмната си статия „Технологическата сингулярност“ описва критичния момент, когато графиката, отразяваща скоростта на технологическия прогрес, се превръща във вертикална. В този смисъл сингулярността е времевият праг,

след който прогнозите престават да работят, тъй като системата скокообразно се променя, придобива нови неочаквани характеристики, непредвидими за живеещите в предидущото ѝ състояние.

Можем ли да се опитаме да изобразим поне отделни аспекти от това, което се простира отвъд тази стена, интуитивно да уловим този смътен облик на бъдещето? Още повече, ако приемем, че главните технологии, от които зависи настъпването на сингулярността, и това, което ни очаква след нея, вече заемат своето място. Непредсказуемото вчера става все по-очевидно днес. Промените от първата половина на века могат да се окажат най-решаващите от времето на появата на човешката реч, защото коренно ще преобразят човека. Ясен отговор за този нов облик на цивилизацията отвъд прага на сингулярността съвременната фантастика все още не може да даде.

Общоцивилизационната система в своето преходно състояние е най-уязвима и подложена на деградация, на своеобразен откат на социално-икономическата си организация. И тази насоченост на прехода нагоре или надолу зависи от множество фактори, сред които са и очакванията като съзнавани или не стремежи на обществото. В този смисъл промилитаристичните творения на съвременната фантастика, прославящи мощта на космоимперското бъдеще, също действат в посока на пропадане на социума в ново варварско войнстващо минало.

Каква е алтернативата? Когато класическата фантастика започна да се задъхва в безсилието си пред набиращите темп компютърни технологии, когато престана да се справя с рефлексията на бъдещето и продължи да предлага проверени от времето сюжети, нарастваща част от читателите, виждайки ускорено обновяващата се реалност, престанаха да им вярват. Тогава възникна киберпънкът като критично, дори цинично, преосмисляне на бъдещето в светлината на нови технологически и породени от тях социално-културни веяния. Разбира се това течение не възниква само на тази почва и не се изчерпва само със своята опозиция. Известният изследовател и автор Майкъл Суонуик в своето емблематично произведение „Постмодернизмът във фантастиката. Ръководство за потребителя“ констатира, че киберпънкът бе интересен докато изпреварваше своето време и вече започна да остарява. И тъй като борави със злобата на утрешния ден, след настъпването му прекратява съществуването си като новаторско течение във фантастиката. За разлика от твърдата научна фантастика, този утрешен ден във фентъзито никога не може да настъпи, тъй като е основано на митове, където времето се движи в затворен кръг - в някаква неопределена вечност.

След своя завършек киберпънкът не потъва безследно в битието. Както и всяко контракултурно явление, той обогатява традиционната фантастика с нови подходи и образи и поражда рояк потомствени поджанрове:

- нанопънк (посткиберпънк) – разглежда възможностите за манипулация на материята на молекулярно и атомно равнище, създаване на вещества с програмируеми свойства „разумна материя“; показва перспективите и опасностите, свързани с използването на програмируеми молекулярни устройства – нанороботи и т.нар. „конструктори на материя“, занимаващи се с нанофабрикация на

материални макрообекти;

- био(гено)пънк – посветен на социалните и психологически аспекти на генната инженерия и приложението на биологическо оръжие; създаването на вируси, способни да осигурят на човека мнимо или явно съвършенство като зомби или други форми на постчовека;

- космопънк – смес на киберпънк и космическа опера с киберпънковски антураж, отличаваща се с описвания по-жесток и циничен свят.

Към тях следва да прибавим и другите странни хомункулуси на жанра:

- стиймпънк – моделиращ свят, усвоил в съвършенство технологията на парните машини. По правило тук стилизацията е в посока викторианска Англия от XIX век и епохата на ранния капитализъм с характерния градски пейзаж и контрастно социално разслоение. Към пънкарската компонента на стиймпънка принадлежи особеният акцент върху низостта на човешката природа, движена от долни страсти – похот, гняв, славолюбие, корист и завист. Особено внимание авторите от това направление отделят на битовите и физиологични потребности в живота на главните герои;

- дизелпънк – описващ технологически свят на равнището на 20-50-те години на XX век. Подобно на стиймпънка, центриран около парната машина, антуражът на дизелпънка е основан на дизеловите двигатели за дирижабли, аероплани, автомобили и подводници;

- стоунпънк – обхващащ фантастични светове на каменната епоха;

- сандалпънк – въображаеми светове на късната античност;

- клокпънк – варианти на светове от епохата на Възраждането и барока с придворни инженери, куртизанки и гвардейци.

Изброените в последната група възпроизвеждат по-скоро варианти на миналото, украсяващи ги с футуристични декори, а ориентираните към бъдещето по-скоро го разпарцелират на части според предпочитанията на авторите – космо-, био-, нано- , забравяйки за останалите аспекти или само загатвайки за тях. Впрочем дори тези дистрофични обрязани рожби на киберпънка с цялото си великолепие шестват из западната фантастика, докато в източноевропейската едва прохождат. Във всички случаи съществува рискът от профанация – описанието на поразиите на нанороботчета още не значи нанопънк роман, нито пък бягството на размразени красавици от гигантски пантеон-фризер създава представата за общество, подлъгано от съмнителните блага на крионията.

В светлината на вече очерталите се водещи технологии става възможна появата на нов фантастичен субжанр, който да включи заслужаващата внимание съдържателна част от направленията, на които се разпадна киберпънкът, и да предложи своя проекция на бъдещето. Условно може да се характеризира като ноопънк – направление, описващо бъдещето на преплитане на нано-, био-, инфо-, космо- и когнитивни технологии и в един по-съвършен вариант представляващо опит да се погледне отвъд сингулярността. Като пример за протоноопънков роман може да се посочи „Нет“ на Линор Горалик и Сергей Кузнецов. Въпреки че се основава на споменатата ескалация на настоящето –

свръхразвита порноиндустрия, това се компенсира с екзотичната организация на текста и необичайната психология на персонажите. Повечето от аспектите на нано-, био-, инфо- и когнитив са отразени в популярния роман на Юрий Никитин „Трансчовек“, въпреки че в художествено отношение още много може да се желае. Допирни точки с ноопънка има и романът на Сергей Жарковски „Аз Хобо“ – традиционна космическа фантастика но с удачен опит да се покаже различната психология на хората, произтичаща от свръхразвитието на биотехнологиите и клонирането.

Едва ли зараждащото се ново направление ще бъде благосклонно прието от всички. Подобни произведения описват понякога драстични промени в човешката биология и психика, превръщащи героите в нечовеци или постчовеци, излизащи извън рамките на привичните възприятия и поглед към света. Интересът към научната фантастика е предимно онтологичен, въпреки че в интернет-форумите тийнейджърите пишат: „задача без решение - това е вселената“, но цитират и антитезата: „Фантастиката се оказа само средство за изобразяване на много силна концепция как да доближаваме повече непостижимата истина за нещата“. Независимо от бума на днешната наука, която във всяко време се провъзгласява в апогей, тя дава фрагментарни (Паул Файерабенд), а не глобални отговори за света. Осезаем е гладът по актуална космогония и космология, по обръщане на мисленето, дори и да се излезе от антропоцентристката гледна точка. Очевиден е стремежът на голяма част от авторите да се взриви антропоцентризма като структурираща визия за света. В това отношение прохождащият ноопънк има амбицията да попълни вакуума между предишната, сегашната и бъдещата немощ на научния логос и претъпканите с въображение митове.

Иван Пунчев

Разумната Вселена

Преди всичко бихме искали да разясним смисъла на проблема, формулиран по такъв начин в заглавието. Ако се изразим по-конвенционално, ще кажем, че става дума за космическите условия на социалната еволюция и за социалните условия на космическата еволюция – проблем, който е едновременно фундаментален и глобален за космическата „философия на историята“. Поне едната представлява такава концепция за „философията на историята“, която ние вече сме развили в редица разработки (5, 6, 7, 8) като част от „космическата философия“ изобщо и затова, по необходимост, ще изхождаме от изложените в тези работи основни положения като от предпоставки. Най-важното основно положение, което сме изтъквали, се заключава в това, че цялото научно знание в своето досегашно развитие убедително демонстрира тенденцията да се превръща в една „Единна наука за човека“ – предсказанието за това явление беше направено още в средата на XIX в. (7, с. 270). През втората половина на XX в. ние вече можем да внесем в него едно уточнение – а именно: „за Човека като частен случай на разумния живот във Вселената“. Съществуването на други, „извънземни цивилизации“ не е строго установен емпирически факт, но вече бурно се развива науката, която може да бъде наречена „космо-социология“ или „социо-космология“-– една интердисциплинарна и интегративна област на знанието, изучаваща теоретичния конструкт „Глобален космически социум“ (ГКС),

Графика: Атанас П. Славов

т.е. възможното „свръхобщество“ на извънземните цивилизации във Вселената. Именно формулирането и обсъждането на т.нар. „антропен принцип“ в космологията прави изследването на подобен „теоретичен конструкт“ (ГКС) прогностически – перспективна задача с безпрецедентни практически последствия за съдбата на човечеството. „Антропният принцип“ повече от всякога ни прави уверени, че бъдещата „Единна наука“ ще бъде наука за всички възможни форми на разумния живот във Вселената, които ще станат не само „емпирично установени“ факти на научното изследване, но и „факти“ на практическо социално общуване. Тази „Единна наука“ на бъдещето, като „наука за разумния живот изобщо“, може кратко да бъде наречена „НООЛОГИЯ“ („наука за разума“). Развиваната от нас версия на „космическата философия“ и в частност „космическата философия на историята“ трябва да се разглежда като „план-проект“, като „трансцендентална схема“ (както би се изразил И. Кант) на една такава „възможна ноология“. „Ноологията“ би реализирала в най-висша степен и онзи идеал на „Панепистемията“ („Всенауката“), който през миналия век развиваше д-р П. Берон.

Понеже в основата на „Единната наука“, според първоначалната диалектическа идея за нея, лежи философският принцип за структурно-функционалното и генетическо единство на всички „форми на движение на материята“, то първоначалното предсказание, че такава наука ще бъде колкото природна наука за „обществото“, толкова и обществена наука за „природата“, най-добре се изразява от „антропния принцип“. Самият „антропен принцип“, въпреки че неговият генезис се издирва историко-философски в известното още от древността мирогледно положение за единството на Вселената и човека, в собствения смисъл на думата е теоретично положение на съвременната релативна „космология“ и квантовата физика, изведено от съвкупност на фундаментално емпирични факти. Ние няма да навлизаме нито в анализа на различните негови формулировки, нито в дискусиите около него, а ще се спрем само на онзи негов обобщен смисъл, който ще ни позволи да обосновем едно важно положение в космическата „философия на историята“, и накрая да формулираме една „смела“ хипотеза.

Този „обобщен смисъл“ може да се разясни по следния начин. При „Големия взрив“, с който започва еволюцията на „нашата Вселена“, т.е. Метагалактиката, от „безкрайната област на всевъзможни значения на фундаменталните константи и безкрайното разнообразие на началните условия (7, с. 133), които определят структурата и динамиката на Метагалактиката, все пак, въз основа на някакъв „скрит принцип, организиращ“ (к. м. – И. П.) Вселената, се избират само такива стойности, които правят цялата тази Вселена биогенна и антропогенна. При това, „избраните“ при Големия взрив стойности на фундаменталните константи и техните съотношения са така строго определени, че напр.

според Б. Картър (4, с. 487) „изменението само на една от константите с около 1% би направило невъзможно съществуването на звезди от типа на нашето Слънце във Вселената и, следователно, възникването на разумен живот от типа на земния“. Дж. Бароу формулира този проблем: „вече самото наше съществуване води до строг отбор на типовете вселени, които ние бихме могли да познаваме“ (к. м. – И. П.) (3, с. 134).

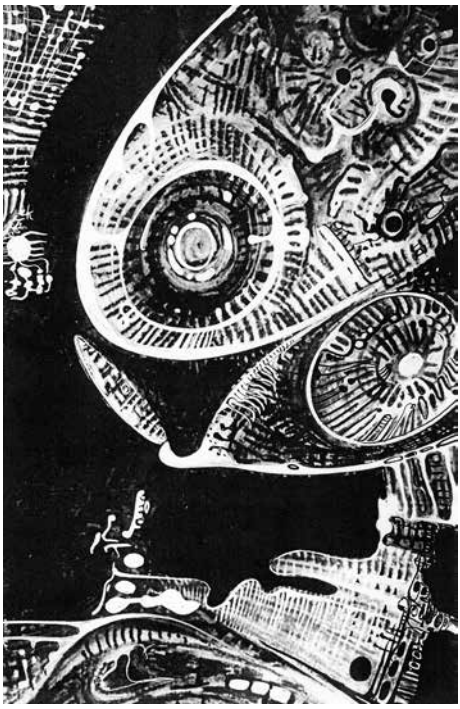

Графика: Стефан Лефтеров

Следователно, в изходното, „първоначално“ състояние на Вселената, от което започва космическата еволюция, е „програмирана“ нейната биогенна и антропогенна структура, както и магистралното направление на самата еволюция – от квантовите полета („елементарните частици“) към атомно-молекулните системи и от тях към живите системи и социалните разумни организми; от галактиките към планетните системи, които биха послужили за „базис“ на биосферите и ноосферите; и оттук нататък, към едно бъдещо „глобално“ състояние на Метагалактиката, до което именно се отнася хипотезата, която предстои да изкажем по-нататък.

И така, в Големия взрив действа неизвестен за нас „механизъм“, който осъществява въпросния био-антропогенен „отбор“ на константите (4, с. 487). Дали този „механизъм“ не е действието на неизвестен „природен закон“, иманентен на засега известната „физическа субстанция“ на Вселената – универсалният физически „вакуум“, или представлява резултат от съзнателно-„планомерно“ действие на някакъв велик конструктор на „вселени“? Първият въпрос и хипотезата-отговор, която той съдържа, изглежда тривиален, ако останем на онези общи за всяка естествена наука „парадигмални“ позиции, върху които въобще стои научното изследване от самото си зараждане до сега – а именно да търси „естествени причини“ и управляващи ги „природни закони“ за обяснението на наблюдаемите явления. Вторият въпрос, ако напуснем почвата на науката и застанем на позициите на традиционната теология и идеалистическа философия, също би бил тривиален заедно с известната на човечеството още от неговото детство хипотеза за бога-творец – но има и още един нетривиален отговор – (хипотеза) именно на втория въпрос и при това, без да напускаме почвата на научно-философския материали-

стически мироглед, предполагащ безусловната първичност на материалната реалност спрямо всяко съзнание, на „естествените причини“ спрямо целесъобразното действие. Предварителният вид на тази хипотеза е следният: Великият Конструктор на „нашата Вселена“ (Метагалактиката) не е нищо друго освен такава висша степен на космическата еволюция на разумен живот, подобен на нашия (който в сегашната си фаза на развитие е само най-низшата степен на научно-техническа и космическа инженерно-конструкторска мощ), че веднъж възникнал при крайно рядко благоприятно и чисто случайно стечение на обстоятелствата в една от безкрайно многото „други вселени“ (метагалактики), непрекъснато раждащи се чрез Големи взривове от „вакуума“, той е проеволюирал благополучно до тази висша степен на инженерно-техническа мощ, при която е станал способен да мигрира в много други метагалактики, да се обедини с други такива конструктори и да се превърне в творец на нови „антропогенни“ вселени, „програмирайки“ Големите взривове на „вакуума“ и управлявайки по този начин все нови и нови цикли на космическата еволюция.

Вярно, че такава хипотеза изглежда прекалено смела и даже прави онази крачка през границата, която отделя „научния разум“ от „безумието“; въпреки модерния за XX в. „критерий за евристичност“, който има предвид тъкмо безумния характер на научните идеи, все пак тя трябва да бъде снабдена със своите „достатъчни основания“. Преди всичко самата фундаментална физика е пред прага на тази „лудост“: не би ли могла Вселената в някакъв странен смисъл „да бъде хвърлена в битието“ при участието на някой, който действително е участник в ставащото?...

Графика: Атанас П. Славов

„Участник“ е новото понятие, към което води квантовата механика; то заменя остарялото понятие „наблюдател“ – човек, безучастно наблюдаващ ставащото...

Не е ли „участието“, [това,] което придава смисъл на Вселената?“ (к. м. – И. П.) (4, с. 488). Един велик конструктор на „Вселени“ е безусловно участник в процеса на космическата еволюция, защото е творец на съответната „Вселена“, но как да се разбира ролята на участник, която играе човекът – субект на изследването на „квантовия обект“? Дали като негов творец, чрез непосредствения психически акт на наблюдението (както това изглежда в т.нар. Интерпретация на Еверет): ситуация, която напомня магическото или мистичното взаимодействие на „субекта“ и „обекта“; или това може да има един по-друг рационален смисъл? В частност нашата хипотеза касае едно възможно обяснение на ситуация от подобен тип, но за да стигнем до такова обяснение трябва да се върнем към фундаменталния проблем на космическата „философия на историята“, който сега може да бъде формулиран по следния начин:

„Антропният принцип“ в космологията обикновено се формулира така: „Вселената е такава, каквато е, защото човекът съществува в нея“ (3, с. 134); иначе казано, Вселената е „обект“ само за такъв тип „субект“, който тя е породила еволюционно сама и който е нейна собствена „подсистема“. Всяка „подсистема“ на Метагалактиката от посочения по-горе „еволюционен ред“, състоящ се от микро- и мега-космически „системи“ и завършващ засега с макро-космическата система на човека – човешката личност и човешкото общество, в качеството му на „космическа система“ („ноосфера“ или гео-космическа „цивилизация“), - всяка такава подсистема по своята структурно-функционална организация е еволюционно-генетически детерминирана от структурно-функционалната организация на „нашата Вселена“ като цяло, т.е. от първоначалната „таблица на константите“. До човека всяка такава „подсистема“ е била само обект на еволюцията и едва човекът в процеса на цялата си досегашна история е започнал да се превръща постепенно в субект на еволюцията. Едва организирано като ноосфера (като планетарна „космическа формация“ или като гео-космическа цивилизация), човешкото „общество“ става действителен, самосъзнателен „субект“ на космическата еволюция. Дотолкова е правомерно да разглеждаме досегашната „история“ на човечеството като негова предистория, както и досегашната „история“ на Метагалактиката като нейна предистория. „По такъв начин, вече е недостатъчно да се каже, че придобивайки вътре в нас свое самосъзнание, на еволюцията ѝ е необходимо да се оглежда само в огледало, за да види себе си и да се разшифрова до самите си глъбини. Тя, освен това, придобива свобода (к. м. – И. П.). Да разполага със себе си – да се самопродължи или да се самоотхвърли ... но, бидейки отговорни за нейното минало пред нейното бъдеще като действащи (к. м. – И.

П.), ние я държим в своите ръце“ (9, с. 180). С това Тейяр дьо Шарден формулира по същество онова положение, което ние наричаме „космологичен принцип“ в антропологията. С други думи, от момента в който човекът достигне стадия на своето интегрално „ноосферно“ съществуване и стане „космическа цивилизация“, т.е. такава социо-космическа система, която функционира като организиращ („конструиращ“ и „управляващ“) Вселената субект, започва действителната история на човека като общокосмическа форма на „разумен живот“, неговото по принцип неограничено саморазвитие като самоцел, както и действителната история на Вселената, чиято цел е нейното превръщане в общокосмичен „организъм“ на разумния живот, интегриран в ГКС. Финалният етап на този „жизнен цикъл“ на космическата еволюция е раждането на „разумната Вселена“ като Велик Конструктор на нови „вселени“, които той „програмира“ в Големите взривове на „вакуума“ и които на свой ред трябва да извървят този труден път на автогенезиса, на самопораждането чрез социологичния принцип в антропологията. Най-сетне този принцип ни дава възможност да формулираме един много важен критерий за „прогресивност“ и „висота“ на социалната организация на човешкото общество в неговото историческо развитие: по-висша и по-съвършена е тази организация на обществения човек, която обезпечава по-пълна и по-всестранна реализация на неговата социо-космическа същност – да бъде „субект-конструктор и организатор на Вселената“.

Литература

1. Беккер, Л.М. *Восприятие и основи его моделирования*. Изд. ЛУ., 1964 г.
2. Вернадский, В.И. *Биосфера и Ноосфера*. М., 1989 г.
3. Девис, П. *Случайная вселенная*. М., 1985 г.
4. Мизнер, Ч., Торн, К., Уилер, Дж. *Гравитация*, т. 3. М., 1977 г.
5. Пунчев, И. *Космическата философия – парадигма на бъдещата наука*. В: Естествознанието и биологията пред прага на XXI в. Варна, 1992 г.
6. Пунчев, И. *Една нова парадигма във философията на историята*. В: Трансцендентална философия. Наука и морал. СУ, 1993 г.
7. Пунчев, И. *Социокосмическите революции и космическите перспективи на цивилизацията*. В: Философия. Социална практика. Култура. С., 1988 г.
8. Пунчев, И. *Диалектически Логос и космическо съзнание*. Сп. Философски алтернативи, кн. 3/1993 г.
9. Тейяр де Шарден, П. *Феномен человека*. М., 1987 г.
10. Ю.Ъшби, Рос, У. *Въведение в кибернетиката*. С., 1967 г.

Други публикации на Иван Пунчев на:
http://www.gs-research.org/index.php?option=com_content&view

КАК „СТАР ТРЕК“
ИЗПРЕВАРИ БЪДЕЩЕТО

Топ 10 на изобретенията в „Стар трек“, които днес се използват масово

Ангел Петров

Естествено, авторите на „Стар трек“ не са открили тези (станали повсеместни) устройства, но сериалът ги е популяризирал или е вдъхновил осъществяването им във всекидневието.

10. Персонален компютър

На екрана: В „Оригиналният сериал“ („ОС“, 1966–1969) малки компютри без клавиатури присъстват в заседателната и в съдебните зали. Компютрите и контролните конзоли са нашарени с лампички, а пък бутоните, превключвателите и циферблатите – сведени до минимум. Главният интерфейс се прави с гласови команди. Изчислителната обработка е централизирана посредством терминали с достъп до главния компютър на „Ентърпрайз“, който съхранява информацията.

Историческа справка: Ранните персонални компютри *Комодоре* наподобяват формата на компютъра в заседателната зала.

Пет години след излъчването на „ОС“ Ед Робъртс представя *Алтаир 8800*, кръстен на галактика, спомената в „Стар трек“. Тази синя кутия, представляваща комплект „Направи си сам“, се приема за първия персонален компютър.

09. Таблет

На екрана: Когато капитан Кърк трябва да се разпише, писарите винаги му дават таблет и стилус.

Историческа справка: Днес познаваме тези пособия като *Tablet PC*: „Лаптоп или „плочковиден“ преносим компютър със сензорен екран или графичен таблет/екран хибрид, позволяващи работа със стилус, дигитална писалка или пръст, вместо с клавиатура или мишка“.

Технологиите, необходими за създаването на *Tablet PC,* са се развивали бавно. Още през 1888 година Елиша Грей патентова електрическо острие (стилус) за улавяне на почерка. Преди излъчването на „Стар

трек“ кулминационната точка в разработката на таблет е изобретението на *RAND Corporation*. Навярно от „Стар трек“ са се консултирали с тях, което довежда до появата на таблета в сериите.

След „Стар трек“ са предложени няколко устройства, наподобяващи *Tablet PC,* някои от които са конструирани, но едва през 1989 г. се появява първото серийно *Tablet PC – GRiDPad*.

Първоначално *Apple Newton* е бил замислен през 1991 г. като *Tablet PC*, обаче се е трансформирал в *Личен цифров помощник* (*PDA*) без графичния таблет/екран. Откакто снабдиха *PDA* устройствата със сензорен видеоекран, единствената им разлика спрямо *Tablet PC* е размерът.

08. Преносима памет

На екрана: В „ОС“ виждаме твърди квадратни плочки с приблизителни размери 3 x 3 x 0,25 инча – те се поставят в компютри и портативни устройства и очевидно съдържат информация. Тези разноцветни плочки нямат етикети, защото (подобно на USB модулите памет) се използват за временно съхранение.

Историческа справка: След „ОС“ преносимата памет претърпя сериозна еволюция – от 10, през 5.25 до 3.5-инчови флопи дискети (много приличащи на онези в сериала), до *Memory Stick* карти памет (подобни на изолинейните чипове от „Следващото поколение“), карти памет с големината на пощенска марка и *USB* флаш устройства. Преносимата памет достигна до минималните размери за боравене с пръсти и вече се оптимизира откъм вместимост.

07. Биометрия

На екрана: Биометрията е наука за разработка и прилагане на статистически и математически методи в анализа на физиологични характеристики – с цел идентификация и потвърждаване на индивидуалност.

Основната биометрия в „Стар трек“ е гласово разпознаване, с което компютрите идентифицират потребителите. Когато Кърк беше под съд, бе приложено дланово регистриране, а в „Гневът на Кан“ – скенер на ретината за потвърждаване. В реалния свят съществуват много повече физиологични характеристики, които се употребяват в биометрията.

Историческа справка: Най-ранната форма на биометрия най-вероятно е използвана през XIV век в Китай и представлявала определен начин за проверка на пръстови отпечатъци.

Още през 30-те години на миналия век изследванията за сканиране на ретина дават предположения, че структурата на кръвоносните съдове в задната страна на очната ябълка е уникална за всеки индивид. Но едва през 1976 г. компанията *EyeDentify* прави този метод възможен. Две години след излъчването на „Гневът на Кан“ тя пуска в масова употреба първото устройство за такова сканиране.

Лаптопите от години имат четци на отпечатъци и софтуер за разпознаване на лице. С подобряването на технологиите за анализ биометричните устройства стават все по-устойчиви на измами. Например някои системи вече могат да измерват кръвния поток, което прави почти невъзможно използването на прясно изтръгнати ретини и отрязани пръсти.

За бърза и по-сигурна идентификация биометрията започва да се внедрява и в личните документи.

06. Безжична слушалка

На екрана: Ухура (понякога Спок и Чеков) си кичи ухото със слушалка за комуникация.

Историческа справка: В момента разполагаме с безжични слушалки, наподобяващи тази на Ухура. *Bluetooth*™ инициативата започва през 1998 г. и много компании я подкрепят. Целта ѝ е да позволи на електронните устройства да комуникират безжично помежду си. През 2000 година се появява и първата *Bluetooth*™ слушалка.

05. Отдалечено локализиране

На екрана: В „ОС“ идеята за откриване на нечие местонахождение е реализирана чрез комуникаторите. Това е чудесен начин да се проследи екипажът и има изключителна важност за транспортната система, защото позволява автоматично следене на координатите при радиопредаване от едно място на друго. Впрочем ако звездолетът трябва да изпрати бойна мощ в определена зона, той ще използва местонахождението на комуникатора за референция.

Историческа справка: В наши дни тази идея е осъществена чрез Глобалната система за позициониране (*GPS*) посредством орбиталните

спътници около Земята. *GPS* се използва за навигация в небето, по водата и на земята.

Четири години след излъчването на „Стар трек“ американското Министерство на отбраната решава да започне разработката на *GPS* – първоначално като технологична програма за навигация, превърнала се по-късно в *NAVSTAR* (Навигационна система за синхронизиране и радиус на действие). Тя става достъпна за гражданска употреба, след като корейският *Airline Flight 007* е свален на съветска територия през 1983 г. През 1995 системата вече е напълно функционираща, през 2000 точността ѝ стига до 20 метра, а през 2010 година – от 3 метра до няколко сантиметра (в зависимост от алгоритъма за изчисление).

Както в „Стар трек“, *GPS* може да се използва при критични ситуации. Доставчици като *OnStar* предлагат вградена *GPS,* позволяваща примигване на фаровете или подаване на сигнал от клаксона за намирането на автомобила на паркинг. С *GPS* в клетъчните телефони не е нужно обаждащият се да съобщава на операторите своето местонахождение.

Интересна употреба на *GPS* има в автоматичните системи за шофиране. Те позволяват на компютър да поеме управлението, а пък на шофьора – да си подремне междувременно.

04. Плъзгащи се врати

На екрана: В „Стар трек“ плъзгащите се врати (скрито от зрителя) се управляват ръчно чрез система от макари и лостове.

Историческа справка: Преди „Стар трек“ хората познават такива врати от асансьорите. По-възрастните вероятно си спомнят и асансьорните оператори. През 50-те години автоматичните контролни системи с бутони заменят ръчно управляваните асансьори. Плъзгащите се врати обаче не са популярни другаде, независимо че са били създадени преди „Стар трек“.

През 1954 г. Дий Хортън и Лю Хюит основават компанията *Horton Automatics,* чрез която разработват и продават първата такава врата в Америка през 1960. С настъплението на моловете тези устройства се превръщат в образец.

Изобретяването на сензора за движение позволява по-лесна реализация и по-висока надеждност на подобни врати. Те не са станали популярни в домашните жилища, може би защото имат повече смисъл в магазините, където ръцете обикновено са заети с покупки.

03. Трикодер

На екрана: Трикодерът е вездесъщото устройство на десантния екип и може да се приеме за еквивалент на съвременните *PDA*. Въпрос на време е *PDA* да се сдобият със сензорните възможности на трикодера. Медицинската версия, която използва д-р Леонард „Боунс“ Маккой, умее да сканира тялото и да помага при диагнозата и лечението на пострадали или болни пациенти.

Историческа справка: През 1983 година е пуснат *CASIO PF-3000*. Въпреки че терминът *PDA* е въведен през 1992 от *Apple*, това устройство се приема за първия *PDA*, а през 1996 г. бива представен първият мобилен телефон с такава функционалност – *9000 Communicator*.

През 1995 г. канадската компания *Vital Technologies* пуска на пазара апарат, подобен на трикодер. Компанията е сключила лицензно споразумение с *Paramount Pictures* и кръщава устройството *Tricorder Model TR-107 Mark 1*. То използва скиците на трикодера от „Следващото поколение“ („СП“) и до известна степен го наподобява – с тази разлика, че не се сгъва. *TR-107* измерва температура, налягане, светлина, цвят и електромагнитно поле. Притежава също допълнителен вход за свързване с други сензорни устройства. Освен това има и хронометър, часовник и календар и струва само 500 долара. Компанията преустановява дейността си след година-две.

През 2009 г. от Вашингтонския университет обявяват, че експериментират с устройство, приличащо на трикодера от „Стар трек“, което ползва високоинтензивни фокусирани ултразвукови вълни. В допълнение изследователи от университета Пурдю твърдят, че са създали преносима сензорна система, способна да изследва храни за опасни заразни замърсявания, включително салмонела.

02. Широк зрителен екран

На екрана: „Стар трек“ не е предложил идеята за широк зрителен екран, но я популяризира, монтирайки такъв на мостика на „Ентърпрайз“. В поредицата големите екрани не се използват за развлечение и отмора, ала по времето на „Стар трек“ телевизията и филмите не са толкова популярни. (Екипажът на „Вояджър“ е правил филмова вечер, провокирана от любовта на Том Парис към XX

век.) „Дийп спейс 9“ има екрани, които се материализират между две странични рамки с емитери. На практика през такъв екран може да се минава.

Историческа справка: Широкият зрителен екран е станал реалност в домовете чрез огромни, монтирани на стената, плоски телевизори. В научнофантастичната литература идеята за такива апарати се използва от Рей Бредбъри в романа „451 градуса по Фаренхайт“, а в разказа му „Саваната“ екраните заемат цели стени и тавана. Подобни размери нагазват вече в територията на холодека.

През 2010 година 50-инчовите плазмени телевизори са най-изгодни и всичко по-голямо увеличава цената им драстично.

В бъдеще холографните дисплеи навярно ще заменят зрителните екрани, но при недостиг на пространство може би ще има опция как да се „сплеска“ холографен 3D дисплей.

01. Комуникатор

На екрана: Комуникаторите в „ОС“ имат само три бутона, а пък всички останали функционалности се активират чрез гласови команди. Никога не е показвано някой да получава съобщение на комуникатора си.

В „ОС“ комуникаторът е вграден в брошка като „ком бадж“ и едно почукване е достатъчно за мигновена връзка.

Историческа справка: Мартин Купър, бивш служител на *Motorola* и признат за откривател на клетъчния телефон, споделя , че комуникаторите в „Стар трек“ са го вдъхновили за този вид устройства. Купър осъществява първия разговор по мобилен телефон през април 1973 година. Автомобилите имат такива телефони и отпреди, но това е първият апарат, проектиран за ползване извън автомобил.

Било е нужно време да се изгради съответната инфраструктура и да се договорят правилата с Федералната комисия по комуникациите. До 1987 г. хората, използващи клетъчен телефон, надхвърлят един милион. За да поддържат нарастващата популярност на тези телефони, производителите добавят разни екстри като камера, достъп до интернет, *GPS* и *PDA* функционалност. Такива „напреднали“ апарати се наричат смартфони.

Компанията *Vocera* е разработила система за комуникация (подобна на значките от „ОС“), която използва устройства с гласово активиране от типа „свободни ръце“. Те могат да се носят около врата като огърлица.

Чрез тях сътрудниците в дадена компания разговорят помежду си навсякъде и по всяко време в рамките на корпоративната безжична (*Wi-Fi*) мрежа. И още…

Телеприсъствие

Навярно тази технология е съществувала под някаква форма и в миналото, но системата на Cisco за телеприсъствие наистина предоставя в реално време видеокартина на хора почти отвсякъде. В „ОС“ (и всички следващи) офицерите на „Ентърпрайз“ могат да призовават директно изображение на някого върху широк екран и да разговарят с него именно в такова реално време.

Хипоспрей

SonoPrep обещава безболезнени инжекции. Робърт Лангър (инженер химик от МИТ) е разработил иновативен метод за проникване в най-външния слой на кожата. Пациентите чуват шум като от газирана напитка, усещат леко изтръпване – и толкоз. За 15 секунди кожата е продупчена, както си му е редът, и готова да поема медикаменти.

Маскировъчно устройство

На базата на нанотехнологии изследователи от университета Пурдю са създали теоретичен дизайн на оптично маскировъчно устройство. То може да прави обектите невидими чрез набор от миниатюрни игли, разположени радиално върху цилиндър. Апаратът, приличащ на цилиндрична четка за коса, ще насочва светлината около обекта, който ще бъде маскиран. Обектите отзад ще бъдат видими, ала не и този, обграден от групата наноигли.

Английското Министерство на отбраната демонстрира маскировъчна система – тя използва камери и прожектори за проектиране на заобикалящия пейзаж върху танк. Длъжностните лица твърдят, че системата им е направила превозното средство незримо, и предричат, че до 2012 година невидимият танк ще се появи на служба.

Фазов пистолет

На сайта на *Ionatron* (сега *Applied Energetics*), компания за „управляеми енергийни оръжия“, се появи информация за устройства, произвеждащи синтетична светкавица. Тя е способна да изведе от строя хора или превозни средства. По същество това представлява късоимпулсен лазер, който може да се насочи към цел. Компанията отбелязва, че разполага с оръжието в смъртоносна и в несмъртоносна версия.

Прозрачна броня

Инженерите на *Air Force Research Laboratory* изпробват нов вид прозрачна броня (по-здрава и по-лека от традиционните материали), която може да предпази прозорците на превозно средство от бронебойни оръжия. Правят се изпитания на алуминиево-кислороден нитрид – това е керамична смес с висока свиваща сила и трайност. Когато опитите завършат, ще се появи първата прозрачна броня за превозни средства.

Притеглящ лъч

Наречете го „Стар трек“ технология за микроскопи. Изследователи от МИТ са открили метод за използване на „притеглящ лъч“ от светлина, за да повдигат, задържат или преместват отделни клетки и други обекти по повърхността на микрочип. Технологията е известна като „оптични пинсети“ и явно учените от МИТ са намерили начин как да управляват за различни цели този мощен инструмент.

Редактира Александър Карапанчев

Кори Доктороу

Елегия за книгата

Пирати

Група могъщи противници на авторското право се опитва да унищожи книгите. Тези пирати потъпкват авторското право и не зачитат нашата собственост. Те обличат кражбата си във високопарна реторика как били истинските защитници на креативността, и са пробутали тази лъжа на много законодатели и правоохранителни органи по света. Казват, че се стремят да опазят изконни ценности – но всъщност мечтаят да монополизират растящия пазар на култура в електронен вид. Твърдят, че става дума за етика, но замислиш ли се и за минута, виждаш: става дума само за печалби.

Хората на книгите

Ние сме хората на книгите.

Ние обичаме книгите си. Пълним къщите си с тях. Ценим като съкровище томовете, наследени от родителите ни, и греем от щастие, като си представим как ще ги предадем и на децата си. Не са ли започнали повечето от нас да четат от някоя любима книжка, принадлежала на родителите ни? Ние натикваме хубавите книги в ръцете на приятелите си и настояваме да ги четат. Дори усещаме странна близост към пътниците в автобуса или самолета, зачетени в книга, която смятаме за „своя“. Ако някой се опита да отнеме книгите ни – репресивно правителство или загубил мярката цензор, – ги защитаваме, сякаш са живи.

Ние разпознаваме съплеменниците си по стаите със стени от библиотечни рафтове в домовете им. По клатещите се купчини от книги край леглата и по пода, по влажните книги в банята. Нашите книги – това сме ние.

Авторското право ни признава това. То казва, че когато купиш книга, ти я притежаваш. Твое право е да я подариш някому или да си я пазиш, да я даваш назаем или под наем, да я наследиш от родителите или да я оставиш на децата си. Столетия авторското право е зачитало тази свещена връзка между читателите и техните книги. Ние виждаме авторското право като регулатор в различни сфери – DVD-та, видеоигри, песни, – но книгите са нещо много повече. Книгите са по-стари от авторското право. По-стари са от книгоиздаването. По-стари са дори от печатарската преса!

Противниците на авторското право не зачитат нашето авторско право и книгите ни. Те казват, че когато си купиш електронна книга или аудиокнига в цифров вид, *ти си разжалван от собственик в лицензиран*. От читател в обикновен потребител. Тези крадци опаковат нашите книги в лицензни съглашения и технологии, измислени сякаш специално за да

унищожат емоционалната връзка на читателите с книгите им.

Лицензите им, разбира се, са огромни. Ако имате iPhone и си купите аудиокнига от Audible, използвайки свързания с тях магазин на iTunes, вие приемате лицензно съглашение в размер на около 26 000 думи. (Целият Канадски закон за авторското право е общо 33 000 думи.) Същността на тези лицензи е, че се лишавате от авторското право. Че губите защитата на закона, който ви дава права върху книгите ви. Че приемате авторите на тези лицензи да пишат вашия закон.

Разбира се, тези лицензи са изградени от противоречащи на закона клаузи. Веднага можете да го познаете по често срещаните из тях текстове в смисъл на „ако някоя част от този лъиценз бъде обявена за невалидна пред закона, то останалите му части запазват валидността си“. Това е юридическият начин да кажеш: „Не се ограничаваме само до каквото ни дава законът. Обявяваме за свое абсолютно всичко. Единственият начин да разберете кои претенции са законни, и кои – само наш мерак, е да ни съдите за всяко изречение поотделно.“

По същество с това ни заявяват, че авторските права са глупости, че читателите трябва да забравят за тях и да приемат за единствена истина техните заробващи лицензи.

Освен тези лицензи, пиратите добавят и технологии за „защита на цифровите права“. Тези защити, разбира се, никога не са попречили на книга да се появи свободно в Интернет. Ако някой издател смята, че може да открие непробиваема технология за защита на цифровите права, ще кажа само: „А набирането на ръка?“

Добре – ако защитата на цифровите права не е в състояние да спре хората да копират книги, за какво е нужна тя? За да направи незаконно някой да създаде устройство, което да показва електронни книги или да просвирва аудиокниги. Представете си, че огромна верига книжарници е сключила договор с компанията за мебели Ikea, съгласно който Ikea са изключителният доставчик на столове, бюра, полици и лампи за четене на техните книги. И че е успяла да прокара закон, който обявява за престъпление продажбата на столове, лавици и крушки, които не са съвместими с техните книги. Това няма да е от полза нито за издателите, нито за писателите, нито за читателите. Ще е от огромна изгода обаче за Ikea, тъй като те ще са „приковали с верига“ читателите към стоките си и ще получат монополна власт на пазара.

Да спасим книгата

След години писателстване, обсъждане на книги и мислене за тях, разбрах нещо просто, но важно: аз обичам книгите. Не просто четенето или притежаването им – изпитвам дълбоко сантиментално привличане към самата идея за книгата.

И не само аз – всички ние. Ако правите филмче и искате да покажете

как общество попада под тиранична власт, е достатъчно да вмъкнете кадър как горят купчини книги. Ако искате да направите герой във ваша книга симпатичен, е достатъчно да споменете, че той обожава да чете и често ходи в библиотеката.

Най-важната част от усещането, което дава една книга, е че може да бъде ваша. Да я наследите от родителите си, да я предадете на децата си. Че библиотеките могат да я събират в архивите си, да я дават за четене, читателите да идват и да я взимат. Че можете някой дъждовен ден да преоткриете, струпани на тавана, купчината списания, за които сте били абонирани някога. Че няма да изчезнат в мига, в който прекратите абонамента си.

Да усещате своите книги като стар приятел, който ще бъде до вас дори ако се преместите на хиляди мили, през всички дни и дълги нощи от живота ви, е безценно предимство в ръцете на днешните издатели. Но по някаква причина много издатели се опитват да убедят читателите, че не им е работа да смятат книгите си за своя собственост и не бива да се чувстват привързани към тях. И най-лошото е, че може и да успеят.

Уважавайте авторското право

Хората често ми показват четци за електронни книги, които наподобяват истинска книга чрез анимации, симулиращи обръщане на страници. Ако обаче искате да съхраним наистина важната част от усещането за книга, това, което кара хората да купуват книги отново и отново цял живот, е нужно да възстановим и запазим собствеността върху книгите. Когато купя книга, тя е моя. Няма механизъм, дори съдебно решение, което би дало право на продавач да ми отнеме продадената вече книга.

Но въпреки това Amazon направиха нещо, немислимо за САЩ. Сигурно сте чули, че някой пуснал за продажба в техния онлайн магазин „1984“ на Оруел? И се оказало, че тя не е лицензирана за разпространение в САЩ – в останалата част от света Оруел вече е извън авторски права, но в САЩ все още е. И Amazon в отговор на тази информация *изтрили „1984“ от електронните четци на клиентите си*. След като хората си я били купили, една сутрин се събудили – и я нямало вече… А Amazon, след ден мислене (и брулене от медийната буря), възстановиха книгата. И дадоха обещание: „Ние вече никога, ама абсолютно абсолютно никога, няма да ви лишим от вашите книги. *Освен ако не ни се налага*.“

Продавал съм книги с години и никога не ми се е налагало да давам подобно обещание на клиент. Самото проектиране на е-четец така, че книгите да може да бъдат изтрити от него без съгласието или дори знанието на собственика му, нарушава първия Чехов закон на повествованието: ако в първо действие на стената виси пушка, до трето действие трябва да е гръмнала. Защо е нужно, ако не за да бъде използвано?

Когато купя аудиокнига на CD, то си е мое. Лицензът му е „не нарушавай закона за авторското право“. Мога спокойно да го рипна до

MP3 файлове, да го прехвърля на iPod-а си, или други мои устройства – то е мое. Мога да го подаря или продам – то е мое. Но когато купиш аудиокнига през Audible, които контролират 90% от онлайн пазара, получаваш лицензно съгласие, а не собственост. Нещата, които можеш да правиш с книгата, са ограничени през DRM; дори плейърите, на които можеш да я слушаш, са ограничени от лиценза на Audible. Те и iTunes, на които Audible са единственият доставчик на аудиокниги, го правят не защото издателите са ги помолили. Правят го, защото имат лична изгода.

Всеки, който твърди, че читателите не могат, не бива и няма да притежават своите книги, е маниак, решил да унищожи книгата, книгоиздаването и авторството на книги. Трябва да попречим на тези хора да постигнат своето. Утрешните библиотеки трябва да са по-добри от днешните. Способността да даваме книгите си назаем едновременно на повече от един човек е полезно качество, а не престъпление. Всички знаем това. Време е да спрем да се правим, че пиратите на авторското право са прави. Ние сме хората на книгите – време е да започнем да се държим като такива.

Копирането е живот

Преди три-четири милиарда години на Земята са се появили първите самовъзпроизвеждащи се молекули. С времето те са довели до нашето съществуване. Копирането е основната ни дейност. То е разликата между мъртвата материя и живота. Вградено е в нашата ДНК.

Когато дъщеря ми беше на две седмици, майка ми, специалист по детско обучение в ранна възраст, дойде да ни види в Лондон. Попита ме: „Плезили ли сте ù се вече?“ „Ами не“ – отговорих аз. „Изплези ù се тогава, и гледай“ – каза тя. Започна да се плези на Поеси, и Поеси също започна да ù се плези – копираше я.

До този момент малката не беше виждала огледало. И даже надали знаеше, че има език. Толкова дълбоко в нас е вградено копирането. Вършим го така, както търсим майчината гърда. То е наш безусловен инстинкт.

Копирането е част от нашата разказваческа традиция, откакто тя съществува. Ако вземете вавилонската версия на мита за сътворението на света, ще видите, че авторите на Библията са копирали от него. Копирането е част от всичко, което правим, за да съществува нашето общество. Никой не е преуспял, въвеждайки нестандартно междурелсово разстояние. HTML няма да работи, ако всеки прави свои си етикети. Не ни се налага да изобретяваме свой собствен телефонен апарат, за да звъннем на някого.

Копирането е прогрес.

Копирането е креативност

Започнах да пиша, когато бях на шест години, през 1977-а. Гледахме с баща ми „Звездни войни“ в стария University Theatre, малко по-надолу по улицата. Когато се върнахме вкъщи, умът ми бръмчеше от идеи. Нарязах и защипах наръч листове горе-долу с размер на обикновена книжка, и пишех в нея разкази. Бях убеден, че ще стана писател.

На дванайсет години написах първия си роман. Беше отвратителен вариант на Конан. Израсъл съм с него. Баща ми беше стар троцкист и още по-стар фен на Конан. През дългите автомобилни пътувания седях на задната седалка, а татко ми разказваше историите за Конан, но без Конан в тях, с Лари, Хари и Мери. Балансирани по пол и раса.

Открих Конан на девет години. В Bakka, книжарница за научна фантастика, срещнах Таня Хъф, чудесна канадска писателка, която работеше там. Тя ми даде за вкъщи един роман за Конан – и направо ми отвори очите. Към дванайсетгодишна възраст бях изчел всички официални книги за Конан и вече пишех своя. На шестнайсет години пращах разкази за публикуване. На 17 ми плащаха, за да ги публикуват. На 30 издадох първия си, още незрял роман. И ето ме днес – от 2006 г. се издържам с писане. А започнах с копиране. Точно както започват да пишат децата в училище – като копират.

И въпреки това ние обясняваме на децата, че не е хубаво да правят копия. Обожествяваме митичната и невъзможна оригиналност, която никога не е съществувала. Откакто Сервантес е измислил романа, ние наливаме всеки път своето вино в неговата бутилка, без да ни се налага да изобретяваме нови литературни форми. Строим върху построеното от другите. Да се каже на децата, че те не могат да използват нищо от създаденото преди тях, е отвратителна и унищожителна лъжа за креативността, за авторството, за писането и четенето.

Копирането е без значение

Всяко цъкване с мишката създава по пътя между вас и някой отдалечен сървър стотици копия. Всеки ден ние правим поразяващ брой копия. Техническата дефиниция на добрия компютър е такава – да копира точно, бързо и лесно. Така че копирането е без значение, именно защото е навсякъде.

Законите за авторските права са предназначени да вършат нещо много полезно: да регулират търговските взаимоотношения в творческата индустрия. Да дават възможност да бъдат сключвани сделки между автора и издателя, между издателя и разпространителя, между разпространителя и продавача… Всички тези отношения са описани в набор от утвърдени и добре подбрани правила.

Те обаче обвързват авторското право с копирането. С презумпцията, че копирането изисква огромна индустриална машина, която задължително е част от голяма фирма, с адвокати, търговски агенти и други про-

фесионалисти, чиято работа е да познават и тълкуват особеностите на авторското право. С идеята да са като танкова мина: експлодират само ако прекарате цяла печатница отгоре им.

Но сега авторското право се превръща в мина, която атакува цивилните, защото цивилните сега също копират по цял ден, без нужда от печатници и корпорации. Те не правят нещо по-различно от преди – просто го правят по начини, които включват създаване на копия. Самоделната книжка, която пишех и споделях с приятелите си на шест години, сега би била правена в блог, по имейл или като сайт. Това включва не предаване на копия от ръка на ръка, а правене на нови копия. Ето защо авторското право е заприличало на злокачествен тумор.

Авторското право вече обхваща всеки елемент от живота ви, в който навлизат компютри – а те навлизат навсякъде. Аз живея извън родината си. Как се свързвам със семейството си? Чрез копиране – чрез Skype, чрез компютърни мрежи. Как получавам резултата от медицинските си прегледи? Чрез компютърни мрежи. Как пиша книгите си? Чрез компютърни мрежи. Как публикувам? Чрез компютърни мрежи. Как се образовам, как преподавам (аз преподавам в University of Waterloo и в Open University)? Чрез компютърни мрежи. И всичко това внезапно се оказва в сферата на авторското право. Не защото някога се е очаквало авторското право да трябва да регулира всичко, а защото всички тези неща включват копиране. Създаде ли се копие, влизат в сила авторските права. И почва бедствието.

Законът за авторските права е добър регулатор на отношенията между автори, издатели и филмови компании. Но е много лош регулатор на ежедневния ни живот.

Вземете например тайните преговори за договореност, наречена Anti-Counterfeit Trade Agreement (ACTA). Последният им кръг беше проведен в Сеул, Корея.

Традиционно авторските права се координират в международен мащаб чрез Световната организация за интелектуална собственост, специализирана агенция на ООН. Много хора от различни групи за защита на гражданските права започнахме да се явяваме там, да описваме какво е било казано и да го публикуваме, така че обикновените хора да разберат какво вършат техните правителства. Хората по света започнаха да се пробуждат. И договорът, който се създаваше в тази организация, рухна, защото плановете ѝ бяха извадени на бял свят.

По тази причина сключването на подобни договори беше преместено от агенцията към затворен клуб на богатите държави. Плановете са след като това съглашение бъде прието, държавите да бъдат допускани в търговски споразумения единствено ако го ратифицират.

Искате ли да знаете какво точно съдържа това съглашение?

Едно от нещата е така наречената правило на „трите предупрежде-

ния“: ако някой, с когото живеете, бъде обвинен три пъти в нарушаване на авторски права, без каквито и да било доказателства, разследвания, адвокат и съдебен процес, то вашата връзка с Интернет ще бъде спряна, а името ви ще бъде добавено в списък на хора, на които е забранено да се предоставя Интернет за определен период. Помислете какво означава това за участието ви в информационното общество.

Не е трудно да се каже. Сравнете го дори със сегашната практика за сваляне на проблемни неща от Интернет. И в нея е съвсем лесно да обвиниш нечий сайт, че нарушава авторските ти права, без да те грози никакво наказание, ако се окаже, че си излъгал. Universal например дадоха под съд една майка, защото била нарушила авторските им права. С това, че е качила в Интернет клипче, на което нейният малчуган танцува в кухнята. И за секунда-две на заден фон слабо се чува част от Let's Go Crazy на Принс.

Какво би станало, ако поискаме хората, които внасят подобни безогледни искания, също да подлежат на закона за трите предупреждения? Ако кажем: „Направите ли три неверни искания за блокиране заради авторски права, отнемаме Интернет достъпа на фирмата ви.“ Ако минем през всеки офис на Universal, спрем им Интернета и ги превърнем във фирма, която върши бизнеса си по факса?

Това би било корпоративна смъртна присъда. Защото една корпорация в съвременния свят няма как да не бъде член на информационното общество – точно както отделният човек.

И това е само началото. Съглашението задължава и всеки, който предоставя Интернет хостинг – YouTube, Blogger, Yahoo... – първо да подсигури, че съдържанието върху неговите сървъри не нарушава ничии авторски права. Какво би означавало това?

Всяка минута в YouTube биват качвани общо 16 часа видеосъдържание. Ако те трябва да бъдат проверени спрямо абсолютно всичко под авторски права на света, на всички юристи на Земята не би им стигнало времето до края на съществуването на Вселената. Как тогава YouTube биха могли да предотвратят нарушенията на сайта си? Като изрежат абсолютно всичко, което потенциално би могло да бъде нарушение на чиито и да е авторски права. Дори ако съгласно закона то може да бъде използвано в рамките на позволеното цитиране.

Какво ще се случи, ако примерно някой документалист снима улични бунтове в Бутан и се окаже, че някой от заснетите носи фланелка с логото на Пепси? И филмът му остане забранен за излъчване, докато той не получи разрешение от Пепси да го покаже? Това ще е чудовищен товар върху свободното слово и правото да се създава култура. Възможностите на учещите се да получават достъп до материали и да създават нови, които да споделят с други учещи се, ще бъдат на практика парализирани. Това е второто, което ACTA се опитва да наложи.

А третото е да застави Интернет доставчиците да шпионират мрежите си и да предават събраната информация на праводържателите. За да могат праводържателите да подслушват масово и в пълни подробности, без съдебно разрешение, процес или дори конкретно подозрение. Да подслушват всичко – общуването ви със семейството, с вашия лекар, с адвоката ви, та до домашните на децата ви.

Най-сетне, има и едни договорки какво ще се случва на границата. Те изискват граничарите да преглеждат всички преминаващи носители на информация и да проверяват дали не съдържат нещо, което би могло да нарушава нечии авторски права. Това означава например, че цялото съдържание на лаптопа ви – снимките как къпете бебето си, любовните писма до половинката ви – ще бъде по закон старателно разглеждано и изчитано от някой митничар.

Когато това се разбра, критичните измежду нас казаха, че това май ще опре дотам да ни претърсват iPod-овете. Големите клечки отговориха: „Ами не, няма да са iPod-овете. Само неща, които имат потенциал да причинят съществено нарушение.“ Не зная какви iPod-ове ползват тези хора, но в момента се продават такива, които могат да поберат музика за над 100 000 долара. А капацитетът на електронните устройства расте буквално с дни и надали някога ще съществува толкова дребно нещо, че да не може да причини нарушение на авторски права през Интернет.

Ето какво отговаря индустрията с авторски права: „Не можем да позволим никакви нарушения. И най-малките са прекалени. Не може да навеждаме хората на мисълта, че има приемливо ниво на пиратстване. Длъжни сме да претърсваме абсолютно всеки и всичко.“

Знаем вече как изглежда този договор – зле

Максималното, безогледно и безмозъчно разширяване на авторските права е бедствие не само за потребителите. То е бедствие и за авторите. Популярен мит е, че писателите са много различни от читателите, че между тях има рязка граница. Аз не познавам някой, който да използва повече информация от тези, които създават информация. Най-много четящите, най-агресивно копиращите, най-събиращите книги и всякакви други носители, които познавам, са именно писателите. Най-лакомите потребители на Мрежата, за да правят своите проучвания, да се свързват с колеги и да контактуват с издатели, са писателите.

Някои писатели може да мислят, че имат нужда от всеобхватни авторски права. Може да се подчиняват на стокхолмски синдром[1], който ги кара да застанат до хората от корпорациите – монополисти в авторските права, за които това може наистина да е финансово изгодно. Това обаче не значи, че максимализмът в авторските права е реално добър за писа-

[1] Склонност на жертви, взети от престъпник за заложници, да симпатизират на похитителя си или дори да се идентифицират с него – б. пр.

телите или другите творци.

Копирането създава за писателите и другите творци нови възможности, които не са съществували досега.

Когато дъщеря ми се роди, разбрах, че възпроизводството при бозайниците е нещо, което възприемаме много насериозно. Треперим какво ще се случи на всяко наше копие. Защото бозайниците инвестираме доста енергия в създаването на своите копия.

Много организми обаче не инвестират толкова. Глухарчето например не го е грижа къде точно ще отлетят семената му. То се старае да използва всяка възможност за поникване: от всяка пукнатина по тротоарите да стърчи глухарче.

Има творци, които приемат копирането. Които казват: „21 век е, копирането е факт. Да претендираш, че го няма, е сантиментално и романтично, като да бъдеш ковач в етнографски музей. Но не е съвременно." Те са забелязали, че тактиката на глухарчето си струва. Тя дава на произведенията ви жизненост, чрез която те стигат до места, за които дори не подозирате, че съществуват.

Моите книги са законно копируеми от деня, в който бъдат публикувани. Публикуват се едновременно във Великобритания и Канада, и като аудиокниги от Holtzbrink-Macmillan-Tor, Random House и Harper Collins, три от общо четирите големи издателски къщи. Свободно достъпни са за сваляне от Интернет, а най-изумителните писма, които получавам, идват именно от хора, свалили ги оттам. Много от тях после си купуват и книгата. Едно от най-трогващите неща, които съм чувал, беше от моряк на борда на кораб в Персийския залив. „Никога не съм си падал истински по четенето, но тук всеки час е безкрайно скучен. Открихме една ваша книга, свалихме си я от Интернет и я прочетохме всички. И я обсъждаме. Тя стана част от нашия мироглед."

Тази конкретна книга беше на тема колко безсмислена е войната срещу тероризма и какъв проблем сме си създали с пращането на войски в Персийския залив. Така че е доста учудващо, че тя е стигнала именно там и че е станала част от разговорите – разговори, в които аз никога не съм участвал.

Нийл Гейман обича един хубав експеримент, който смятам да направя сега. Колко от вас имат любим писател? Моля вдигнете ръка. А сега, ако сте си купили първата книга от този автор, която сте прочели, си свалете ръката… Оказва се, че около половината не сте платили нищо за първата прочетена книга на вашия любим писател.

Взели сте я назаем от библиотеката или от приятел. Или някой ви я е подарил. Това е един от най-важните начини, по които откриваме четенето – приятели ни споделят колко важно е то за тях и така го правят част от социалното общуване. Това е особеното на копирането през Интернет. То не прилича на кражба, нито на каталога на някой дилър на пиратски

DVD-та. То най-често се случва между двама души, от ръка на ръка, като част от социалното общуване. Аз си купих това – купи си го и ти. Ето ти това, на мене ми хареса. То е част от прастария разговор за литературата, който предхожда и публикуването, и печатарската преса, и авторските права. То е сърцевината на това, което наричаме „култура“.

Тази елегия ни напомня, че издателите са се заели да унищожат нашата емоционална връзка чрез заразяване с болестта на лицензирането. Чрез твърденията, че собствеността няма право на съществуване в 21 век и че читателите не бива да притежават своите книги. Така че ще ви помоля за нещо. Ако работите в творчески бранш, ако сте издатели или писатели, моля ви да не поддържате тази теза. Моля ви да сложите едно по-добро лицензно съглашение във вашите книги. Измислил съм чудесен текст:

„Не нарушавайте авторските права“

Само четири думи! Но пък – съвсем достатъчни. Всичко друго е опит да се отнемат насила права на читателите. Читателите знаят какво означават тези думи. На тях не им е ясно какво означават 26-те хиляди думи лиценз, които трябва да приемат, за да купят през своя iPhone аудиокнига от iTunes. Надали някой от вас би приел доброволно да го обвързват такива лицензи. Така че не им позволявайте да го правят.

Ако сте библиотекар, не купувайте носители, които изискват от читателя съгласие с безогледни и хищнически лицензи. И особено носители с DRM. И най-вече носители с DRM, който следи какво правят потребителите му. Библиотекарите са се борили столетия наред за интелектуалната свобода на читателите. Знаем, че поведението ни се променя, когато сме наясно, че ни следят. Знаем, че интелектуалната свобода изисква лично пространство.

Хората, които управляват Bodleian Library във Великобритания, наскоро ми казаха: „Нашата задача не е да пазим литературата за учените. Нашата задача е да пазим културата за бъдещето на цивилизацията ни.“

Искам да ви помоля – участвайте във всякакви по-нататъшни консултации. Изисквайте от вашите народни представители да се консултират с вас относно ACTA и нейната прозрачност. Нуждаем се да знаем какво казва тази договореност, нуждаем се да запознаем публиката с нея**.** Искаме не тайни в мрачни стаи, а видимост, обществена консултация и многостранно участие.

Това е единственият начин да опазим собствеността си върху нашите книги. И свободата на читателите и авторите.

И културата – за бъдещето на цивилизацията ни.

Преведе и адаптира Григор Гачев
Редактира Калин Ненов

Пълният текст на материала е публикуван на http://gatchev.info/blog/?p=909

В началото на 2010 г. Човешката библиотека публикува първата си електронна книга: „Слънце недосегаемо“ на Николаѝ Теллалов. Изданието не се отличава от хартиения роман като текст или оформление. То може да бъде свалено безплатно от саѝта ни:
http://choveshkata.net/blog/?p=822 Единственото изискване към читателя е после да ни прати отзив – за да разберем с автора, че е прочел текста, и да вземем предвид отзивите при следващи издания.

Ако желаете, има и възможност да платите вашето електронно копие. Водим редовна статистика на броя сваляния, отзиви и плащания, която ще ни помогне да решим какво да правим със следващите си е-книги. Вече имаме идея за електронно издание на първите три романа от „змеѝската“ поредица – „Да пробудиш драконче“, „Царска заръка“ и „Пълноземие“, в нова редакция. Разгледаѝте подробностите тук:
http://choveshkata.net/blog/?p=1155
Разчитаме на вашата обратна връзка, за да усъвършенстваме идеята.

Картина: Даниел Докиу

Валентин Д. Иванов

Жизнено пространство

1. Направете място! Направете място!

„Направете място! Направете място!“ призова Хари Харисън преди повече от четиридесет години в едноименния си роман[1], чиято тема е страхът от пренаселване. Различните форми на Малтусианска катастрофа са двигател на действието в много научнофантастични произведения, обаче днес човечеството е изправено пред противоположния проблем – в Млечния път има твърде много незаето жизнено пространство. Другото име на тази загадка е Парадокс на Ферми, наречена с името на италианския ядрен физик Енрико Ферми (1901-1954), който я е формулирал четири години преди смъртта си, докато обядвал с приятели и обсъждал дали изчезването ка кофите за боклук от улиците на Лос Аламос не е свързано със зачестилите съобщения за наблюдения на летящи чинии. Сарказмът и остроумието на Ферми са му попречили да зададе въпроса „Къде са те?“, имайки предвид не кофите за боклук, разбира се, а по-старите космически цивилизации. В основата на парадокса стои съображението, че е достатъчна една-единствена технологична цивилизация с експанзионистична политика, за да засели цялата галактика, в която живеем, за период от време, хиляди пъти по-кратък от възрастта на самата галактика. Изчисленията показват, че това е възможно с космически кораби, развиващи само 0.1% от скоростта на светлината. Не е нужна нова и екстравагантна физика като нула-транспортировка, нито дори сигма-диритринитация.

Има много опити да се реши Парадоксът на Ферми и като изключим хипотезата, че човечеството се намира във виртуална симулация или в добре защитена „зоологическа градина“, повечето от тях се свеждат до някаква форма на „геноцид на разума“.[2] Например приема се, че преминаването от едноклетъчен към многоклетъчен живот е малко вероятно или че технологичните цивилизации се самоунищожават с вероятност, равна на единица, или че губят интерес към експанзията, или пък изразходват ресурсите на планетата си, преди да развият технология, достатъчна висока за междузвездна експанзия. Последният сценарий се защитава от доста футуристи, които твърдят, че стабилното състояние на човешката цивилизация е на нивото на технологиите и с населението на деветнадесети век.[3]

---

[1] *Make Room! Make Room!*, изд. Doubleday, 1966; филмиран през 1973 г. под името *Soylent Green*.

[2] Специално внимание заслужава идеята на сръбския астроном Милан Циркович за миграцията на космическите цивилизации към покрайнините на галактиките. Той който изхожда от три съображения: (а) цивилизациите ще имат нужда от все по-голяма изчислителна мощ; (б) изчислителната мощ е фундаментално ограничена от радиационния фон; (в) радиационният фон в галактиките е по-висок, отколкото извън тях. Следователно, развитите технологични цивилизации ще мигрират към покрайнините на галактиките или дори извън тях, създавайки там своеобразна Галактическа технологична зона. Виж Cirkovic, M. M. & Bradbury, R. J. 2006, New Astronomy, 11, 628.

[3] James Howard Kunstler, *The Long Emergency: Surviving the Converging Catastrophes of the Twenty-First Century*, Grove/Atlantic, 2005

2. Обитаваме зони всякакви

През 2001 г. Гилермо Гонзалез, който по това време работи в Университета на щата Вашингтон в Сиатъл, публикува заедно с двама свои колеги статия в американското научно списание „Икар“[1], в която дефинира ново понятие: галактическа обитаема зона. Обитаемите зони не са новост за астрономите – Шкловский и Сейгън ги дискутират в тяхната книга от 1966 година „Вселена, живот, разум“, а има и по-ранни работи. Но преди статията на Гонзалез, обитаемата зона се разглежда само в контекста на допустими радиуси на планетни орбити около звездите – те се определят от изискването температурата на повърхността на планетата да е такава, че да позволява наличието на течна вода. Ако планетата е твърде близо до звездата, повърхността ѝ ще е прекалено гореща, както на Венера или Меркурий, и обратно, ако планетата е твърде далече, температурата ѝ ще е твърде ниска и водата ще замръзне. Лесно е да си представим, че обитаемата зона на по-горещите звезди е по-далеч от звездата, а на по-студени

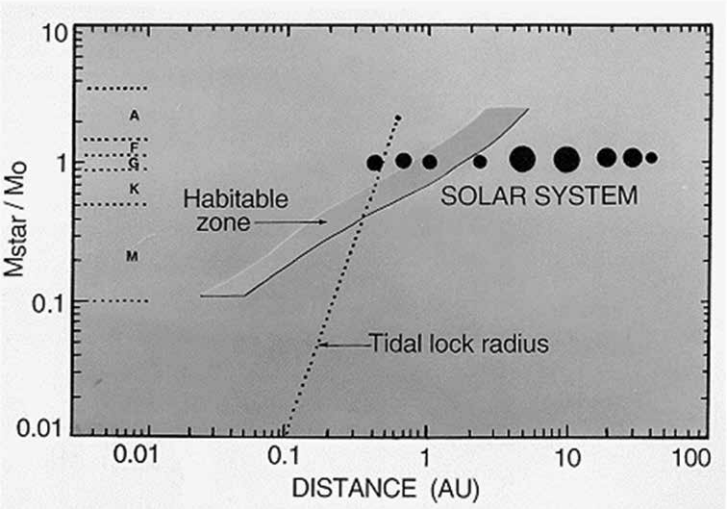

– по-близо (Фиг. 1).

Фиг. 1. Поведение на околозвездната обитаема зона (маркирана с жълта ивица) за звезди със спектрални класове AFGKM, по ред на намаляване на звездната маса, светимост и температура. По хоризонталната ос е нанесен радиусът на планетните орбити, в земни орбити, а по вертикалната ос е нанесена масата на централната звезда, в слънчеви маси. Положението на планетите от Слънчевата система е показано с черни точки. Пунктираната линия обозначава критичния радиус на орбита, след който приливните сили ще изравнят орбиталния период (годината) и периода на въртене около собствената ос (деня). Планетите, които се намират вляво от тази линия, ще са обърнати към звездите си винаги с една и съща страна, точно както Луната винаги е обърната с една и съща страна към Земята.

Изборът на водата като критерий не е случаен – тя е необходимо (но не дос-

[1] Gonzalez, G., Brownlee, D., & Ward, P. 2001, Icarus, 152, 185

татъчно) условие за наличие на живот. Разбира се, това е антропоцентрична дефиниция – може да се теоретизира за живот на базата на силиция и на метана, например. Нещо повече, дефиницията не е и не може да бъде строга, защото границите на обитаемата зона зависят и от други параметри като маса на планетата и структура на планетната атмосфера. В ранната история на Марс, преди около четири милиарда години, е имало период, в който той е бил богат на вода, също като Земята. Но малката маса на червената планета ѝ изиграва лоша шега по две причини: първо, планетата лесно губи атмосферата си, защото атомите и молекулите с по-високи скорости се „изпаряват“ точно както се изпарява врящата вода на котлона. Второ, ядрото на Марс изстива бързо и с това слага край на геологичната активност, която до този момент е била потенциален източник на енергия за древни марсиански микроорганизми. Обаче, ако на мястото на Марс се намираше планета, три или пет пъти по-масивна от Земята, днес Слънчевата система можеше да изглежда много по-различно, защото такава масивна планета е в състояние да задържи атмосферата си, а плътните атмосфери, богати на въглероден диоксид, са чудесно място за парников ефект – същият ефект, който застрашава да направи Земята необитаема, можеше да ни даде още една обитаема планета в нашата система. От друга страна, по-малко масивна Венера би могла да загуби по-голяма част от атмосферата си и да избегне парниковия ефект, който е отговорен за чудовищните 400-500 градуса на повърхността ѝ. Обобщавайки, подходяща комбинация на планетна маса и атмосфера ще разшири обитаемата зона около една звезда, а неподходяща – ще я стесни.

Не на последно място, потенциални обитаеми зони може да има и около големите газови гиганти, дори орбитите на самите гиганти да са прекалено далече от централната звезда, за да им осигурява тя достатъчно енергия, защото спътниците им могат да получават допълнителна енергия от приливното взаимодействие с планетата-гигант: ситуация, позната от филма „Аватар“.

3. Спалнята на нашата галактика

Ако квартал „Люлин“ е спалнята на София, галактичната обитаема зона е „спалнята“ на Млечния път. Границите на тази зона се определят от факта, че галактиките не са еднородни системи и параметрите на звездите в тях се менят, най-вече като функция на разстоянието до центъра им. Не всички къщи са подходящи за живеене и не всички звезди са подходящи за обитаване. Гонзалез въвежда следните два критерия за обитаемост: (1) наличие на тежки елементи, от които да се образуват планети, и (2) ниска локалната честота на избухване на свръхнови, които потенциално могат да „стерилизират“ една планета.

Първото изискване почива на експериментален факт: от 1992 г., когато Волчжан и Фрейл[1] откриха около пулсара PSR 1257+12 първите планети извън слънчевата система, до сега са ни станали известни повече от 420 планети около други звезди. Повечето от тях се намират около планети с високо съдържание на тежки елементи (Фиг. 2). В една типична спирална галактика тежките елементи са най-много в звездите близо до центъра и намаляват с отдалечаване от него. Причината е проста – близо до ядрото на една галактика звездо-

[1] Wolszczan, A. & Frail, D, 1992, Nature, 355, 145

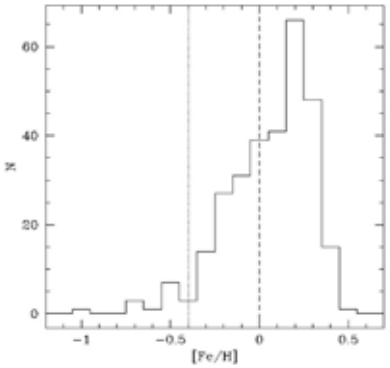

образуването е най-активно, материята се рециклира по-бързо и с всяко преминаване през цикъла газ-звезди-газ тя става все по-богата на тежки елементи.

Фиг. 2. Разпределение на съдържанието на тежки елементи за 297 звезди с планети (някои от тях са с повече от една). По хоризонталната ос е нанесено съдържанието на желязо, в логаритмични единици. Положението на Слънцето е отбелязано с прекъсната вертикална линия. Звездите с [Fe/H]=0,5 съдържат приблизително три пъти повече тежки елементи от Слънцето, звездите с [Fe/H]=-0,5 – три пъти по-малко, а тези с [Fe/H]=-1 – десет пъти по-малко. Практически отсъстват планети около звезди, чието съдържание на тежки елементи е по-малко от 40% от това на Слънцето (пунктираната линия), а най-често се срещат планети около звезди, които съдържат с около 60% повече тежки елементи от нашата звезда.

Стадият на свръхнова е лебедовата песен на една звезда: звездите излъчват за сметка на енергията, отделена при термоядрени реакции в ядрата им, при което водородът се превръща в хелий. Когато звездата изчерпи горивото си, гравитацията надделява и звездата започва да се свива неконтролируемо. Но това увеличава температурата и налягането в центъра ѝ и за кратко там започват термоядрени реакции с по-тежки елементи, което е напълно достатъчно звездата да избухне и за броени дни да започне да свети с енергия, сравнима с тази на цяла галактика.

Планетите, които имат нещастието да се намират близо до една свръхнова, ще бъдат подложени на ударна доза излъчване. При планетите от земен тип най-напред високоенергийните частици ще разрушат озоновия слой, след което в течение на много дни и седмици планетата ще бъде „поливана“ с ултрвиолетова радиация.[1]

Фатално ли е това за живите организми? Да, ако свръхновата избухне в непосредствена близост (не повече от десетина парсека[2]) и ако те се намират само на повърхността на планетата. Но няколко сантиметра вода са достатъчни, за да защитят живота в океана, а от историята на собствената си планета знаем, че миграцията от океана към сушата е бърз процес, отнел само стотина милиона години. Като изключим централната част около ядрото, през по-голямата част от историята на една галактика избухването на свръхнова е рядко явление – типичният интервал между толкова близки взривове е милиарди години.

[1] Ejzak, L.M. et al. 2007, ApJ, 654, 373

[2] Gehrels, N. et al. 2003, ApJ, 585, 1169; за сравнение, най-близката звезда до Слънцето, Алфа Центавър, се намира на 1,3 парсека от нас. В рамките на 10 парсека са ни известни 249 звездни системи и нито една от тях няма да се превърне в свръхнова през следващите няколко милиарда години.

Известно повишаване на честотата на свръхновите има в спиралните ръкави, където плътността на звездите е по-висока, но като правило звездите ги пресичат сравнително бързо. За отбелязване е, че Слънцето се намира в така наречената зона на коротация – тесен пояс, в който скоростта на въртене на звездите съвпада с тази на спиралните ръкави. Ако една звезда от този пояс се намира извън спиралните ръкави, тя никога няма да ги пресече.[1]

Комбинацията между двата критерия изключва от обитаемата зона най-вътрешните и най-външните части на галактиките (Фиг. 3), съответно заради високата звездна плътност, която прави избухването на близки свръхнови по-вероятно, и заради недостатъчното съдържание на тежки елементи. Следователно, галактичната обитаема зона наподобява пояс. Но галактиките се променят с времето – звездите постепенно преработват водорода и хелия в тежки елементи. Процесът е бавен и отнема милиарди години, но неизменно води до изместване на галактичната обитаема зона навън. Нещо повече, с възрастта, центърът на галактиката става все по-слабо активен, защото звездите, на които предстои да се превръщат в „опасните“ свръхнови от втори вид и нови, не се появяват до следващия етап на активно звездообразуване. По тази причина вътрешната граница на галактичната обитаема зона се разширява по-бавно от външната и поясът на живота става все по-широк (Фиг. 4).

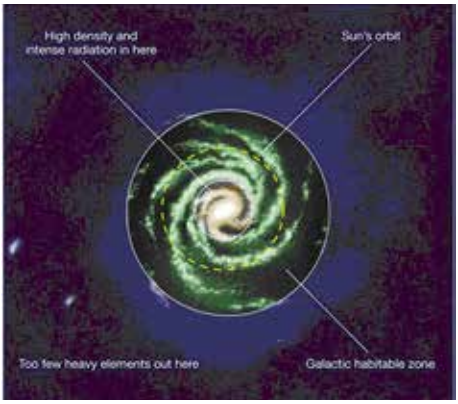

Фиг. 3. Обитаема зона в типична спирална галактика като нашата. Вътрешната област около ядрото е изключена заради високата звездна плътност, която прави избухването на близки свръхнови по-вероятно, а външната – заради недостатъчното съдържание на тежки елементи.

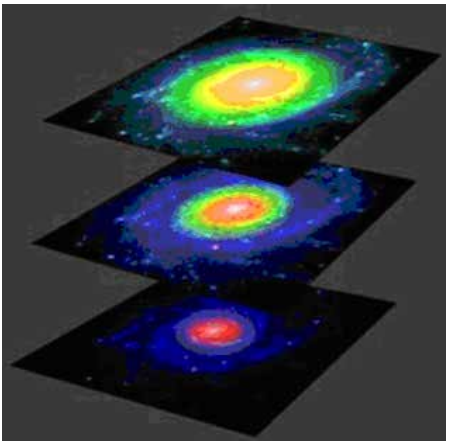

Фиг. 4. Еволюция на галактическата обитаема зона (отдолу нагоре) в една типична спирална галактика: „поясът“ на живота увеличава диаметъра си и става по-широк. Целият Млечен път ще бъде обитаем само след около 5-6 милиарда години.

4. Братя по разум, къде не сте?

Поради изключващия характер на своята дефиниция, галактичната обитаема зона по-скоро ни подсказва къде не могат да възникнат цивилизации, подобни на нашата, отколкото да ни даде предписание къде да ги търсим. Нещо повече, тази зона не взима под внимание възможната миграция на цивилиза-

[1] За възможните последствия виж Balazs, B. 2000, ASPS, 213, 441: “Bioastronomy 99: A New Era in the Search for Life”

циите, стига те да не се ограничават до планети от земен тип.

Помага ли това ново понятие по някакъв начин да разберем по-добре Парадокса на Ферми?

Отговорът на този въпрос става очевиден от Фиг. 5, която обобщава резултатите от компютърен модел[1], създаден от австралийския астроном Чарлз Лайнуейвър и неговите колеги. През първите 2-3 милиарда години след формирането на една галактика обитаема зона практически няма, защото в централната ѝ част избухват твърде много свръхнови, а в покрайнините няма достатъчно тежки елементи, от които да се образуват планети. Но през следващите 2-3 милиарда години ситуацията се променя – честотата на свръхновите постепенно намалява, а металичността се увеличава и преди 5-7 милиарда години значителна част от галактиката става обитаема. Отначало това е сравнително тесен пояс на около 6-8 килопарсека от центъра, но с времето той се разширява навътре и навън и през последните 5 милиарда години обитаемата зона обхваща практически цялата галактика (която има радиус от около 15 килопарсека), без най-вътрешните ѝ части, където звездите съдържат твърде много метали.

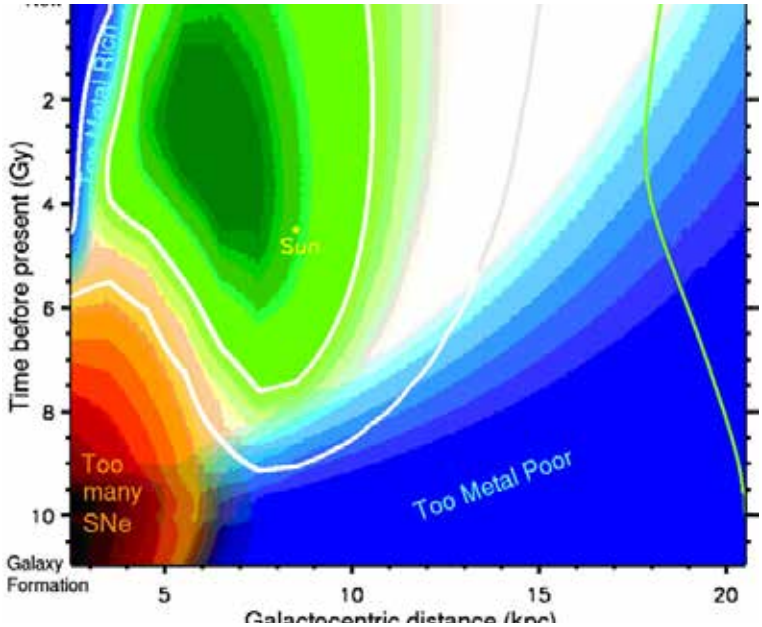

Фиг. 5 Еволюция на галактичната обитаема зона в Млечния път, според компютърната симулация на Чарлз Лайнуейвър и неговите колеги. По хоризонталната ос е нанесено разстоянието от центъра на галактиката в килопарсеци (Слънцето се намира на около 8 килопарсека от центъра). По вертикалната ос е нанесена възрастта на звездните системи, т.е. времето преди настоящия момент (в милиарди години): образуването на галактиката съответства на долната част на фигурата, а днешният ден – на горната. Зелената зона е подходяща за живот и белите изолинии показват областите, в които има 68 и 95 процента вероятност една звезда да има подходящи параметри, за да съществува живот в нейната система. В сините зони металичността на звездите е твърде ниска или твърде висока за образуване на планети, а звездите в червената зона са подложени на прекалено много и близки до тях експлозии на свръхнови. Зелената линия вдясно показва разпределението на звездите в обитаемата зона по възраст, т.е. ако животът на всяка подходяща планета възниква практически веднага след формирането ѝ, днес повечето екосистеми са на възраст между 2 и 4 милиарда години. Жълтата точка показва положението на Слънчевата система.

[1] Lineweaver, C. H., Fenner, Y., & Gibson, B. K. 2004, Science, 303, 59

Обобщавайки, в наши дни галактическата обитаема зона обхваща напълно нашата галактика и ограниченията се отнасят предимно за първите няколко милиарда години от историята ѝ. До същия извод стига и астрономът Летиция Кариджи от Националния университет в Мексико, която заедно с група свои колеги моделира обитаемата зона на галактиката в съзвездието Андромеда. Следователно, понятието „галактическа обитаема зона“ има по-скоро значение като аргумент при анализа на историята на живота във Вселената, отколкото като практическо предписание за подобряване на стратегията при търсене на извънземни цивилизации. Така например, ако се вземе предвид, че за възникване на сложен живот на нашата планета са били необходими около 4 милиарда години, и ако се приеме, че това е типичното време за възникване на такъв живот, трябва да се изключат от галактичната обитаема зона всички звезди, които са по-млади от 4 милиарда години. Това намалява зоната, защото покрайнините на галактиката са населени предимно с млади звезди, и значително повишава средната възраст на живота в галактиката (Фиг. 6).

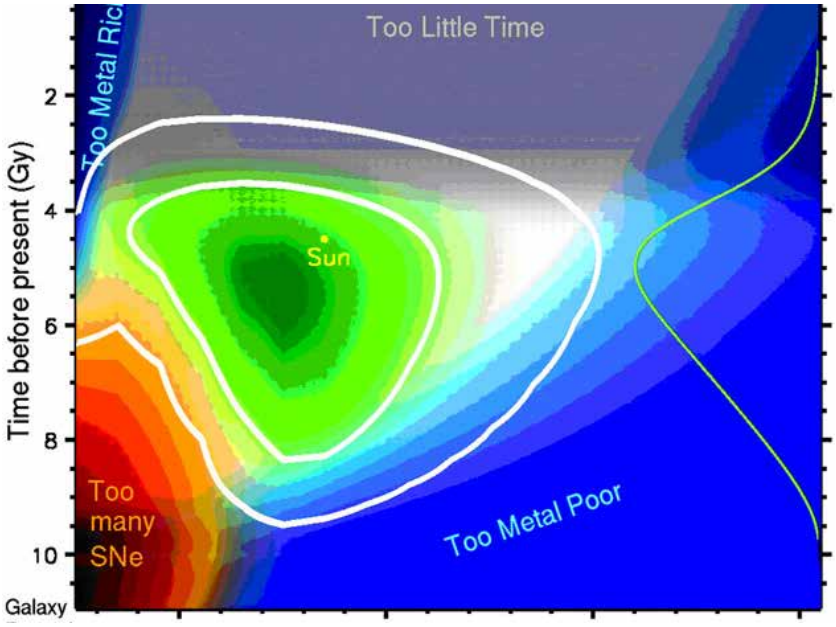

Фиг. 6 Еволюция на галактичната обитаема зона в Млечния път, според компютърната симулация на Чарлз Лайнуейвър и неговите колеги. За разлика от Фиг. 4 този модел изисква интервал от около 4 милиарда години пре-биологична еволюция, преди на една планета да възникне сложен живот, което изключва от галактическата обитаема зона звездите, по-млади от 4 милиарда години (отбелязани в сиво). Разпределението на живота по възраст (зелената линия вдясно) има пик в интервала 4-6 милиарда години.

5. Не питай какво може да направи за теб Парадоксът на Ферми, а какво можеш да направиш ти за него

За някои парадоксът на Ферми е последното убежище на антропоцентризма и пречка пред коперниканството. Но той е и поредното доказателство колко малко разбираме Вселената. Въвеждането на галактическата обитаема зона се провали като опит да бъде разрешен парадоксът, но пък ни помага да разберем как се е развивал животът през ранната история на Вселената.

Атанас П. Славов, Алексей Звонарев

Самоубийството на катастрофата

Не блей, приятелче, краят наближава

Много скоро всички ще сме прецакани. Повишената слънчева активност ще катализира тектонични процеси, които ще разместят континентите. Безпрецедентни земетръси по цял свят и страховити разломи ще разрушат човешката цивилизация, а гигантски цунами ще отмият останките. Всичко отива по дяволите. Правителствата, научавайки за предстоящата катастрофа две-три години преди началото ѝ, спешно ще построят няколко ковчега. Но ако първоконструкторът на тези съоръжения, библейският Ной, се е ръководел от простия и суров принцип – от всяка твар по чифт, то в сегашния случай нещата стоят далеч по-претенциозно и цинично. В модерните ноеви ковчези, освен разни зверчета, ще бъдат натоварени важните ценности на цивилизацията, към които, покрай произведенията на великите художници, спадат и държавниците, а също така и всички люде, способни да заплатят по един милиард евро за пътуването си към бъдещето. Билетите вече са в продажба.

И само едно случайно семейство, благодарение на авантюристичния дух, наследен от епохата на Дивия запад, неизтребим в сърцата на истинските холивудски герои, ще успее да се промъкне нелегално в един от ковчезите. Неизвестен писател (изигран от Джон Кюсак), който се изхранва, работейки като шофьор на руски олигарх, води своите близки към спасението, право през възхитителните апокалиптични сцени на пълно разрушение.

Пали, дави, троши

Режисьорът Роланд Емерих закри темата. След „2012“ катастрофичният жанр, за който той толкова милее, е изчерпан. Стремейки се веднъж завинаги да сложи кръст на съвременната цивилизация, той реши да я подложи на най-тоталното, мащабно и последователно разрушение. Във великата, вече екранизирана книга „Пътеводител на галактическия стопаджия“ действието започва с това, че Земята е взривена за секунди от вогонския строителен флот, понеже пречела на изграждането на галактическа магистрала. В „2012“ обаче процесът на унищожение е разгледан подробно.

Тук са събрани всякакви видове бедствия. Емерих е преминал солидна деструктивна подготовка („Годзила“, „Денят на независимостта“, „Денят след утре“) и създава своеобразен дайджест: земетресение, изригване на супервулкан, чиито хвърчащи нажежени камънаци напомнят на метеоритен дъжд. За десерт – гигантско цунами. По маршрута на писателя и неговото семейство по посока на заветните ковчези, които между другото се намират някъде в Тибет, зрителя го очаква цял парад от крушения: автомобилни, морски, авиационни. Емерих се наслаждава на всяко разбито прозорче, дребнаво подробно рисува трошащи се мостове, превръща рухващите небостъргачи в увлекателно зрелище. Режисьорът с удивителна лекота и непринуденост харчи милиони човешки животи, същински холивудски ас, който добре разбира, че призивът да се води борба за спасяването на всеки земен обитател е демагогия. И не се въздържа от

лукавство, след като влага в устата на единия от персонажите, хуманния геолог-идеалист, различни правилни приказки. Заличавайки милионите, Емерих само подчертава ценността на онези, които умеят да оцеляват.

Порадвай се, синко

Редовно повтарящата се в киното картина на тотално световно разрушение очевидно има напълно хуманистична мотивация. В смисъл че ето, човекът е длъжен да осъзнае цялата крехкост и несигурност на създадения от него свят, затова нека го цени, обгрижва и пази. Ала колкото повече филми за катастрофи излизат на екрана, толкова по-ясно става, че същинското удоволствие на публиката иде не от тръпнещото съчувствие към изгубваните гори, Айфелови кули, пасторални пейзажи или прочути църкви в Рим и другаде. Дори напротив — в тъмата на кинозалата по лицата на зрителите блуждае злорада усмивка, те са уморени от бремето на глобалната цивилизация и жадуват, навярно подсъзнателно, нова епоха на варварство. Но Емерих се е изхитрил да се проплъзне между Сцилата и Харибдата на жалостта и злорадството. В „2012“ той се разделя със супермаркети, с паметници на културата, с велики градове, страни, континенти и безчет животи със светла ирония усмивка. Накрая се смилява над планетата ни: след като я е поизпекъл с жарки вулкани и умил с разлюлени океани, оставя я за светлото бъдеще.

Комай светът още не беше виждал сцени на толкова грандиозно разрушение, съвместени с толкова веселба по този повод. Едва ли не във всеки кадър, каквито и страшни неща да се разразяват, се намира време за майтап, духовита забележка или чиста палячовщина. На моменти катастрофичният филм се пропуква и рухва в резултат на мощно изригване на заряд от ексцентрична комедия. Уди Харелсън, в ролята на смахнатия радиоводещ, който мечтае пръв да възвести на света, че иде краят, прави на екрана едва ли не стенд-ъп-комеди. А пък бягството с лимузината през продънващия се в ада град е заснето така, сякаш Емерих е бил обладан от духа на Луи дьо Финес.

Не съжалявай, не зови и не плачи

Нещата не се ограничават само с шегички, които облекчават и разнообразяват екшъна. Трудно е да се каже каква бълха е ухапала режисьора, за да го накара да нарисува един доста язвителен портрет на загиващото човечество (сълзливост има, но сякаш колкото да се отбие номерът). Емерих започва с това, че много точно забелязва: хората са толкова късогледи, ограничени и дребнави същества, че дори на ръба на пропастта не са способни да прогледнат, а продължават да се занимават със суетливите си щуротии – да пият портокалов сок, да се тревожат за кученца, маникюр, футболен мач, да косят тревата пред дома си и да кроят планове за уикенда.

И това не е всичко. Режисьорът с няколко щриха скицира ироничната картина на клишетата на световния ред и манталитет. Кой друг, ако не китайците могат да построят за три години гигантските ковчези! Тибетците през това време ще пият чай и съзерцателно ще чакат вълната. Французите ще се захванат да спасяват Джокондата. Италианците са покорно паство, което ще се събере на площада пред базиликата „Свети Петър“ в очакване на края. Американецът пък, освен ако не е откачен, ще постъпи като героя на Кюсак – като плъх, като мишка,

като хлебарка ще се набута през всяка цепнатина и дупка, за да спаси себе си и всички други. От времената на пионерите на Дивия запад не е измислен по-устойчив национален мит.

Всъщност, има още един образ на американеца – благосърдечният чернокож президент на САЩ, последният президент, който отпраща дъщеря си в светлото бъдеще, а сам остава в Белия дом, където се оставя да го смаже запокитен от цунамито самолетоносач. Без да се плаши, че ще го заподозрат в претенции да е пророк, Емерих разрушава последната велика империя с разкошен двоен удар – първо затрупва Вашингтон с вулканична пепел, а после стоварва планини океанска вода, пресъздавайки по този начин най-страшната антична катастрофа.

И разбира се, както винаги старомодната и изостанала руска техника дава рамо в трудна минута. За руснаците Емерих е заделил немалко място във филма. Може да не се съмняваме, че в Русия филмът ще е доста популярен. Заради президента Макаренко, който е зле с английския, заради карикатурния руски милиардер, бивш боксьор, с когото режисьорът се подиграва до насита. Присъстват още грамадният самолет „Антонов“, храбрият пилот Саша, силиконовата блондинка и широката руска душа.

Учи се да летиш и да плуваш

С една дума, Емерих е спретнал неочаквано богато, във всякакъв смисъл, и увлекателно кино, което ни обещава, че когато светът се срине, това ще е голямо приключение. След като изгледате филма, струва си хубавичко да запомните следното: не живейте на тектоничен разлом, изкарайте курсове по пилотиране на самолет. И започвайте да строите ноеви ковчези, скъпи земни жители. Защото ако слънцето ни пощади, току-виж довтасат звездолетите на вогонския строителен флот. А от тях милост не чакай.

Какво всъщност е искал да направи Емерих с този филм, може много да се спори. Но е сигурно какво е направил – тържествено самоубийство на жанра „филмова катастрофа“! Вече никой не би могъл да потроши планетата и цивилизацията по-пищно. Следващото ниво е взривяването на Слънцето, но това вече не е човешки мащаб и неслучайно „Пророчеството“ (Knowing) мина почти незабелязано...

Атанас П. Славов

Какво се случва с (и във) фантастичните сериали

Идеологически боядисани мозъци твърдят, че дефиницията „Количественото натрупване води до качествени изменения“ е измислена от марксистите, и значи невярна. Най-безочливото потвърждение на тази дефиниция обаче идва не откъде да е, а от американските фантастични сериали. Хилядите и хиляди епизоди на безконечни саги и сапунки, които отблъснаха световната интелигенция от ТВ екраните и родиха крилатата фраза „дъвка за очи“, се натрупаха като такава огромна планина от количество, че тя не можеше да не се срути в посока на качеството. Става дума предимно за драматургичното майсторство. Спомням си как преди много години, когато като повечето мои приятели считах под достойнството си да гледам сериали, случайно попаднах на късна прожекция на „Отдел убийства“. Бях поразен от автентичните персонажи, с прекрасно описан личен живот, говорещи с истинския език на живота, които много повече общуваха, отколкото да стрелят, както им се полага по жанр. Тогава си казах „А, тук става нещо качествено ново“. И последните години, когато интернет даде възможност да изгледам цели сериали като „Вавилон 5“, ми стана ясно, че нарасналото майсторство на американските сценаристи и режисьори несъмнено дава най-добри резултати в НФ сериалите, където оригиналната идея и концепция не позволява на рейтинговия конвейер да разточи епизодите до досадност.

Отначало като че ли именно това се случи. Появиха се сериали като Surface, който макар и прекратен с нареждане отгоре, показа един истински НФ роман, разположен в десетина епизода. Но той си позволи да покаже наводнена Америка, променена от фантастичния катаклизъм, с което наруши основен закон на битовото ТВ кино: всички драми да си остават в рамките на семейството – никакво посегателство над официалната социална действителност!

После се появи The 4400, който не само поддържаше прилично ниво на интелигентност, но направи и следващата крачка – узакони промените. 4400-те обикновени американци, отвлечени в бъдещето и върнати в съвремието ни, за да го променят, за да не се случи *именно* това бъдеще. Типичен „хроноклазъм“, познат ни още от „Краят на вечността“, но като се има предвид масовият характер на телевизионния сериал, бях направо изумен от смелостта на авторите. Никога няма да забравя табелата, показана в последните кадри на финалния епизод:

„Оттук започва бъдещето“!

Това звучеше обнадеждаващо, и то в два смисъла:

1. Че започва времето на умните сериали с наистина съдържателна идея.

2. Че американската кинофантастика започва да говори за бъдещето с интелигентност и извън двата задължителни сюжета: „Мад Макс воюва срещу корпорациите“ или „галактични войни с феодални империи“.

„Вавилон 5“ потвърди тази моя надежда. Въпреки преките политически аналогии и известен милитаризъм в някои сюжетни линии, 110-епизодният кинороман на Стражински изгради една визия за бъдеще, където Разумът е в състояние да надделее и да гради нови и нови космически пространства за човечеството. Неслучайно следващият сериал на този ТВ творец – „Джеремая“ (Jeremiah), беше практически незабелязан и премълчан, а накрая и спрян от финансиране. Защо ли? Ами в него Стражински наруши едно от най-важните правила на „посткатастрофичния сюжет“ – направи Мад Макс мислител, етически инженер, който решава проблемите не с оръжие, а с ценностно противопоставяне.

И дойдоха последните няколко години на разцвет на фантастичния сериал. Споменатото качество на драматургично майсторство даде плодове като „Джон Доу“ (John Doe, 2002-2003), невероятната етическа епопея „Мъртва зона“ (Dead Zone, 2002-2007), умната псевдорелигиозна притча „Чудеса“ (Miracles, 2003), талантливите „педагогически поеми“ за тийнейджъри „Джоан от Аркадия“ (Joan of Arcadia, 2003-2005) и „Кайл ХУ“ (Kyle XY, 2006-2009), необичайния експеримент на канадско-южноафрикански творци „Чарли Джейд“, сериозния социално-политически цикъл „Единадесетият час“ (Eleventh hour, 2008-2009).

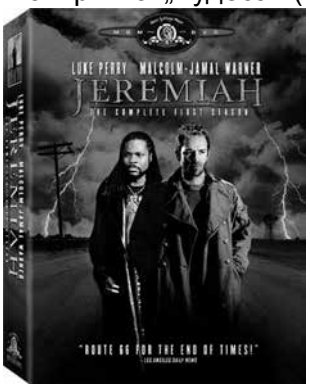

На този фон като истински бисер блести „дежаву“-то на истинската научна фантастика „Еврика“ (Eureka), който подари на зрителите пълнокръвни и обаятелни образи на учени и изобре-

татели, творящи нови реалности, без да престават да бъдат истински хора. Тук му е мястото да поговорим

как истинската НФ изобрети „бога от машината“

в сериалите. Последвалите смели начинания – „Въпреки гравитацията“ (Defy Gravity, 2009), една истинска космическа сага за овладяване на нови възможности, и „Спомен от бъдещето“ (FlashForward) – бяха прекратени поради „липса на зрителски интерес“, въпреки че последният направи много отклонения от оригиналния роман на Робърт Сойер в посока на масовия вкус – екшън, предателства на двойни и тройни агенти, а краят бе превърнат в ребус от желанието хем да бъде завършен, хем да се запази отворена вратичка към вероятно подновяване. Сигурно подобни причини са тласнали създателите на суперуспешния епос „Бойна звезда Галактика“ (Battlestar Galactica, 2004-2009), след огромното петгодишно приключение, изпълнено с драматургична енергия, космически битки и апокалиптични звездолети, да извадят от нафталина добрия верен „божи план“. Неволно си спомням средновековната драматургия с нейния „бог от машината“ – когато след като сюжетът и героите са си омешали шапките, от горната част на сцената на въжета се спуска артистът, играещ божество, което раздава правосъдие или обяснява бъркотии.

Съвсем друг е провалът на една от най-дълготрайните франчайзи „Старгейт“. След десетилетие неугасващ интерес към „Старгейт GS1“ и прилично представяне на „Старгейт Атлантис“, се пръкна чудовището „Старгейт Универсум“. В него няма нито очарованието на Аманда Тапинг и тримата ѝ спътници от GS1, нито приключенската изобретателност на „Атлантис“ и въпреки космическия декор на далечно пътешествие неволно си помислих, че същите психарии можеха да се случат с тези герои и в някое мазе на супермаркет, взето назаем от зомби филм. На милиони

светлинни години от Земята, на фона на чужда галактика, персонажите (не ми се ще да ги наричам „герои“) продължават да се ровят в душевното си бельо и да откриват все нови и нови кирливи ризи. Явно кризата е ударила американците не само по джоба...

Следва нещо, което не съм очаквал, че някога ще направя (като се има предвид, че съм привърженик на НФ) – ще противопоставя три НФ сериала, като провали на цялостното внушение, и три мистични сериала, като умни и успешни реализации, казващи много повече на зрителите.

Първия пакет – вече споменатите „Бойна звезда Галактика“ и „Универсум“, и V. Първите два се провалиха с финалното измъкване на „божия план“, като жестоко разочароваха заинтригуваните от научнофантастичните намеци зрители. Колкото за V, не можех да повярвам на очите си, че съвременна телевизия е започнала да реанимира трупа на най-параноичния сюжет от 80-те години (тогава е първата реализация на сериала) – за подлите пришълци, преструващи се на благи, за да крадат човешки тела за храна, сюжет, който напълно се изчерпва с древната латинска поговорка „Бой се от данайците, дарове приносящи“.

Да бъдеш човек – що е то?

От другата страна ще сложа три епоса с герои от мистичната и хорър фантастика (нещо, което никога не съм обичал) – „Лунна светлина“ (Moonlight), „Свръхестественото“ (Supernatural) и „Да бъдеш човек“ (Being Human). Първият, разкриващ любовната връзка между вампир, противопоставящ се на биологическата си програма, и обикновена жена, интелектуално и морално превъзхожда последвалите вампиро-върколашки саги, които днес заливат екраните и книжните сергии и които черпят огромната си популярност само чрез тийнейджърската „ерогенна зона“ на „емо-романтичните“ илюзии. Вторият, започнал като хитър екшън за двама братя, ловящи и изтребващи демонични и други отвъдни същества, постепенно се превърна във все по-философски сериал, поставящ най-актуалните социални и духовни проблеми на съвремието.

Третият носи заглавие, което би могло да оглави раздела «Да бъдеш човек» – що е то? Там героите са трима – вампир, отрекъл се от вампиризма, върколак, опитващ се да не се превръща в звяр, и момиче-призрак, което не иска да премине в отвъдното. Обединява ги истинско приятелство и грижа един за друг по време на тежките им нравствени избори. Нямам думи да изкажа възхищението си от тези два кратки сезона, които съм гледал.

Стигаме и до острата социална фантастика:

Куклен дом

Dollhouse е истинското събитие на годината. Започнал като интригуваща история за тайно прилагана технология за презапис и форматиране на човешкия мозък и спомени, тази сбъдната мечта на всички конспирологични теории за „промиване на мозъци“, сценарият на Джос Уидън в продължение на двата сезона се превърна в истински социален модел на реалността при възникване на такава технология. Понеже много съм мислил по този въпрос, започнах гледането с очакване да видя пропуснати аспекти и последствия, недоловени от авторите. И какво беше учудването ми, когато след всяка случка си казвах „е, сега обществото би трябвало да реагира така и така, но няма да се сетят!“ – и ето ти, точно това виждам на екрана! Възхитен съм от интелигентността и гражданската смелост на Уидън да покаже какво правят силовите центрове със своя верен електорат. Само на финала, явно по изискване на ТВ шефовете, са замазали нещата с измислената възможност да се възстанови предишният статус, но само във втората половина на последната серия. Останалото е честно и безмилостно!

Накрая, но не на последно място искам да спомена

няколко други сериала,

които продължават и в момента. „Медиум“, макар и спорно фантастичен,

понеже е екранизация на мемоарите на жена-медиум, разкрила за прокуратурата на Финикс над 800 престъпления, вече шеста година носи на своите зрители дълбочина и мъдрост в различаването на добро и зло. Не следя редовно „Шепот от отвъдното“, но смятам, че „Медиум“ го превъзхожда с дълбокия си реализъм и правдивост.

Продължава и превъзходният „Менталист“, който под прикритието на обикновено криминале разгръща образа на невероятно одухотворен герой. „Излъжи ме“ (Lie to Me) пресъздава модела на научен метод за разобличаване на лъжата, като не само ни показва до каква степен лъжливостта се е вградила в начина ни на живот, но и разкрива научните методологии, с които тя може да бъде „деинсталирана“.

Интересно явление представлява „Експериментът“ (Fringe), съживяващ ценната фантастична идея за паралелните светове, която след оперетното разводняване във „Плъзгащите се“ (Sliders) се нуждаеше от освежаване.

Ще си призная, в душата ми е останала глуха болка от грозното прекъсване на „Въпреки гравитацията“ – сериал, който можеше да възроди истинската космическа фантастика на откривателството на нови светове и пространства.

Като обобщение трябва да кажа, че споменатото в началото драматургическо усъвършенстване на фантастичните сериали като че ли изиграва лоша шега на авторите им – количественото натрупване на талантливо написани и изиграни сюжети още по-болезнено разкрива философския кретенизъм на финалите, който се наблюдава при НФ сюжетите, защото те най-силно изискват действено философско обобщение. Такива са гоа-улдите от „Старгейт“, които в 30 см паразит съдържат умовете на поколения от развита цивилизация и на всичкото отгоре 10 хиляди години поддържат висока технология, без въобще да излязат от робовладелския социален строй! Или пък следващите врагове Орай – възнесли се в енерго-информационна форма същества, които поробват с религиозна цел – за да пият енергията на вярата. Това са спекулативни модели, които не издържат критиката на собствените си възможности. Това е безкрайната върволица от „изобретявани“ наново и наново фашизми, тоталитаризми, други „-изми“ и теокрации, или както е казал поетът:

„О боже, сякаш историята е повърнала след дългото препиване на гладно.“

Няколко погледа към „Аватар“

Дилян Благов

(Долуизложеното мнение в никакъв случай не е окончателно, нито достатъчно задълбочено.)

Визия: уникална.

Неизбежно е да започна с визията. Най-голямата ценност на „Аватар“ са невероятно красивите кадри, заради които препоръчвам на всеки да гледа филма. Красотата на природата е доведена до съвършенство – може би са работили психолози, които са показали на аниматорите какви неща съществуваме и за какви гледки мечтаем в сънищата си. Отделни сцени ми секнаха дъха или успяха да ме разплачат.

Жените-оматикая се движат изящно, направо болезнено красиво и самите им движения са в състояние да омаят човек. Така де... мъж, не човек като цяло. Не знам как жените-хора възприемат мъжете-оматикая.

Съдържание: Красотите на природата са пряко свързани с един от смислите на филма – екотемата. Всеки екоактивист е длъжен да гледа този филм, всеки хуманист – също. (По възможност – без последните кадри след края на битката.) В тая тема влиза и защитата на разума като частен случай на природата – частен, но най-важен от гледна точка на хуманизма. Докато гледах филма, си казах: гадният корпоративен капитализъм трябва да отстъпи!

Друго по съдържанието – затрогваща любовна история, благородна постъпка на няколко истински човешки същества срещу властващата тъпота и алчност.

Сюжет: тривиален.

Основната причина, по която лошите капиталисти съсипват красивата плане-

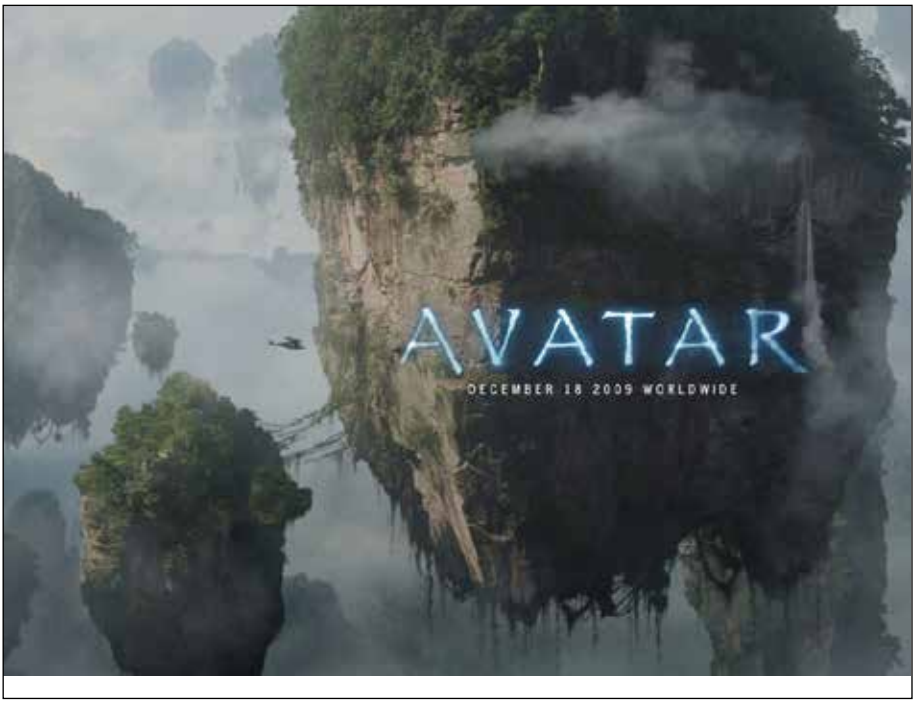

та, е минерал – ресурс, стотици пъти експлоатиран във фантастиката. От друга страна, този минерал е уникален – съчетава свръхпроводимост и антигравитационни свойства. Не ми е известно друго произведение, в което да има такова съчетание. Това е много важно – именно съчетанието на двете изключително ценни свойства позволява възникването и развитието на подобна природа, както и на подобен тип планетарен разум. Именно то е в основата на целия сюжет. За съжаление тази основа е пренебрегната във филма – може би с идеята да не затормозява зрителя с подкани към мислене и да го остави да се наслаждава само на гледката и на любовната история. И да съпреживява изкуствено предизвиканата трагедия.

Любовната история – второто нещо, което на два пъти докара сълзи в очите ми. Магията ѝ беше поразвалена от брътвежите на Джейксули как се бил влюбил – първо в гората, после в хората (тук има готин момент – противопоставянето между нормалното, но до голяма степен фалшиво значение на думата „хора“ и онова, което пасва повече на нейния смисъл – да назовеш оматикая „хора“ е чудесно попадение) и *чак* на трето място – в Нейтири. И тъй да беше, мисля, че той не биваше да го казва по такъв начин. Самата Нейтири е изящна и завладяваща – някои нейни жестове могат действително да накарат мъж-човек да се влюби, независимо от физическите (и физиологичните!) разлики.

Да се върна на баналния сюжет. Няма ги онези изненади, заложени в „Странни дни“ (може би най-добрият филм на Дж. К.)*, в „Бездната“, дори в „Терминатор 2“ и „Пришълци“ (където сюжетът те държи на тръни от първата до последната секунда). Тук всичко се развива по добре утъпкан сценарий – натрапниците предизвикват местните да им се опълчат чисто по човешки, от което произлиза една дълга напоителна битка за радост на кибиците. Обяснявам си това единствено със стремежа към максимално широка таргет-група, която да не се затормозява с някакви по-сложни ситуации, изискващи мислене, а да се потопи в прекрасните гледки, да съпреживява любовта на Нейтири и Джейк, да съчувства на хората (т.е. оматикая) като цяло и да се наслаждава на големия бой и привидната загуба на лошите. Признавам – от маркетингова гледна точка това е добър ход. Но в същото време приравнява филма с всички онези второкачествени и не особено смислени екшъни, направени само заради зрелището. Практически цялата втора половина на филма преминава в безсмислена битка – повече от час! Безсмислена, защото заличава всички разлики в разума на оматикая и хората; онази лудост, за която говори майката на Нейтири в началото и която би трябвало да отличава оматикая от хората, се оказва... всеобща. Оматикая се превръщат в обикновени хора и така задраскват всички опити да бъдат представени като друг, различен от земния, по-*разумен* разум.

* *Всъщност, този филм е режисиран от Катрин Лигълоу, Камерън е сценарист.*

Като казах „хората като цяло“, засегнах една много важна нишка – такава, която би дали истинска храна на въображението и мисълта. (Би дала... ако ѝ беше позволено. Но не би – вероятно пак със същата маркетингова цел да не се прекалява с влагането на смисъл.) Става въпрос за уникалната органична невронна връзка между разумните и останалите живи създания на планетата. На този прелюбопитен детайл – който може да ни даде мотивация, по-дълбока от първосигналните причини, защо наистина трябва да сме на страната на оматикая – бяха отделени само няколко минутки и изречения, и темата беше закопана с убийственото и адски модерно „с какво се друсате вие бе, хора“. Очаквах Дж. К. да прояви малко себеуважение и да подълбае в тая посока – неостаряващата Сигърни да разясни на дебилчето как планетата е един огромен органичен суперкомпютър, който съхранява софтуера от всички живели някога разуми и ще ни предостави невъобразими възможности, заслужаващи задълбочено изследване, стига да се научим да общуваме с него... *Това* би трябвало да е истинското оръжие на Сигърни срещу дебилитета на корпоративната власт – дори и в „Пришълци“ тия неща са използвани по-добре, да не говорим за „Терминатор 2“. А то какво стана? Сигърни изплю няколко неубедителни и неясни изреченийца и се остави да бъде закарфичена с цитираната по-горе реплика... Слабо!

Втората много важна нишка, за която се сещам, би могла да обясни твърде баналната сюжетна хватка, че най-богатото находище на необтаний е не другаде, а баш под свещеното дърво на оматикая, поради което се случва цялото зрелищно варварско природоубийство и масово клане. Брех, как пък не сложиха поне елементарно обяснение, че – видиш ли, неизбежно е – това дърво е израснало точно там поради голямата концентрация на необтаний, чиито уникални свойства осигуряват съществуването и функционирането на цялата жива екосистема. И че без необтаний системата ще бъде скапана, разбита, унищожена. Ето ви екоидея от по-високо ниво, нещо, което окончателно може да разбие мераците на гадните капиталяги...

Третата нишка се съдържа във възклицанието на Сигърни „видях я, тя е истинска!“. Богът в машината! (Като машината тук е органичният суперкомпютър.) Онова, което съхранява, което пази, което създава, което Е РАЗУМ! Страхотно – какви възможности дава само подобна нишка!

Обобщение: по отношение на съдържанието Дж. К. можеше да се постарае повечко – но явно му е напълно достатъчно, че *всеки* жител на планетата, независимо от раса, акъл и възраст, ще отиде да види филма и ще сипе в касичката...

Финал: безумен.

Е, ако е направен с цел скоро да се появи „Аватар 2“ (а явно така и ще стане), това би го обяснило – но не би го оправдало. Кой нормален човек (особено пък оматикая, които имат толкова по-развити „сетива на разума“) би застанал с пушките в конвой и би натирил всичко живо (освен неколцината „избрани“) да си ходи, без да седне и да преговаря до дупка за мирното бъдеще на света си? Че то това, дето го направиха нашите, си беше жива покана: „елате пак, ама тоя път с по-големи пушки“. Може ли дори за миг да се допусне, че абсолютно безскрупулните корпоративни капиталяги, и без това натикани в ъгъла от опустошението на земната екосистема, няма да се върнат след няколко години и да изпепелят всичко от безопасно разстояние? Е, ще почакаме „Аватар 2: Корпорацията отвръща на удара“ и ще видим... А възможността наш’те хора да посрещнат корпоративните гадняри с (на свой ред) по-големи пушки и пак да ги бият на собствена територия хич не ми оправя настроението. То не е по-различно от

поражение. Всичко, което води до физическо унищожение – на дървото, на разума, дори на онзи вълк в началото (не беше случаен тоя епизод, за съжаление също си остана изолиран), – е поражение.

В заключение: горещо препоръчвам филмът да се гледа. Но – веднъж, не повече. Е, ако ви интересува само красивата визия или любовната история – тогава вероятно ще искате и повече.

Виолета Кецкарова

„Аватар“ е сред филмите, които искам да покажа на децата си след години. Когато ще е малко по-късно от сега да спасим най-ценното си земно богатство – природата. Не че други филми и творби не са показвали как, да му се не види, ние хората никога няма да се научим да ценим *истинските* си ресурси. Но малко са го правили със същото романтично чувство и визуална красота, които Камерън успява да вплете тук. „Аватар“ достойно измести „Титаник“ от пиедестала му, за да покаже, че вече ни трябва повече от просто една човешка история.

Какво повече ни трябва, ще речете, та поредният сълзлив разказ за бедния необразован Джак Доусън, опа, Джейк Съли, който се влюбва в очевидно по-изискана и умна благородна девойка, не стига да ни разплаче? Може би са шарени картинки и изящни каскади... а може би е онова чувството за принадлежност към нещо по-голямо и по-велико от един човешки живот, дори от една човешка любов. (Била тя между извънземни.) И все пак, както всяка история, която умее да пленява сърца, Аватар е любовна история. Но истинската любовна история тук е между природата и цивилизацията на На’ви, не между Джейк и Нейтири. И това я прави по-голяма от повечето неща, които Холивуд е свикнал да произвежда.

Когато Джейк отива на Пандора, подтикван от собствения си стремеж за себедоказване, той открива свят на хармония (друга дума за „любов”), различаващ се от примитивните представи, които се опитват да му налеят в главата. Пандора се оказва много по-развита духовно (а и физически) от всичко познато нему. Някак си, без човешки училища и книги, тези туземци знаят кое е най-ценното в света им – дърветата, природата, връзката им с Ейуа. Всеки скок от листо на листо, всяка цветова нота, изсвирена от внимателно премерените стъпки на На’ви създава рядко срещано усещане за свобода и загадъчност. „Аватар“ докосва някаква сродна нишка помежду нас, обикновените зрители, наситили се да се смеем на малоумни комедии и изтощени да плачем заради собствената си драма.

Философи и терапевти ни съветват да живеем за мига и да се наслаждаваме на това, което ни заобикаля. Да не мислим за минало или бъдеще. „Аватар“ умело ни напомня, че и миналото, и бъдещето са част от нас, и ние сме част от тях (спомнете си какво разказват Грейс и Нейтири за свойствата на дърветата). Връзката се крие някъде дълбоко вътре в човешките същества, макар и често да я забравяме сред бетонната джунгла на попадналото ни в задръстване ежедневие. Но фактът, че „Аватар“ успя да накара хората да се връщат многократно към кинозалите, ме обнадеждава, че все още не сме забравили тази нишка напълно. Че все още искаме да си *спомним*. Какво е да живеем *цивилизовано* в *хармония* с *природата*. И затова най-много ми печели уважението – че кара обикновените хора като мен да си спомнят. *Нещата, които наистина имат значение…*

Атанас П. Славов

В Интернет се изля доста гняв по адрес на „Аватар“. Камерън окончателно се бил комерсиализирал, крал откъде ли не, включително братя Стругацки, компютърните игри и „Покахонтас“, измъкнал бил отново мита за злобната капиталистическа корпорация, която и следващите столетия си била останала същата, и т.н.

Нека отвърна поред:

Комерсиализацията – филм, чието производство струва над 230 милиона долара, не може да не е комерсиален. С предишния си финансов удар, „Титаник“, Камерън доказа, че може да вземе парите на масовото консумативно общество. Сега го направи пак – с фантастичен филм. Това само по себе си е уникален пробив – филмът накара хора, които никога не са харесвали фантастика, да извадят немалка сума да го гледат и с неудоволствие да оценяват качествата му.

За кражбите – Борис Стругацки категорично се разграничи от неграмотните съчинения на журналистите, защото в произведенията на Стругацки само се споменава Пандора – курортна планета, където отиват да почиват героите им. Колкото до прословутите летящи планини, те са заемка не от играта Schizm, а от любимите от младините на Камерън обложки на албумите на „Йес“. „Покахонтас“ е универсален сюжет за конфликт-диалог-любов между цивилизации и култури; който иска да пише на тази тема, ще го открива отново и отново.

Злата корпорация – истина е, че през последните години този образ преживя митологична демонизация и се направиха много произведения с него. Но нека си представим какъв избор е имал Камерън пред необходимостта си да изобрети „злото“, с което ще се борят любимите му герои. На сергията пред него са били няколко всеизвестни шаблона. Представяте ли си какъв кич щеше да настане, ако беше избрал феодалния император от „Звездни войни“? Да, корпоративната игра е същата като днес, но нали идеалът на корпоративния морал е неизменността и механичната експанзия на печалбата, Камерън открито ни казва, че ако тяхната „неизбежност“ си остане непоклатима, нямаме друго бъдеще. И точно това „бъдеще“ побеждават героите на Камерън, поставяйки под съмнение „свещената крава“ на корпоративния капитализъм.

Мой приятел, който от десетилетия живее в САЩ, ми разказа поразителни подробности за това кой защо е нападал Камерън за „Аватар“. Оказва се, че най-яростните му разобличители са сред „ястребите“, които разглеждат филма му като предателство на американските идеали. Аз възразих, че фаворизираният филм „Войната е наркотик“ е също антивоенен, на което той ми отвърна, че този сценарий е опит войната в Ирак да се изведе в психологически план, като се заобиколи мъчителния въпрос за вината на американската администрация.

При всички случаи Камерън е създал една от най-магически достоверните другопланетни визии и ако не с друго, то с това ще остане в историята на фантастичното кино.

Калин Ненов

(Долното не е „поглед“, а бърза провокация – колкото да „върна баланса“ мъничко. Затова е по-ситно. ;)

Въпрос, който не видях да задава никой, е:

Защо всички на'ви в „Аватар“ бяха изумително красиви – по оня фин, изящен, строен начин, който индустрията на козметичните хирурзи, отслабващата „фармацевтика“ и (алчната) диетология налага от десетилетия? Защо нямаше ни един по-грозен, брадави-

чест, пълен? Как са се чувствали хората, тия с брадавиците и по-пълните, на излизане от салона?

Аз го задавам, тъй като „Аватар“ има изгледи да се превърне в култово явление. Добре ще е момичетата и момчетата, които той прехласне, *все пак* да се запитат за важността на външността. И да се сетят как Нейтири гушна Джейк в човешкия, сакатия му облик.

А ми хрумна, след като прочетох „Уроци по грим и горчив шоколад“ на Красимира Стоева.

Редактира Калин Ненов

Джеймс Камерън ще снима филм на Марс

Камерън е убедил НАСА да инсталира 3D камера с висока резолюция на следващото поколение марсоход, Curiosity, който предстои да бъде изпратен на червената планета през 2011 г. Това твърди интернет изданието The Pasadena Star News. Режисьорът лично убедил администратора на агенцията Чарлс Болдън да се възползват от технологията по време на среща през януари. Камерън се аргументирал, че 3D камерата ще помогне на мисията за по-доброто опознаване на червената планета. „Това е много амбициозна мисия. Много вълнуваща! Учените ще отговорят на много наистина важни въпроси за предишна и за евентуална бъдеща възможност за обитаване на Марс“, споделя режисьорът, чийто научнофантастичен филм „Аватар“ вече е отчел 2.7 млрд. долара приходи.

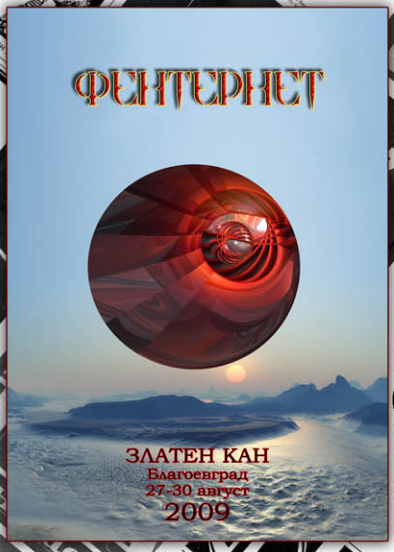

http://citadelata.com

http://sivosten.com

http://sf-sofia.com

Откъде идвате...

terra-fantasy.info

Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“

Творческата фантазия е в основата на изкуството. Независимо от този всеизвестен факт типологичната разновидност изкуство (посветила се на това изразно средство), наречена „фантастика“, у нас е считана за треторазряден „литературен жанр“. Разбира се, голяма вина за това има книжният пазар, залят с епоси тип „меч и магия“ и „вампирски трилъри“. Сравнете: фантастът Акутагава Рюноске заема в японската литература място, подобно на това, което има Иван Вазов у нас, а фантастиката там е част от традиционното изкуство. И не е случайно това, което всички знаем – какъв прогрес има тази страна през 20. век.

В България никога не е имало творческо обединение на създателите на фантастика в различните видове изкуство, ако не се смята закратко съществувалата при социализма секция на фантастите към Съюза на писателите, която прекрати дейност след смъртта на Любен Дилов и Агоп Мелконян.

Нашето ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ФАНТАСТИ „ТЕРА ФАНТАЗИЯ“ е юридически факт от началото на тази година, но в него членуват писатели, художници, преводачи, съставители, музиканти и киноведи, които в продължение на десетилетия чрез самодейни клубове по фантастика и прогностика са се борили за достойното представяне на фантастиката в авторство и превод у нас.

В секцията „Писатели“ са обединени 18 автори, издали над 100 книги.

В секцията „Съставители“ членуват писатели и редактори, подготвили издаването на поредици и антологии, представящи най-добрите образци на този жанр.

В секцията „Преводачи“ не само са преведени над 300 книги от световни автори, но и се разгръща мащабна работа по превеждане на български автори на английски и руски езици. Вече излязоха десетки разкази на български фантасти в английски списания и предстои издаване на антология от наши автори на руски.

Има секции и по другите изкуства – „Изобразително изкуство“, „Кино“ и „Музика“. В секцията „Фантастология“ членуват автори, издали книги и стотици статии по история, критика и теория на фантастичното, проявено във всички форми на изкуството.

Вече втори пореден път в град Бургас се провежда национален конкурс по фантастично изкуство, единственият по рода си, в който са застъпени не само литературата, а и драматургията, рисунката, скулптурата, видеоклипа, танца...

Накрая ще цитирам фрагмент от програмните документи на дружеството:

ОСНОВНИ ДЕЙНОСТИ:

I. Осигуряване на благоприятни условия за реализиране на творческа дейност
   1. Осигуряване на средства за творчески командировки.
   2. Организиране на пленери, семинари, симпозиуми, изложби и др.

II. Популяризиране на авторите-членове и на творчеството им чрез:
   1. Ежегоден алманах „Фантastika“
   2. Уеб-страница на дружеството: http://www.terra-fantasy.info

Атанас П. Славов – председател на Дружеството

Писателите от Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ са издали над 100 книги най-значимите от които са:

Кънчо Кожухаров

Какво постигна и с какво се сблъска „Златен кан“ 2009

Тук ще представя най-важните цели, които стояха пред фестивала „Златен кан“ и едноименния конкурс за фантастичен разказ, и отзвука от постигнатото от гледна точка на основния организатор.

От Булгакон към фестивал

През есента на 2008 година отидохме с жена ми на Булгакона в Балчик. За сетен път се уверих, че той все повече се превръща в годишна среща на тесен кръг любители на фантастиката. Повечето участници си знаехме и кътните зъби.

Макар и това да придаваше на Булгакона една особено задушевна атмосфера, прецених, че ако тенденцията се запази, след още няколко години тръпката съвсем ще се загуби и събитието ще затихне от само себе си. И тъй като междувременно ми предложиха да организирам следващия Булгакон в Благоевград, реших, че трябва да го съживя, като добавя нови елементи и го направя привлекателен за повече хора.

Решението беше Булгаконът да прерасне във Фестивал за фантастика и фентъзи. Първоначалната идея беше тези 3 „Ф“-та да бъдат предшествани от едно „Б“ – БФФФ. За късмет никой не попита за разшифровката, защото далечната цел бе Фестивалът да се прерасне от национално в регионално събитие: зад първата буква се криеше определението „Балкански“, а не „Български“. Предпочитах да запазя това намерение в тайна, докато не се проведе първият фестивал, за да не може някой от съседите междувременно да открадне идеята – не е тайна, че почти всички балкански държави отделят повече средства за култура, отколкото България.

Досегашният Булгакон, който по същество представлява среща на клубовете по фантастика, се запази като гръбнак на фестивала, ала гръбнакът все пак е само една от съставните части на живия организъм. И тъй като беше ясно, че през 2010 г. фестивалът и Булгаконът ще заживеят самостоятелно един от друг, бе наложително да се намери друго опорно събитие за втория фестивал. Най-удачно ми се видя това да бъде един нов международен конкурс за разказ.

Оттук нататък в осъществяването на идеята се включиха няколко работливи мои приятели. Григор Гачев създаде сайт, в чието име бе закодирана първоначалната идея на фестивала – balkancon.com. Художникът Атанас Янев създаде логото, в което са заложени толкова много символи и намеци, че то си заслужава отделна статия. Чрез своите чуждестранни приятели и познати Юрий Илков и Христо Пощаков разгласиха конкурса по цял свят. И

чудото стана. За все още безименния конкурс пристигнаха 370 творби на автори от 4 континента – нещо, което досега в България не се бе случвало. Конкурсът, а следователно и фестивалът още със създаването си надрасна първоначалните си рамки и се превърна в международен.

Разчупването на рамките продължи и по други линии. Уговорих ръководството на местните художници и те организираха съпътстваща фестивала изложба „Фантастично-То“. Атанас Славов пък донесе от София свои платна и направи във фоайето на Историческия музей изложба на компютърна живопис. Тодор Ялъмов нареди в коридорите на Регионална библиотека две фотоизложби, посветени на българската фантастика и на 35-ата годишнина на клуб „Иван Ефремов“. Възползвах се от Толкин-феста като възможност да поканя хора от други общности и в Благоевград пристигнаха толкинисти и ЛАРП-ъри.

Тъй като едно международно събитие не може да кара на мускули, се срещнах с благоевградския кмет Костадин Паскалев и зам.-кмета по хуманитарните дейности Валентин Василев, които като за начало реагираха добре и осигуриха приличен награден фонд за конкурса. Това даде възможност броят на наградените автори от конкурса да се увеличи от трима на шестима. С помощта на Николай Тахов, финансист от Югозападния университет, пък осигурихме ползване на легловата и конферентната база на университета в Бачиново.

От приятелски кръгове към реална конкуренция

През първите две-три седмици след обявяването на конкурса за фантастичен разказ ми се обадиха независимо един от друг неколцина български фантасти с един и същ въпрос: „Кои ще участват в журито?“ Ясно беше, че те се опасяват от твърде разпространеното пристрастно оценяване, което в последните години опорочава доста литературни конкурси в България. Тъй като за мен това е една от формите на корупция и мафиотщина, им отговорих, че нито един член на журито не е журирал на друг конкурс. Бях решил да създам максимално непробиваема за ходатайства и приятелски съображения система за оценяване.

Необходимо беше да се прекъсне всяка евентуална връзка между автори и оценители и да бъдат защитени оценителите от евентуален натиск. Получените разкази бяха форматирани по един и същ начин, а имената на авторите – изтрити от текста. Очевидно това осигуряваше доста голяма обективност при оценяването на отделните творби. След първоначалната подборка – няма жури, което да се съгласи да прочете към 7000 страници, за да отсее най-доброто – останаха 35 разказа, които бяха подредени по азбучен ред на заглавията и отпечатани в 5 екземпляра – за всеки един от членовете на журито. Чуждестранните разказа бяха, разбира се, предварително преведени на български.

В журито бяха поканени петима души с пряко отношение към писаното слово, като никой от тях не знаеше кои са останалите четирима. Взаимната им анонимност беше необходима, за да се избегне каквато и да било възможност за договаряне и лансиране на определени имена. За по-голяма сигурност поисках да ми обещаят, че до самия фестивал няма да кажат на никого, че са членове на журито. Като допълнителна гаранция за обективност членовете на журито бяха известени, че по време на фестивала

имената им ще бъдат оповестени, а оценките, които всеки един от тях е дал – публикувани в табличен вид на сайта на фестивала.

В журито имаше:

- един професионален литературен критик – водещата на предаването „Артефир“ по програма „Христо Ботев“ Дарина Анастасова;
- един професионален преводач – бившият културен аташе във Варшава Божко Божков;
- един професионален писател – фантастът Николай Теллалов;
- един професионален фен – съиздателят на електронния фензин Starlighter Николай Николов;
- един професионален съдия – професорът по международно частно право и бивш конституционен съдия Тодор Тодоров.

Всеки от тях даде своя собствена класация за първите 15 от получените 35 разказа. Всяко място в класирането бе превърнато в брой точки по предварително определена скала (1-во място – 25 точки, 15-о – 1 точка). Крайната (общата) класация беше според сбора от точките, дадени от отделните членове на журито. След фестивала системата за точкуване беше много коментирана, ала така и не се стигна до някакво по-добро решение, така че тя ще бъде запазена и за втория конкурс.

Поради ограниченията за обем на статията ще посоча само наградените разкази.

Първа награда – със сбор от 55 точки – спечели „Кама, танцувай!“ от азерския писател Лачин (Лачин Самед-заде).

Двете втори награди – всяка със сбор от 53 точки – бяха спечелени от български разкази: „Пътища назад“ от Ивайло Иванов и „Триптих за Юнаци и злодеи“ от Калин Ненов.

Трите трети награди получиха един български – „Зелените мисли на Утопия“ на Валентина Димова, и два руски разказа – „Извратеняк“ на Марина Мартова и „Ненужните вещи“ на Леонид Кудрявцев.

Както се случва при конкурс с толкова строг регламент, в последната минута се появи и извънредна награда за най-недооценен от журито разказ – от издателство „Лингея“, което подготви и отпечата трите сборника. Получи я млад, но многообещаващ български автор –Геновева Димова за „Прекрасната вечер, в която умрях“ – съвременен отклик на Дантевото пътешествие в рая, чистилището и ада.

Като се вземе предвид, че разказите от български писатели бяха само 75 (около 20% от всички участващи) и че никой от журито не знаеше кой разказ от какъв по народност писател е писан, резултатите от конкурса показват, че съвременната българска фантастика не отстъпва на чуждестранната, което не може да се твърди за българската литература като цяло.

От обективност към псевдокритика

Разбира се, най-доволни от класирането бяха авторите, чиито произведения влязоха в трите сборника с разкази от конкурса, и преди всичко наградените. Някои от преминалите във втория етап на конкурса автори не

бяха доволни от мястото, което журито им отреди, но като цяло системата за подбор и журиране очевидно се оказа достатъчно добра. Доказателство за това е фактът, че във форумите след фестивала се споменаваха само едно-две заглавия, които според форумниците би трябвало да минат през ситото на предварителния подбор. Внимателният повторен прочит обаче само затвърди убеждението ми, че критиките по отношение на въпросните разкази не са обективни.

По-интересно е, че почти веднага след фестивала забелязах и отделни прояви на цялостно отрицателно отношение към конкурса – най-вече от страна на хора, които са били в журита на други конкурси и които защитаваха тезата, че качеството на разказите, участвали в „техните“ конкурси, било по-високо от качеството на разказите, публикувани в трите сборника от „Златен кан“. Тъй като всеки има право да защитава собственото си мнение, не смятам да споря с тях. Заслужава си обаче да коментирам друг факт.

Всеки непредубеден любител на фантастиката би следвало да се радва, че „Златен кан“ вдигна летвата пред организаторите на подобни конкурси в много отношения. Най-добрите разкази излязоха в три добре оформени томчета още преди самия фестивал – безпрецедентна не само за България експедитивност. Издаването на три тома с фантастика обаче имаше и друга страна, която остана некоментирана. Организаторите на Фестивала и издателство „Лингея“ се постараха да насърчат най-добре представилите се български автори, и то не само с факта, че бяха публикувани деветнадесет техни произведения. Направихме всичко възможно да разгласим за постиженията на нашите фантасти на всевъзможни представяния и дори по страниците на печатния орган на Съюза на българските писатели – вестник „Словото днес“.

След фестивала изчаках няколко седмици да спрат форумните подмятания за „некомпетентното“ жури, „некадърните“ наградени и „недооценените“ автори, които трябвало да влязат сред публикуваните в сборниците, но злонамерените критици не мирясваха. Наложи се в един от форумите да кажа в прав текст какво мисля. Критиците дадоха заден ход и млъкнаха.

Анивенчър 2006-2010

Анелия Иванова – Suffer

Що е то „Анивенчър“ – малко история

Идеята за голямо събиране на фенове на аниме и манга от цялата страна е актуална още от създаването на първите чат канали, форуми и онлайн клубове в България. Едва през 2006-а обаче за пръв път се провежда събитие, което успява да събере в продължение на два дена хора от цялата страна и да им предложи разнообразна програма от събития, в които могат да бъдат както наблюдатели, така и участници. Това е Анивенчър 2006. Успехът на този „хепънинг“ води до неговото продължение през следващата година, с все по-нарастващ интерес. Организаторите от клуб „Фуметсу“ обаче са поставени пред проблема с намирането на достатъчно голяма хижа или хотел (събитията се провеждат в хижа „Звездица“, Витоша, и с. Рибарица, където гостите на фестивала наброяват около 150-200 души). Все по-голяма става и необходимостта от официална организация, която да стои зад събитието и да го представя пред потенциални спонсори и участници.

През 2008-а група млади ентусиасти, сред които и моя милост, учреди първия официален клуб за аниме и манга в България: НАКАМА. Именно той се зае с организацията на Анивенчър, но не като обикновена среща на манга феновете от страната, а като отворен фестивал, по модел на западните конвенти. Това направи събитието достъпно за по-широк кръг от хора и всеки желаещ можеше да го посети в рамките на двата дни на провеждането му, без да се налага предварително записване. Първият конвент по този образец беше Анивенчър 2008, който се проведе в залите на Съюза на архитектите в България, като събра под покрива си над 700 посетители, желаещи да се докоснат до света на анимето, мангата, японската култура, да видят произведения на млади таланти или да вземат участие в игрите и работилниците. Откриването се проведе при препълнени зали, а специален гост беше Юки Такахаши, културен аташе на Япония в България. След огромния успех на Анивенчър 2008, екипът на клуб НАКАМА взе решение да запази формата на провеждане на събитието, като всяка следваща година само го прави все по-голямо и интересно!

Анивенчър 2009

Още от първия фестивал през 2006-а Анивенчър се превърна в поле за изява на феновете, творящи в области, свързани с анимето, мангата и японската култура – независимо дали това са автори на комикси, спортисти (главно занимаващи се с бойни изкуства), AMV (Anime Music Video) мейкъри, които показват своите монтажи на музика и кадри от филми, косплеъри, представящи уникалните си костюми на популярни герои, запалени геймъри, сръчни рисувачи върху текстил. Фестивалът е и място, където почитателите на тези жанрове могат непосредствено да се насладят на това, което се представя, или да побъбрят с авторите.

На Анивенчър 2009 присъстваха над 1000 души, които се насладиха на програмата, разпръсната равномерно из трите зали на хотел „Родина“ в София. Някои от събитията от предходните години останаха и в програмата за 2009-а, други бяха изцяло променени.

В рамките на фестивала бяха включени:

- **Изложба** на картини в аниме/манга стил. Откри се в първия ден на фестивала и беше отворена за посетители до финала му. Както и други събития, изложбата е подчинена на мотото на фестивала, което миналата година беше „Приятелството между Япония и България“. По желание на авторите рисунките от изложбата и конкурса бяха продадени на търг с благотворителна цел – за децата от детски селища SOS, като успяхме да съберем около 400 лв.
- **„Алея на художниците”** беше едно от новите събития. В рамките на Алеята, предварително записалите се участници разполагаха с щанд, на който показаха и продаваха рисунки, плакати и комикси, правени от тях. Бъбрихме, обменяхме опит, а някои от авторите си спечелиха нови фенове и дори поръчки.
- **Конкурс за художници** – проведе се в първия ден, като желаещите

да участват се записваха на място. Тази година участващите бяха прекалено много и местата стигнаха само (!) за 40 души, но поне за всички имаше материали за рисуване, осигурени ни от Faber-Castel. Художниците рисуваха по зададената на място тема „Подай ръка“ и за ограниченото време от час и половина

показаха наистина забележителни резултати. Журито определи трима победители, които отнесоха подобаващи награди (чудесни комплекти за рисуване на манга), а рисунките бяха изложени на втория ден, за да могат всички гости да им се насладят.

- **Лекции-презентации** – провеждаха се и през двата дни, по предварително обявена програма. За част от тях бяха поканени гост-лектори, а останалите бяха изнесени от членове на клуб НАКАМА. Първата лекция беше изнесена от моя милост и беше на тема CLAMP no kiseki (или „Вълшебният свят на студио КЛАМП“), а по-късно бяха лекциите „Създаването на една манга“, „Японският шах Шоги“, „Явлението Salary Men“, „Аниме индустрията и клишетата в нея“, „Как се прави добър косплей“ (в която впоследствие разбрах, че съм била дадена за пример за добър косплей с миналогодишното си представяне) и демонстрация по айкидо.
- **Уъркшоп,** или „**работилнички“** – провеждат се по следния начин: кратка встъпителна лекция, целяща да запознае участниците с основна история на темата, както и с начина на протичане на уъркшопа,

особеностите на материалите и техниката, които ще се използват. След това участниците сами опитват да приложат новите знания, като координаторът на уъркшопа ги насочва или поправя, ако е необходимо. В рамките на Анивенчър 2009 се проведоха три типа уъркшоп – оригами, рисуване на манга и традиционната японска игра Го.

- **Гейм турнир** – предварително записали се участници се състезаваха в уменията си на Street Fighter 4, Blaz Blue и нещо с футбол, дето така и не разбрах какво беше, а победителите се сдобиха със слава, одобрителни възгласи от многобройната тълпа, както и, естествено, много награди. След самия конкурс имаше представяне на новите игри, издадени официално в България, и шоу мачове, в които всеки можеше да вземе участие (ако успее да се добере до някоя конзола).
- **AMV (Anime Music Video) конкурс** – в него се състезаваха творби в областта на видео монтажа. Авторите използват кадри от анимации и видео игри, за да създадат клипове по предварително зададена тематика в няколко категории – екшън, комедия, драма, трейлър.

- **Cosplay конкурс и шоу** – вечната кулминация на Анивенчър. Участниците в този конкурс се обличат като своите любими герои от популярни анимационни сериали, комикси или игри. Те се състезаваха за награди за най-сполучлив костюм и представиха кратка шоу програма. Освен по време на конкурса, уникални костюми от минали години се забелязваха през цялото време на фестивала.
- **Maid Café/Host club –** ново и много приятно събитие в програмата на Анивенчър. Уютно местенце, където най-популярните и любими типове герои поднасяха чай и сладкиши и бъбреха с „клиентите“ си, или пък просто бяха мълчаливи или сладки. Който успя да посети тричасовата атракция, получи усмивка от бос на якудза или от ориенталски принц, а пък ако е имал късмет, и от някое малко лоли. Някои от мейдките бяха толкова сладки, че за да се насладиш на компанията им, се чакаше на опашка. А много от момичетата, посетили най-красивия хост в Хост клуба (висок и величествен вампир), оставиха при него сърцата си (не буквално, де).
- **Щандове** – В рамките на Анивенчър 2009, клуб НАКАМА предостави част от залите за излагане на щандове. Това бяха места, на които спонсорите и партньорите на фестивала представиха продукцията си, а различните регионални клубове и организации, свързани с тематиката на събитието – дейността си.

Какво предстои?

Разбира се, и тази година няма да оставим феновете си без най-важното събитие за лятото. Тъй като Анивенчър 2010 е специален за нас, защото е пети по ред – юбилеен, ние от клуб НАКАМА ще се опитаме да го направим наистина незабравим. Естествено, важна роля в замисъла ще играе точно този мотив – откъде сме тръгнали и какво ни доведе дотук. Обещаваме тази година на Анивенчър (**4 и 5 септември**, мястото още се уточнява) да има още повече събития, а гостите да си тръгват със затоплени сърца, които да се разтуптяват при мисълта за догодина! Следете *www.nakama-bg.com* и *www.aniventure.net*

„Фантазия без граници“ се появи като списание по случай годишнината на форума и сайта www.larp-bg.org. Затова сметнах, че е удачно да започнем с историята на ЛАРП-а в България, разказана от хората, видели целия процес с очите си и преживели го със сърцата си. В тези няколко страници всъщност е разказана нашата история през изминалите вече 6 години. Надявам се да ви е интересно... и може би дори да ви спечеля за участници в някой следващ ЛАРП.

Анелия Иванова – Suffer

За ЛАРП-а, хората и още нещо...
(Първият ЛАРП в България)
Александър Красналиев – GraHaz

Повечето истории си имат начало и край. Тази обаче не е от тях, защото въпреки проблемите и разногласията ни нейният край все още е в неизвестното бъдеще. Но нека започнем от там, откъдето започва всяка история – от началото.

Вече почти десет години съм голям почитател на ролевите игри, особено на техните pen & paper варианти. За един доста продължителен период трилогията за Ендивал беше моята Библия, носех ги навсякъде и ги знаех наизуст от кора до кора.

И така, в един щастлив пролетен ден, моят верен другар Mystic донесе новината, че хората от някакъв форум смятали да правят ролева игра на живо. Съвсем естествено последва екзалтация, побъркване и неизменно регистриране в съответния форум. Там, в Българската бард гилдия, вече течеше подготовката за събитието. Запленени от идеята, двамата с Мист се включихме с каквото можахме в подготовката, приготвихме инвентари и оръжия и зачакахме деня.

Вследствие на много драми и малко сън, на сутринта на 13.08.2004 се озовахме в ранния влак за Пловдив, въоръжени с купища мечти и тонове фантазия. След дълга и тежка борба с провинциални автобуси, несговорчиви междуселищни маршрутки и планински склонове, най-накрая се добрахме до Чудните мостове, мястото, където сънищата станаха реалност. Никой не би могъл да избере по-красиво място за това, което смятахме да правим. Единствените минуси, както ще стане ясно по-нататък в разказа ми, се оказаха стръмните склонове и каменистите пътеки. С изключение на тях всичко беше като излязло от сънищата ни – зелени гори, из които да бродим, скали, по които да се катерим, дори и река, от която да се освежим.

Да, наистина бяхме в рая.

Вечерта захладня и всички се сгушихме около големия огън, който бяхме наклали. За мен това беше първо излизане на палатки и от това преживяването придоби почти фантастичен привкус. Разказите, огнените езици в нощта, звездното небе, толкова ярко там в планината. Всичко това беше само прелюдия към същинското приключение, което ни очакваше на следващия ден.

Нощта се оказа всъщност не просто хладна, а направо студена и докато треперехме гушнати, и аз, и Мистик горчиво съжалявахме, че цялата ни подготовка е била на базата на филмите, които сме гледали. Уверявам ви, това, дето хората спят загърнати с наметалата си, не работи. Когато, за щастие, се събудихме покрити със скреж, се оказа, че някой анонимен доброжелател ни е дарил едно-две одеяла, които по всяка вероятност са ни спасили живота, и затова ние ще сме му завинаги благодарни.

Сутринта прекарахме в прогонване на студа и сгряване, докато по някое време не се появиха групата хора, които чакахме, след което се настаниха при нас. Щом всички се поуспокоиха, Morgul Blade, основният виновник за това събитие, ни събра на една полянка, където всеки от нас разказа за своята представа за идното събитие. Няма да преувелича, ако кажа, че там, на тази полянка, се роди ЛАРП-ът в България. Нямахме насадени правила, нямахме сюжет, нямахме дори ясна представа какво се очаква да правим. Имахме обаче най-важното – фантазия и желанието да я превърнем в реалност.

Пак на тази полянка всеки, който не беше се справил с костюма или оръжията си, получи чудесен инвентар, изработена от Моргул Блейд. Никой не остана принуден да наблюдава отстрани.

Денят напредваше, когато играта най-сетне започна. Първата ни игра нямаше сюжет, просто се разделихме на баналните Гондор и Мордор. Десетина, може би дванадесет човека приеха облиците и маниерите на същества, които отиграваха. Хора, орки, джуджета, хобити и елфи плъзнаха из гората, две малки армии, чиито членове допреди този ден не се бяха познавали. Две искри, които подпалиха пожара, който днес наричаме ЛАРП.

Гората е самотно и страшно място, когато знаеш, че някъде из нейните дебри се крият враговете ти. Единственото, на което можеш да разчиташ, щом чуеш ревовете и тропота на мордорската сган, е човекът до теб. Непознат, но хладно уверен наглед, той ти дава сила да не изпаднеш в паника. Същата сила, която му даваш и ти. И така, в мига на истината двамата изскачате на пътя на враговете си и знаеш, че не си сам...

На по-късен етап стана ясно, че някой се е заел да въведе и някакъв куест, за разнообразяване на обстановката. Оказа се, че вече търсим мистичния кинжал на божество, чието име вече съм забравил. И тъй като указанията за намирането на заветната цел се състояха в следното – „Под високото дърво, до двата разцепени камъка“, – нашият ЛАРП можеше да продължи и десет дена. Дори и да беше обаче, никой нямаше да се оплаче. Всички бяхме там заради тръпката. Мечовете от щори си бяха достатъчно истински за нас, а шишарките, които маговете мятаха, бяха безмилостни огнени кълба.

След като в продължение на 1-2 часа никой не успя да открие кинжала на божеството, нашият любим куестосъставител Даемор, по онова време третата половина от нашето трио с Мистик, реши да се смили и да ни покаже къде точно се намира дървото с двата сцепени камъка. Съвсем честно ви се заклевам, че в гората видяхме и преровихме корените поне на 50 дървета, отговарящи на описанието.

И тогава се случи неприятното – Даемор, впуснал се в търсене на собстве-

ния си скрит кинжал, се подхлъзна по един от стръмните склонове, за които вече споменах, и падна върху една от каменистите пътечки, които също споменах. Първоначално самият Даемор изказа предположение, че глезенът му е счупен, защото се беше подул, но за щастие се оказа, че просто се е натъртил лошо. Както и да е, с тази случка играта приключи.

Никой не беше забелязал как е отлетяло времето, но когато спряхме да играем, слънцето вече се снижаваше към хоризонта, затова всички се разотидохме и се приготвихме за вечерта. И втората ни нощ на Чудните мостове в Родопите не беше никак топла, но този път кръвта ни още кипеше, а и виното ни топлеше, затова никой не се оплака. Пяхме песни, съответстващи на атмосферата, говорихме си до късно през нощта и се радвахме, че сме били заедно в това невероятно преживяване. Признавам си, че в пристъп на привързаност и братска обич благодарих на всички за това, че просто ги има...

След това се събудихме на сутринта и отпътувахме за дома. Отнесохме със себе си десетки хубави спомени, а в сърцата ни грееше една нова любов, носеща грозноватото и чепато, но също така безкрайно мило на ушите ни име ЛАРП.

Материалът е публикуван за първи път във „Фантазия без граници“, бр. 2, 2009.

Честит рожден ден, LARP-BG!

Пламен Партинов – PChopat

На 9 януари 2009 г. се навършва една година от стартирането на националния ларп сайт (www.larp-bg.org).

Една година не е кой знае какво, но все пак си струва да се отбележи. Като главен администратор на сайта, мога да кажа, че за тази една година се случиха страшно много неща, за повечето от които хората не подозират или нямат идея колко важни са били те. В следващите редове ще направя кратка равносметка на случилото се до момента, но първо малко предистория.

Когато през 2006 г. за първи път отидох на ЛАРП, нещата стояха по следния начин: в София имаше два основни форума за ЛАРП (в Българската бард гилдия и Арменелос – Българското Толкин общество) и хората бяха разделени заради кавги, състояли се преди едва ли не векове. Градовете, в които се провеждаха ларпове, бяха не повече от три-четири и връзка между тях липсваше. На ЛАРП-овете по Витоша се събирахме по десет-двайсет човека максимум и аз бях от малкото хора, които ходеха на игри, организирани и от БгБардс, и от Арменелос. Тренировки се провеждаха веднъж годишно, а нови хора идваха още по-рядко. През 2007 г. край София се проведоха не повече от четири ЛАРП-а, единият от които национален (с цели седемдесет човека, от които трийсет повече никога не видях на ЛАРП). Идеята за обединение не беше нова и за това се шушукаше не

от вчера. Но чак в края на 2007 г. Алдарон стегна нещата в типично негов яростен стил и заедно с Хелън и още няколко души (от които бях и аз) се започна разработването на проект „Общ национален ЛАРП форум“. Беше ни повече от ясно, че за подобна амбициозна цел ще ни трябват и нетипични мерки.

Решихме да няма скрити неща, всичко да се знае от всички, за да няма обвинения, че сайтът щял да стане на едните или на другите. Разработването му беше възложено на човек, необвързан с нито една ЛАРП организация. В същото време се оказа, че от другия край на България е започнал същият проект... но за него не знае никой друг, освен разработчика му. LarpBulgaria и Larp-bg влязоха в надпревара. Признавам, че LarpBulgaria беше сайт с красив и практичен дизайн, имаше добри идеи и евентуалното му развитие щеше да роди добри плодове. Домейнът на Ларп-Бг беше включен още на 4 януари, но официалното пускане на сайта стана на 9 януари. Точно една година от сегашната дата.

И сега равносметката:

За една година имаме проведени две национални игри (колкото и някои хора да твърдят, че не може да има повече от един национален ЛАРП на година, няма какво да си кривим душата – имаше два национални ЛАРП-а), ежеседмични тренировки, нови хора научават за ЛАРП-а всеки ден, на самите игри идват по над четирсет-петдесет човека, нивото на инвентара се повиши значително – всичко това, защото преди една година хората решиха да загърбят различията си и да помогнат за развитието на ЛАРП-а в България и това развите за една година постигна повече от всичките години ЛАРП преди това.

Имахме си и гадните моменти. Къде от проблеми в общуването и недоразумения, къде от гордост, някои хора виждаха в Ларп-Бг нещо, което не е. Една година мисля, че е достатъчен период да се разбере от всички амбициозни, жадни за власт, лесно раними или просто задници, че Ларп-Бг е неутрална територия за забавление, без „шефове“, без „мафия“, без гадния съсед, дето дъни чалга, без арогантни пр0-та.

Благодаря на всички, които помагат за развитието ни! За в бъдеще може да очаквате още битки, още приключения, още емоции и безкрайна доза незабравими изживявания!

Материалът е публикуван за първи път във „Фантазия без граници“, бр. 1, 2009.

Рагика: forums.ragika.net

екип на форума

Рагика започна като търсене на място. Своего рода творчески проект. Събирахме се на по кафе и бира и обсъждахме литературните си подвизи – четения, писания, възприемания. А покрай тях – пребиваванията си по форуми, сайтове.

Вероятно сме били твърде придирчиви или неспокойни или просто твърде творчески настроени, но в крайна сметка винаги стигахме до „Ами там е добре, но има...“ и „Щеше да е добро място, стига да имаше...“ и „Хареса ми идеята, само да...“.

От това положение имаше само един изход. Мина малко време, защото никой от нас не беше стоял „от другата страна“ на форум, после изведнъж disketko (който сега ни е и технически администратор) плесна с ръце „защо не споменахте по-рано!“.

И ето вече пета година съществуваме.

Започнахме изпълнени с плаха амбиция – първите обитатели на форума бяха създателите му (странно и пусто място беше Рагика в началото), после се завключваха познати и приятели и т.н....

Всеки, който иска да си намери място някъде. Или най-добре – да си го направи.

Оставихме Рагика във възможно най-нерамкиран вид. Отвъд/зад имената на секции/раздели/подфоруми искахме всичко да се движи и развива... само.

Това и стана. Думите, с които посрещахме хората в Рагика навремето, завършваха така:

„Рагика е форум не за вече написаното, а за това, което предстои да се създаде.“

Донякъде се получи. Рагика е форум, който не поставя граници и не определя посоки. Занимаваме се с... ами всеки със своето. И атмосферата идва от само себе си.

Издадохме сборник (и си оставихме гъделичкащата любопитството идея за следващ). Срещахме се и... се срещнахме. Освен че ни събра, Рагика ни и свърза.

Затова и продължаваме да се чувстваме толкова отворени към света и другите, колкото в началото. Няма приемен изпит, няма условия за кандидатстване. Трябва просто да искаш.

Във форума има стандартните раздели за лично творчество – „Поезия“ и „Проза“ и тук представяме някои любими неща, които се радваме да са част от фонда на Рагика. Започваме с поезията, която като цяло е по-застъпена във форума. Някои наистина страхотни неща се появиха там (по мое лично мнение) и неведнъж съм ровил из старите постове, за да препрочитам любими стихове. Ето част от тях:

Подбрани стихове:

winter

***

Не знам защо забравих да сънувам,
но вече късно е да търся теб.
И твоите пръсти, впити жадно
в моята ръка,
сега рисуват нея.
Извайват образа
и пишат нежността ѝ.
Така ми липсва твоят поглед,
онзи странен поглед на разбиране
и тихото присъствие,
което днес делиш със друга.
Виновна съм, мълчанието е отрова,
а думите са трудни за преглъщане.
И времето тече неумолимо
и няма път за връщане.

him

Тигър

Реката
която обичам –
с библейски
коси разпилени
(как само бреговете жадуват
един за друг)
течаща
гореща
надолу
надолу
надолу
към лоното
морето
животът
неизбежно във нея потъвам
за да се възродя
реката
която изкъпва ме
с най-нежните
пръсти
и да се събудя пак
в корема на звяра
в топлите черва
на нещо по-голямо от мен
неочаквано
се разплака
за мен

foxe

***

сама в устата на звяра
той спи
чудовищно сладък сън
водопади горена захар
соковете на плячката

денем излизам
гледам в ниското
и ти гледаш мен
в подножието
различавам дрехата ти
по крайчеца
който си забравил да скриеш
не знаех че ти ще забравиш
не знаех че вече не се криеш от мен
нито към мен гледаш
нито към мен се обръщаш
нито звярът ревнува
нито ти

липсва ми ревността
скапаната ти тежест

да я изпитам в мускулите
когато се опитам да стегна
да получа бебешки колики
да ревна
изобилният плач
причинен плач
стерилен бебешки плач

чакам нощта да ме повие
да ме нахрани
да ми даде гърдите си
да заспя
както никога

което не разбирам
и няма как да видя отвътре

смъртта на малкия мащаб който съм
смъртта на един символ
в легенда
от карта на древен език

enso
***
Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

Ще вдигна оръжие,
за да защитя очите,
които гледат,
и вярата
в дъжда измиващ
ярост и суша
от нара в тялото.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

Някой ще опрости
греховете на бъдещи
деца,
счупили играчки
от плът и кост
с невинност,
кършейки стръкове
сурова мощ.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

Кожата ще надмогне
своята преграда от
плът,

Сърцето ми ще затихне,
като часовник,
разпилян на прешлени
по различни брегове,
за да пея с
чайките възхвала
на вълните и вятъра,
усамотени в
своята посока.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

Светът ще има
зора от бисери
и сълзи от кръв,
пламтящи в дъжд
от лимфа и сокове
от Смъртта,
поглъщаща
Ентропия.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

Ти ще ме разбереш,
презирайки небето,
ще прегърнеш
костта
и тухлата
ще се върне
към пръстта,
от която ще
стане и от която
беше.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

чувството ще
прелее
във покоя
на
водата.

И ще видя
твоята красота,
(непозната)
без очи.

Не днес.
Не и днес.
Но може би утре.

helena
-Urban Dictionary– Носталгия

кратък сборник определения
и препоръки за ползуване

* Носталгията е несподелената любов по едно небе,
което си мечтал за свое
(мислиш, че имаш право да лекуваш звездите му,
само защото са умирали толкова пъти
в очите ти)

* Носталгията е да виждаш с върховете на пръстите си,
сричайки брайловите писма на любимите хора
(призраци от един свят,
който уж можеше само да взема,
а ти даде толкова много, че цял живот ще си му длъжен)

* Носталгията са моретата, в които искаш да се удавиш,
защото не можеш да плуваш в никои други
(ще го крещиш в очите на всеки капитан,
опитал се да те примами с чужди океани)

* Носталгията са нещата от тавана,
(не онзи на втория етаж в къщата на дядо ти,
а онзи в малкия мозък),
които никога няма да изхвърлиш,
въпреки слоевете прах,

защото в четири след полунощ
новите придобивки нямат абсолютно никакво значение

* Носталгията е смъртоносна болест,
от която никой не иска да се лекува
(защото никой не иска да е никой,
а е научно доказано,
че ако спре да ти пука, ти става все тая
и тънка граница между двете няма)

* Носталгията е непозната жена по Пето Авеню,
която държи в ръце очите на майка ти
и те пита кога ще се приберeш
(за вечеря)

* Носталгията е купчина снимки,
които можеш да поставиш в рамка едва когато ги изрежеш от себе си
(кървави малки парченца tissue,
които имат цветове само за теб),
а тогава вече са просто мъртва хартия

* Носталгия е да знаеш къде искаш да умреш
(когато няма нищо общо със семейната гробница
и цената на ковчезите)

*Носталгията – това си ти
(научи се да живееш със себе си
по всяко време на денонощието
и ще спре да боли...
вероятно)

amduat
Безконечно

Вали мъгла безшумно,
покрива кървавите дири
на края на света...

Боли от студ – замръзвам.

Строши се нещо,
но безсрамно, не умря,
остана цяло на парчета

и спомени за чужди начала...

В края на пътека
започват две, но...
тръгваш по една,
а другата е пронизващото,
неизживяното,
вечно и самотно
друго Аз или Тя?

brokentool
***
аз съм груб
и първичен,
циничен
по краищата.
друго
какво?
не обичам
навалицата.

аз не съм силен,
липсва ми твърдост.
освен
това
мен всъщност
ме няма,
на повърхността.

аз съм
нещастен,
защото
не съм.
а съм
подвластен
на сън
за моето
„съм“...

[..]
о г ъ н
да го гори,
пуста апатия...

времето спи.

ИСКАМ СИ ЛЯТОТО!

В раздел „Проза“ има текстове от всякакви жанрове и междужанрови пространства, някои по-дълги, други по-къси. Тук предлагаме едно кратко фантастично разказче, което е много любимо в Рагика.

Gone with the blastwave

Разказ (grasshopper)

Хосе се загледа в хълмовете. Полигонът се намираше на 2 километра отвъд тях. Над равнината се понесе протяжният вой на сирената. Хосе хвърли цигарата върху препечената пръст и вдигна поглед към огромното червено слънце, което безмилостно сипеше огън върху Плазио 3. Шляпна се няколко пъти по бузите, за да се концентрира по-добре, и влезе в глайдера. Докато проверяваше предпазните колани, сирената отново зави. От радиото се чу гласът на Миранда:

– 10 минути, хора. Вече няма връщане назад. Всички ли направиха проверка на системите?

Всички от групата рапортуваха за статуса на глайдерите си един по един. Явно всичко беше наред. Не че имаше значение. Ако нечий глайдер не беше изправен на толкова късен етап, нещастникът трябваше да се оправя сам. Няма кой да се излъже да слезе толкова късно преди началото.

Хосе се отпусна назад в седалката, хвана контролните джойстици и ги раздвижи леко. Двете огромни ветрила от титан и карбон се размърдаха послушно. В глайдера му нямаше никаква електроника, освен най-необходимото – автоматичният филтър на прозореца и радиостанцията. Джойстиците и двата педала бяха свързани към водещите буйове и ветрилата на платното посредством серия от сервоусилватели. Някои от маминте дечица, които практикуваха хелглайдинг само за да се фукат, се возеха на натъпкани с електроника автоматични глайдери, които могат да работят и без пилот, но Хосе беше професионалист. А един професионалист няма да се качи на нещо такова.

Третата сирена. Две минути. Хосе усети как пулсът му се ускорява и краката му се разтрепериха. Няма как, винаги е така преди старта. Адреналинът започна да залива мозъка му като гъбен сос. Дланите му бяха подгизнали от пот и той ги изтри в панталона си. Пое си дълбоко въздух и тихо каза в микрофона на радиостанцията:

– За Кармен.

След кратка пауза останалите от групата се включиха към призива му един по един:

– За Кармен...

– За Кармен...

– За Кармен...

Хосе отново вдиша дълбоко и зачака. Последната минута винаги е най-дълга. Имаше чувството, че са минали часове, преди автоматичният филтър да затъмни стъклото. Само след миг отново можеше да вижда външния свят. Хълмовете се отразяваха в огледалото и Хосе видя как гъбата надига глава някак мудно, разбутвайки облаците по пътя си. Петнадесет мегатона. Това чудовище можеше спокойно да помете цяла колония и прилежащите ѝ земи.

Не мина и минута, преди тригерът, забит на два километра зад глайдера, да задейства стартерите на твърдо гориво. Ускорението залепи Хосе за креслото, докато глайдерът подскочи половин метър във въздуха и се понесе напред. 150 км/ч за 12 секунди. Въздушната възглавница държеше машината на две педи над земята. Батериите щяха да издържат само 20 секунди, трябваше да са леки. Но това не беше проблем. Пиезокристалните елементи вече се огъваха по напора на ударната вълна и произвеждаха достатъчно електричество.

Фронтът на вълната подмина кабината и удари платното. Двете ветрила се огънаха и цялата машина заскърца жално от натоварването. Джойстиците се опитваха да откъснат ръцете на Хосе, но той ги стискаше здраво. Знаеше, че загуби ли контрол сега, нямаше да остане какво да погребат после. Ускорението се опита да изкара сърцето му през гърлото и да източи мозъка през носа, но в това беше идеята, нали? Вълнението се беше изцедило от Хосе, въпреки че адреналинът все още се гавреше с нервната му система. Беше в спокойните води на шока и светът се влачеше някак мудно покрай него. Виждаше как фронтът на ударната вълна разорава пресъхналата земя и овъглява растенията по пътя си. Крилото се беше успокоило и от пилота се искаше просто да коригира ъгъла на носещите буйове, за да не изостава от фронта.

Имаше чувството, че е минала цяла вечност, преди първите викове да си пробият път през радиосмущенията от експлозията. Не знаеше кой вика, нямаше и значение. Животинското удоволствие на крясъка стигна до него. Светът отново се задвижи с пълна скорост. Глайдерът летеше с 300 или 400 километра в час над опичащата се земя, а зад него се вихреше пълното унищожение. Нямаше друго такова чувство, да усещаш как смъртта ти диша във врата и да знаеш, че ще я надбягаш. Хосе отвори уста и също започна да вика.

Въпреки че властите на Плазио 3 обявиха хелглайдинга извън закона, днес около тестовия полигон на Плазио Нюклиър Инструментс се събраха стотици любители на екстремния спорт, в очакване на петнадесетмегатонната експлозия. Глайдерите прелетяха по 15 километра, яхнали гребена на ударната вълна, и въпреки че властите имаха готовност, те не успяха да заловят нито един екстремист. При днешната гонка нямаше загинали и пострадали. Някои журналисти от местния печат спекулират, че гонката е била в чест на смъртта на Кармен Хасиле, основателка на местната лига и легенда в спорта. Напомняме, че именно нейната смърт беше причината властите да обявят спорта извън закона.

Може би най-голямото богатство на Рагика е разделът „Дългият чай“. Тук всеки може да предложи някаква идея, върху която да работят заедно неограничен брой автори. Разбира се, недовършените към момента начинания в този раздел са много повече от завършените, но именно това е същността на дългият чай – той никога не свършва и всеки винаги може да си налее чаша – или да добави няколко нови листенца в чайника и да го сложи отново на котлона. Представяме един от най-дългите и амбициозни текстове, по който неуморно работят двама от авторите в Рагика:

„Ной 16:18“ (откъс)

проект на thehugo и grasshopper

Дръпна си за последен път от цигарата и я изстреля към тавана с два пръста. Проследи параболата ѝ с поглед. Една плоскост в стената се отмести безшумно встрани и отвътре изскочи малък санитарен дроид, които погълна фаса, преди да падне на пода. Два изпълнени с укор оптични сензора се насочиха към мъжа в креслото, после малкото розово творение от пластмаса и сплави се затътри към нишата си.

Мъжът се засмя, кръстоса крака и отпи. Коктейлът беше прекалено шарен за вкуса му, но не беше в положение да се оплаква, нали? Вдигна ръка пред очите си и я сви в юмрук няколко пъти. Явно доста ресурси бяха вложени в това тяло и крайният резултат беше повече от впечатляващ. Отново се облегна назад и вдигна чашата си към панорамния прозорец:

– За напредъка на високите технологии!

Тъкмо отпиваше, когато вратата зад гърба му се отвори.

– Забавляваш ли се, Санто?

Мъжът погледна усмихнат през рамо. На вратата седеше млада жена, на видима възраст около двайсетте. Средна на ръст, с изумително дълга кестенява коса и огромни зелени очи. Чертите на лицето ѝ, а също и формите на тялото под него, издаваха голям талант в областта на приложния дизайн.

– Виждам, че си сменила старата черупка.

– Не ти ли харесва? Доставиха го само преди два дена, заедно с твоето. Последна дума на кибернетиката. Картес Майлс лично е правил дизайна.

– Винаги си била суетна, Карол.

Жената седна в съседното кресло и се загледа през прозореца. Оживлението отвън не спираше.

– Защо не си вземеш и ти едно? Мога да ти уредя отстъпка.

– Вече си имам. Седи в един контейнер в трюма и събира прах. Хубаво е отново да почувстваш човешка плът по себе си... от време на време.

– Но не и постоянно?

– Не и постоянно. Усещането се износва.

– Сигуро си прав.

Карол отново се загледа през прозореца. Някаква товарна композиция тъкмо

се скачваше с док 18 и влекачите я бяха нападнали като ято хищни насекоми, всяко късайки парчета от нея.

– Е, каква е историята с доктор Дажни и фамилия?

– Трябваше му сигурен транспорт от Манисто Прайм до Касини, в Ядрото. Някаква местна шайка пирати му беше хвърлила око, а знаеш колко са отзивчиви планетарните правителства в Периферията.

– Особено ако са намесени пари.

– Особено тогава.

– И? Какво искаха пиратите от един учен?

– Матрични клетки.

Карол вдигна изненадано вежди.

– Матрични клетки за нанопластици? Онея, дето ги копаят из градовете на гносите?

– Същите.

– Мислех, че има само 18 комплекта и всичките са притежание на големите корпорации от Ядрото. Не вярвах, че частни лица притежават някои.

– Вече са 24, намериха 6 комплекта на Кат 12-43 миналия месец. А този комплект не е на доктора. Предоставен му е за ползване от Касинския институт по нанотехнологии. Той е един от най-изтъкнатите им кадри.

– Интересно... И за какво съм ти аз?

– Трябва да отида до Гладис Порт. Обадиха ми се преди седмица. Трябва да направим тестове на алфа-синхронизаторите и ако всичко мине както трябва, ще започват с обшивката. Ако всичко мине по план, след два месеца ще си имам крилца.

Карол изгледа ухилената му физиономия и също се усмихна.

– Все още не мога да разбера как си уреди спонсорство от Биаситите.

Санто се ухили още по-широко, но бързо стана пак сериозен.

– Искам да подбереш някакъв сигурен транспорт за доктора и семейството му до Касини. Предполагам, че веднъж стигне ли до Ядрото, няма да има проблеми.

– Заплащането?

– Можеш да се договориш с Дажни както на теб ти е удобно. Сметките му с мен са уредени.

– Така ли? И колко му струваше твоето гостоприемство?

– Три комплекта нанопластици. Изчислени и програмирани за Motus Terrae.

– И какво ще направят те?

Карол не се и опитваше да скрие любопитството си. Все пак рядко се срещаха нанопластици, изградени по поръчка, и обикновено струваха цяло състояние.

– Електронно-оптична инервация.

Санто се ухили победоносно, а жената го изгледа ядно.

– Копеле, в крайна сметка ще се уредиш преди мене!

Карол се фръцна нацупена и подчертано се зазяпа през прозореца.

– Ооо, горката! Сигурен съм, че ако подходиш правилно към Дажни, той с удоволствие ще изчисли няколко комплекта и за теб.

Мълчанието се проточи. И двамата бяха потънали в свои мисли.

– Кога тръгваш?

– Утре. Ще ми се да оставя децата да повилнеят из търговския модул, но времето ме притиска. Когато мога, ще ти погостувам за по-дълго.

Карол извърна очи към него. Тези огромни зелени очи. Защо ли винаги ги правеше зелени?

– Обещаваш ли?

– Обещавам.

Последваха още няколко минути тишина. Санто вдигна чашата си и отново отпи.

– Знаеш ли, Санто... Все още не съм изпробвала всички функции на тези тела... Казват, че са като истински във всички отношения.

Последните думи Карол каза, излизайки от стаята. Остави след себе си само тънката рокля, която беше носила допреди малко. Санто я последва с изненадан поглед, после с още по-изненадано изражение погледна панталона си.

– Бог да поживи високите технологии! – гаврътна каквото беше останало от питието и я последва. Определено беше приятно от време на време пак да има човешко тяло.

Картина: Даниел Докиу

Forest of Magic

Димитър Панайотов, Сияна Иванова

Здравейте! Ще ви представим нашето „новородено“ – най-новия сайт за фентъзи и научна фантастика в България.

Казваме „нов“, но това не е съвсем така. Идеята за сайта се зароди през 2008-а, но за съжаление не сполучихме от първия път и той просъществува едва няколко месеца. Сега, година по-късно, се завръщаме с по-голям ентусиазъм и, може би, с малко повече опит.

Не бяхме сигурни как точно да ви дадем представа за нас и това наше начинание. Накрая решихме да го определим с една дума, която напираше изпод пръстите – *копнеж*.

Ние сме млади хора, които умеят да копнеят и мечтаят. На които само този свят не им е достатъчен. И заради това търсим отглас на бляновете си, нови светове, преживявания и усещания. Откриваме ги във фантастиката. В книгите намират проявление мечтите, копнежите приемат облик. И те се превръщат в незаменима част от живота ни. Но това все още не стига. Когато открием нещо важно, което обичаме с цялата си същност и което има истинско значение за нас, искаме да го покажем, споделим, дадем на другите. За да го направим, създадохме един сайт, където пишем за своите копнежи.

„Гората“ (на английски, Forest) за нас е мястото, където можем, в някой скучен следобед или просто когато имаме нужда, да изливаме същността си, като пишем за нещо, което обичаме: фантастиката. Обичаме я във всичките ѝ форми – от космическа одисея, антиутопия и киберпънк до епично фентъзи, и във всичките ѝ проявления – книги, филми, игри, анимета, дори в музиката. Тя може да накара човек да усеща, независимо дали страх, тъга, обич, надежда или просто това затоплящо чувство, след като обърнеш последната страница. Книгите, особено фантастиката, оставят следа, нещо, което ще носиш в себе си след това. Може би усмивка и затопляне, може би едно мъничко жило. Не само книгите, всъщност – всяка хубава история. „Гората“ е създадена, за да ни даде възможност да пишем за тези „оставащи“ неща, като се надяваме да предадем преживяванията и чувствата си на читателите.

Пишем както за актуални, съвсем скоро излезли материали, така и за такива, които са придобили статуса „вечно зелени“. Не претендираме да сме професионалисти. Ние сме просто фенове, пишем с желание за това, което ни вълнува, и се надяваме да развълнуваме и вас. Вие ще прецените дали сме успели...

„Гората“ е сайт за Човеци, които не се страхуват да мечтаят, чието въображение може да лети и в чиито умове думата „копнеж“ извиква нещо красиво, необятно и фантастично.

И понеже без по-„сухата“ информация не може, ще ви разкажем и за разделите на сайта. Скромният засега, но обещаващ раздел **Книги** е пълен (но още не догоре) с рецензии и впечатления за различните истории, които са ни накарали да се замислим или просто да чувстваме. Имаме си също и раздел **Кино** – филми, сериали и анимета – за всеки по нещо. **Музиката**, която е неделима част от всичко останало, също има свое място в „Гората“. И за нещата, които са

ни рак, ни риба – **Други материали**. Малко по-нестандартна идея е **Горският съд** – ще видите за какво става дума. Към сайта има и форум, за да можем да коментираме живота, Вселената и всичко останало на спокойствие.

По-долу са представени откъси от материали в сайта.

Фенбойщина и критика

Тук се намира и нашата специална рубрика „Горски съд“, където на скамейката ще „седят“ нашумели филми, книги, компютърни игри, музикални групи или проблеми, интересни теми и дискусии, които ви касаят и вълнуват (тип кокошката срещу яйцето, пясъчни замъци срещу ледени дворци, Дядо Коледа срещу Дядо Мраз, Великденския заек срещу Великия Мравояд и т.н.).

Надяваме се да следите с интерес нашите „процеси“, където ще се опитаме да ви представим и двете страни на монетата – отрицателна (обвинението) и положителна (защитата). Тук ще се сблъскат две мнения, а накрая ще можете да видите и окончателната „присъда“ на сайта. Но нали знаете, че понякога невинни биват осъждани, а виновни – онеправдани? Дали ще се съгласите с крайната ни „присъда“, или пък ще си изградите и запазите собственото мнение по въпроса – това е строго индивидуално. Но винаги имайте предвид, че никой не ви задължава или натрапва чужди възгледи – ние просто сме длъжни да дадем и нашите.

(Описание на рубриката Горски съд)

Любов

Сюжетът, макар и привидно наивен, е гениален. Всичко е логично и стройно, всичко си има обяснение и е на място. Книгата предоставя една оригинална концепция и умело среща минало и настояще, реалност и магия. Коментарите на Верена за нашата действителност, сравненията минало-настояще, философските ѝ разсъждения, спомените ѝ… всичко това просто трябва да се прочете, да се усети. Това, което прави впечатление, е романтиката в книгата, която предоставя една красива и чиста, но в никакъв случай сладникава, любовна история между мъж и дракончe, която през цялото време успява да бъде истинска и действителна. Като се започне от простичкия им процес на опознаване, пламенната страст между тях, мине се през размяната на фундаментални възгледи за живота и се стигне до момента, когато Верена се превръща в малко, крилато и изящно змийче, свива се на кълбо и заспива до гърдите на Радо. Красота.

(из рецензия за „Да пробудиш дракончe“, секция Книги)

Отчаяние

„Пътят“ е история за един мрачен, потискащ, мъртъв свят. Свят, лишен от живот, от надежда и мечти, свят, където единствените цветове са черното и сивото, където водата е отровна, а оскъдната храна – покрита в талази прах, където дъждът е от пепел, а слънцето е черно, където дори звездите за изтрити, а Луната тъне в забрава. Това е един свят, покосен от едва загатнат и мистериозен ядрен апогей. Тук няма да намериш нито обяснение за настъпилия апокалипсис, нито причините, довели до него, няма да видиш паникьосани и бягащи хора, няма да прочетеш някакво описание на падащите бомби, изригващите вулкани или унищожителните земетресения, дори няма да получиш някакво послание да пазиш природата и помагаш за

световния мир. Не. Единственото, което ще намериш тук, са чувствата, които усещаш, съпреживявайки едно пътуване.

Защото в този свят, където времето е спряло, където цивилизацията и природата са мъртви, пътуват един баща и един син. Те нямат имена и история, те са просто „мъжът“ и „момчето“, тръгнали на юг към океанския бряг за дни, месеци, години. Но не защото там ги очаква спасение или защото там ще достигнат до така желаното избавление. Не. Те просто нямат друг избор. Защото докато са живи, не могат да седнат, очаквайки смъртта. Затова, нарамили пърпавите си дрехи, незнаещи какво е дом, забравили вкуса на истинската храна, въоръжени с пистолет и два патрона, те пътуват из магистралните вени на опустошената си страна, разбирайки, че надеждата е най-страшна им мечта, най-голямата им илюзия. Вървейки денем из пустошта, където единственият признак за движение е носената от вятъра пепел, наблюдавайки скелети на дървета, преобърнати коли и изоставени сгради, опитвайки отровната вода, подушвайки мръсния въздух, това, което те усещат, е смърт. Криейки се нощем в изоставени животински хралупи, дочувайки нечовешки стенания, наблюдавайки далечните огньове на шайки канибали, това, което те усещат, е смърт.

(**Из рецензия за „Пътят“, секция <u>Книги</u>**)

Копнеж

„Последният еднорог“ може да се опише само с една дума – копнеж. Копнеж за красота, копнеж за любов, копнеж за нещо истинско… Бийгъл е невероятен творец, художник, рисуващ своите герои, образи и случки с изящество и грация, на която са способни малко писатели. Книгата е изваяна и изписана с невероятно умение, съчетаваща в себе си много от всичко. Тя пробужда сърцето и гали душата, изостря сетивата и те потапя в атмосфера, караща те да чувстваш с цялата си същност. Всяко едно нещо в нея е уникално и неповторимо, героите, случките и начинът, по който са представени. Привидно това е една приказка, напълно нереалистична и измислена, но същевременно криеща в себе си толкова истина… Приказка, способна да те разплаче и разсмее, да те накара да се почувстваш не толкова самотен, малко по-добър, много по-топъл и наистина Човечен.

(из рецензия за „Последният еднорог“, секция <u>Специално</u>)

Надяваме се разходката ви из Гората да е приятна. И може би дори ще срещнете еднорози...

ПРИСМЕХУЛНИК ЗА УБИВАНЕ

След излизането на „Запали свещ на дявола“ някои заспориха дали има жанр „фолк-пънк“, а през това време в мрежата се развихри жанра „кибер-фолк“. Ето образци:

ПИСМОТО НА ЕДИН СЪПРУГ

Уважаема Софтуерна компания,

Преди около година замених продукта ГАДЖЕ 7.0 с Продукта СЪПРУГА 1.0, която автоматично и много бързо инсталира продукта ДЕТЕ 1.0. Той заема ужасно много място на диска и изисква прекалено много време за привеждане от активно състояние в състояние на SLEEP или поне STANDBY.

Обаче това, което най-много ме притеснява е, че продуктът СЪПРУГА 1.0 се самоактивира и намесва, когато отварям някои други продукти, и ги блокира.

Така, продукти като БИРА_С_ПРИЯТЕЛИ.ГЪЛ, ФУТБОЛ_НЕДЕЛЯ.ГОЛ или КАРТИ_СЪБОТА_ВЕЧЕР.КОЗ вече повече не функционират. Още по-лошо е, че често се появява вирус ТЪЩА 1.0, който тотално обърква конфигурацията ми.

Дали изтриване от паметта и изключване от захранването би помогнало срещу този досаден вирус? На фона на тези проблеми няма да ви изненада, че не успявам вече да отворя продукти като СЕКС_СЪБОТА_СУТРИН.EXE и ДОСПИВАНЕ_ДО_ОБЕД.KEF.

Бих искал да деинсталирам СЪПРУГА 1.0 и да инсталирам отново ГАДЖЕ 7.0, а най-добре някоя по-нова версия на продукт от серията ГАДЖЕ. Същевременно не бих искал да подлагам на риск съществуващия продукт ДЕТЕ 1.0, контактът с който (в удобно за мен време) ми харесва и доставя истинско удоволствие.

ОТГОВОР ОТ СОФТУЕРНАТА КОМПАНИЯ

Уважаеми г-н Клиент,

Вашият проблем е често срещан сред потребителите. В ръководството за употреба Ви предупредихме (на последната страница), че минаването от ГАДЖЕ X.0 към СЪПРУГА 1.0 носи неочаквани рискове.

Имайте предвид, че СЪПРУГА 1.0 вече не е продукт за развлечение, както е ГАДЖЕ X.0, а е Съвършена Операционна Система (СОС, или както е по-популярна – SOS), създадена за контрол на всички останали продукти, намиращи се в обхвата ѝ. Вече не е възможно връщане към предишната версия ГАДЖЕ X.0.

Същото важи и за вируса ТЪЩА 1.0, който (това е твърдо установено) създава проблеми със съвместимостта на всички системи. Така че деинсталирането му води и до деинсталация на СЪПРУГА 1.0 (която е дъщерен продукт на

ТЪЩА 1.0).

Ние препоръчваме да се изчака вирусът ТЪЩА 1.0 да се деактивира необратимо от само себе си.

Различни потребители опитаха да инсталират ЛЮБОВНИЦА 1.0, но рисковете са значителни: ако случайно в този момент в адреса на същото устройство се автовключи СЪПРУГА 1.0, системата няма да може да го понесе безпроблемно и ще се задейства необратимо, активирайки впоследствие вирусите РАЗВОД.EXE и ИЗДРЪЖКА_ДЕТЕ.EXE. Ако все пак стигнете до този момент и впоследствие инсталирате ЛЮБОВНИЦА 2.0, никога не се опитвайте да го промените на СЪПРУГА 2.0, защото проблемите ще бъдат същите, ако не и по-големи. В този случай Ви препоръчваме ЕРГЕН 2.0 + всички налични версии на ГАДЖЕ XXX.0.

При положение че все още не сте стигнали до такава крайна ситуация, продължавайте да експлоатирате пакета много внимателно и във всеки един момент бъдете готови да отворите файла ИЗВИНЕНИЯ.MP3. Ако няма ефект, не Ви остава нищо друго, освен да минете на значително по-скъпия ГОРЕЩИ_ИЗВИНЕНИЯ.AVI в комбинация с ЦВЕТЯ.JPG.

Съветваме Ви допълнително да употребите и БИЖУТА.USD във всички негови най-скъпи версии, а също НОВИ_ДРЕХИ.BGN (но само последните версии) и ЛУКСОЗНИ_ВАКАНЦИИ_ В_ЧУЖБИНА.EUR.

Спазвайте горните инструкции, забравете старите версии и модификации и вероятно ще успеете да си адаптирате личния пакет към актуалния ъпгрейд под SOS.

Баби чатят

БАБА НЕТКА: Чатке, как си ма, какво праят децата?
БАБА ЧАТКА: А, не съм ги чула още днес. Сутринта само си проверих пощата, ама после имах работа. Трябваше да рефрешна кочината на прасето и да изхвърля рисайкъл бин-а. Цял ден сърфирам по двора. Ама надвечер ще си пусна скайпа и ще си чатна с моите.
БАБА НЕТКА: Ааа, добре ще направиш. Аз пък днес цял ден стоя на компа. Трябваше да даунлоудна ябълките от градината на двора и да максимизирам жилетката на дядото, че му е отесняла. Ама намерих едно място в нета, дека дават голи юзъри. Червих се, червих се, ама три часа ги гледах!
БАБА ЧАТКА: Нетке. Ми да ми пратиш линк у скайпа, че да ги видя и аз. От момиче гол юзър не съм виждала! Дядото вече за нищо не става. Съвсем му се е разхлопало флопито и Рамът не му стига. А да не говорим, че хард дискът му вече изобщо не е хард.
БАБА НЕТКА: Ее, стига и ти. И ние вече за нищо не ставаме, Чаткеее. Даже и за спам не ставаме. Ако можех да се сейвна така, както бях преди 40 години... Ще ти копи-пейстна една снимка откакто бях на 25 години. Знаеш ли каква красавица бях? Без никакви бъгове! А тогава нямаше фотошоп! Сега вече и аз съм станала за рестартиране... Целият ми десктоп се е набръчкал!

БАБА НЕТКА: Ауу, Чатке, ние се заприказвахме, ама аз се сетих, че имам работа. Трябва да компилирам един боб на дядото, че пак ще ми пусне намръщена емотикона. Ще ми услужиш ли с онази голямата лъжица, че моите всичките са зипирани версии?
БАБА ЧАТКА: Нетке, не помниш ли, че ти я сенднах миналата седмица? Я си виж хисторито.
БАБА НЕТКА: Не помня такова нещо, бе Чатке!
БАБА ЧАТКА: Как така не помниш? Ти ми се логна у нас миналата седмица и ми я рикуестна.
БАБА НЕТКА: Няма такова нещо!
БАБА ЧАТКА: Така ли! Ти лъжкиня ли ме наричаш! Какво си позволяваш! Ууу, да ти се скапе скайпът дано!
БАБА НЕТКА: Аа, така ли! Магарето ти троянски кон да стане!
БАБА ЧАТКА: Уиндоусът да ти се бъгне и всички да видят какво криеш в Май Докюментс!
БАБА НЕТКА: Да качиш 30 гигабайта дано. Всичките на корема и бедрата дано!
БАБА ЧАТКА: Да ти се срути кочината и да ти форматира прасето!
БАБА НЕТКА: Котка да ти изяде мишката!
БАБА ЧАТКА: Да ти се скапе антивирусът, и да ти влязат червеи в ябълките!
БАБА НЕТКА: Някоя невестулка да ти хакне кокошките!
БАБА ЧАТКА: Да ти се скапят драйверите на мотиката и с ръце да копаеш земята!
БАБА НЕТКА: Дядото ти да си ъпгрейдне хард диска и да си хване млада юзърка!
БАБА ЧАТКА: Лицето ти на пиксели да стане!
БАБА НЕТКА: Кучето ти на оптичен кабел да се обеси!
БАБА ЧАТКА: Сиди ром да ти влезе в къщата и да ти окрадне всички вещи!
БАБА НЕТКА: И компютъра ли?
БАБА ЧАТКА: И компютъра!
БАБА НЕТКА: Иии, пепел ти на ю ес би входа! Повече няма да правя с теб ни аудио, ни видео чат! Даже не искам да ти чувам никнейма, да знаеш!
БАБА ЧАТКА: Ммм, дреме ми на дънната платка! Хакерка с хакерка...
(кълнейки се, излизат от чата)

Георги Марков

Димо Миланов - "Тя е камък"

Цена: 20 лв.